

**Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University**

วารสารดุุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ Ph.D. in Social Sciences Journal

วัตถุประสงค์

วารสารดุุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริม เผยแพร่ผลงานวิชาการ ผลงานวิจัย และบทความทางหนังสือด้านสังคมศาสตร์

ชื่อวารสาร

ภาษาไทย : วารสารดุุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
ภาษาอังกฤษ : Ph.D. in Social Sciences Journal
Website : <https://www.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

ขอบเขต

วารสารดุุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ จะตีพิมพ์บทความในสาขาวิชาสังคมวิทยา รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหารการศึกษา วิทยาการศึกษา เทคโนโลยีการศึกษา จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ จิตวิทยาให้คำปรึกษา บริหารธุรกิจ และเศรษฐศาสตร์

กำหนด

- ตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ ประกอบด้วย ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม)
- การสมัครสมาชิก สามารถสมัครได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

เจ้าของ : สมาคมปรัชญาดุุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย

หมายเหตุ

บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความทางหนังสือในวารสารดุุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ของคณะผู้จัดทำ และมีข้อความรับผิดชอบของสมาคมปรัชญาดุุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย ในกรณีการทำวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยต้องผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และนำหลักฐานมาแสดง

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อยู่ในกลุ่มที่ 1 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ที่ปรึกษาบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วุฒิศักดิ์ ลาภเจริญทรัพย์
รองศาสตราจารย์คม ไชยแสนสุข
ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.จิรัช วีระสาย
ดร.สมศักดิ์ ไตรรักษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง
อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้อำนวยการโครงการปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
นายกสมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยฤทธิ์ ทองรอด

วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

รองบรรณาธิการ

ดร.ดารافر คงจา

สมาคมศิษย์เก่าพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข

กองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤมล รัตน์ไพจิตร

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลักขมี งามมีศรี
นาวาอากาศเอก ดร.อัมพร เพ็ชรราช

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
วิทยาลัยการทัพอากาศ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ

ดร.จำเนียร ชุณหโสภาค

กองทัพอากาศไทย

ดร.รุจิกาญจน์ สานนท์

อาจารย์บัณฑิตพิเศษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ดร.สิทธิชัย จันทรานนท์

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ดร.ฐานรินทร์ หาญเกียรติวงศ์

บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน)

นายปัญญา ศรีเพชรสุพรรณ

สมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

นายวรวิธ ลีลานภาคักดิ์

สมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

นางสาวกัญจนรัตน์ วิทยาเกียรติเลิศ

สมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สมาคมปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สถานที่พิมพ์

สำนักพิมพ์ บัดดี ศรีเอชั่น

40/315 หมู่ 11 ต.บางแม่นาง อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี 11140

บทบรรณาธิการ

สวัสดีครับสมาชิกวารสารดุष्ฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และนักวิจัยทุกท่าน วารสารฉบับนี้เป็นเล่มแรกของปี 2562 ซึ่งประกอบไปด้วยบทความมากด้วยคุณค่า และคุณภาพที่หลากหลาย ของเพื่อนสมาชิก และนักวิจัยที่ส่งเข้ามาโดยทางกองบรรณาธิการ และผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาคุณภาพของบทความดังกล่าวแนะนำเสนอในเล่มนี้ทั้งหมด 20 บทความ นอกจากนี้ตัววารสารเองทางกองบรรณาธิการได้ปรับปรุงแบบของวารสารให้เป็นสากลมากยิ่งขึ้นโดยได้เพิ่ม วันรับบทความ วันที่แก้ไข และวันที่ยอมรับการตีพิมพ์ ซึ่งต่อไปจะปรากฏในหน้าแรกของทุกบทความ นอกจากนี้เราได้ใส่ DOI (เลขมาตรฐานสากลประจำไฟล์ดิจิทัล) ไปก่อนแล้ว หากเราดูหน้าปกของวารสารฉบับนี้ ทางกองบรรณาธิการ ได้ัญญาเชิญรูปพ่อขุนรามคำแหง ที่ประดิษฐานในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ที่มีความสวยงามแปลกจากรูปพ่อขุนรามคำแหง ฉบับก่อนๆ แต่ยังคงความสวยงามไว้เช่นเดิม

บทความที่สมาชิกๆ และผู้สนใจส่งเข้ามาตีพิมพ์มีเป็นจำนวนมาก ทางกองบรรณาธิการพยายามพิจารณาที่จะแนะนำการเขียนเพิ่มเติมให้บทความนั้นมีความสมบูรณ์มากขึ้น หากเจ้าของบทความแก้ไขมาซ้ำอาจจะไม่ทันในการตีพิมพ์ และเสียโอกาสการนำเสนอบทความนั้นๆ ถ้าซ้ำออกไป และข้อมูลในบทความอาจเป็นข้อมูลที่ไม่เป็นปัจจุบัน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยฤทธิ์ ทองรอด
บรรณาธิการวารสารดุष्ฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สารบัญ

บทความวิจัย

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย	1
<i>เพชร สุขมณี, วันชัย ปานจันทร์, จินดารัตน์ ปีมณี, เอกสิทธิ์ สนามทอง</i>	
รูปแบบความสำเร็จเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย.....	15
<i>สุรินทร์ พิทักษ์สิกุล, สุมาลี สว่าง, กฤษดา เขียววัฒน์สุข</i>	
ศักยภาพของประเทศไทยในการเป็นศูนย์กลางการผลิต และการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก	30
<i>บุญกิต จิตรงามปลั่ง, สุปราณี ธรรมพิทักษ์</i>	
การขับเคลื่อนนโยบายอุตสาหกรรมกิจการฮาลาลและการจัดการ.....	44
<i>เลอพงษ์ ชาร์ยัด, กฤษณา ไวสำรวจ</i>	
ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือก โดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย.....	58
<i>ชานานันท์ ประดิษฐ์บาทูกา, เขาว์ โรจนแสง, สุภมาส อังคุโชติ, สุดาพร สาวม่วง</i>	
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง.....	76
<i>สายใจ ระดมสุข, บุญมี พันธุ์ไทย, ศักดิ์สิทธิ์ ชัดติยาสุวรรณ, บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์</i>	
การพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายโดยใช้โปรแกรมการฝึกอบรม ผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์บริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์.....	88
<i>ปรียาภรณ์ สมใจ, วันชัยปานจันทร์, บุญมี พันธุ์ไทย, วุฒิพล สกลเกียรติ</i>	
รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประสานการประชุม ในศาลเยาวชนและครอบครัว.....	103
<i>ปริญญา วิชาโคตร, โฆษิต อินทวงศ์, บุญมี พันธุ์ไทย, นवलละออ แสงสุข</i>	
การพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขต ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ.....	115
<i>กิติญา มุขสมบัติ, อนงค์ทิพย์ เอกแสงศรี, งามพิศ สัตย์สงวน, ศิริรัตน์ สังข์สุวรรณ</i>	
รูปแบบการพัฒนาองค์กรนวัตกรรมสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน).....	127
<i>เทียนชัย อร่ามหยก, กัญญามน อินทว้าง</i>	

สารบัญ

นวัตกรรมรูปแบบการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐเพื่อเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร140	140
ลักขมี พุ่งหว่า, อมร อรุณสุวรรณ, พงจิต วรรณวัต	
ระดับสัมพันธภาพและการสื่อสารพูดคุยภายในครอบครัวกับการให้ความรู้ เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรถ์เมื่อพร้อมของครอบครัว ที่มีลูกวัยรุ่น153	153
เจตพล แสงกล้า, สาลินี จันทร์เจริญ	
ผลกระทบเชิงพลวัตการใช้จ่ายของรัฐบาลที่มีต่อผลผลิตนอกภาคเกษตร.....169	169
วราวุธ วัชรธรรม, นคร ยี่มศิริวัฒน์, สมพงษ์ อรพินท์, บุญเสริม บุญเจริญผล	
สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุลและยั่งยืน: ศึกษาความเหมาะสมของการใช้ทฤษฎีของ Elinor Ostrom ในประเทศไทย182	182
อรทัย อินตะไชยวงศ์, บรรเจิด สิงห์คะเนติ	
รูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโครงการอุตสาหกรรมก่อสร้าง บริษัทในเครือ ทีเอ็ม กรุ๊ป.....193	193
ชาญศักดิ์ เกิดสุข, กัญญามน อินหว่าง	
การบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของผู้ให้บริการโลจิสติกส์208	208
ณรงค์ ทมเจริญ, กัญญามน อินหว่าง	
การศึกษาวิธีการจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการ ของข้าราชการศาลยุติธรรม สำนักอำนวยการประศาสน์ศาลยุติธรรม ภาค 1223	223
นันทพรหมกรณ์ ก้องเกียรติกุล, นุจรี ภาคาสัตย์	
ความสัมพันธ์ของสื่อออนไลน์ที่ส่งผลต่อความรุนแรงและการกระทำผิดของเด็ก และเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล238	238
พลิชฐ์ โสภณพงศ์พัฒน์	
การสร้างตราผลิตภัณฑ์ร่วมกับลูกค้าด้วยเครื่องมือทางโซเซียลคอมเมอร์ซ แรงสนับสนุนทางสังคม และความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์251	251
ประสิทธิ์ชัย นรากรณ์, อัมมะทินนา ศรีสุพรรณ	
ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมในการเข้าถึงงานบริการของรัฐ268	268
สันทัต เสริมศรี, จิรโชค วีระสย, บุญยง ชื่นสุวิมล	

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย

พชร สุขมณี¹ วันชัย ปานจันทร์²

จินดารัตน์ ปิรมณี³ เอกสิทธิ์ สนามทอง⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสม มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย (2) สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย และ (3) ประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย โดยใช้ขนาดตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 10 คน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดน้ำ จำนวน 400 คน เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ด้วยเครื่องมือแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (semi-structured interview) และประเมินโดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) ผลการวิจัย พบว่า

1. องค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1. ด้านร่างกาย 2. ด้านจิตใจ 3. ด้านเศรษฐกิจ 4. ด้านสังคม 5. ด้านวัฒนธรรม และ 6. ด้านสิ่งแวดล้อม

2. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย สรุปได้ว่า การที่จะทำให้คนในชุมชนตลาดน้ำมีคุณภาพชีวิตที่ดีและได้รับการพัฒนาอย่างครอบคลุมในแต่ละด้านนั้น ผู้นำชุมชนต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ คือ 1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย 2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ 3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ 4. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคม 5. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านวัฒนธรรม และ 6. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม เมื่อผู้นำชุมชนทำการพัฒนาแล้วย่อมส่งผลให้คนในชุมชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างครบถ้วนในแต่ละด้าน และนำไปสู่ชุมชนนำอยู่ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทยในภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนผลการประเมินองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่วนย่อยขององค์ประกอบ ในภาพรวม พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า องค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่วนย่อยขององค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา; คุณภาพชีวิต; ชุมชนชาวตลาดน้ำไทย

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล: milky_pink@hotmail.co.th

^{2,4} คณะพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ คณะบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

A Quality of Life Development Model for Thai Floating Market Communities

Patchara Sukmanee¹ Wanchai Panjan²
Jindarat Peemaneer³ Ekkasit Sanamthong⁴

Abstract

This research is a mixed research. The objectives of the research are to (1) studies study the components of the quality of life development for Thai floating market communities; (2) construct a quality of life development model for these communities; and (3) evaluate the model constructed. The model constructed by the researcher was evaluated by ten experts and sampling people living in the community of floating market of 400 persons. The researcher evaluated by semi-structured in-depth interviews method and evaluated using a questionnaire. The results of this research found that :

1. Components of the development of quality of life of Thai floating market communities consist of 6 aspects. 1. Physical 2. Psychological 3. Economic 4. Social 5. Cultural 6. Environmental.

2. Development quality of life model of these Thai floating market communities concluded that to make people in the floating market community have a good quality of life to be developed in each area., community leaders need to improve their quality of life in the following areas: 1. physical. 2. psychological 3. economic. 4. Social. 5. cultural. 6. environmental. When the community leaders get developed, it will result in the people in the community being fully developed in the quality of life in each area., and be able to lead to a livable community with a good quality of life, stability, prosperity and sustainability.

3. The overall results of the evaluation of a quality of life development model for Thai floating market communities were found to be appropriate and feasible in adopting the model to improve the quality of life. When considering each aspect, it was found to be the most appropriate. And the possibility to use the model showed the highest level. The components of the development of quality of life and the subcomponents as a whole showed that the evaluation was at the highest level.

Keywords: A Development of Model; A Quality of Life; Thai Floating Market Communities

¹ Doctor of Philosophy Program in Human Resource Development, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hua Mak, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
E-mail: milky_pink_@hotmail.co.th

^{2,4} Faculty of Human Resource Development, Ramkhamhaeng University

³ Mahasarakham Business School, Mahasarakham University.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยในช่วงห้าทศวรรษที่ผ่านมาสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ประชาชนมีบริการทางสังคมและอายุยืนยาวขึ้น ในขณะที่เดียวกันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีความซับซ้อนและกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้ามายังประเทศไทยได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแนวคิดและการดำรงชีวิตของประชาชน ผลกระทบหลายอย่างได้กลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้การพัฒนาที่ผ่านมาได้อาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นฐานการผลิตและใช้จนเกินระดับความเหมาะสม ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมและเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับประชาชนและประเทศซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าการพัฒนาที่ผ่านมายังขาดความสมดุลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดการพัฒนาแบบกระจุกตัวเฉพาะในบางพื้นที่ บางชุมชน โดยไม่กระจายความเจริญไปยังพื้นที่หรือชุมชนอื่นด้วยอย่างสมดุล ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น (Wiruch, 2007, p. 44).

ผลการพัฒนาที่ผ่านมานอกจากทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และทำให้ปัญหาความยากจนทวีความรุนแรงขึ้น ยังเกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรุนแรงขึ้น ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคมมากขึ้น สังคมไทยตกอยู่ในกระแสวัตถุนิยมบริโภคนิยม ทำให้เกิดวิกฤติด้านศีลธรรม จริยธรรม และปัญหาด้านสังคมมากขึ้น ยุทธศาสตร์การพัฒนามาตามกระแสโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะระบบเศรษฐกิจที่มีความสลับซับซ้อน มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงนำไปสู่กติกาการค้าและการลงทุน มีการรวมกลุ่มทั้งระดับทวีภาคีและพหุภาคี ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยที่มีรากฐานเปราะบางทางเทคโนโลยีและภาคอุตสาหกรรม การพัฒนา

ที่ยึดตัวเงินเป็นหลักแต่ไม่ให้ความสำคัญด้านมิติทางสังคม ทำให้เกิดข้อจำกัดต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยและการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังคมไทยจึงเป็นสังคมที่ปราศจากภูมิคุ้มกันที่สามารถสร้างความอยู่ดีมีสุขให้กับคนส่วนใหญ่ของประเทศได้ จุดอ่อนของการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา พบว่าระบบบริหารจัดการทางเศรษฐกิจ ที่รับเอาระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ปราศจากเงื่อนไข มาเป็นหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตลอดทั่วทั้งระบบ โดยมิได้พิจารณาความเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบทซึ่งมีวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจผสมผสานกับวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี การนำรูปแบบเศรษฐกิจทุนนิยมลงไปใช้ในสังคมชนบทไทย จึงไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ แต่กลับทำให้เสียสมดุลระหว่างรายได้กับรายจ่ายในครัวเรือนมีความรุนแรงยิ่งขึ้น (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto) et al., 2009, pp. 122-123)

สำหรับประเทศไทยนั้น นับได้ว่ามีทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นอยู่เป็นจำนวนมาก โดยช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น และตลาดน้ำถือเป็นอีกหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในระยะเริ่มต้นของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทยที่อาศัยกายภาพของพื้นที่ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศเป็นพื้นฐาน ในอดีตเส้นทางสัญจรสำคัญที่ใช้ในการคมนาคมขนส่ง คือ ลำน้ำต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเหมือนแอ่งน้ำขนาดใหญ่ จะเห็นได้จากการตั้งชื่อเมืองที่บ่งบอกให้เห็นสภาพท้องถิ่นนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น คำว่าบางกอก บางกอกน้อย เป็นต้น ซึ่งคำว่า “บาง” ที่นำหน้านั้น หมายถึง ถิ่นที่มีแม่น้ำลำคลองไหลผ่าน ผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณริมน้ำ ล้วนแต่ใช้ลำน้ำในการดำเนินชีวิตประจำวันรวมทั้งการประกอบอาชีพ ซึ่งผู้คนบริเวณนั้นประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการเพาะ

ปลูกพืชผัก ทำสวนไร่นา สวนผลไม้ เมื่อมีผลผลิตเหลือจากการบริโภคภายในครอบครัว ผู้คนบริเวณนั้นจึงนำไปซื้อขายแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้านใกล้เคียง จึงเกิดสถานที่นัดพบแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าในท้องถิ่น ที่เรียกว่า “ตลาดน้ำ” จากเสน่ห์ของตลาดน้ำ ทำให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่พึ่งพิงสายน้ำในการดำรงชีพ อีกทั้งยังสะท้อนถึงวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ (Cheikiwong, 2009)

ในสภาพสังคมปัจจุบัน ถึงแม้ว่าตลาดน้ำจะยังคงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องในหลายๆ แห่ง แต่เมื่อมองลึกลงไปในเบื้องหลังความสวยงามของตลาดน้ำและสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน จะพบว่าชุมชนในแต่ละพื้นที่นั้นมีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกัน เช่น ด้านสุขภาพและความสะอาด ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ฯลฯ ซึ่งส่งผลให้คนในชุมชนมีปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ คือ การว่างงาน การถูกเจ้าหน้าที่รัฐเอาเปรียบในที่ดินทำกิน ปัญหาอาชญากรรมของเยาวชน สภาพที่อยู่อาศัยและพื้นที่ชุมชนแออัดทำให้ชาวบ้านหรือประชาชนป่วยและมีความเครียดเพิ่มมากขึ้น ปัญหาอาชญากรรม สิ่งแวดล้อมเต็มไปด้วยขยะมูลฝอยหรือสารเคมีจากโรงงานอุตสาหกรรม เยาวชนขาดการส่งเสริมในด้านการศึกษาและเพิ่มเติมความรู้ ประกอบกับรูปแบบการประกอบอาชีพที่เปลี่ยนแปลงไปจากการทำการเกษตรแบบเพื่ออยู่เพื่อกิน มาเป็นการเกษตรแบบใหม่ที่มุ่งเพื่อการค้าขายเป็นหลักไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานรากของความเป็นไทยและภูมิปัญญาไทย กลับเดินตามแนวทางเกษตรกรรมเพื่อการพาณิชย์นำเอาเทคโนโลยีตะวันตกที่เน้นผลผลิตสูงมาใช้โดยละเลยการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพ (Lianchamroon, 2011, pp. 149-150) จากยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ส่งผลกระทบต่อการพึ่งตนเองของชุมชนในชนบทไทย ทำให้การดำเนินชีวิต

ของคนในชนบทที่เคยพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรีกลับถูกทำลาย เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมวัตถุนิยม บริโภคนิยม คนวัยแรงงานต่างอพยพเดินทางไปทำงานภาคอุตสาหกรรม สถาบันครอบครัวและชุมชนอ่อนแอ เกิดปัญหาสังคมตามมา ผลการพัฒนาได้ทำลายทุนของสังคม โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ อากาศ แร่ธาตุ ซึ่งถูกนำมาใช้อย่างฟุ่มเฟือยจนสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ความสัมพันธ์กับธรรมชาติเปลี่ยนจากการพึ่งพิงเป็นการรุกราน จนแทบไม่เหลือร่องรอยของความสมบูรณ์ในอดีต (Phongphit, 2008, p. 53; Thongrawd, 2018)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย” ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่า ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นดังกล่าวกับคนในชุมชน หน่วยงานภาครัฐรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนต้องให้ความสำคัญและร่วมมือในการแก้ไขปัญหา เพราะคนหรือทรัพยากรมนุษย์ ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนและสังคมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างรอบด้าน โดยชุมชนต้องปลูกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคมให้คนในชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งจะครอบคลุมทั้งด้านชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงาน เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความซื่อสัตย์สุจริตในการประกอบอาชีพ และตระหนักถึงความสำคัญในหน้าที่ของตนเอง อีกทั้งยังสามารถนำความรู้ในวิชาชีพไปต่อยอดในด้านอื่นๆ ได้ มีการใช้ทรัพยากรต่างๆ ในชุมชนและสังคมที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด และสามารถใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างมีความสุข เกิดความสามัคคีในชุมชน ฯลฯ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ส่งผลให้คนในชุมชนมีความสุขในการทำงาน (Happy Work Place) และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกันได้อย่างปกติสุข

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย
3. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย

นิยามศัพท์

1. รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีที่ได้ศึกษามาของผู้สร้างเอง เพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ โดยใช้สื่อที่ทำให้เข้าใจได้ง่ายและกระชับถูกต้อง อีกทั้งสามารถตรวจสอบเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์จริงได้ เพื่อช่วยให้ตนเองและคนอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น เช่น แบบจำลองสิ่งก่อสร้าง รูปแบบในการพัฒนาชนบท เป็นต้น

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง กระบวนการในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นและมีความเหมาะสมในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย ด้านการศึกษา ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ฯลฯ รวมถึงการพัฒนาในทุกขั้นตอนของชีวิตนับตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยสูงอายุ เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งส่วนบุคคล ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

3. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง ชุดของแนวคิดหรือแนวปฏิบัติที่กำหนดขึ้นอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นตัวแทนของจริงที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ เพื่อการบรรลุเป้าหมายของคุณภาพชีวิตที่เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล ทั้งทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม

4. ชุมชนชาวตลาดน้ำไทย คือ อาณาบริเวณ

แห่งหนึ่งที่มีกลุ่มคนจำนวนหนึ่งอาศัยอยู่รวมกันเป็นเวลานานและรวมตัวกันก่อตั้งตลาด เนื่องจากในสมัยก่อนย่านชุมชนมักอาศัยอยู่ริมน้ำและเดินทางสัญจรทางน้ำเป็นส่วนใหญ่ การค้าขายทางน้ำจึงเกิดขึ้น โดยอาศัยเรือ แพ เป็นพาหนะบรรทุกสินค้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในชีวิต เช่น เสื้อผ้า อาหาร ผลไม้ ฯลฯ มาขายตามริมน้ำลำคลองที่มีผู้คนอาศัยอยู่ อีกทั้งยังมีความผูกพันต่อสถานที่นั้น โดยมีจารีตประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิม มีความเอื้ออาทรและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างคนในชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ แหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นประเภทตลาดน้ำของไทย ซึ่งเป็นตลาดน้ำที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของคนในชุมชนอย่างแท้จริง ที่ต้องการพัฒนาชุมชนให้มีสถานที่ท่องเที่ยวสวยงาม แปลกใหม่ และเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน อีกทั้งยังมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว โดยในการวิจัยครั้งนี้ ได้คัดเลือกตลาดน้ำในเขตภาคกลางซึ่งเป็นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทตลาดน้ำมากที่สุด และมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมต่างๆ เช่น การสัญจรทางน้ำเพื่อค้าขายแบบสมัยก่อน สินค้าอุปโภคบริโภคในสมัยดั้งเดิม และอาคารบ้านเรือนในยุคเก่าแก่ ฯลฯ เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้จดจำและเรียนรู้ในวิถีชีวิตที่งดงาม ประกอบด้วยตลาดน้ำ 8 แห่ง ดังนี้ 1. ตลาดน้ำตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร 2. ตลาดสามชุก (ตลาดโบราณ 100 ปี) อำเภอสสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี 3. ตลาดน้ำหนองพะอง อำเภอกะทู้ม่วน จังหวัดสมุทรสาคร 4. ตลาดคลองสวน 100 ปี อยู่ระหว่างอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา และอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ 5. ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพะประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 6. ตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร 7. ตลาดน้ำ

ดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 8. ตลาดน้ำวัดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ประวัติและความเป็นมาของตลาดน้ำไทย

ขอบเขตด้านประชากรและขนาดตัวอย่าง คือ ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตลาดน้ำ จำนวน 8 คน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดน้ำไทย จำนวน 400 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถหรือมีประสบการณ์ในเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน จำนวน 10 คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย
2. ได้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทยที่มีความเหมาะสม
3. สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย ไปเผยแพร่ให้กับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนอื่นๆ ตลอดจนประชาชนทั่วไปที่สนใจศึกษา

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Davis & Cherna, 1975, p. 212; Shama, 1975, pp. 9 – 11; Liu, 1975, p. 12; Campbell, 1976, p. 117 – 124; Ferrans, 1992, pp. 29 – 38) และแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ (Forcese and Richer, 1973, p. 38; Raj, 1996, p. 1; Good, 2005, p. 177; Steiner, 1990, p. 108; Keeves, 1994, p. 560; Willer, 1967, p. 41; Eisner, 1976, pp. 135-137; Srisa-ard, 2006;

Khammani, 2008, p. 20; Pengsawat, 2010, pp. 9-10) รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ

1. Takahashi (1979) ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตในประเทศไทย : การวิเคราะห์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม (Quality of Line in Ihailand : A Socio - Economic Analysis) โดยจัดเก็บข้อมูลจากจังหวัดต่างๆ 70 จังหวัด มาวิเคราะห์ตามปัจจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 16 ปัจจัย ได้แก่ องค์ประกอบทั่วไป การบริการชุมชน ศาสนา เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม อุบัติเหตุทางการจราจร ภาวะเจริญพันธุ์ การใช้แรงงานเด็ก การอุตสาหกรรม การคมนาคม การศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาวะการตาย อาชญากรรม การเคลื่อนย้ายประชากร ผู้สูงอายุ และสุขภาพอนามัย และได้นำปัจจัยเหล่านี้มาหาค่าบ่งชี้ว่าจังหวัดไหนมีค่าดัชนีสูงสุด – ต่ำที่สุด ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดตราด และจังหวัดจันทบุรี เป็นจังหวัดที่มีดัชนีคุณภาพชีวิตสูงสุด ส่วนจังหวัดที่มีดัชนีคุณภาพชีวิตต่ำสุด คือ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดพิจิตร และพบว่าจังหวัดที่มีดัชนีคุณภาพชีวิตสูงๆ นั้นมักมีรายได้ประชากรสูง เป็นเมืองที่เจริญหรือเป็นเมืองตากอากาศ ส่วนจังหวัดที่มีดัชนีคุณภาพชีวิตต่ำ มักเป็นจังหวัดที่มีสภาพแวดล้อมไม่ดี มีภาวะเจริญพันธุ์สูงละมีการศึกษาต่ำ

2. Pongsri (2008) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์จปฐ. ของชุมชนดัดใหม่ เทศบาลนครสวรรค์ เป็นการศึกษาปัญหาคุณภาพชีวิตและหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของชุมชนดัดใหม่เทศบาลนครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาคุณภาพชีวิตมีปัญหาด้านการออกกำลังกาย รองลงมา คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตใจ และด้านสังคม และระบุถึงแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต สรุปได้ว่า

(1) ให้ทางชุมชนประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเรื่องประโยชน์ของการออกกำลังกาย หาสถานที่ว่างในชุมชนมาทำเป็นลานกีฬาเพื่อออกกำลังกาย และหา

อุปกรณ์สำหรับการออกกำลังกายเพื่อให้ประชากรในชุมชนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง

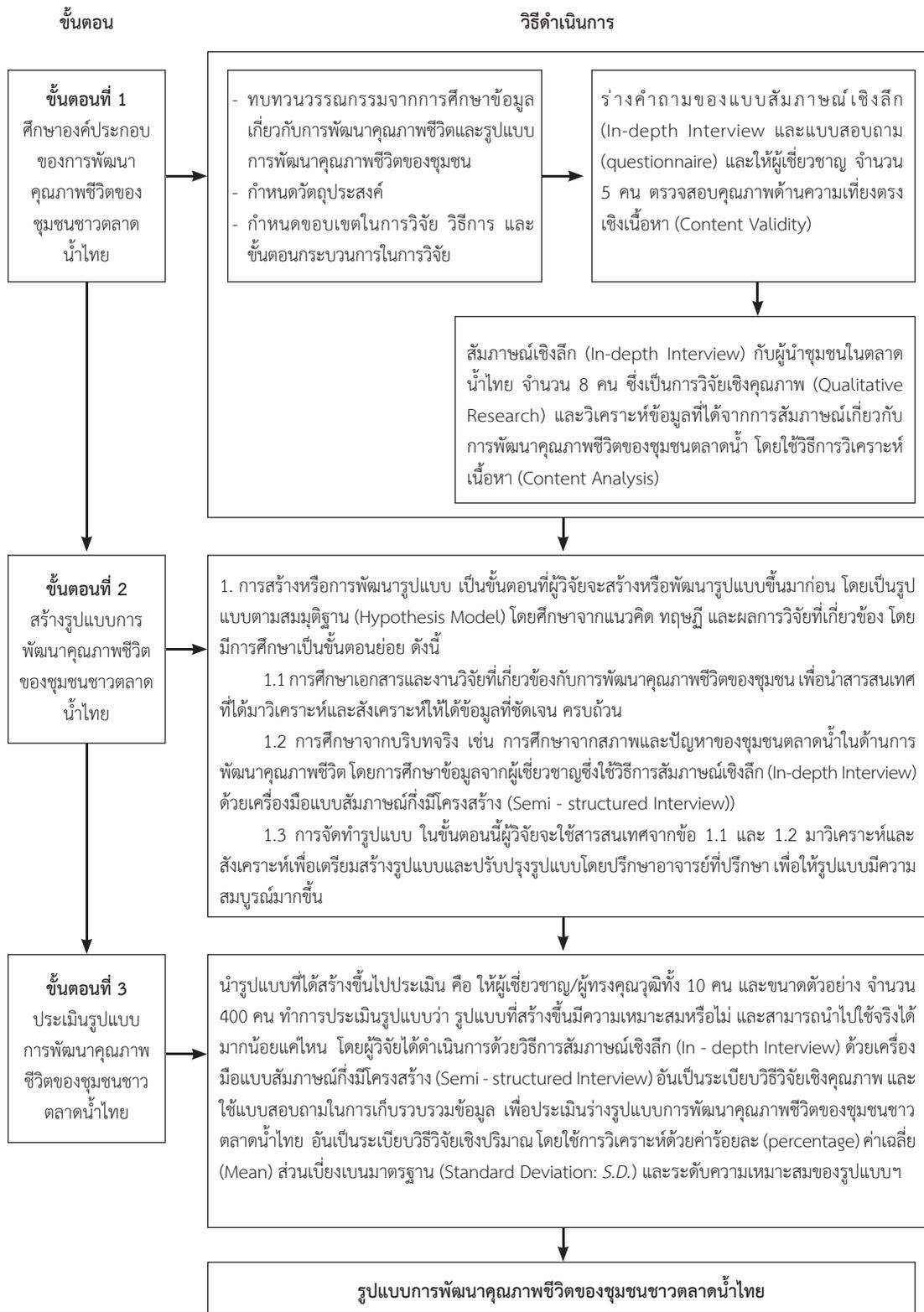
(2) ให้แต่ละครัวเรือนจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของครัวเรือนในแต่ละวันและให้ทางชุมชนตั้งธนาคารของชุมชนขึ้นมา 1 แห่ง เพื่อที่จะรับฝากเงินของประชากรในชุมชน เพื่อที่จะสะดวกในการฝากถอนเงิน

(3) หาสถานที่ว่างในชุมชนเป็นที่พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อให้เด็กจะได้มีที่เล่นคอยดูแลเอาใจใส่เด็กจะได้ไม่ขาดความอบอุ่น

(4) ให้ทางชุมชนนำผู้ที่เป็นกลุ่มแม่บ้านมาช่วยสอนงานให้กับผู้ที่ว่างงานจะได้เป็นงานและนำของที่ทำออกมาวางจำหน่ายเป็นสินค้าผลิตภัณฑ์ของชุมชน

3. Suanchantra (2010) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาวิถีชีวิตชุมชนริมคลองบางกรวยในพื้นที่เทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อนำรูปแบบการพัฒนาวิถีชีวิตของชุมชนไปประยุกต์ใช้เป็นนโยบายในการบริหารงานของเทศบาลเมืองบางกรวย โดยศึกษาจากผู้บริหารเทศบาล ข้าราชการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำชุมชน และประชาชนในชุมชนด้วยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ ชาวชุมชนริมคลองบางกรวยเชี่ยวชาญการปลูกทุเรียนที่มีรสชาติที่ดีและมีชื่อเสียงระดับประเทศ เคยมีตลาดน้ำเพื่อ

ขายทุเรียนและผลไม้อื่นตามหน้าวัดต่างๆ ในคลองบางกรวย ปัจจุบันลูกหลานมักหันไปรับราชการหรือทำงานบริษัท เพราะสวนทุเรียนกลายเป็นหมู่บ้านจัดสรร วิถีชีวิตด้านสังคม เป็นครอบครัวใหญ่ มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ บางส่วนยังเป็นชนบทแบบท้องร่องสวนมีความรักสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งทำให้คนในชุมชนเกิดความร่วมมือกันโดยง่าย ค่านิยมดั้งเดิมของชาวสวนจะให้ลูกทำสวน แต่ปัจจุบันส่งเสริมให้มีการศึกษาดีๆ วิถีชีวิตด้านวัฒนธรรม จะเคร่งครัดงานบุญ ที่อยู่อาศัยริมคลองเป็นเรือนไทย ต่อมาก็เปลี่ยนแปลงรูปแบบไปตามสมัย มีวิถีชีวิตดั้งเดิมขึ้นอยู่กับคลองและน้ำ ปัจจุบันต้องการความสะดวกสบายและรวดเร็วจากระบบสาธารณูปโภคของรัฐ วิถีชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการขยะมูลฝอย มีจิตสำนึกของชุมชนดั้งเดิมที่ช่วยกันดูแลสิ่งแวดล้อม และปัจจุบันรัฐต้องเข้าไปช่วยบริหารจัดการ มีไฟฟ้าและประปาใช้ทุกครัวเรือน รัฐต้องจริงจังกับการบำบัดน้ำเสีย ในเรื่องการอนุรักษ์คลองบางกรวย ต้องมีการปลูกจิตสำนึกให้รักคลองบางกรวย จากอดีตที่คลองบางกรวยเป็นแหล่งปลูกทุเรียนที่ลือชื่อของจังหวัดนนทบุรี และของระดับประเทศ มีตลาดน้ำหลายแห่งเพื่อเป็นที่ขายผลผลิตทางการเกษตร แต่ปัจจุบันได้หายไป เนื่องจากสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลง สวนทุเรียนไม่สามารถคงอยู่ได้ คนจึงต้องหันเหเปลี่ยนวิถีชีวิตไปเพื่อให้รับกับการเปลี่ยนแปลงให้ได้

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ศึกษาถึงองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูล และวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน โดยระบุถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องว่าควรพัฒนาในด้านใดบ้าง

2. สำนวจความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย โดยทำการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐในตลาดน้ำ จำนวน 8 แห่ง ว่ามีการบริหารจัดการดูแลคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างไร และมีปัจจัยหรือองค์ประกอบใดบ้างในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในทุกๆ ด้าน โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยเครื่องมือแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi - structured Interview)

3. ยกร่างเป็นรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย

4. การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ต่อการนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของรูปแบบที่ได้สร้างขึ้นโดยใช้การตัดสินพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ (expert judgement) จำนวน 10 คน โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิจากผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้ 1. นักวิชาการจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 1 คน 2. นักวิชาการจากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 1 คน 3. อาจารย์จากสถาบันการศึกษา จำนวน 2 คน 4. ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตลาดน้ำ จำนวน 6 คนและประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดน้ำ จำนวน 400 คน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi - structured In-

terview) แบบประเมินรูปแบบ และแบบสอบถาม (questionnaire) ผู้วิจัยขอส่งแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง แบบประเมินรูปแบบ และแบบสอบถามให้โดยมีหนังสือจากคณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในการขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 10 คน และจำนวนตัวอย่างจำนวน 400 คน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าสถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (percentage) ค่าคะแนนเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation--SD) และระดับความเหมาะสมของรูปแบบฯ โดยนำเสนอเป็นตารางและใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการคำนวณทางสถิติ

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยเครื่องมือแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi - structured Interview) กับผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตลาดน้ำจำนวน 8 คน พบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ด้าน คือ 1. ด้านร่างกาย 2. ด้านจิตใจ 3. ด้านเศรษฐกิจ 4. ด้านสังคม 5.ด้านวัฒนธรรม 6. ด้านสิ่งแวดล้อม

2. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย ประกอบด้วย 1.การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ได้แก่ การบริโภคอาหารให้ครบ 5 หมู่ การพักผ่อนอย่างเพียงพอและออกกำลังกายเป็นประจำ และการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี 2.การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ได้แก่ การทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ 3.การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การวางแผนการเงิน

และการออม การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการจัดสวัสดิการเพิ่มเติมด้านต่างๆ ให้กับชุมชนตลาดน้ำ 4. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคม ได้แก่ การศึกษาดูงานนอกสถานที่และทัศนศึกษา การพบปะพูดคุยและรับประทานอาหารร่วมกัน การจัดงบประมาณเพื่อช่วยเหลือและซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้แก่คนชราและคนทุพพลภาพ 5. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การสืบสาน อนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนตลาดน้ำ การส่งเสริมเรื่องการรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) 6.การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ไม่ตัดไม้ทำลายป่าและไม่ทิ้งของเสียลงสู่แม่น้ำลำคลอง ทำการคัดแยกขยะออกเป็นประเภทต่างๆ และนำวัสดุเหลือใช้มาทำการ Reduce, Reuse, Recycle เพื่อลดภาวะโลกร้อน เมื่อคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและได้รับการพัฒนาอย่างครอบคลุมในแต่ละด้านนั้น ย่อมส่งผลให้คนในชุมชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างครบถ้วนในแต่ละด้าน และนำไปสู่ชุมชนน่าอยู่ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทยในภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนผลการประเมินองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่วนย่อยขององค์ประกอบ ในภาพรวม พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า องค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่วนย่อยขององค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับมากที่สุด

การอภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 องค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย ประกอบด้วย ดังนี้ 1. ด้านร่างกาย มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pongsri (1968, pp. 11-14) ได้กล่าวถึง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ หมายถึง การบริหารจัดการ/พัฒนาจิตใจ เพื่อควบคุมหรือฝึกอบรมจิตใจให้มีความสงบร่มเย็น มีสติ สมาธิ ให้ปราศจากความวุ่นวายเดือดร้อน และให้จิตใจมีความแข็งแกร่งในการเผชิญ/รับมือกับอุปสรรคต่างๆ และสอดคล้อง 3. ด้านเศรษฐกิจ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaewmuangfang (2011) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดเชียงราย ได้กล่าวว่า เกษตรกรต้องมีส่วนร่วมด้านวัฒนธรรมประเพณี อันประกอบด้วย การร่วมปฏิบัติทำบุญตักบาตรในวันพระ การชักชวนให้ผู้อื่นปฏิบัติตามประเพณีของท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของชุมชน ฯลฯ 6. ด้านสิ่งแวดล้อม มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Thoengchang (2008, pp. 41-42) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่สะอาดบริสุทธิ์ สภาพที่พื้กออาศัยไม่แออัด ปราศจากมลภาวะทางเสียง ทางน้ำและทางอากาศ มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ความสะดวกในการเดินทาง และมีโอกาสได้รับรู้ข่าวสาร

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย ประกอบด้วย

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ได้แก่ การบริโภคอาหารให้ครบ 5 หมู่ การพักผ่อนอย่างเพียงพอและออกกำลังกายเป็นประจำ และการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Srilaphan (2010, p. 99) กล่าวถึง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ในด้านสุขภาพดี คือ การทำให้

ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนออกกำลังกาย การจัดสร้างสวนสุขภาพเพื่อให้ประชาชนออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจ ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการตรวจสุขภาพประจำปี การกินอาหารที่ถูกสุขลักษณะ มีการดูแลสุขภาพของประชาชน คนในครัวเรือน เช่น เทศบาลออกพบประชาชน โดยจัดหาเจ้าหน้าที่ภายในหน่วยงานหรือส่วนราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมาให้คำแนะนำและบริการประชาชน

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ได้แก่ การทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaewmuangfang (2011, p. 166) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การมีสิ่งอำนวยความสะดวกในครัวเรือน ความพอเพียงของรายได้ ความมั่นคงในครัวเรือน เป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดเชียงราย ซึ่งอภิปรายได้ว่า ประเทศใดที่ประชากรมีการประกอบอาชีพ มีงานทำ และสร้างผลผลิตได้ปริมาณมาก ย่อมมีผลผลิตเหลือจากการอุปโภคและบริโภค ซึ่งจะสามารถนำไปเก็บออมไว้เพื่อการลงทุนขยายกิจการให้ได้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้น สิ่งนำมาอุปโภคบริโภคจะมีมากอย่างเพียงพอ และถ้าเหลือจากความต้องการก็สามารถนำไปขายสร้างรายได้ให้ผู้ผลิตเพิ่มขึ้นอีก จึงทำให้มีการออมและการลงทุนเพิ่มขึ้น

3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคม ได้แก่ การศึกษาดูงานนอกสถานที่และทัศนศึกษา การพบปะพูดคุยและรับประทานอาหารร่วมกัน การจัดงบประมาณเพื่อช่วยเหลือและซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้แก่คนชราและคนทุพพลภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Aekphachaisawat (2011, p. 259) กล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองเพชรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการ

วิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีความรู้สึกพอใจในสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัว มีการให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนบ้านได้ และมีความพอใจในสัมพันธภาพกับสมาชิกในชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในปัจจุบันถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมาก จนกล่าวกันว่าครอบครัวไม่สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลได้แล้วนั้น แต่ผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองเพชรบูรณ์ ยังมีคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพกับครอบครัวและสังคมที่ดี

4. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การสืบสาน อนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนตลาดน้ำ การส่งเสริมเรื่องการรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suanchantra (2010, p. 99) กล่าวถึง รูปแบบการพัฒนาวิถีชีวิตทางด้านวัฒนธรรมของประชาชนริมคลองบางกรวย ผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนริมคลองบางกรวยมีการทำบุญในวันพระตามวัดต่างๆ บริเวณริมคลองบางกรวย มีการแห่เทียนพรรษาทางน้ำในคลองบางกอกน้อย ปากคลองบางกรวย (หน้าวัดชลอ) และอนุรักษ์ประเพณีการลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

5. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ไม่ตัดไม้ทำลายป่าและไม่ทิ้งของเสียลงสู่แม่น้ำลำคลอง ทำการคัดแยกขยะออกเป็นประเภทต่างๆ และนำวัสดุเหลือใช้มาทำการ Reduce, Reuse, Recycle เพื่อลดภาวะโลกร้อน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Saengsai (2010) กล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้สู่เศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์ศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัย : กรณีศึกษา บ้านท่าม่วง หมู่ 3, หมู่ 4 ตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า คนในชุมชนเกิดความสำนึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรป่าไม้ โดยช่วยกันดูแลไม่ให้มีใครเข้ามาลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ทุกคนช่วยดูแลรักษาสภาพป่าไม้ของหมู่บ้าน ใน

งานเทศกาลวันสำคัญต่างๆ มีการจัดกิจกรรมปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ ทำความสะอาดบริเวณถนน ขอความร่วมมือในการคัดแยกขยะ ถ้าเป็นขยะแห้งก็เผา ถ้าเป็นขยะเปียกหรือเศษอาหาร ก็เชิญชวนให้ทำปุ๋ยหมัก ซึ่งทำให้ชุมชนสะอาดและสิ่งแวดล้อมไม่เป็นพิษ เพื่อลดภาวะโลกร้อนและลดต้นทุนการผลิต ปลอดภัยจากสารเคมี เป็นต้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทยในภาพรวม พบว่า รูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากที่สุด เมื่อพิจารณาทางด้าน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่วนย่อยขององค์ประกอบ ในภาพรวม พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า องค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่วนย่อยขององค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น การประเมินรูปแบบจึงมีความน่าเชื่อถือว่ารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์หรือปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในแต่ละด้านของคนในชุมชนตลาดน้ำไทยได้ เพื่อให้คนในชุมชนตลาดน้ำมีคุณภาพชีวิตที่ดีและได้รับการดูแลอย่างครบถ้วนในแต่ละด้าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Nakamura and Smallwood (1980, p.150) สรุปว่า การกำหนดนโยบายที่นำไปสู่ความสำเร็จสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ จะต้องคำนึงถึงประชาชนด้วย โดยพิจารณาจากปัจจัย 3 ประการ คือ ความต้องการของประชาชน การสนับสนุนของผู้นำในพื้นที่ และท่าทีของประชาชนต่อข้าราชการ นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นว่าการทำความเข้าใจกับความต้องการ

ที่แท้จริงของประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย เป็นสิ่งที่จำเป็นมากในการที่จะทำให้นโยบายประสบความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย ซึ่งประกอบด้วย (1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย (2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ (3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ (4) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคม (5) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านวัฒนธรรม และ (6) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีความครอบคลุมในทุกๆ ด้าน ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องรวมทั้งผู้นำชุมชนตลาดน้ำควรนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับคนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและนำไปสู่ชุมชนน่าอยู่ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

2. ผู้นำชุมชนตลาดน้ำควรส่งเสริมและพัฒนาบุคคลด้านการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ชุมชนตลาดน้ำอย่างต่อเนื่อง เช่น การอบรมภาษาอังกฤษให้กับผู้ประกอบการตลาดน้ำและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การอบรมยุวมัคคุเทศก์ การอบรมเรื่องการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนตลาดน้ำ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ด้านการศึกษา ด้านเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาให้คนในชุมชนตลาดน้ำอื่นๆ มีความรู้ความสามารถในด้านวิชาการ และทักษะในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบันและอนาคต

2. ควรมีการศึกษาถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านวัฒนธรรมและด้านสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น เช่น ประเพณีการทำบุญของชาวไทยเชื้อสายจีน รูปแบบการแต่งกายของแต่ละชุมชนตลาดน้ำ การรณรงค์เรื่อง

การรักษาสิ่งแวดล้อม 5 ประจำชุมชน การจัดกิจกรรมปลูกป่า การจัดกิจกรรมการประกวดชุมชนตลาดน้ำน่าอยู่น่ากิน น่าเที่ยว ฯลฯ เพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับตลาดน้ำแห่งอื่นๆ ได้

Reference

- Aekphachaisawat, T. (2011). *Community study* (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press [In Thai]
- Cheikiwong, U. (2009). *Floating Market: The Way of Life of Community Live a Riverfront*. Bangkok: Poompunya Sangsan. [In Thai]
- Campbell, A. (1976). Subjective Measures and of Well-being. *The Western Journal of Medicine*. 31(May): 117-124.
- Davis, L. E., & Cherna, A. B. (1975). *The quality of working life*, New York: Free Press.
- Eisner, E. (1967). Education connoisseurship and educational criticism: Their form and function in educational evaluation. *Journal of Aesthetic Education*, 10(3/4), 135-150.
- Ferrans, C. E., & Powers, M. .J. (1992). *Psychometric Assessment of the Quality of Life Index*. *Research in Nursing and Health*. 15(1), 29-38.
- Forcese. D. P., & Richer, S. (1973). *Social Research Methods*. Englewood Cliffs New Jersey: Prentice- Hall.
- Good, C. V. (2005). *Model for education*. Retrieved June 5, 2007, from http://www.trg1obec.go.th/news_filep30346241849pdf.
- Kaewmuangfang, S. (2011). *Development of Agriculturists, Life quality Model Chiengrai Province*. Thesis, Chiang Rai Rajabhat University. [In Thai]
- Keeves, J. P. (1994). *Educational research, methodology, and measurement: An international handbook*. Cambridge, MA: Pergamon.
- Khammani, T. (2008). *Development of Morality Ethics and Values: from Theory to Practice*. Bangkok: Somchai Printing. [In Thai]
- Lianchamroon, W. (2011). *Agricultural Reform for Food Security: Analysis and Policy Reform*. Samut Sakhon: Pimdee. [In Thai]

- Liu, B. C. (1975). Quality of Life: Concept. *Measure and Results American Journal of Economics and Sociology*, 34(1), 1-14.
- Pengsawat, W. (2010). Research and Development of Model. *Sakon Nakhon Rajabhat University Journal*, 2(4), 9-10. [In Thai]
- Ploenhad, J. (2015). Increasing of One Tambon One Product's Potential in tourist industry (Floating Market) of Thailand to ASEAN Economic community by supply chain Manag. *Journal of Logistics and Supply Chain College*, 1(12), 19-27. [In Thai]
- Pongsri, N. (2008). *A guideline for life quality development according to conscript base necessity for tadmai community, Nakhon Sawan municipality*. Thesis of Master of Arts Program in Development Strategy, Nakhon Sawan Rajabhat University. [In Thai]
- Raj, M. (1996). *Encyclopaedic dictionary of psychology and education: Volum 3 (M-Z)*. New Delhi: ANMOL Publications PVT.
- Srilaphan, S. (2010). *Model for quality of life development of people in Yangchumnoi Municipality, Amphyr Yangchumnoi sisaket province*. Independent Study. Khon Kaen: Khon Kaen University. [In Thai]
- Srisa-ard, B. (2006). *Research to Solve Problems and Develop learners*. Bangkok: SuweeriyaSarn. [In Thai]
- Suanchantra, K. (2010). *A model for developing a community way of life along bangkruai riverside canal in bangkruai municipality nonthaburi province*. An Independent Study Report for the Degree of Master of Public Administration in Local Government College of Local Administration, Khon Kaen University. [In Thai]
- Shama, R. C. (1975). *Population and Socio-Economic Development*. Population Trends Resource and Environment: Handbook on Population Education. New York: McGraw-Hill.
- Steiner, E. (1990). *Edocology*. Indiana: Indiana University Press.
- Thoengchang, P. (2008). *Impacts of studying in twilight graduate programs on students' learning, work performance and quality of life*. Thesis, Chulalongkorn University.
- Thongrawd, C. (2018). Agro-tourism Management Cruise along the Garden, Khlong Mahasawat, Phutthamonthon District, Nakhonpathom. *Dusit Thani College Journal*, 12(2), 115-130. [In Thai]
- Willer, D. (1967). *Scientific sociology: Theory and Method*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Wiruch, W. (2007). *Management of Moral Guidelines and Sufficiency Economy*. Bangkok: Fourpace. [In Thai]

รูปแบบความสำเร็จเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย

สุรินทร์ พิทักษ์สิกุล¹ สุมาลี สว่าง² กฤษดา เขียววัฒนสุข³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ และพัฒนารูปแบบความสำเร็จเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัย เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือผู้ประกอบการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของทางภาครัฐ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Semi-structured In-depth Interview Form) จำนวน 8 คน แบบสอบถามจำนวน 400 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการเนื้อหา (Content Analysis) หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ด้วยโครงข่ายประสาทเทียม (Artificial Neural Networks, ANN) และการวิเคราะห์ Logistic Regression และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน 20 คน

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย คือปัจจัยด้านประชากรศาสตร์และปัจจัยด้านธุรกิจรวมกัน และส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบกิจการของเจ้าของคนเดียว เป็นธุรกิจประเภทการผลิตและบริการมีระยะเวลา การดำเนินงานไม่เกิน 5 ปี ซึ่งส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในด้านต่างๆ ของธุรกิจ เป็นที่รู้จักของประชาชนมากขึ้น มีผลประกอบการ และกำไรมากขึ้น เมื่อดำเนินงานได้ช่วงเวลาหนึ่งกิจการก็มีสินทรัพย์เพิ่มมากขึ้น และรูปแบบความสำเร็จของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วย ปัจจัยด้านการเงิน ปัจจัยด้านกลยุทธ์ ปัจจัยด้านการเมืองและกฎหมาย ปัจจัยด้านอายุของกิจการ และปัจจัยด้านสถานที่ตั้งของกิจการ

คำสำคัญ: รูปแบบของความสำเร็จ; โครงข่ายประสาทเทียม; วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

¹ บริหารธุรกิจดุสิตบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรังสิต
52/347 หมู่บ้านเมืองเอก ถ.พหลโยธิน ต.หลักหก อ.เมือง จ.ปทุมธานี 12000, ประเทศไทย
อีเมล: surin_cru@hotmail.com

² ผู้อำนวยการหลักสูตรบริหารธุรกิจดุสิตบัณฑิต, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรังสิต

³ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

The Successful Model to Promote Small and Medium Enterprises (Sme's) in the Northern Provinces of Thailand

Surin Phithaksikul¹ Sumalee Sawang² Krisada Chienwattanasook³

Abstract

This research aimed to study the factors that affect success and develop a success model to promote small and medium enterprises (SMEs) in the northern provinces of Thailand.

This research was mixed method consists of qualitative and quantitative research. There was the sample population was entrepreneurs of small and medium enterprises (SMEs) in the northern provinces of Thailand and government stakeholders. The instruments used in the research were in-depth interviews 8 people and focus group discussion 20 people and questionnaires 400 people. The data were content analyzed to found the frequency, percentage, mean, standard deviation and Artificial Neural Networks, ANN analyzed and Logistic Regression analyzed.

The results showed that the factors affecting the success of small and medium enterprises (SMEs) in the northern provinces of Thailand were the combination of demographic factors and business factors, Which were mostly in the form of single owner's business and they were a manufacturing and service business. They had the duration of business operation was not over 5 years. Most successfully achieved the objectives set. In terms of products and service have been known to the public. It made the business more known to consumers. When operating for a period of time the business had more assets. And the success model of small and medium enterprises (SMEs) in the northern provinces of Thailand consisted of Financial factors Strategic factors Political and Legal factors Business age factor and Location factors of the business.

Keywords: The successful model; Artificial Neural Network; Small and Medium Enterprises

¹ Doctor of Business Administration, Faculty of Business Administration, Rangsit University.

52/347 Mueang Ek Village, Phahon Yothin Road, Lak Hok Subdistrict, Mueang District, Pathum Thani 12000, Thailand
E-mail: surin_cru@hotmail.com

² Director of Business Administration Program, Faculty of Business Administration, Rangsit University.

³ Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือ SMEs (Small and Medium Enterprise) ถือว่าเป็นกลไกสำคัญที่มีบทบาทขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างมาก โดยมีบทบาทสำคัญที่เห็นได้อย่างชัดเจน 4 ด้านคือ 1) การสร้างงานใหม่และเพิ่มการแข่งขันในตลาด SMEs โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดย่อมเป็นธุรกิจที่เกิดขึ้นได้ง่าย ใช้เงินทุนไม่สูงและมีความเสี่ยงน้อยกว่าการลงทุนในวิสาหกิจขนาดใหญ่ ตลอดจนมีความคล่องตัวในการดำเนินการ จึงเป็นจุดกำเนิดของผู้ที่สนใจลงทุนเป็นผู้ประกอบการรายใหม่ โดยเฉพาะยามเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ คนที่ว่างงานสามารถหันมาเริ่มต้นวิสาหกิจขนาดย่อมได้ง่าย นอกจากนี้การมี SMEs เข้าสู่ตลาดยังช่วยเพิ่มระดับการแข่งขันในตลาดมากขึ้น ลดการผูกขาด จึงส่งผลให้ผู้บริโภคมีทางเลือกในสินค้าและบริการต่างๆ มากขึ้น 2) การเชื่อมโยงกับวิสาหกิจขนาดใหญ่ โดย SMEs มีส่วนช่วยเหลือและสนับสนุนวิสาหกิจขนาดใหญ่ในหลายด้าน เช่น การรับช่วงการผลิต การช่วยในการจัดจำหน่ายสินค้าค้าส่งและค้าปลีกแก่ผู้บริโภค การเป็นผู้ผลิตปัจจัยการผลิตให้กับวิสาหกิจขนาดใหญ่ หรือการทำหน้าที่ให้บริการเสริมให้วิสาหกิจขนาดใหญ่ เช่น การซ่อมแซม การทำความสะอาด เป็นต้น 3) การรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ซึ่ง SMEs มักมีความยืดหยุ่นในการปรับตัว และมีความหลากหลาย ดังนั้นระบบเศรษฐกิจที่มี SMEs ที่แข็งแกร่งจำนวนมาก สามารถปรับตัวในช่วงเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจได้ 4) การกระจายการพัฒนาไปทั่วประเทศ โดย SMEs มักมีลักษณะการจัดตั้งกระจายไปตามชุมชนในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ จึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการกระจายความเจริญเติบโตของชุมชนต่างๆ Teekasap and Maiman (2013)

ประเทศไทย มีจำนวน SMEs ทั้งประเทศ ถึง 2.65 ล้านราย มีการจ้างงาน จำนวน 11 ล้านราย

หรือร้อยละ 83.9 ของการจ้างงานรวมของประเทศ มีมูลค่าการส่งออก 2.07 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 29.9 ของมูลค่าการส่งออกทั้งประเทศ และก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจไม่น้อยกว่า 3.86 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 36.6 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ Wangbenmud & Bindulem (2014) อย่างไรก็ตามภาครัฐได้มีการดำเนินนโยบายส่งเสริมสนับสนุน SMEs ในด้านต่างๆ เพื่อให้ SMEs มีศักยภาพในการดำเนินธุรกิจและสามารถแข่งขันผ่านโครงการต่างๆ อาทิ การอบรม การบ่มเพาะธุรกิจ การสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ เป็นต้น เพื่อพัฒนาให้ SMEs สามารถสร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ได้มากขึ้น Office of Small and Medium Enterprise Promotion (2017) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือ สสว.ได้จัดทำแผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมฉบับที่ 3 (พ.ศ.2555-2559) ขึ้นซึ่งมีกรอบแนวคิดในการผลักดันให้วิสาหกิจฯ เป็นพลังขับเคลื่อนหลักของเศรษฐกิจไทย โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจฯ เพื่อให้ดำเนินธุรกิจโดยใช้ความรู้ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ทั้งในระดับสาขาธุรกิจและระดับผู้ประกอบการ และมุ่งสนับสนุนตามระยะการเติบโตของธุรกิจ ได้แก่ ขั้นเริ่มต้นธุรกิจ (Startup) ที่หมายถึงธุรกิจที่มีระยะเวลาการดำเนินธุรกิจไม่เกิน 3 ปี ขั้นเติบโต (Growth & Maturity) และขั้นการปรับเปลี่ยนธุรกิจ (Turn around) ซึ่งจะครอบคลุมมิติเชิงพื้นที่ ทั้งระดับภาพรวมประเทศ กลุ่มจังหวัด และรายจังหวัด เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการกระจายความเจริญจากส่วนกลางสู่ภูมิภาคและยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยผลการดำเนินงานตามแผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมดังกล่าว ช่วยส่งเสริมให้มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของวิสาหกิจฯ เพิ่มขึ้นได้พิจารณาจากมูลค่า GDP

SMEs ในไตรมาสที่สองของปี พ.ศ. 2560 ขยายตัวได้ร้อยละ 4.9 ชะลอตัวลงจากไตรมาสก่อนเล็กน้อย (ร้อยละ 5.0) ในขณะที่ GDP ประเทศขยายตัวร้อยละ 3.7 โดยมีสัดส่วนต่อ GDP ประเทศร้อยละ 42.1 คิดเป็นมูลค่ากว่า 1.56 ล้านล้านบาท

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจฯ เรื่อง ดัชนีความเชื่อมั่นผู้ประกอบการภาคการผลิตของ SMEs ไตรมาส 3/2560 ประจำภูมิภาคภาคเหนือ พบว่า ดัชนีความเชื่อมั่นภาคการผลิตของผู้ประกอบการวิสาหกิจฯ ภูมิภาคเหนือ ไตรมาสที่ 3 ปี พ.ศ. 2560 (SMSI) ค่าดัชนีความเชื่อมั่นรวมปัจจุบันมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นเล็กน้อย โดยดัชนีรวมเดิมที่ระดับ 37.6 ในไตรมาสก่อนหน้าเพิ่มขึ้นมาอยู่ที่ระดับ 39.6 แต่ค่าดัชนียังอยู่ที่ระดับต่ำกว่า 50.0 กล่าวได้ว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นต่อภาวะการณ์ทางธุรกิจปัจจุบันอยู่ในระดับที่ไม่ดี ซึ่งเหมือนกับผลค่าดัชนีความเชื่อมั่นภาคการผลิตตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ปี พ.ศ. 2559 มาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นการศึกษาถึงปัจจัยสู่ความสำเร็จของวิสาหกิจฯ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจฯ ให้ประสบความสำเร็จมากขึ้นรวมถึงเป็นข้อเสนอแนะเชิงมาตรการที่ชัดเจน เหมาะสมและเป็นประโยชน์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการพัฒนาวิสาหกิจฯ ให้มีการเติบโตทั้งในเชิงขนาดและเชิงคุณภาพที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย
2. พัฒนารูปแบบโมเดลของผู้ประกอบการธุรกิจของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ ที่ประสบความสำเร็จ

นิยามศัพท์

1. รูปแบบความสำเร็จ หมายถึง ลักษณะหรือองค์ประกอบที่ส่งผลให้การดำเนินงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ของผู้ประกอบการ และปัจจัยด้านธุรกิจ ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ โครงสร้าง ทรัพยากรมนุษย์ การตลาด การเงิน กลยุทธ์ เศรษฐกิจ เทคโนโลยี การเมืองและกฎหมาย และด้านสังคมและวัฒนธรรม
2. องค์กรธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) หมายถึง กิจการการผลิต กิจการการค้า หรือ กิจการบริการ มีจำนวนการจ้างงานไม่เกิน 200 คน หรือสินทรัพย์ถาวรไม่เกิน 200 ล้านบาท

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรการศึกษาที่สำคัญประกอบด้วย

- 1) ข้อมูลพื้นฐาน/ผู้ประกอบการ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รูปแบบกิจการ ประเภทธุรกิจ อายุของกิจการ และสถานที่ตั้ง
- 2) ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ การบริหาร โครงสร้างองค์กร ทรัพยากรมนุษย์ การตลาด การเงิน กลยุทธ์ เศรษฐกิจ เทคโนโลยี การเมืองและกฎหมาย สังคมและวัฒนธรรม

2. ขอบเขตด้านประชากรที่วิจัย ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ 1) ผู้ประกอบการฯ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้ประกอบการฯ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของทางภาครัฐ

3. ขอบเขตด้านสถานที่วิจัย

จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ได้แก่ เชียงใหม่

ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน และอุดรดิตถ์

4. ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาในการศึกษา 1 ปี

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้รูปแบบความสำเร็จเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย เพื่อเป็นต้นแบบที่ดี (Best Practice) ในการดำเนินงานของวิสาหกิจฯ ให้มีการเติบโตและโดดเด่น

2. ได้ข้อเสนอแนะเชิงมาตรการที่มีความชัดเจนเหมาะสม และเป็นประโยชน์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการพัฒนาวิสาหกิจฯ ให้มีการเติบโตทั้งในเชิงขนาดและเชิงคุณภาพที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

3. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสามารถเป็นแนวทางในการส่งเสริมผู้ประกอบการวิสาหกิจฯ ให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ทั้งในด้านการสร้างงาน การเพิ่มรายได้ การเสริมสร้างความเข้มแข็ง การส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชน ทำให้ทราบถึงสถานภาพปัจจุบันรวมถึงศักยภาพ และความสามารถในการดำเนินธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ จึงสามารถให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ในสังคมต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบการศึกษา ดังนี้

1. แนวทฤษฎีเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน “วิสาหกิจ” แปลจากภาษาอังกฤษว่า “Enterprise” ซึ่งจะแปลว่า “การประกอบการ” แต่เรามักจะคุ้นกับคำว่า “รัฐวิสาหกิจ” เท่านั้น ซึ่งในปัจจุบันนี้สถานการณ์เปลี่ยนไปมีคำว่า “วิสาหกิจชุมชน” (SMCE: Small and Micro Community Enterprise) เกิดขึ้น Phetprasert & Wongkun (2002) รวมไปถึงโครงการหนึ่ง

ตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของภาครัฐ Board of Directors One Tambon One Product (2003). และสรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจการของชุมชน เกี่ยวกับการผลิตหรือแปรรูปวัตถุดิบในชุมชน เพื่อการอุปโภคบริโภค การจำหน่าย การให้บริการ หรือการอื่นๆ โดยเป็นการรวมกลุ่มของคนในชุมชน ที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัวและสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน

2. แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะผู้ประกอบการ Frese and Kruif (2000) ได้นิยามลักษณะของผู้ประกอบการ คือ 1) ความเป็นของตนเอง (Autonomy) 2) มีนวัตกรรม (Innovativeness) 3) กล้าเสี่ยง (Risk Taking) 4) ความก้าวร้าวในการแข่งขัน (Competitive Aggressiveness) 5) สม่าเสมอ และใส่ใจในการเรียนรู้ (Stability and Learning Orientation) และ 6) ใส่ใจความสำเร็จ (Achievement Orientation)

3. การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามตัวแปรที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ดังนี้ ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้ Chowdhury, Alam, and Arif (2013) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยความสำเร็จของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมประเทศบังคลาเทศ พบว่า สัดส่วนของตัวแปรด้านประชากรศาสตร์และตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อม มีความแปรปรวนที่ส่งผลต่อความสำเร็จร้อยละ 26.9 และ 39.8 ตามลำดับ Chittithaworn, Islam, Keawchana and Yusuf (2011). ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่สร้างแรงบันดาลใจและความสำเร็จของผู้ประกอบการสตรี: กรณีศึกษาวิสาหกิจขนาดกลางและเล็กในภาคอุตสาหกรรมของไทย โดยเน้นเฉพาะธุรกิจเบเกอรี่ ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยส่วนบุคคล ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการสตรีมากที่สุด Kader, Mohamad, Azid Hj and Ibrahim (2009.) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยความสำเร็จสำหรับผู้ประกอบการในชนบทขนาดเล็กภายใต้โครงการหนึ่งตำบลในประเทศมาเลเซีย

พบว่าปัจจัยภายนอกมีอิทธิพลเหนือกว่าปัจจัยภายในที่มีส่วนร่วมในความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการ

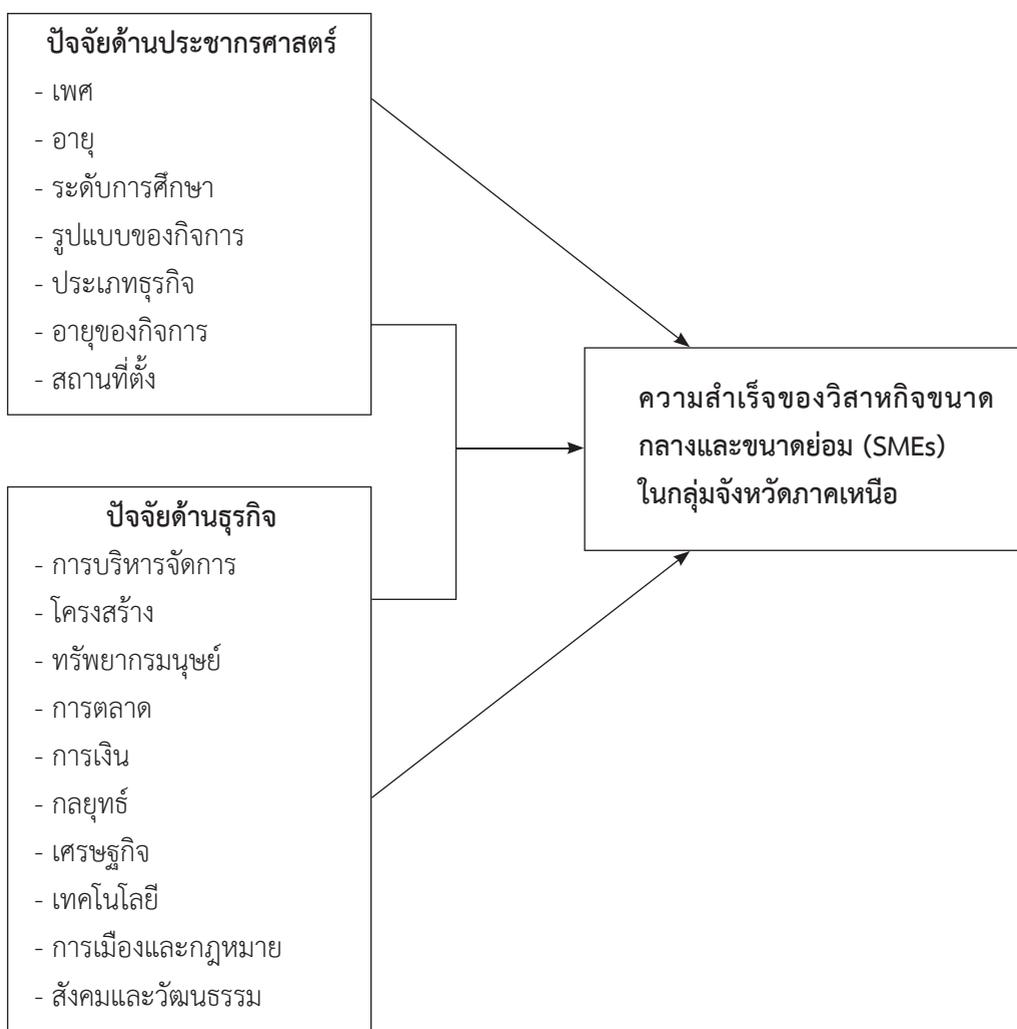
4. ปัจจัยด้านธุรกิจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรด้านธุรกิจหรือด้านความสำเร็จ แยกเป็นประเด็น ด้านการเมืองและกฎหมาย ได้แก่ Peck, Mulvey and Jackson (2018) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง กฎระเบียบ ที่ส่งผลต่อธุรกิจ SMEs ของ ประเทศอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่า กฎระเบียบจะส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการที่มีธุรกิจขนาดเล็ก มากที่สุด Chittenden and Ambler (2015) ได้ทำวิจัยเรื่อง กฎระเบียบใหม่ที่มีผลกระทบต่อ ด้านทุนและผลกำไรของธุรกิจ SMEs ของประเทศอังกฤษ ผลการวิจัย พบว่า กฎระเบียบของประเทศอังกฤษ ส่งผลต่อธุรกิจขนาดเล็กให้มีต้นทุนเพิ่มขึ้น และเสียเวลาในการดำเนินการ Farsi and Toghraee (2014) ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลให้ SMEs มีโอกาสประสบความสำเร็จ โดยผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ SMEs มีโอกาสในการประสบความสำเร็จได้ คือ รัฐบาลควรส่งเสริมให้มีศูนย์การอบรมและให้ความรู้ด้านการผลิต และรัฐบาลต้องมีกฎระเบียบที่เหมาะสม และสัมพันธ์กับธุรกิจ SMEs. Smallbone and Welter (2001) ที่ได้ศึกษาบทบาทของรัฐบาลในการพัฒนาวิสาหกิจฯ ของประเทศกำลังพัฒนา พบว่า บทบาทของรัฐบาลส่งผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจฯ ด้านกลยุทธ์ ได้แก่ Musa and Chinniah (2015) ที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับธุรกิจ SMEs ของประเทศมาเลเซีย โดยการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาธุรกิจ SMEs ให้เป็น Green Prospects ซึ่งการวิจัยนี้ พบว่า กลยุทธ์ด้านการสร้างความพึงพอใจของลูกค้า ด้านการเงิน และการจัดการ จะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาธุรกิจ SMEs สามารถแข่งขันและเติบโต ได้ทั้งในระดับประเทศ และระดับโลก Al-Mahrouq (2010) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในประเทศจอร์แดน พบว่า 5 ปัจจัยที่

มีผลกระทบในเชิงบวก คือ ด้านเทคนิค กระบวนการ และเทคโนโลยี ด้านโครงสร้างของสถานประกอบการ ด้านการเงิน ด้านการตลาดและผลิตภัณฑ์ และด้านทรัพยากรมนุษย์ Wijewardena, and De Zoysa (2005) ที่ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในศรีลังกา พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบในเชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อความสำเร็จของวิสาหกิจฯ เรียงตามลำดับคือ การกำหนดกลุ่มลูกค้าที่ชัดเจน คุณภาพผลิตภัณฑ์ การตลาดที่มีประสิทธิภาพ สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม การเข้าถึงแหล่งเงินทุน และกลยุทธ์ทางการตลาด Knight (2001) ที่ได้ศึกษาการเป็นผู้ประกอบการและกลยุทธ์ของวิสาหกิจฯ ระดับนานาชาติ พบว่า รูปแบบที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการปรับตัวของผู้ประกอบการ ความสามารถเชิงกลยุทธ์ การเตรียมความพร้อมสู่ และการครอบครองเทคโนโลยี ด้านการตลาด ได้แก่ Chittithaworn, Islam, Keawchana and Yusuf (2011) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจฯ ในประเทศไทย พบว่าปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของ SMEs ในประเทศไทย ได้แก่ ลูกค้าและการตลาดของวิสาหกิจฯ ทรัพยากรของการทำธุรกิจ การเงินและสภาพแวดล้อมภายนอก ด้านการเงิน ได้แก่ Walker and Brown (2004) ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เจ้าของธุรกิจขนาดเล็กในภาคตะวันตกของออสเตรเลียประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน พบว่า ปัจจัยด้านการเงินมีส่วนทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ รวมถึงด้านความสามารถและความพึงพอใจส่วนบุคคล ความภาคภูมิใจในงาน รวมถึงการใช้ชีวิตที่ไม่เคร่งครัด ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ Everett and Watson (1998) ได้ทำการศึกษาเรื่องความล้มเหลวของธุรกิจขนาดเล็กและปัจจัยความเสี่ยงจากภายนอก ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับความล้มเหลวของธุรกิจขนาดเล็กตั้งแต่ร้อยละ 30 ถึงร้อยละ 50 ขึ้นอยู่กับ

ความหมายของความล้มเหลวที่ใช้ ตามคาดอัตราความล้มเหลวสัมพันธ์กับอัตราดอกเบี้ย ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ Singh and Shishir (2008) ได้ทำการศึกษาเรื่องธุรกิจชั้นนำขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในประเทศอินเดีย และจีนให้ก้าวไปในระดับโลก พบว่า การส่งเสริมธุรกิจขนาดกลางขนาดย่อมของรัฐบาลประเทศอินเดีย และจีนในความเหมือนและ

ความต่างของทั้งสองประเทศนี้ รัฐบาลประเทศอินเดีย จะพัฒนาในส่วนของการผลิตมากกว่า มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีวัฒนธรรมองค์กร ส่วนรัฐบาลประเทศจีน จะให้ความสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการกับการลดต้นทุน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยให้ความสำคัญกับการปรับปรุงคุณภาพการผลิตให้สูงขึ้น เพื่อความได้เปรียบในการแข่งขัน

กรอบแนวคิดของงานวิจัย

สมมุติฐานของงานวิจัย

1) ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจฯ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ 2) ปัจจัยด้านธุรกิจส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจฯ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ 3) ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์และปัจจัยทางด้านธุรกิจส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจฯ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิถึงสภาพและความสำเร็จ และใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวิธีการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิในมิติของสภาพและความสำเร็จเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจฯ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ขั้นตอนนี้เป็นการสำรวจและรวบรวมเพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพปัญหาและความสำเร็จเพื่อนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและจริยธรรม ก่อนนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ในการเก็บข้อมูลในขั้นตอนที่ 2 ต่อไป

ขั้นที่ 2 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิถึงสภาพและความสำเร็จ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ประกอบการ 6 คน (SMEs) และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของทางภาครัฐ จำนวน 2 คน

ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ประกอบการ (SMEs) และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของภาครัฐ อย่างน้อย 8 คน นำข้อมูลที่ได้มาทำการถอดเทปและสรุปผล แล้วนำข้อมูลประเด็นสำคัญที่ได้มาเป็นแนวทางในการจัดทำแบบสอบถาม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และจริยธรรม ก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลในขั้นตอนที่ 3 ต่อไป

ขั้นที่ 3 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือกับผู้ประกอบการ (SMEs) จำนวน 295,260 ราย National Statistical Office (2017)

1) เครื่องมือรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยความสำเร็จ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานหรือข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการวิสาหกิจฯ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด (Close-Ended Response Question) โดยเลือกตอบได้เพียง 1 คำตอบ (Dichotomous)

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของวิสาหกิจฯ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยใช้เกณฑ์การวัดแบบ Rating Scale

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับความสำเร็จของกิจการวิสาหกิจฯ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์การวัดแบบ Rating Scale

2) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลผู้ประกอบการในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นในขั้นตอนที่ 2 รวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ จำนวน 399 ชุด สามารถคำนวณได้จากสูตรของ Taro Yamane โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ซึ่งผู้วิจัยเก็บจริงจำนวน 400 ชุด

3) การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) เป็นการวิเคราะห์เชิงบรรยายถึงลักษณะข้อมูลตัวเลขที่ได้จากขนาดตัวอย่างเพื่อใช้อธิบายผลเบื้องต้นและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลใน การบันทึก โดยใช้วิธีการทางสถิติอย่างง่าย ได้แก่ ค่าจำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นต้น

3.2) ใช้สถิติโครงข่ายระบบประสาท (Neural Network) เป็นสถิติรูปแบบที่ใช้ในการพยากรณ์ หรือ คาดคะเนของตัวแปรว่าจะขึ้นไปในลักษณะใด โดย หลักการทำงานจะเป็นแบบจำลองระบบประสาท ทาง คณิตศาสตร์ที่ใช้ในการประมวลผลของข้อมูลที่ต้องการ ศึกษาเชิงสถิติทั้งแบบหนึ่งตัวแปรและแบบหลาย ตัวแปร ซึ่งมีพื้นฐานมาจากระบบประสาทของมนุษย์ ที่ประกอบด้วยเซลล์สมองหลายๆ ส่วนทำงานร่วมกัน

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลที่ได้ จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1, 2, 3 แล้วสังเคราะห์เป็น รูปแบบความสำเร็จโดยนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จาก การสัมภาษณ์เชิงลึก ร่วมกับข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้ จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลผู้ประกอบการ มาวิเคราะห์ เเคราะห์ร่วมกันเพื่อสร้างรูปแบบความสำเร็จ

ขั้นที่ 5 จัดประชุมระดมความคิด (Focus Group

Discussion) ผู้ประกอบการ (SMEs) และผู้มีส่วน เกี่ยวข้องของทางภาครัฐ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะ พร้อมจัดการอภิปรายประชุมระดมความ คิดเห็นร่วมกับผู้ประกอบการ จำนวน 18 คน และผู้มีส่วน เกี่ยวข้องของทางภาครัฐ จำนวน 2 คน เพื่อนำมา ปรับปรุง รูปแบบความสำเร็จเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจฯ ใน กลุ่มจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทยต่อไป

ขั้นที่ 6 จัดทำรายงานผลการวิจัยและข้อเสนอ แนะแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมวิสาหกิจฯ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยทางด้านปัจจัยด้านความสำเร็จของ กิจการที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SMEs) ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือของ ประเทศไทย

ตาราง 1

ปัจจัยด้านความสำเร็จของกิจการที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจฯ

Input Layer 2 Factors 47 Units	Independent Variable Importance		Hidden Layer	Output Layer
	Importance	Normalized Importance (%)		
เพศ	0.011	8.6	1	1
อายุ	0.038	29.0	Hidden Layer	Dependent Variables
การศึกษา	0.032	24.5		
รูปแบบของกิจการ	0.026	20.4	47	
ประเภทธุรกิจ	0.029	22.1	Units	2
อายุของกิจการ	0.046	35.3		Units
สถานที่ตั้ง	0.039	30.3		
ปัจจัยด้านบริหารจัดการ	0.026	19.8		
ปัจจัยด้านโครงสร้าง	0.036	27.9		
ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์	0.039	30.0		
ปัจจัยด้านการตลาด	0.096	74.5		
ปัจจัยด้านการเงิน	0.099	76.4		

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อยู่ในกลุ่มที่ 1 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

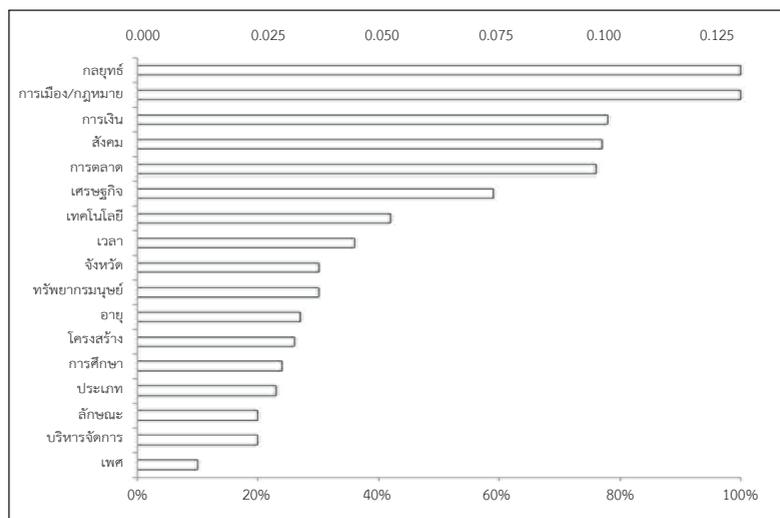
ตาราง 1

ปัจจัยด้านความสำเร็จของกิจการที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจฯ (ต่อ)

Input Layer 2 Factors 47 Units	Independent Variable Importance		Hidden Layer	Output Layer
	Importance	Normalized		
	Importance (%)			
ปัจจัยด้านกลยุทธ์	0.129	100		
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ	0.077	59.5		
ปัจจัยด้านเทคโนโลยี	0.054	41.4		
ปัจจัยด้านการเมืองและกฎหมาย	0.127	98.6		
ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม	0.098	75.8		

จากตาราง 1 แสดงข้อมูลโครงสร้างโครงข่ายประสาทเทียมที่เหมาะสม คือ แบบชั้นเดียว มีชั้นรับข้อมูลป้อนเข้ามีปัจจัย 7 หน่วย โดยเรียงลำดับความสำคัญของตัวแปรจากมากไปหาน้อย คือปัจจัยด้านกลยุทธ์ มีค่าความสำคัญคิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมา คือ ปัจจัยด้านการเมืองและกฎหมาย มีค่าความสำคัญคิดเป็นร้อยละ 98.60 อันดับสาม คือ ปัจจัยด้านการเงิน มีค่าความสำคัญคิดเป็นร้อยละ 76.40 อันดับสี่ถึงอันดับสุดท้าย คือ ปัจจัยด้านสังคม

และวัฒนธรรม ปัจจัยด้านการตลาด ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านเทคโนโลยี อายุของกิจการ สถานที่ตั้ง ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ อายุ ปัจจัยด้านโครงสร้าง การศึกษา ประเภท รูปแบบของกิจการ ปัจจัยด้านบริหารจัดการ และอันดับสุดท้าย คือ เพศ และชั้นส่งข้อมูลออก (Out Put Layer) 1 ตัวแปร 2 หน่วย คือ กิจการประสบความสำเร็จและกิจการไม่ประสบความสำเร็จ

ภาพ 1 ลำดับความสำคัญของตัวแปรปัจจัยด้านความสำเร็จของกิจการที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจ

จากการสังเคราะห์สรุปได้ว่ารูปแบบความสำเร็จของวิสาหกิจฯ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านการเงิน ปัจจัยด้านกลยุทธ์ ปัจจัยด้านการเมืองและกฎหมาย ปัจจัยด้านอายุของกิจการและปัจจัยด้านสถานที่ตั้งของกิจการ โดยผลจากการระดมความคิดเห็นผู้เข้าร่วมประชุมเห็นด้วยกับรูปแบบความสำเร็จดังกล่าว

การอภิปรายผล

ผู้วิจัยทำการอภิปรายผลการวิจัย รายวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

ผลการศึกษาวิจัยซึ่งพบว่า รูปแบบความสำเร็จของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วย ปัจจัยด้านการเงิน ปัจจัยด้านกลยุทธ์ ปัจจัยด้านการเมืองและกฎหมาย

1) ปัจจัยด้านการเงินสามารถอภิปรายผล ได้ว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจฯ ด้านการเงินสำคัญเป็นอันดับแรก เพราะผู้ประกอบการส่วนใหญ่มองโอกาสของการประสบความสำเร็จที่สำคัญคือ การมีแหล่งเงินทุนที่ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงได้ง่าย แต่ทั้งนี้กิจการจะสามารถประสบความสำเร็จได้อย่างชัดเจนคือ การใช้จ่ายอย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบได้ และมีการวางแผนการเงินทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งจะส่งผลให้กิจการมีเงินทุนหมุนเวียนหรือเงินทุนสำรองในการดำเนินกิจการของตนเองได้อย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับการศึกษาของ Al-Mahrouq (2010) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจฯ ในประเทศจอร์แดน พบว่า 5 ปัจจัยที่มีผลกระทบในเชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อความสำเร็จของวิสาหกิจฯ เรียงตามลำดับคือ ด้านเทคนิค กระบวนการและเทคโนโลยี ด้านโครงสร้างของสถานประกอบการ ด้านการเงิน ด้านการตลาดและผลิตภัณฑ์ และด้านทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของ Wijewardena and Tibbits (1999)

ซึ่งทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยเพื่อกำหนดปัจจัยความสำเร็จในการผลิตของธุรกิจ SMEs พบว่าวิสาหกิจฯ มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศศรีลังกา แม้จะมีความไม่สงบในประเทศ แต่ SMEs ในการผลิตก็แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าที่โดดเด่นในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ผลการศึกษาพบว่าถึงปัจจัยที่สามารถระบุตัวตนได้ 6 ประการซึ่งมีผลกระทบในเชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อความสำเร็จของ บริษัท ตัวอย่าง ปัจจัยเหล่านี้เมื่อได้รับการจัดอันดับตามลำดับความสำคัญมีดังนี้ การปฐมนิเทศลูกค้า คุณภาพผลิตภัณฑ์ การจัดการที่มีประสิทธิภาพสภาพแวดล้อมที่สนับสนุน การเข้าถึงแหล่งทุน และกลยุทธ์ทางการตลาด ประเด็นด้านการเงินยังสอดคล้องกับ Wijewardena and De Zoysa (2005) ที่ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจฯ ในศรีลังกาพบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบในเชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อความสำเร็จของวิสาหกิจฯ เรียงตามลำดับคือ การกำหนดกลุ่มลูกค้าที่ชัดเจน คุณภาพผลิตภัณฑ์ การตลาดที่มีประสิทธิภาพ สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม การเข้าถึงแหล่งทุน และกลยุทธ์ทางการตลาด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Walker and Brown (2004) ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เจ้าของธุรกิจขนาดเล็กลงในภาคตะวันตกของออสเตรเลียประสบความสำเร็จในการดำเนินงานพบว่า ปัจจัยด้านการเงินมีส่วนทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ รวมถึงด้านความสามารถและความพึงพอใจส่วนบุคคล ความภาคภูมิใจในงาน รวมถึงการใช้ชีวิตที่ไม่เคร่งครัด

2) ปัจจัยด้านกลยุทธ์สามารถอภิปรายผล ได้ว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจฯ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ คือด้านกลยุทธ์ผู้ประกอบการให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก โดยมีประเด็นหลักสำคัญคือ ผู้ประกอบการต้องมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ไปตามสถานการณ์ต่างๆ ในแต่ละกลยุทธ์ต้องมีความยืดหยุ่นได้อย่างเหมาะสม ต้องสร้าง

ภาพลักษณ์ของสินค้าและบริการให้โดดเด่น ดึงดูดความสนใจของลูกค้า และอยู่คู่แข่งตลอดเวลา สอดคล้องกับการวิจัยของ Musa and Chinniah (2015) ที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับธุรกิจ SMEs ของประเทศมาเลเซีย โดยการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาธุรกิจ SMEs ให้เป็น Green Prospects ซึ่งการวิจัยนี้ พบว่า กลยุทธ์ด้านการสร้างความพึงพอใจของลูกค้า ด้านการเงิน และการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักการจัดการห่วงโซ่อุปทานที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เป็นหลักจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาธุรกิจ SMEs สามารถแข่งขันและเติบโต ได้ทั้งในระดับประเทศ และระดับโลกและสอดคล้องกับการวิจัยของ Knight (2001) ที่ได้ศึกษาการเป็นผู้ประกอบการและกลยุทธ์ของวิสาหกิจฯ ระดับนานาชาติ พบว่า รูปแบบที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการปรับตัวของผู้ประกอบการ ความสามารถเชิงกลยุทธ์ การเตรียมความพร้อมสู่และการครอบครองเทคโนโลยี ซึ่งมีผลต่อการดำเนินงานวิสาหกิจฯ ในระดับนานาชาติ โดยเฉพาะด้านกลยุทธ์ นั้นมีทั้งประเด็น เรื่องการให้ความสำคัญกับการวิจัย การพัฒนาและสินค้าที่เป็นนวัตกรรม การมีส่วนแบ่งทางการตลาดมากกว่าคู่แข่ง การพัฒนากลยุทธ์เทคนิค ทางด้านการตลาดใหม่ และกลยุทธ์การใช้ทักษะการขายขั้นสูง รวมถึงการดำเนินงานปรับปรุงประสิทธิภาพด้านการตลาด การจำหน่ายและการโฆษณาอย่างสม่ำเสมอทุกๆ 5 ปี

3) ปัจจัยด้านการเมืองและกฎหมาย สามารถอธิบายผล ได้ว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจฯ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ ด้านการเมืองและกฎหมาย ผู้ประกอบการให้ความสำคัญเป็นอันดับสาม รองจากปัจจัยด้านการเงินและด้านกลยุทธ์ เพราะพื้นฐานของธุรกิจ SMEs ของประเทศไทย ถูกพัฒนาจากภูมิปัญญาของประชาชนหรือชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งทุกรัฐบาลของประเทศไทยให้ความสำคัญกับประเด็นนี้โดยเฉพาะ เนื่องจากมอง

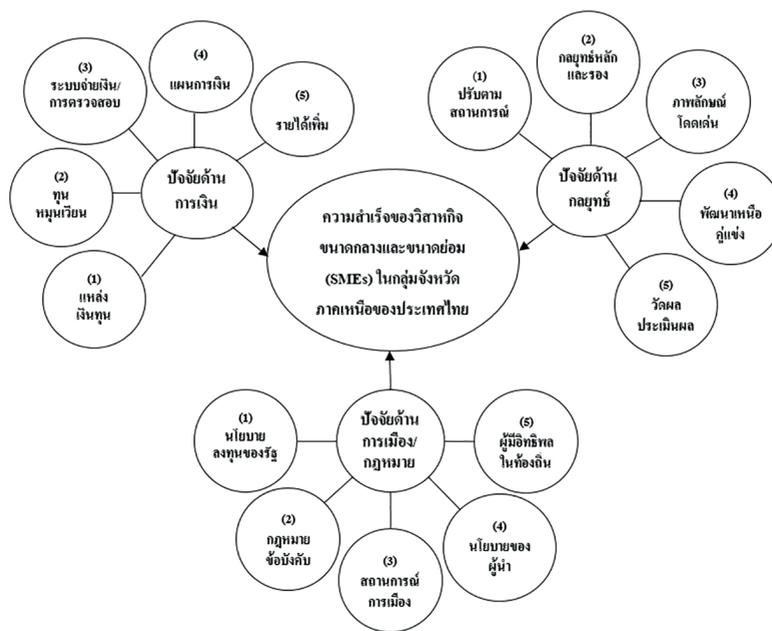
เห็นโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทยในภาพรวมได้อย่างยั่งยืน โดยปัจจัยด้านการเมืองและกฎหมายของภาครัฐ มีประเด็นหลักสำคัญ คือ ผู้ประกอบการได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ ซึ่งภาครัฐมีนโยบายการลงทุนที่สนับสนุนและผลักดันให้ธุรกิจ SMEs เติบโต ผ่านหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องของประเทศ เช่น สำนักงานวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และสำนักงานพัฒนาชุมชนของทุกจังหวัดในประเทศไทย อีกทั้งภาครัฐยังออกกฎระเบียบในการขยายเวลาการเปิด-ปิด ร้านค้า ให้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ Peck, Mulvey and Jackson (2018) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง กฎระเบียบที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจ SMEs ของ ประเทศอังกฤษ ผลการวิจัย พบว่า กฎระเบียบจะส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการ ที่มีธุรกิจขนาดเล็ก มากที่สุด ซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนา ดังนั้น การศึกษาหรือการมีความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะเกิดความได้เปรียบในการเติบโตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ จึงเกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ สอดคล้องกับ การวิจัยของ Chittenden and Ambler (2015) ได้ทำวิจัยเรื่อง กฎระเบียบใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อ ด้านทุนและผลกำไรของธุรกิจ SMEs ของประเทศอังกฤษ ผลการวิจัย พบว่า กฎระเบียบของประเทศอังกฤษ ส่งผลกระทบต่อธุรกิจขนาดเล็กให้ต้นทุนเพิ่มขึ้น และเสียเวลาในการดำเนินการ จึงส่งผลเสียต่อการแข่งขันของภาคธุรกิจ SMEs ของประเทศอังกฤษเอง และยังสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ Farsi and Toghræe (2014) ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลให้ SMEs มีโอกาสประสบความสำเร็จ โดยผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ SMEs มีโอกาสในการประสบความสำเร็จได้ คือ รัฐบาลควรส่งเสริมให้มีศูนย์การอบรมและให้ความรู้ด้านการผลิตและรัฐบาล ต้องมีกฎระเบียบที่เหมาะสมและสัมพันธ์กับภาคธุรกิจ SMEs คือ เป็นกฎระเบียบสำหรับธุรกิจ SMEs โดยเฉพาะด้าน การจัดหาแหล่งเงินทุน ระบบ

เงินก็ และการให้กู้ยืม โดยมีอัตราดอกเบี้ยต่ำ เพื่อส่งเสริม SMEs ให้เติบโตได้

ผลการวิจัยรูปแบบความสำเร็จของกิจการ ผู้วิจัยจัดลำดับตามความสำคัญของแต่ละตัวแปรมาสร้าง

รูปแบบความสำเร็จเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านการเงินที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาสินค้าและการดำเนินงานต่างๆ การเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อให้สามารถมีเงินทุนหมุนเวียนหรือเงินทุนสำรองในการดำเนินงานอย่างพอเพียงจึงเป็นเรื่องสำคัญ มีการวางแผนการเงินทั้งในระยะสั้นและระยะยาว มีการใช้จ่ายเงินอย่างเป็นระบบ

เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส 2) ปัจจัยด้านกลยุทธ์ มีความเกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการดำเนินธุรกิจปัจจุบัน เนื่องจากในตลาดผู้บริโภคมีสินค้าหรือบริการที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน การสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าหรือบริการให้โดดเด่นอยู่ตลอดเวลาจะช่วยให้สามารถดึงดูดความสนใจของลูกค้าได้ 3) ปัจจัยด้านการเมืองและกฎหมายมีความเกี่ยวข้องกับความสำเร็จของกิจการเนื่องจากเกี่ยวข้องกับนโยบายหรือการลงทุนต่างๆ รวมถึงสถานการณ์ด้านการเมือง กฎหมาย ข้อบังคับที่ส่งผลกระทบต่อตรงกับการดำเนินงานของกิจการ ดังภาพ 2

ภาพ 2 รูปแบบความสำเร็จเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจฯ ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ภาครัฐควรมีนโยบายการส่งเสริมและสนับสนุนการลงทุนที่ชัดเจน โดยควรมีการสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ทั้งรายเก่าและรายใหม่ ในด้านต่างๆ เช่น แหล่งทุน ดอกเบี้ย มาตรการ กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ ฯลฯ

2. วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

ควรมีการพัฒนาปรับปรุงปัจจัยด้านการเงินและด้านกลยุทธ์ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพความต้องการของสังคมและผู้บริโภค เพื่อให้สามารถแข่งขันทั้งในระดับประเทศ และขยายฐานสู่นานาชาติได้

3. สถาบันทางการเงินต่างๆ ควรมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) โดยการกำหนดนโยบาย และสนับสนุนในด้านต่างๆ ทางการเงินที่ชัดเจน และควรมีความยืดหยุ่นผ่อนปรนเพื่อให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่ขาดคุณสมบัติบางข้อสามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้

4. การพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ให้ประสบความสำเร็จควรมีการดำเนินงานแบบบูรณาการทั้งในรูปแบบการปฏิบัติการ

ร่วมระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและและเอกชนในทุกระดับ (กระทรวง กรม กอง ฯลฯ) และการบูรณาการด้านเนื้อหาของสินค้าหรือบริการเพื่อให้มีความเข้าใจที่ถูกต้อง ตรงกัน และสามารถพัฒนาต่อยอดได้อย่างเหมาะสม มีการกำหนดยุทธศาสตร์และ ผู้รับผิดชอบดูแลที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบและนำไปสู่ความสำเร็จของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

Reference

- Al-Mahrouq, M. (2010). Success Factors of Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs): The Case of Jordan. *Anadolu University Journal of Social Sciences Cilt*, 10(1), 1–16.
- Board of Directors One Tambon One Product. (2003). *The Meaning of the Product Type as a Guideline for Selecting Entrepreneurs According to Project Super One Tambon One Product in Thailand 2003*. Retrieved from district.cdd.go.th/nongrueta/services [In Thai]
- Chowdhury, M. S., Alam, Z., & Arif, M. I. (2013). Success factors of entrepreneurs of small and medium sized enterprises: Evidence from Bangladesh. *Business and Economic Research*, 3(2), 38-52
- Chittenden, F., & Ambler, T. (2015). *A question of perspective: Impact Assessment and the perceived costs and benefits of new regulations for SMEs*. Retrieved from <https://doi.org/10.1068/c12211b>
- Chittithaworn, C., Islam, M. A., Keawchana, T., & Yusuf, D. H. M. (2011). Factors affecting business success of small & medium enterprises (SMEs) in Thailand. *Asian Social Science*, 7(5), 180-190.
- Everett, J., & Watson, J. (1998). Small business failures and external risk factors. *Small Business Economics*, 11(4), 371-90.
- Farsi, J. Y., & Toghraee, M. T. (2014). *Identification the main challenges of small and medium sized enterprises in exploiting of innovative opportunities (Case study: Iran SMEs)*. Retrieved from <https://doi.org/10.1186/2251-7316-2-4>.
- Frese, M., & Kruij, M. D. (2000). *Psychological success factor of entrepreneurship in Africa: A selective literature review*. In Frese M. (Ed.), *Success and failure of microbusiness owners in Africa: A psychological approach*. Westport, CT. Quorum Books, Greenwood, 1-30

- Kader, R. A., Mohamad, A. B., Azid Hj., & Ibrahim, C. (2009). Success Factors for Small Rural Entrepreneurs under the One-District-One-Industry. Programme in Malaysia, University of Malaya. *Contemporary Management Research*, 5(2), 147-162.
- Knight., G. A. (2001). Entrepreneurship and strategy in the international SME. *Journal of International Management*, 7(3), 155-171.
- Musa, H., & Chinniah, M. (2015). *Malaysian SMEs Development Future and Challenges on Going Green*. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.05.457>.
- National Statistical Office. (2017). *Industrial Continually (Basic Information) Whole Kingdom*. Ministry of Digital Economy and Society. [In Thai]
- Office of Small and Medium Enterprise Promotion. (2017). *Manufacturing Sector Entrepreneur of Sentiment Index's SMEs Quarter 3/2560 North Region*. Retrieved from www.ba.cmu.ac.th/bwc/wp-content/uploads/2018/03/sms/-Q4_59.pdf [In Thai]
- Peck, F., Mulvey G., & Jackson. K. (2018). *Regulation and growth-oriented small businesses in North-West England*. Retrieved from <https://doi.org/10.1068/c12211b>
- Phetprasert, N., & Wongkun, P. (2002). *Community Enterprise Foundation economic mechanisms*. Bangkok: Edison. [In Thai]
- Singh, J. P., & Shishir, P. (2008). Impact of Working Capital Management in the Profitability of Hindalco Industries Limited. *The ICFAI University Journal of Financial Economics*, 6(4), 62-72
- Smallbone, D., & Welter, F. (2001). The Role of Government in SME Development in Transition Economies. *The International Small Business Journal (ISBJ)*, 19(4), 63-77.
- Teekasap, S., & Maiman, C. (2013). INDUSTRY 4.0 The future of Thai industry. *EAU Heritage Journal: Science and Technology*, 1(1), 14-28. [In Thai]
- Walker, E., & Brown, A. (2004). What Success Factors are Important to Small Business Owners. *International Small Business Journal*, 22(6), 577-594.
- Wangbenmud C., & Bindulem T. (2014). The Key Success Factors for Small and Medium Enterprises in Muang Hadyai, Songkha Province. *Journal of Faculty of Management Science Surat Thani Rajabhat University*, 1(1), 109-123. [In Thai]
- Wijewardena, H., & De Zoysa, A. (2005). *A Factor Analytic Study of the Determinants of Success in Manufacturing SMEs*. 35th EISB Conference-Sustaining the Entrepreneurial Spirit Over Time, Barcelona, Spain.
- Wijewardena, H., & Tibbits, G. E. (1999). Factors contributing to the growth of small manufacturing firms: Data from Australia. *Journal of Small Business Management*, 37(2), 88-95.

ศักยภาพของประเทศไทยในการเป็นศูนย์กลางการผลิต และการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก

บุญกิต จิตรงามปลั่ง¹ สุปราณี ธรรมพิทักษ์²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาศักยภาพของประเทศไทยในการเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม โดยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 60 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้กำหนดนโยบายกลุ่มผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ กลุ่มผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากนโยบาย และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากนโยบาย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์บริบทสภาพแวดล้อม โดยอ้างอิงทฤษฎี SWOT และการวิเคราะห์ขีดความสามารถทางการแข่งขันของสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของไทยในระดับประเทศ โดยอ้างอิงทฤษฎี Diamond Model

ผลการวิจัย สามารถสรุปได้ว่า ประเทศไทยมีศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก โดยมีปัจจัยที่สำคัญ คือ 1) ทิศทางของนโยบายภาครัฐที่เห็นชอบและสนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก 2) ด้านการผลิต พบว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีโครงสร้างอุตสาหกรรมทั้งภาคการผลิตและการค้าที่แข็งแกร่ง และสามารถสร้างรายได้จากการส่งออกเป็นลำดับที่ 3 ของประเทศ 3) ด้านการตลาด พบว่า มีตลาดรองรับทั้งภายในและภายนอกประเทศ และยังมีขยายตัวต่อเนื่อง และ 4) ด้านกฎหมาย และระเบียบข้อบังคับ พบว่าภาครัฐจำเป็นต้องทบทวน และปรับปรุงกฎระเบียบ และกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และรับมือกับธุรกิจและอุตสาหกรรมดิจิทัลในอนาคต

คำสำคัญ: ศักยภาพ; อัญมณี; เครื่องประดับ; ศูนย์กลางการผลิตและการค้า

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา
169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131, ประเทศไทย
อีเมล: boonkij@bensojewelry.com

² วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

Thailand's Potentials as World's Gems and Jewelry Manufacturing Center and Trading Hub

Boonkij Jitngamplang¹ Supranee Thampitug²

Abstract

The research objective was to evaluate Thailand's potential as the World's gems and jewelry manufacturing and trading hub. The findings result from analysis of both primary and secondary data. The primary research was conducted through in-depth interviews and comprehensive focus group of specific 60 stakeholders comprising policy makers, policy implementers, beneficiaries and other stakeholders. The secondary research was conducted on the examination of the relevant manifesto in published papers, mainly focusing on the context of prevailing milieu based on SWOT theory. In additions, the research also includes the inspection of the ability in competitiveness of Thai's gems and jewelry industry based on the Diamond Model theory.

The research leads to the summary that Thailand is proficient in the world's gems and jewelry manufacturing and trading hub because of various supportive important factors. 1) direction of In the government's policy in approval and the progressive support to set Thailand as the world's gems and jewelry manufacturing and trading hub. 2) In the manufacturing capabilities, the gems and jewelry industry has great potentials as it encompassed the world's renowned production facilities and trading. The industry is able to earn the third largest export income of the country. 3) In the marketing, the industry has supportive market base both in domestic and overseas and continues to grow. 4) In the legal requirements, the government needs to improve laws and regulations in order to make them in line with the current situation and to prepare for the prevailing digitalized and online business and industry.

Keywords: Potentials; Gems; Jewelry; Manufacturing and Trading Hub

¹ Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Graduate School of Public Administration, Burapha University
169 Longhaad Bangsaen Road, Saensook, Mueang, Chonburi 20131, Thailand
E-mail: boonkij@bensonjewelry.com

² Graduate School of Public Administration, Burapha University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สินค้าอัญมณีและเครื่องประดับเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศไทย จากสถิติมูลค่าสินค้าส่งออกของสำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2554- พ.ศ.2559) พบว่า สินค้าอัญมณีและเครื่องประดับ เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญเป็นอันดับ 3

รองจากรถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ และเครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ ดังตาราง 1 โดยในปี 2559 มีมูลค่าการส่งออกถึง 501,151.2 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 10.6 ของมูลค่าการส่งออก (Office of the Permanent Secretary Ministry of Commerce, 2017)

ตาราง 1

มูลค่าสินค้าส่งออก 10 อันดับแรกของไทย ระหว่างปี 2554-2559

อันดับ	รายการสินค้า	มูลค่า (ล้านบาท)					
		2554	2555	2556	2557	2558	2559
1	รถยนต์	511,503.	707,712.	738,113.	789,234.	863,828.	920,871.
	อุปกรณ์และ	6	2	4	8	4	3
	ส่วนประกอบ						
2	เครื่อง	513,710.	588,398.	537,049.	588,613.	595,418.	587,404.
	คอมพิวเตอร์	1	7	3	8	6	5
	อุปกรณ์และ						
3	อัญมณีและ	371,239.	408,040.	305,838.	324,155.	371,071.	501,151.
	เครื่องประดับ	3	2	4	8	6	2
4	แผงวงจรไฟฟ้า	238,173.	206,462.	218,088.	240,854.	261,316.	270,333.
		4	1	0	6	8	6
5	เม็ดพลาสติก	265,381.	263,587.	270,792.	311,139.	278,334.	270,152.
		6	2	0	9	9	0

ลักษณะและรูปแบบการดำเนินงานของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีความแตกต่างจากอุตสาหกรรมอื่นๆ กล่าวคือเป็นธุรกิจที่มีรูปแบบธุรกิจครัวเรือน ใช้เงินทุนสูงและใช้แรงงานทักษะฝีมือสูง หากสรุปประเด็นปัญหาสำคัญตามห่วงโซ่อุปทานจะพบประเด็นสำคัญ ได้แก่ อุตสาหกรรมต้นน้ำพบปัญหาที่สำคัญคือ การขาดแคลนแหล่งวัตถุดิบในประเทศ ดังนั้น จึงต้องมีการนำเข้าวัตถุดิบจากต่าง

ประเทศจำนวนมาก โดยเฉพาะในทวีปแอฟริกา ส่วนอุตสาหกรรมกลางน้ำ เป็นกลุ่มที่ต้องพึ่งพาแรงงานทักษะฝีมือขั้นสูง แต่ในปัจจุบันขาดแคลนแรงงานรุ่นใหม่เข้าสู่ระบบ และการถ่ายทอดองค์ความรู้ยังอยู่ในวงจำกัด สำหรับอุตสาหกรรมปลายน้ำ เป็นอุตสาหกรรมที่มีขีดความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มได้สูงสุด ในขณะที่ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือ การพัฒนาการออกแบบ ช่องทางการจัดจำหน่าย และสร้างตราสินค้า

ให้กับผลิตภัณฑ์ ให้สอดคล้องกับความเคลื่อนไหวในตลาด (Office of Small and Medium Enterprise Promotion, 2012) นอกจากนี้ เมื่อประเทศไทยได้มีการเจรจาการค้าเสรี (Free Trade Area) เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสทางการค้าระหว่างประเทศ และส่งเสริมให้ไทยเป็นแหล่งดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น ขณะเดียวกัน ก็ต้องเผชิญกับอุปสรรคการค้าและการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น เช่น การขาดแคลนวัตถุดิบ ข้อกีดกันทางการค้าใหม่ๆ เช่น การแสดงประเทศที่สินค้ามีแหล่งกำเนิด มาตรการคุ้มครองชีวิตและสุขภาพของคน รวมถึงคู่แข่งทางการค้าอย่างประเทศจีนและอินเดีย ซึ่งมีความได้เปรียบทางด้านจำนวนแรงงานและค่าจ้างแรงงานที่ต่ำ มีแหล่งวัตถุดิบภายในประเทศจำนวนมาก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อมูลค่าการส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับของไทย (Duangphastra, 2016) การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของประเทศให้เข้มแข็ง และเติบโตอย่างเป็นระบบเพื่อให้ก้าวทันกับเวทีโลก สามารถแข่งขันกับนานาประเทศอย่างเข้มแข็งและมั่นคง ตามยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 ประเทศไทยต้องสร้างโอกาสและความเป็นไปได้ที่จะเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก นอกจากนี้ กลไกการค้าในยุคปัจจุบันถูกกำหนดด้วยระบบโลกาภิวัตน์ (Globalization) อันเป็นผลมาจากกติกาการค้าโลกภายใต้องค์การการค้าโลก หรือ WTO รวมถึงการเปิดเสรีทางการค้า (FTA) โดยเศรษฐกิจของประเทศไทยต้องพึ่งพากับการส่งออกในฐานะเป็น Export Oriented Country ซึ่งจะต้องมีขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งในระดับภาคธุรกิจและในระดับประเทศ ดังนั้น จึงจำเป็นที่ผู้ประกอบการจะต้องพยายามปรับปรุงวิธีการดำเนินธุรกิจให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นภายใต้ต้นทุนที่ต่ำที่สุด ขณะที่คุณภาพจะต้องมีการปรับปรุงให้สูงขึ้นตลอดเวลา และถ้ามองโดยภาพรวมแล้ว ประเทศไทยสามารถเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลกได้อย่างไม่ยากนัก เพราะมีความได้

เปรียบเชิงภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics Location) อีกทั้งประเทศไทยมีการทำข้อตกลงการค้า FTA กับหลายประเทศในกลุ่ม ASEAN รวมทั้งจีน ออสเตรเลีย และอินเดีย ก็ล้วนเป็นแรงสนับสนุนให้ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันที่จะเป็น World Gems and Jewelry ทั้งสิ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง ศักยภาพของประเทศไทยในการเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก ภายใต้ประเด็นคำถามการวิจัยที่ว่า “ประเทศไทยมีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลกหรือไม่” ทั้งนี้ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง และภาคเอกชนในการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาศักยภาพของประเทศไทยในการเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก

นิยามศัพท์เฉพาะ

อัญมณีและเครื่องประดับ หมายถึง สินค้าอัญมณีและเครื่องประดับ ตามระบบ Harmonizes system รหัส 71 ได้แก่ ไข่มุก เพชร รัตนชาติ และกึ่งรัตนชาติ อัญมณีสังเคราะห์ ฝุ่นหรือผงของรัตนชาติ หรือกึ่งรัตนชาติ เงิน โลหะสามัญที่หุ้มติดด้วยเงิน ทองคำ โลหะสามัญที่หุ้มติดด้วยทองคำแพลทินัม โลหะสามัญเงินหรือทองคำที่หุ้มด้วยแพลทินัม เศษหรือของที่ใช้ไม่ได้ทำด้วยโลหะมีค่า เครื่องประดับแท้ เครื่องทองหรือเครื่องเงิน ของอื่นๆ ทำหรือหุ้มติดด้วยโลหะมีค่า ของทำด้วยมุก และรัตนชาติ เครื่องประดับอัญมณีเทียม

ศูนย์กลางการผลิตของโลก (Manufacturing Base) หมายถึง การเป็นผู้นำด้านการจัดการผลิตสินค้า อัญมณีและเครื่องประดับ ให้เป็นสินค้าที่มีมาตรฐาน และเป็นที่ยอมรับในระดับสากล รวมถึงมีศักยภาพที่จะแข่งขันกับตลาดต่างประเทศได้ โดยพิจารณาจากการพัฒนาแหล่งวัตถุดิบ การพัฒนากระบวนการผลิต การพัฒนากำลังคน การรักษามาตรฐานและภาพลักษณ์ การส่งเสริมการตลาดภายในและตลาดส่งออก ตลอดจนการปรับโครงสร้างของอุตสาหกรรม

ศูนย์กลางการค้าของโลก (Trading Base) หมายถึง ศักยภาพในการกระจายสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับไปยังประเทศต่างๆ ในโลก รวมถึงความสามารถในการผลิต หรือนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ แล้วส่งออก หรือกระจายสินค้าต่อไปยังตลาดต่างๆ (Re-export) โดยปัจจัยสู่ความสำเร็จในการผลักดันประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก ได้แก่ นโยบายของรัฐ การลงทุนจากนักลงทุนต่างประเทศ เทคโนโลยี การศึกษา แรงงาน องค์ความรู้ การบริโภคภายในประเทศ ตลาดส่งออก และการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรม

ขอบเขตของการวิจัย

การวิเคราะห์ศักยภาพของประเทศไทยในการเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก ทำการวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบ 6 ด้านที่ส่งผลต่อความสามารถหรือความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทย ได้แก่ ปัจจัยในการดำเนินงาน (Factor Endowment, Factor Condition) เงื่อนไขด้านความต้องการของตลาด (Demand Condition) อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน (Related and Supporting Industries) กลยุทธ์องค์กร โครงสร้าง และการแข่งขัน (Firm Strategy, Structure and Rivalry) รัฐบาล (Government) และโอกาส (Chance)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. หน่วยงานของรัฐ หรือภาคเอกชน ทราบถึงโอกาส ปัญหา อุปสรรค และความพร้อมของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนของไทย ในการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรม การผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับให้เจริญเติบโตอย่างยั่งยืนต่อไป

2. สามารถนำเสนอสารสนเทศที่ได้จากการวิจัย ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. การวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis)

การวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพแวดล้อม 2 ด้าน คือ สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก ดังนั้น การวิเคราะห์ SWOT จึงเรียกได้ว่าเป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Situation Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง รู้จักสภาพแวดล้อมชัดเจน และวิเคราะห์โอกาส-อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายนอก ทั้งสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้วและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมทั้งผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ที่มีต่อองค์กรธุรกิจ และจุดแข็ง จุดอ่อน และความสามารถด้านต่างๆ ที่มีอยู่ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์และการดำเนินตามกลยุทธ์ที่เหมาะสมต่อไป การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กร ประกอบด้วย (Humphrey, 2005)

1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์กร เพื่อพิจารณา

- จุดแข็ง (Strengths: S) หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ซึ่ง

องค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือ หมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ดี

- จุดอ่อน (Weakness: W) หมายถึง สถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นลบและด้อย ความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ไม่ดี

2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร เพื่อพิจารณา

- โอกาส (Opportunities: O) หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงาน ขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการ ขององค์กร

- อุปสรรค (Threats: T) หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กร ไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร

2. การวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขัน

ประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันสูงนั้น เนื่องมาจากประเทศนั้นๆ มีปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อให้

บริษัทในอุตสาหกรรมต่างๆ สามารถปรับปรุงและพัฒนาผลิตภาพ (Productivity) ดังนั้นในการประเมินความสามารถในการแข่งขันของเครือข่ายวิสาหกิจจึงจำเป็นต้องพิจารณาว่า ปัจจัยแวดล้อมของเครือข่ายวิสาหกิจนั้นๆ มีคุณภาพสูง เอื้อต่อการเพิ่มผลผลิตของบริษัทในเครือข่ายวิสาหกิจ ปัจจัยแวดล้อมดังกล่าวมี 4 ด้าน ซึ่ง Porter (1990) เรียกว่า “Diamond Model” ได้แก่

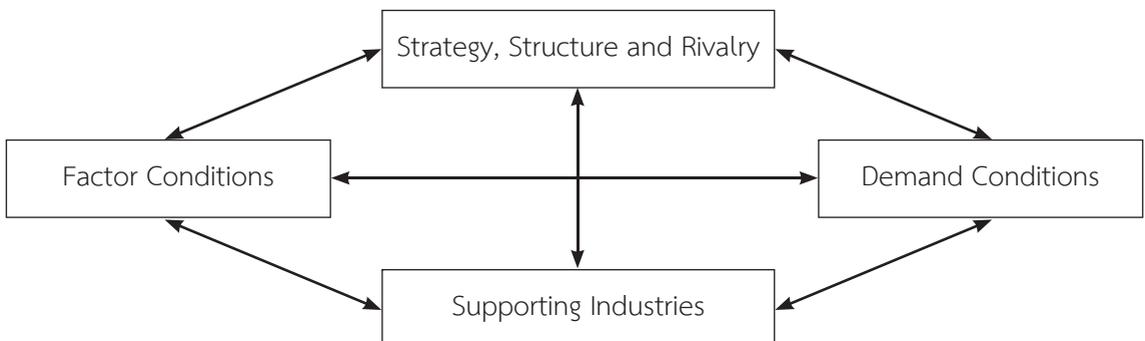
- เงื่อนไขของปัจจัยการผลิต (Factor Conditions)

- เงื่อนไขด้านอุปสงค์ (Demand Conditions)

- อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนกัน (Related and Supporting Industries)

- กลยุทธ์ขององค์กร โครงสร้างและบริบทของการแข่งขัน (Context for Firm Strategy, Structure and Rivalry)

ทั้งนี้ Porter (1990) ได้ให้ความสำคัญต่อบทบาทของรัฐบาล (Government) ที่มีผลต่อปัจจัยแวดล้อมทั้ง 4 ด้านใน Diamond ซึ่งจะส่งผลทำให้ปัจจัยต่างๆ เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการปรับปรุง ประสิทธิภาพของบริษัทที่อยู่ในเครือข่ายวิสาหกิจนั้นๆ ซึ่งความสัมพันธ์ทั้ง 4 ด้านนั้นสามารถแสดงความสัมพันธ์ได้ ดังภาพ 1

ภาพ 1 ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันตามแนวคิด Diamond Model ที่มา: Porter (1990)

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการวิเคราะห์ขีดความสามารถทางการแข่งขันของสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของประเทศไทย โดยอ้างอิงทฤษฎีจากแบบจำลองด้านการจัดการ 2 ประเภท ได้แก่

1. แบบจำลองการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกกิจการ (SWOT Analysis) ของ Humphrey (2005) เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางธุรกิจของอัญมณีและเครื่องประดับของไทย โดยวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ปัญหาและอุปสรรค ในการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับ

2. แบบจำลองความสามารถทางการแข่งขันของอุตสาหกรรม Diamond Model ของ Porter (1990) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบ 6 ด้านที่ส่งผลต่อความสามารถหรือความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทย ได้แก่ 2.1) ปัจจัยในการดำเนินงาน (Factor Endowment, Factor Condition) 2.2) เงื่อนไขด้านความต้องการของตลาด (Demand Condition) 2.3) อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน (Related and Supporting Industries) 2.4) กลยุทธ์องค์กร โครงสร้าง และการแข่งขัน (Firm Strategy, Structure and Rivalry) 2.5) รัฐบาล (Government) 2.6) โอกาส (Chance)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นแนวทางในการค้นหาคำตอบของการวิจัย ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจำนวน 60 คน สามารถจำแนกออกได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย ได้แก่ ตัวแทนภาคการเมืองที่เป็นผู้กำหนดนโยบาย จำนวน 3 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงศึกษาธิการ 2) เป็นผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย หรือมีหน้าที่รับผิดชอบในการกำหนดนโยบาย หรือเป็นตัวแทนที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาสูงสุดของหน่วยงาน

2. กลุ่มผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ ตัวแทนข้าราชการหรือผู้บริหารงานภาครัฐที่เป็นผู้ทำนโยบายไปปฏิบัติ จำนวน 18 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2) เป็นผู้ที่มีบทบาทในการนำนโยบายไปปฏิบัติ หรือมีหน้าที่รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติ หรือเป็นตัวแทนที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงาน

3. กลุ่มผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากนโยบาย ได้แก่ ตัวแทนภาคเอกชน จำนวน 31 คน ประกอบด้วย 1) ผู้แทนจากสมาคมที่เกี่ยวข้องกับอัญมณีไทยและเครื่องประดับ จำนวน 8 คน ได้แก่ สมาคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สมาคมการค้าไทย สมาคมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มูลนิธิอัญมณีไทยและเครื่องประดับ สมาคมค้าทองคำ สมาคมผู้ส่งออกเครื่องประดับเงินไทย สมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี และสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทยและเครื่องประดับ 2) ผู้ประกอบการภาคเอกชน จำนวน 23 คน ประกอบ

ด้วย ภาคเอกชนที่ผลิตสินค้าอัญมณีเพื่อการค้าภายในประเทศ (Domestic market) และภาคเอกชนที่ผลิตสินค้าอัญมณีเพื่อการส่งออก (Exporters) จำนวน 6 คน และภาคเอกชนที่ผลิตสินค้าเครื่องประดับเพื่อการค้าภายในประเทศ (Domestic market) และภาคเอกชนที่ผลิตสินค้าเครื่องประดับเพื่อการส่งออก (Exporters) จำนวน 17 คน

4. กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากนโยบาย ได้แก่

1) ตัวแทนของภาควิชาการ เป็นนักวิชาการที่มีความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ โดยมีผลงานทางวิชาการด้านอัญมณีและเครื่องประดับอย่างน้อย 1 เรื่องจำนวน 4 คน 2) ตัวแทนของภาคประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 4 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ได้แก่ เป็นตัวแทนกลุ่มผู้ใช้แรงงานในระดับหัวหน้า หรือรองหัวหน้า ซึ่งทำงานมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี เป็นผู้ที่มีบทบาท หรือมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกลุ่มผู้ใช้แรงงานด้านอัญมณีและเครื่องประดับ หรือเป็นตัวแทนที่ได้รับมอบหมาย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประเด็นคำถาม สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก และประเด็นคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ระดับลึก และประเด็นคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากนั้นนำเครื่องมือทั้ง 2 ประเภท มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ก่อนที่จะนำไปเก็บข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. วิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการรวบรวมเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือรายงานการวิจัย เอกสารสิ่งพิมพ์ บทความทางวิชาการ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ สมาคมที่เกี่ยวข้องกับอัญมณีและเครื่องประดับ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และหอการค้าไทย รวมถึงหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ตัวแทนของภาคการเมือง จำนวน 3 คน ตัวแทนของข้าราชการหรือผู้บริหารงานภาครัฐ จำนวน 18 คน ตัวแทนของภาคเอกชน จำนวน 31 คน ตัวแทนของภาคประชาชน จำนวน 8 คน

3. สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยแบ่งเป็นกลุ่มภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จำนวน 13 คน

4. ทำการถอดเทปการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

5. ทำการจัดระเบียบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

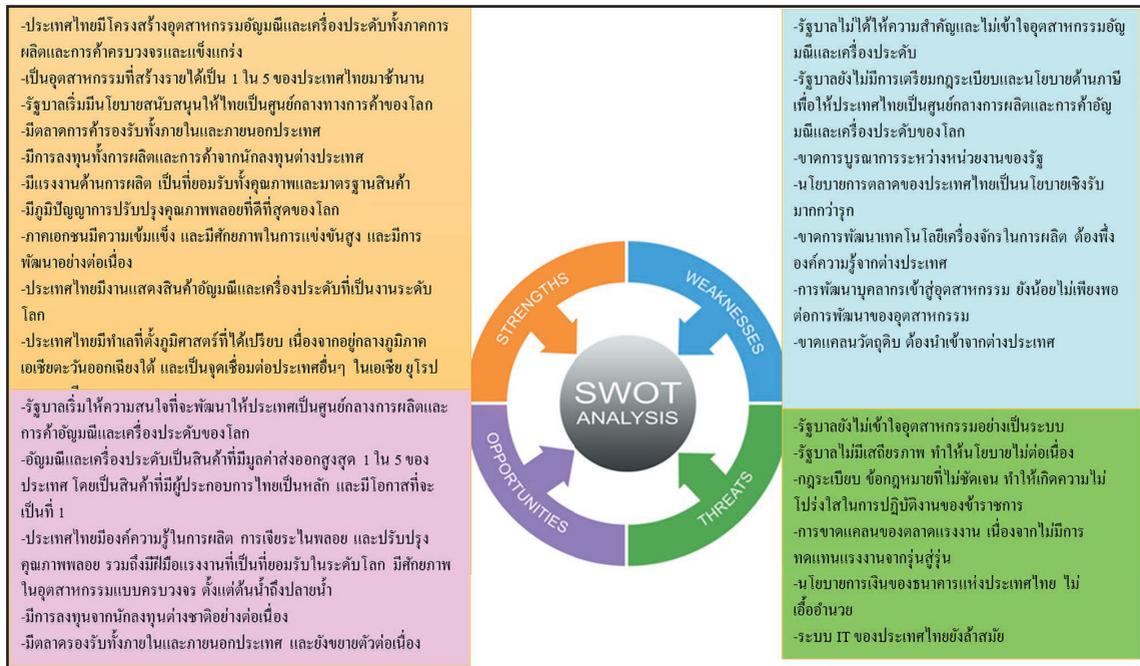
การวิเคราะห์ข้อมูล

ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จะถูกวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แบบหน่วยบริบท (Contextual Unit) รวมทั้งวิธีการวิเคราะห์อื่นๆ เช่น 1) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยสร้างข้อมูลเป็นข้อสรุปชั่วคราวและเชื่อมโยงข้อสรุปย่อยต่างๆ เพื่อแสดงความสัมพันธ์และนำไปสู่ข้อสรุปที่ใหญ่ขึ้น 2) การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Comparative

Analysis) โดยการเปรียบเทียบจากความเหมือนและความแตกต่างที่มีอยู่ในคุณลักษณะ (Qualities) หรือคุณสมบัติ (Attributes) ของข้อมูล

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) สามารถสรุปได้ ดังภาพ 2

ภาพ 2 ผลการวิเคราะห์ SWOT Analysis

ผลการวิเคราะห์ชี้ความสามารถทางการแข่งขันของสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของไทยในระดับประเทศ โดยใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์ แบบจำลอง Diamond Model

การวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก โดยใช้ Diamond Model พบว่า

1. ด้านนโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก บทบาทของภาครัฐในการเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก ในด้านปัจจัยบวก ได้แก่ รัฐบาลเริ่มมีนโยบาย

สนับสนุน แต่ยังไม่ครอบคลุม ส่วนด้านปัจจัยลบ ได้แก่ การแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ยังขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน นโยบายการตลาดเป็นนโยบายเชิงรับมากกว่ารุก ระเบียบและข้อกฎหมายมีความซับซ้อนของหลายหน่วยงาน เป็นอุปสรรคในการพัฒนาความไม่โปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ และเสถียรภาพของรัฐไม่แน่นอน ทำให้นโยบายไม่ต่อเนื่อง

2. ด้านบริบทของการแข่งขันและกลยุทธ์ทางธุรกิจอัญมณีและเครื่องประดับ แบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับในประเทศ และระดับนานาชาติ

2.1) ในระดับประเทศ ด้านปัจจัยบวก ได้แก่ ไทยมีโครงสร้างอุตสาหกรรมทั้งภาคการผลิตและการค้าครบวงจรและแข็งแกร่ง มีตลาดการค้ารองรับทั้ง

ภายในและภายนอก และภาคเอกชนมีความเข้มแข็ง ส่วนด้านปัจจัยลบ ได้แก่ ปัจจุบันยังไม่มียุทธศาสตร์และแผนการพัฒนาอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับอย่างเป็นระบบ และงานแสดงสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับที่จัดขึ้นที่ประเทศไทย คือ Bangkok Gems & Jewelry Fair ซึ่งเป็นงานระดับโลก ปัจจุบันได้รับความนิยมลดลง นอกจากนี้ ยังมีปัญหาด้านความไม่สามัคคีและไม่ร่วมมือกันในหมู่ผู้ประกอบการของภาคเอกชน

2.2) ในระดับนานาชาติ ด้านปัจจัยบวก ได้แก่ อัญมณีและเครื่องประดับของไทยเป็นที่ยอมรับในกลุ่มผู้ประกอบการทั่วโลกในเรื่องคุณภาพการผลิตและช่างฝีมือที่มีความชำนาญ ส่วนด้านปัจจัยลบ ได้แก่ สถานการณ์การแข่งขันในตลาดโลกที่ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น

3. ด้านเงื่อนไขด้านอุปสงค์ ด้านปัจจัยด้านลบ ได้แก่ ความผันผวนทางเศรษฐกิจในตลาดยุโรปและอเมริกา ส่งผลให้อุปสงค์จากต่างประเทศชะลอตัว ส่วนอุปสงค์ในประเทศยังมีไม่เพียงพอกับกำลังผลิต ความต้องการผู้บริโภคเปลี่ยนเร็ว ทำให้การวางแผน การออกแบบ กลยุทธ์ในการทำตลาดไม่สามารถทำในระยะยาว และสินค้าอื่นๆ สามารถนำมาเป็นเครื่องประดับแทน

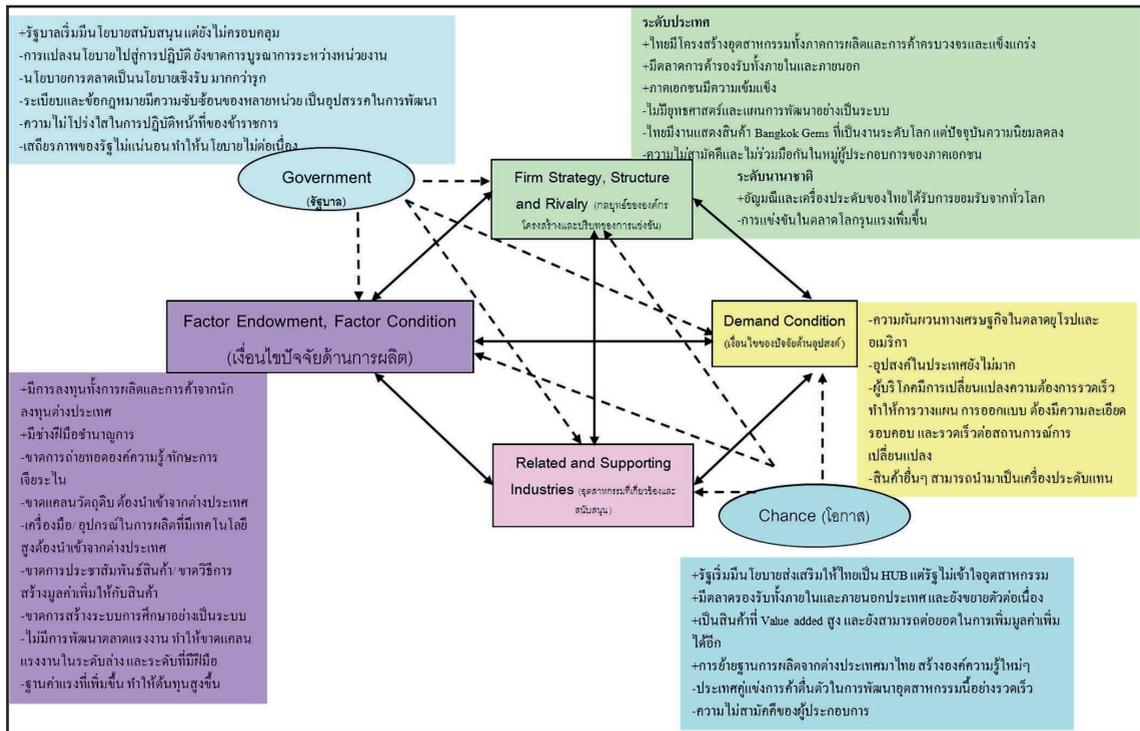
4. ด้านเงื่อนไขของผู้ผลิตและผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับของผู้ประกอบการเอกชน ด้านปัจจัยบวก ได้แก่ มีการลงทุนทั้งการผลิตและการค่านักลงทุนต่างประเทศ และมีช่างฝีมือชำนาญการ แต่ขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะการเจียรไน รวมทั้งไม่มีการพัฒนาตลาดแรงงาน ทำให้ขาดแคลนแรงงานในระดับกลาง และระดับที่มีฝีมือ ส่วนด้านปัจจัยลบ ได้แก่ การขาดแคลนวัตถุดิบ ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ เครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิตต้องนำเข้า

จากต่างประเทศ การขาดการประชาสัมพันธ์สินค้า และขาดวิธีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า การขาดการสร้างระบบการศึกษาอย่างเป็นระบบ ฐานค่าแรงที่เพิ่มขึ้น ทำให้ต้นทุนสูงขึ้น

5. ด้านอุตสาหกรรม และปัจจัยอื่นๆ ที่สนับสนุนและเกี่ยวโยง ได้แก่ ระบบสารสนเทศ การคมนาคม เป็นต้น

5.1) ด้านปัจจัยบวก ได้แก่ มีสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (GIT) ที่เป็นหน่วยงานของรัฐ และมีห้องปฏิบัติการตรวจสอบ (LAB) ที่เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ และอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ ทำให้เกิดความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมอื่นๆ ทั้งอุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์ อุตสาหกรรมการผลิตและการสกัดโลหะที่มีค่าเพื่อนำกลับมาใช้ อุตสาหกรรมการผลิตชิ้นส่วนและตัวเรือนเครื่องประดับสำเร็จรูป อุตสาหกรรมการผลิตแม่พิมพ์ อุตสาหกรรมการผลิตยาง ชีพียิ่งและปูนปลาสเตอร์ที่ใช้ทำแม่พิมพ์ และอุตสาหกรรมเครื่องจักร รวมทั้งอุตสาหกรรมด้านการบริการ เช่น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมโลจิสติกส์ การประกันภัย เป็นต้น

5.2) ด้านปัจจัยลบ ได้แก่ การไม่มีหน่วยงานกลางของรัฐ เป็นเจ้าภาพในการพัฒนาทั้งระบบ แม้ว่าสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับ (องค์การมหาชน) (GIT) จะเป็นหน่วยงานกลางของรัฐ เครื่องมือบริหารความเสี่ยงทางตลาดของประเทศไทยยังมีน้อยมาก ด้านระบบไอทีของประเทศไทยยังล้าหลัง อุปสรรคสำคัญที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเพื่อนำไปสู่การปฏิวัติดิจิทัลเต็มรูปแบบ คือ ต้องพิจารณากฎหมายและกฎระเบียบทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง เพื่อรับมือกับธุรกิจและอุตสาหกรรมดิจิทัล ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังภาพ 3

ภาพ 3 ผลการวิเคราะห์ขีดความสามารถทางการแข่งขันของสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับโดยใช้ Diamond Model

อภิปรายผล

ประเทศไทยมีศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก ซึ่งผู้วิจัยได้ข้อค้นพบแนวทางการพัฒนาศักยภาพเพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก ดังนี้

ด้านทิศทางของนโยบายภาครัฐ พบว่า ควรมีการผลักดัน “นโยบายการพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก” ให้บรรลุเป็นวาระแห่งชาติ โดยผ่านสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒน์) เพื่อให้เป็นนโยบายที่สามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากที่ผ่านมา ภาคเอกชนได้มีความพยายามจะผลักดันนโยบายการให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้า

อัญมณีและเครื่องประดับของโลกมาเป็นระยะเวลา นาน แต่ที่ยังไม่ได้รับความสนใจจากภาครัฐเท่าที่ควร ทั้งๆ ที่เป็นอุตสาหกรรมส่งออกที่สามารถนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศในลำดับต้นๆ สำหรับหน่วยงานที่นานนโยบายไปปฏิบัติ พบว่ายังไม่สามารถบูรณาการการทำงานร่วมกัน เนื่องจากรัฐบาลยังไม่เข้าใจอุตสาหกรรมอย่างเป็นระบบ จึงมุ่งเป้าหมายนโยบายในเชิงปฏิบัติไปเฉพาะที่กระทรวงพาณิชย์เท่านั้น ซึ่งแท้จริงแล้ว Value Chain ของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ รัฐบาลจะต้องพิจารณาความสัมพันธ์ของอุตสาหกรรมในทุกระดับตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย พ.ศ.2556-2561 ที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความเป็นเลิศในการให้

บริการประชาชน มีเป้าหมายเพื่อพัฒนางานบริการของส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐสู่ความเป็นเลิศ เพื่อให้ประชาชนมีความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการ โดยออกแบบการบริการที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง นอกจากนี้ ควรมีการทบทวนขั้นตอนปรับปรุงกระบวนการ หรือแก้ไข กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ที่เป็นอุปสรรคต่อการให้บริการประชาชนของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดความคล่องตัวและเอื้อต่อการแข่งขันของประเทศ (Siriprakob, 2015)

ด้านการผลิต พบว่า อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของประเทศไทย ถือว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีโครงสร้างอุตสาหกรรมทั้งภาคการผลิตและการค้าที่แข็งแกร่ง ที่แม้ว่าจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างเต็มที่ แต่อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับสามารถสร้างรายได้จากการส่งออกเป็นลำดับที่ 3 ของประเทศ และหากประเทศไทยมีการกำหนดนโยบายการเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลกอย่างชัดเจน มีโอกาสเพิ่มมูลค่ารายได้จากการส่งออกให้กลายเป็นที่ 1 ได้ในอนาคต ทั้งนี้ จะเห็นว่าอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับในต่างประเทศ ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจังในการส่งเสริมการผลิต ทำให้เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรม และเพิ่มความสะดวกในการค้าในเวทีการค้าโลก (Chodchoy, Piriyakul & Chimuntdig, 2018) ดังนั้น การที่ประเทศไทยจะเป็นศูนย์กลางการผลิตอัญมณีและเครื่องประดับของโลกได้นั้น ต้องเป็นผู้นำด้านการจัดการผลิตสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับ ให้เป็นสินค้าที่มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ ในด้านฝีมือการเจียระไนที่มีความประณีต และมีเทคโนโลยีการหุงหรือเผาพลอย ซึ่งทำให้พลอยมีสีสวยและราคาสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญของ

การผลิต คือ แรงงานทักษะฝีมือของไทยมีน้อยลง และการถ่ายทอดองค์ความรู้ยังอยู่ในวงจำกัด

ด้านการตลาด พบว่า อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทยมีตลาดรองรับทั้งภายในและภายนอกประเทศ และยังมีการขยายตัวต่อเนื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางการค้าของโลก (Trading Base) ที่ต้องมีศักยภาพในการกระจายสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับไปยังประเทศต่างๆ ในโลก รวมถึงความสามารถในการผลิต หรือนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศแล้วส่งออก หรือกระจายสินค้าต่อไปยังตลาดต่างๆ (Re-export) อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญของการตลาด คือนโยบายการตลาดของประเทศไทยเป็นเชิงรับมากกว่าเชิงรุก และการผลิตสินค้าส่วนใหญ่ของผู้ประกอบการเป็นการผลิตตามแบบและคำสั่งของลูกค้า (Original Equipment Manufacturer: OEM) รวมถึงผู้ประกอบการยังไม่มีการริเริ่มพัฒนาให้มีตราสินค้า (Brand) ของตนเอง (Petchkaew, 2017) ดังนั้น ภาครัฐควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาการตลาดเป็นตลาดเชิงรุกให้มากขึ้น โดยให้กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ (DITP) กระทรวงพาณิชย์ เป็นหน่วยงานกลางในการนำผู้ประกอบการสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของประเทศไทย ไปร่วมจัดงานแสดงสินค้า และเจรจาธุรกิจในงานแสดงสินค้าระดับโลก ซึ่งจะก่อให้เกิดการขยายตัวของ การส่งออกสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับมากขึ้น รวมถึงการจัดทำ Hallmark เพื่อรับรองมาตรฐานอัญมณีและเครื่องประดับของประเทศไทย

ด้านกฎหมาย และระเบียบข้อบังคับ พบว่าภาครัฐจำเป็นต้องทบทวน และปรับปรุงกฎหมาย และกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และรับมือกับธุรกิจและอุตสาหกรรมดิจิทัลในอนาคต รวมทั้งแก้ไขกฎหมาย และระเบียบข้อบังคับที่ไม่ชัดเจน ทำให้เปิดช่องให้ผู้รับผิดชอบใช้ดุลพินิจได้มาก และเป็นช่องทางในการคอร์รัปชัน ซึ่งถือเป็นการ

เสื่อมถอยของระบบราชการ และการขาดธรรมาภิบาล ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Sorat (2015) ได้ทำการศึกษาจุดยืนภาคอุตสาหกรรมไทยภายใต้การเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก พบว่า การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่ผ่านมามีหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง “พัฒนาแบบตอไม่ตรงโจทย์” เน้นด้านองค์ความรู้และคิดว่าใส่ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นเรื่องง่าย ๆ ปัญหาของภาคอุตสาหกรรมต้องปฏิรูปทั้งโครงสร้างทั้งรัฐ ผู้ประกอบการ การแก้ไขกฎข้อบังคับที่ไม่เอื้อ และการมียุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ประเทศไทยต้องสร้างโอกาสและความเป็นไปได้ที่จะเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของโลกให้เร็วที่สุด เพื่อให้ก้าวทันกับเวทีโลก

2. โมเดล ไทยแลนด์ 4.0 โดยการใช้ศักยภาพทางดิจิทัลช่วยขับเคลื่อนห่วงโซ่คุณค่าเศรษฐกิจของอุตสาหกรรม จะเป็นเครื่องมือช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ทั้งในด้านความสามารถในการทำงานของ

เครื่องจักร การวางแผนการผลิตและความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของตลาดที่จะเข้ามา มีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับในอนาคต

3. รัฐควรกำหนดเจ้าภาพหลักในการพัฒนาเพื่อบูรณาการระหว่างหน่วยงานของภาครัฐ ควรมีการศึกษาขั้นตอนการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงาน และปรับเปลี่ยนระบบการให้บริการจากภาครัฐให้มีความรวดเร็วมากขึ้น โดยพัฒนาระบบบริการแบบ One Stop Service รวมถึงภาครัฐจำเป็นต้องทบทวนกฎหมายและระเบียบข้อบังคับทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง และปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทของการแข่งขันในเวทีโลก

4. ประเทศไทยไม่มีวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตอัญมณีและเครื่องประดับ จึงต้องมีการนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดแนวทางการจัดหาวัตถุดิบจากประเทศต่างๆ สู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

5. การเตรียมบุคลากรให้มีความพร้อมในการเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมการผลิตอัญมณีและเครื่องประดับในทุกๆ ระดับ ทั้งในระดับอุดมศึกษา อาชีวศึกษา และแรงงานฝีมือในระดับต่างๆ เนื่องจากเป็นการดำเนินงานที่ต้องใช้ระยะเวลา

Reference

- Duangphastra, C. (2016). *Thailand's competitiveness in ASEAN Context: A Case Studies on Industrial group in Thailand*. Bangkok: The Gem and Jewelry Institute of Thailand (Public Organization). [In Thai]
- Humphrey, A. (2005) *SWOT Analysis for Management Consulting*. SRI Alumni Newsletter. SRI International, United States.
- Office of the Permanent Secretary Ministry of Commerce. (2017). *Thailand Trading Report*. Retrieved from <http://www2.ops3.moc.go.th/>. [In Thai]
- Office of Small and Medium Enterprise Promotion. (2012). *Strategy and action plan of Small and Medium Enterprise Promotion*. Retrieved from [http://www.sme.go.th/SiteCollection Documents/White%20Paper/2556/report06.pdf](http://www.sme.go.th/SiteCollectionDocuments/White%20Paper/2556/report06.pdf). [In Thai]
- Petchkaew, N. (2017). Behavior and marketing mix of consumers affecting the decision to buy silver Jewelry in Thailand. *Journal of Logistics and Supply Chain College*, 3(2), 35-45. [In Thai]
- Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nation*. New York: Free Press.
- Siriprakob, P. (2015). *3 Paradigm in Public Administration: Concepts, Theories and Actions*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House. [In Thai]
- Sorat, T. (2015). *Thai industry standpoint Under the change of the world context Federation of Thai Employers and Entrepreneurs*. Retrieved from www.tanitsorat.com/file. [In Thai]

การขับเคลื่อนนโยบายอุตสาหกรรมกิจการฮาลาลและการจัดการ

เลอพงษ์ ชาร์ยดี¹ กฤษณา ไวกสารวงค์²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) องค์กรที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายภาคอุตสาหกรรมด้านกิจการฮาลาลและการจัดการ ตลอดจนขั้นตอนการดำเนินงานและความรับผิดชอบ 2) แนวทางการพัฒนาและสนับสนุนสินค้าและบริการฮาลาลให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากลเพื่อแข่งขันในตลาดต่างประเทศมากขึ้น และ 3) เพื่อค้นหาแนวทางในขับเคลื่อนนโยบายเชิงรุกในการส่งเสริมการส่งออกสินค้าและบริการฮาลาล ทั้งในตลาดกลุ่มประเทศมุสลิมและตลาดกลุ่มประเทศที่ไม่ใช่มุสลิมแต่มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการหลากหลายเพื่อเก็บข้อมูลและใช้การตีความโดยผู้วิจัย

ผลการศึกษา พบว่า

1. คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย หน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบการมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารจัดการกิจการฮาลาล ในการสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานด้านต่างๆ
2. ควรมีการตรวจสอบและรับรองคุณภาพอาหารฮาลาลที่เข้มงวดทั้งด้านมาตรฐานการผลิตอาหารฮาลาล มาตรฐานการตรวจรับรองฮาลาลสำหรับผู้ตรวจประเมินและมาตรฐานหน่วยรับรองฮาลาล (Certified Body) เพื่อสนับสนุนให้สินค้าอาหารฮาลาลส่งออกของไทยมีคุณภาพตามมาตรฐานอาหารฮาลาลสากล และสร้างความน่าเชื่อถือของตรารับรองสินค้าฮาลาลของไทยในตลาดโลกมากขึ้น
3. ควรมุ่งพัฒนามาตรฐานสินค้าและบริการฮาลาลให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ และรัฐบาลต้องดำเนินการติดต่อกู้ค่าให้กับผู้ประกอบการและผู้ส่งออกสินค้าให้มากขึ้น

คำสำคัญ: การขับเคลื่อนนโยบายกิจการฮาลาลและการจัดการ; อุตสาหกรรมกิจการฮาลาล

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
4 หมู่ที่ 11 ถนนหทัยราษฎร์ ตำบลลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 12150, ประเทศไทย
อีเมล: jring1971@gmail.com

² หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

The Mobilizing of Halal Sector Industry and Management

Lerpong Sayid¹ Krisana Vaisamruat²

Abstract

The objectives of this article are two folds, first to study organizations that take the lead role in propelling industrial sector policy including managing process and accountability. Secondly, to study the development and support to meet Halal products and services international standards for boosting export of products and services with aims to competition in the international market. And thirdly, to explore possible channels to promote proactive exportation of Halal products and services, to both Muslim countries and non-Muslim country markets. This study is a qualitative research using various methods of collecting data by relying on the researcher's personal interpretation.

The finding results as followed.

1. Government agencies and the Islamic Central Board of Thailand, both have a key role in the mobilizing of Halal sector Industry and Management. Moreover, entrepreneurs play important roles in halal management support to promote the implementation of various tasks.

2. To meet international standards and to increase reliability of certification in a competitive international markets, Halal food inspection and certification should be monitored strictly by the auditors and the certified body (Halal Certification) .

3. In order to promote Thai Halal food standard and services to be acceptable internationally, government must facilitate Halal entrepreneurs and exporters by taking more initiative role in contact with foreign trading partners.

Keywords: The Mobilizing of Halal Sector and Management; Halal Sector Industry

¹ Doctor of Philosophy in Public Administration Program, Western University
4 Moo 11, Hathairaj Road, Latsawai, Lamlukka, Pathumtani 12150, Thailand
E-mail: jrjng1971@gmail.com

² Doctor of Philosophy in Public Administration Program, Western University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นโยบายไทยแลนด์ 4.0 ภาคอุตสาหกรรม 4.0 หรือ INDUSTRY 4.0 ปรากฏในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579 และปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 เป็นแผนพัฒนา 5 ปี แรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งจะเป็ นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศไทยโดยคาคหวังว่าใน 20 ปี ข้างหน้าประเทศไทยจะก้าวพ้นไปสู่ประเทศพัฒนาแล้ว

รัฐบาลได้ส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมภายใต้แนวคิดอุตสาหกรรม 4.0 (Industry 4.0) เพื่อผลักดันภาคอุตสาหกรรมของประเทศให้มีความเข้มแข็งทางด้านการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้าไปช่วยพัฒนากระบวนการผลิต ลดการพึ่งพาแรงงานคน สามารถปรับปรุงกระบวนการผลิตได้อย่างต่อเนื่องรวมทั้งการเชื่อมความต้องการของผู้บริโภคเข้ากับกระบวนการผลิตได้โดยตรง โดยโรงงานในยุคอุตสาหกรรม 4.0 จะสามารถผลิตสินค้าได้หลากหลายและมีรูปแบบแตกต่างกันตามความต้องการเฉพาะของผู้บริโภคแต่ละรายได้เป็นจำนวนมากในระยะเวลาอันสั้น โดยใช้กระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพและเชื่อมโยงกันทั้งภายในและภายนอกโรงงานตลอดห่วงโซ่การผลิตด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลแบบครบวงจร โดยสิ่งที่ภาคอุตสาหกรรมจะต้องทำความเข้าใจและปรับตัวเพื่อรองรับอุตสาหกรรม 4.0 คือ การสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ได้แก่ การยกระดับนวัตกรรมไม่ว่าจะเป็นนวัตกรรมด้านการผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการเชื่อมโยงสู่ภายนอกทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ อุตสาหกรรมอาหารและเกษตรถือว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนประเทศที่มีงานวิจัยรองรับเป็นจำนวนมากและมีภาคอุตสาหกรรมที่มีความเข้มแข็งทั้งด้านกาวิจัยและพัฒนา การผลิตและการยกระดับมาตรฐาน รวมทั้งมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตั้งแต่ระดับรากหญ้าจนถึงระดับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ซึ่ง

ได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลอย่างต่อเนื่องและถือว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพสูงในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม 4.0

อุตสาหกรรมฮาลาลที่เป็นที่รู้จักมากที่สุดคือ อุตสาหกรรมอาหาร เนื่องจากมุสลิมจะบริโภคอาหารที่ฮาลาลเท่านั้น คำว่าฮาลาลเป็นที่รู้จักในความหมายของอาหารหรือสิ่งเจือปนที่ไม่ขัดกับหลักศาสนาอิสลาม อาหารสำเร็จรูปประเภทนี้จะมีเครื่องหมายฮาลาลคือ เครื่องหมายที่คณะกรรมการฝ่ายกิจการฮาลาลของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย หรือคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดต่างๆ ได้อนุญาตให้ผู้ประกอบการทำการประทับหรือแสดงลงบนสลากหรือผลิตภัณฑ์ หรือกิจการใดๆ โดยใช้สัญลักษณ์ที่เรียกว่า “ฮาลาล” ซึ่งเขียนเป็นภาษาอาหรับว่า **حلال** ดังนั้นกล่าวได้ว่า อาหารฮาลาลคือ อาหารที่ได้ผ่านกรรมวิธีในการทำ ผสม ปูรง ประกอบหรือแปรสภาพตามศาสนบัญญัตินั่นเอง เป็นการรับประกันว่าชาวมุสลิมโดยทั่วไปสามารถบริโภคอาหารหรืออุปโภคสินค้าหรือบริการต่างๆ ได้โดยสนิทใจโดยสังเกตได้จากการประทับตราฮาลาลที่ข้างบรรจุภัณฑ์นั้นเป็นสำคัญ (The Halal Standard Institute of Thailand, 2015A)

อาหารฮาลาลจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญของวิถีการดำเนินชีวิตของมุสลิมทั่วโลกที่ทุกคนจะต้องบริโภคอาหารที่ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ตั้งแต่แหล่งที่มาของวัตถุดิบจะต้องได้มาอย่างถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลามและถูกสุขลักษณะตามมาตรฐานสากล ตลอดจนถึงความถูกต้องในกระบวนการปรุงแต่ง กระบวนการผลิตอย่างถูกต้องในทุกขั้นตอน (Wangubdulaug, 2014; Boonmalert, & Sommanawat, 2016). ดังนั้นในระยะหลายปีที่ผ่านมา นับได้ว่าอาหารฮาลาลเป็นสิ่งที่สังคมไทยได้มีกล่าวถึงมากขึ้น แต่ความเข้าใจเกี่ยวกับอาหาร ฮาลาลของคนไทยหลายคนเป็นความเข้าใจที่ค่อนข้างแคบ ส่วน

ใหญ่รู้เพียงว่าอาหารฮาลาลเป็นอาหารที่มุสลิมบริโภคได้ ซึ่งหมายถึงอาหารที่ไม่มีส่วนผสมที่เป็นหมูและสุรา (Sarntisart, 2014) โดยวิถีชีวิตประจำวันของชาวมุสลิมนั้นได้ถูกกำหนดวิถีการดำเนินชีวิตโดยคัมภีร์อัลกรุอันและอัลชะดีซ ซึ่งถือเป็นกรอบในการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันโดยผลิตภัณฑ์ต่างๆ จะต้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่ฮาลาลคือ สินค้าที่อนุมัติให้ใช้ได้และถือเป็นจุดกำเนิดของอุตสาหกรรมฮาลาล (Halal Institute Prince of Songkla University, 2014)

จากผลการสำรวจล่าสุดพบว่า ปัจจุบันประชากรโลกมีจำนวนกว่า 7,000 ล้านคน ประกอบด้วยประชากรมุสลิมกว่า 1,700 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 23.69 กระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก ประเทศที่มีชาวมุสลิมมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย (ร้อยละ 12.7 ของประชากรมุสลิมทั่วโลก) ปากีสถาน (ร้อยละ 11.0) อินเดีย (ร้อยละ 10.9) บังกลาเทศ (ร้อยละ 9.2) และอียิปต์ (ร้อยละ 4.9) ในปี พ.ศ. 2556 มีการส่งออกสินค้าอาหารไปยังกลุ่มประเทศมุสลิม 57 ประเทศ (ประเทศที่เป็นสมาชิก Organization of Islamic Cooperation--OIC) มีมูลค่ากว่า 164,368 ล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยประเทศไทยส่งออกสินค้าอาหารไปยังกลุ่มประเทศมุสลิม OIC มีมูลค่ากว่า 5,112.36 ล้านเหรียญสหรัฐฯ คิดเป็นร้อยละ 17.14 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าอาหารไทย จัดเป็นอันดับที่ 13 ของโลก รองจากประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย ซึ่งอยู่ในอันดับที่ 9 และ 10 ตามลำดับ โดยตลาดส่งออกสินค้าฮาลาลขนาดใหญ่ 5 อันดับแรก ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ไนจีเรีย เบนิน และสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรตส์ ตามลำดับ ประเทศไทยมีศักยภาพสูงในการขยายการผลิตสินค้าและบริการฮาลาล มีการรับรองมาตรฐานอาหารฮาลาลที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ ภาครัฐจึงควรให้การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพธุรกิจสินค้าและบริการฮาลาลมากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถใน

การแข่งขันในระดับนานาชาติต่อไป (Department of Industrial Promotion, 2015)

ประเทศไทยมีมุสลิมซึ่งนับถือศาสนาอิสลามจำนวน 3.93 ล้านคน (จำนวนประชากรมุสลิมในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2557) คิดเป็นร้อยละ 6.06 ของประชากรทั้งประเทศที่มี 64.87 ล้านคน ซึ่งชาวมุสลิมจำเป็นต้องบริโภคอาหารฮาลาล สำหรับการผลิตอาหารฮาลาลในระยะแรกนั้นเป็นเรื่องของผู้ประกอบการมุสลิมผลิตเพื่อจำหน่ายแก่ผู้บริโภคมุสลิมด้วยกันจึงไม่จำเป็นต้องมีการรับรองอาหารฮาลาล ต่อมาเมื่อจำนวนประชากรมุสลิมมีมากขึ้น ความต้องการอาหารฮาลาลเพิ่มขึ้น ผู้ประกอบการผลิตอาหารซึ่งมิใช่มุสลิมมองเห็นช่องทางการตลาดในหมู่มุสลิม จึงต้องการผลิตอาหารฮาลาลเพื่อจำหน่ายแก่มุสลิม โดยผู้ประกอบการได้ขอให้มีการรับรองการใช้เครื่องหมายฮาลาลเพื่อแสดงบนผลิตภัณฑ์อันจะทำให้ผู้บริโภคมุสลิมสามารถแยกแยะได้ง่ายขึ้นและมีความมั่นใจในการเลือกบริโภคสินค้ามากขึ้น (Korkiatphithuk, 2000)

ประเทศไทยมีจุดแข็งในด้านกิจการฮาลาล เช่น การที่ประเทศไทยมีศักยภาพในการพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาลทั้งด้านสินค้าและบริการ โดยเฉพาะสินค้าอาหาร เนื่องจากเป็นแหล่งวัตถุดิบในการผลิตและส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก มีความพร้อมหลายด้านที่เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาล อาทิ วัตถุดิบในการผลิตและการแปรรูปในทุกภูมิภาคทั่วประเทศสามารถสนองตอบความต้องการบริโภคสินค้าและบริการฮาลาลในประเทศและต่างประเทศที่มีเพิ่มขึ้นจากกลุ่มผู้บริโภคที่เป็นมุสลิมและมีไม่มุสลิม ประกอบกับรัฐบาลให้การส่งเสริมและสนับสนุนภาคบริการของไทยให้มีความเข้มแข็งและหลากหลาย สามารถพัฒนาเป็นบริการฮาลาลได้เป็นอย่างดีในระยะต่อไป โดยในปัจจุบันมีภาคบริการที่สำคัญ เช่น บริการสาธารณสุข บริการด้านท่องเที่ยว ซึ่งเป็นภาคบริการที่มีศักยภาพ มีความพร้อม

ในการให้บริการทั้งในด้านบุคลากรทางการแพทย์ แหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและการบริการที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงแรมที่มีคุณภาพ ร้านอาหารถูกสุขลักษณะ เป็นที่ยอมรับของผู้ใช้บริการทั้งภายในและต่างประเทศ จึงเป็นจุดเด่นที่สามารถผลักดันให้เป็นบริการฮาลาลได้เป็นอย่างดีในระยะต่อไป

คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เป็นองค์กรที่มีส่วนสำคัญมากในการขับเคลื่อนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับกิจการฮาลาลโดยตรง โดยการดำเนินงานของคณะกรรมการควบคุมมาตรฐานฮาลาล ผ่านสถาบันมาตรฐานฮาลาล ซึ่งเป็นหน่วยงานของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เพื่อดำเนินการกำหนดมาตรฐานฮาลาล วางระบบมาตรฐานฮาลาล การควบคุมมาตรฐานฮาลาล การตรวจและการรับรองฮาลาล รวมถึงการอนุญาตหรือยกเลิกให้ใช้เครื่องหมายรับรองฮาลาลแก่ผลิตภัณฑ์ การประชาสัมพันธ์หรือการให้บริการอื่นใดตามที่คณะกรรมการกำหนด ซึ่งมาตรฐานดังกล่าวครอบคลุมผลิตภัณฑ์ฮาลาล ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือสิ่งที่ผลิตขึ้นตามกระบวนการมาตรฐานผลิตภัณฑ์ฮาลาลและรวมถึงการจำหน่าย การบริการ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ การโลจิสติกส์ (Logistic) และนวัตกรรมที่ไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ซึ่งการควบคุมดังกล่าวเพื่อรับรองมาตรฐานอุตสาหกรรมฮาลาลอย่างครบวงจรทั้งในด้านวัตถุดิบ การผลิตของผู้ประกอบการ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ฮาลาลได้มาตรฐานในการจำหน่ายแก่ผู้บริโภคมุสลิมทั้งในประเทศและผลิตเพื่อการส่งออกในตลาดมุสลิมทั่วโลก

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการขับเคลื่อนกิจการฮาลาลจากหลายองค์กรที่เกี่ยวข้องก็ตาม แต่ปัญหาสำคัญของสินค้าฮาลาลคือ การพัฒนากิจการฮาลาลยังอยู่ในระยะเริ่มต้น ผู้ประกอบการยังขาดความรู้ความเข้าใจการประกอบธุรกิจบริการฮาลาลให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค เนื่องจากขาด

ข้อมูลด้านการผลิต การตลาด เทคโนโลยีและบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านที่จะพัฒนาธุรกิจบริการ ฮาลาลให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าได้ นอกจากนี้การพัฒนาแหล่งผลิตอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลอย่างครบวงจร ยังไม่สามารถดำเนินการให้มีความก้าวหน้าได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งองค์กรศาสนาอิสลามไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ส่งผลให้ผู้ประกอบการขอรับรองฮาลาลยังมีจำนวนไม่มากนักและบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในการตรวจรับรองอาหารฮาลาลที่เข้าใจความสำคัญของงานวิทยาศาสตร์ยังมีน้อย โดยเฉพาะบุคลากรขององค์กรทางศาสนา เนื่องจากสินค้าฮาลาลมีลักษณะที่แตกต่างจากสินค้าอื่นๆ ที่ต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติทางศาสนา ซึ่งกำหนดให้การตรวจรับรองอาหารฮาลาลจำเป็นต้องให้องค์กรทางศาสนาอิสลามเป็นผู้ดำเนินการ โดยมีงานด้านวิทยาศาสตร์ฮาลาลสนับสนุนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค อย่างไรก็ตาม องค์กรทางศาสนาซึ่งถือเป็นหน่วยงานหลักที่สำคัญ แม้จะมีความเข้มแข็งในระดับหนึ่งในการตรวจรับรอง แต่ก็ยังจำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ฮาลาลขององค์กรให้เข้มแข็งขึ้นทั้งในเชิงศักยภาพและปริมาณและระบบคุ้มครองผู้บริโภคฮาลาลโดยรวมยังไม่เข้มแข็ง เช่น ปัญหาปนเปื้อนสิ่งต้องห้ามในอาหารฮาลาลไทยที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งซึ่งส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของต่างประเทศที่มีต่ออาหารฮาลาลจากประเทศไทย เป็นต้น (The Halal Standard Institute of Thailand, 2015B)

ประเด็นที่เป็นปัญหาอีกประการหนึ่งคือ ภาพลักษณ์ของสินค้าฮาลาลของไทยยังไม่เป็นที่ยอมรับของตลาดเป้าหมายบางประเทศ หน่วยงานหรือสถาบันศาสนาในด้านการรับรองยังไม่มีเอกภาพและการมีประเทศคู่แข่งในการผลิตและส่งออกสินค้าฮาลาล จึงควรให้ความสำคัญต่อการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสถาบันศาสนาใน

ด้านการรับรอง เพื่อสร้างเอกภาพและความร่วมมือในการรับรองฮาลาล ซึ่งจะส่งผลให้มีความชัดเจนในการสนับสนุนกระบวนการผลิต การตลาด การตรวจรับรองมาตรฐานฮาลาล และการพัฒนาบุคลากร เพื่อให้การพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาลเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีการพัฒนาทั้งระบบ (The Halal Standard Institute of Thailand, 2015B)

แม้ว่าประเทศไทยจะมีเครือข่ายการค้ากับประเทศมุสลิมที่เกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน แต่การขาดระบบการรับรองฮาลาลที่มีมาตรฐานร่วมกันและการขาดบุคลากรที่มีความชำนาญด้านการตรวจรับรองและด้านวิทยาศาสตร์ฮาลาล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาศักยภาพธุรกิจสินค้าและบริการ ฮาลาลให้สอดคล้องกับโอกาสที่มีอยู่ ถือเป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน แม้ว่าภาครัฐจะได้เริ่มกำหนดนโยบายด้านฮาลาลในปี พ.ศ. 2558 เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายประเทศไทย 4.0 และให้การพัฒนากิจการฮาลาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านอาหารฮาลาลมีคุณภาพและมีภาพลักษณ์ของสินค้าฮาลาลเป็นที่ยอมรับของตลาดเป้าหมายทุกประเทศแล้วก็ตาม แต่การขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวยังคงประสบปัญหา (The Halal Standard Institute of Thailand, 2015B)

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาเรื่อง การขับเคลื่อนนโยบายอุตสาหกรรมกิจการฮาลาลและการจัดการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์กรที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายภาคอุตสาหกรรมด้านกิจการฮาลาลและการจัดการ ตลอดจนขั้นตอนการดำเนินงานและความรับผิดชอบ

2. เพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนาและสนับสนุนสินค้าและบริการฮาลาลให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากลเพื่อแข่งขันในตลาดต่างประเทศมากขึ้น

3. เพื่อค้นหาแนวทางในขับเคลื่อนนโยบายเชิงรุกในการส่งเสริมการส่งออกสินค้าและบริการฮาลาล ทั้งในตลาดกลุ่มประเทศมุสลิมและตลาดกลุ่มประเทศที่ไม่ใช่มุสลิมแต่มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาเฉพาะผู้ประกอบการธุรกิจการผลิตอาหารที่เลือกใช้เครื่องหมายฮาลาลในกรุงเทพมหานครและจังหวัดปริมณฑล จากการรับรองของสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย โดยทำการศึกษาระหว่างเดือนมกราคม 2560 ถึงเดือนพฤษภาคม 2560 ดังนี้

1. กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย ประกอบด้วย ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี รองอธิบดีกรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์ ผู้อำนวยการสำนักบริหารยุทธศาสตร์ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาผู้ประกอบการ

2. กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน ประกอบด้วย ประธานกรรมการคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย จำนวน 1 คน รองประธานกรรมการคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย จำนวน 6 คน หัวหน้าสำนักงานฝ่ายกิจการฮาลาล ประจำสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย จำนวน 1 คน ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม สมุทรปราการและจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 6 คน และหัวหน้าสำนักงานฝ่ายกิจการฮาลาลประจำจังหวัดจังหวัดละ 1 คน รวม 6 คน

3. กลุ่มผู้ประกอบการกิจการฮาลาล ประกอบด้วยผู้ประกอบการธุรกิจการผลิตอาหารที่เลือกใช้เครื่องหมายฮาลาลในกรุงเทพมหานครและจังหวัดปริมณฑลที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยที่มีการดำเนินงานเกี่ยวกับเครื่องหมายฮาลาลมากกว่า 2 ปีจำนวน 4 ราย ขึ้นไปและผู้บริโภคสินค้าที่มีเครื่องหมายฮาลาล

บนผลิตภัณฑ์โดยที่ผู้บริโภคเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามจำนวน 7 รายขึ้นไป

นิยามศัพท์

ฮาลาล (Halal) หมายถึง สิ่งของหรือการกระทำการผลิต การให้บริการหรือการจำหน่ายใดๆ ที่ไม่ขัดต่อบัญญัติของศาสนาอิสลาม

อาหารฮาลาล หมายถึง อาหารที่ได้ผ่านการทำผสมปรุง ประกอบหรือแปรสภาพตามศาสนบัญญัติเป็นการรับประกันว่า ชาวมุสลิมสามารถบริโภคอาหารหรืออุปโภคสินค้าหรือบริการต่างๆ ได้สนิทใจ โดยสังเกตได้จากการประทับตราฮาลาลที่ข้างบรรจุภัณฑ์นั้นเป็นสิ่งสำคัญ

กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายส่งเสริมกิจการฮาลาล ประกอบด้วย อธิบดีกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม รองอธิบดีกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ผู้อำนวยการสำนักบริหารยุทธศาสตร์ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาผู้ประกอบการ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการจัดการอุตสาหกรรมและผู้อำนวยการสำนักพัฒนาอุตสาหกรรมสนับสนุน

กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หมายถึง ผู้ที่มีส่วนในการอนุมัติการใช้สัญลักษณ์ฮาลาล ได้แก่ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

กลุ่มผู้ประกอบการฮาลาล หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจการผลิตอาหารที่เลือกใช้เครื่องหมายฮาลาล ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดปริมณฑลที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยที่มีการดำเนินงานเกี่ยวกับเครื่องหมายฮาลาลมากกว่า 2 ปี และผู้บริโภคสินค้าที่มีเครื่องหมายฮาลาลบนผลิตภัณฑ์โดยที่ผู้บริโภคเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยนำไปใช้ในการพิจารณาพัฒนาโครงสร้างหน่วยงาน ตลอดจนขั้นตอนการดำเนินงานเกี่ยวกับกิจการฮาลาลและการจัดการ เพื่อให้การขับเคลื่อนนโยบายที่เกี่ยวกับกิจการฮาลาลของประเทศไทยเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เป็นแนวทางในการพัฒนาและสนับสนุนสินค้าและบริการฮาลาลให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากลเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกิจการฮาลาลและการจัดการ ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและยกระดับสินค้าและบริการฮาลาลให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

3. เป็นแนวทางในขับเคลื่อนนโยบายเพื่อส่งเสริมการส่งออกสินค้าและบริการฮาลาลในตลาดที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ในการนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงหรือกำหนดนโยบายส่งเสริมการส่งออกสินค้าและบริการฮาลาล รวมทั้งภาคเอกชนที่ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับฮาลาลได้ทราบแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ฮาลาลให้สอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมการส่งออกด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Pitsuwan (2005) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับความสำคัญที่ให้กับเครื่องหมายรับรองฮาลาลโดยผู้บริโภคชาวมุสลิมในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหาร: กรณีศึกษาของชาวไทยมุสลิมใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับความสำคัญที่ให้กับเครื่องหมายรับรองฮาลาลในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารของผู้บริโภคชาวไทยมุสลิม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ระดับความสำคัญของเครื่องหมายรับรองฮาลาลในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในแต่ละ

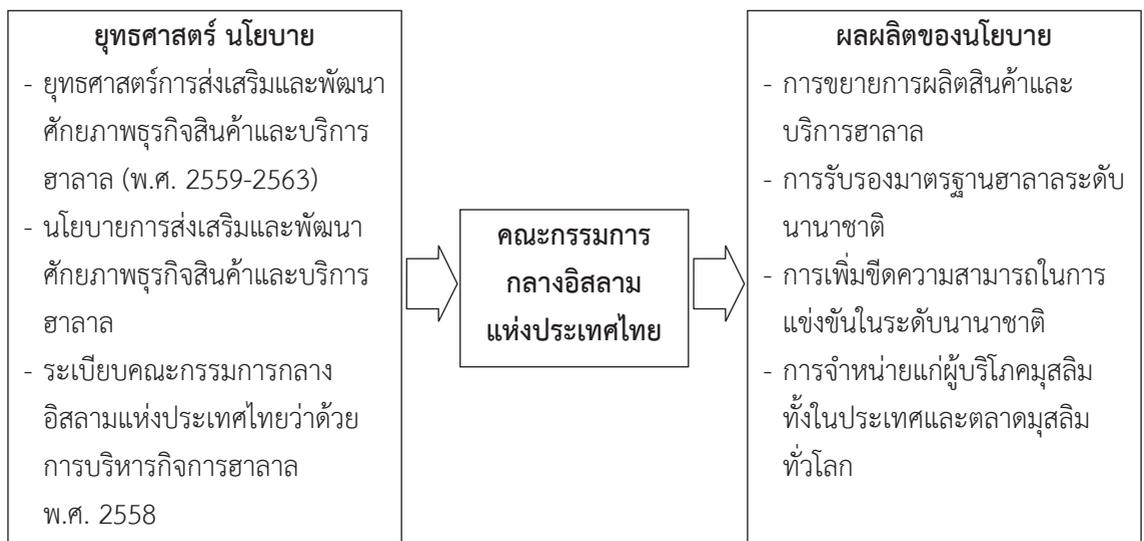
กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารที่ซื้อ และระดับความเชื่อมั่นที่ผู้บริโภคชาวไทยมุสลิมมีต่อตราเครื่องหมายรับรองฮาลาลที่ออกโดยประเทศต่างๆ นั้น มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

Khasuwan (2011) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์อาหารฮาลาลไทยในกลุ่มผู้บริโภคมุสลิมตะวันออกกลางมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลตลาดสินค้าอาหารฮาลาลที่มีศักยภาพการซื้อสูงและศึกษาภาพลักษณ์ในปัจจุบันของอาหารฮาลาลไทยที่จำหน่ายในตะวันออกกลาง ผลการวิจัยพบว่า ประเทศไทยมีศักยภาพและโอกาสอีกมากในการขยายตลาดส่งออกสินค้าอาหารฮาลาลไปยังภูมิภาคตะวันออกกลาง อาหารฮาลาลไทยได้รับการยอมรับเรื่องคุณภาพ มีเอกลักษณ์โดดเด่นเรื่องรสชาติและเป็นอาหารสุขภาพ อีกทั้งชาวตะวันออกกลางยังให้ความเชื่อมั่นในมาตรฐานความปลอดภัยอาหาร การรับรองฮาลาล และเครื่องหมายฮาลาลจากประเทศไทย แต่จากการที่นักธุรกิจไทยไม่ให้ความสำคัญกับการทำตลาดเชิงรุก ขาดการสร้างตราสินค้าของตนเอง อาหาร

ฮาลาลไทยจึงไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ยังพบว่าจากต้นทุนการผลิตที่สูง สินค้าอาหารฮาลาลไทยจึงมีราคาสูงกว่าประเทศคู่แข่งส่งผลให้การนำเข้าสินค้าอาหารฮาลาลไทยในตลาดตะวันออกกลางมีปริมาณน้อย

S. Ruangkalapawongse and A. Ruangkalapawongse (2015) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารพร้อมปรุงพร้อมทานแช่แข็งภายใต้เครื่องหมายรับรองฮาลาลของผู้บริโภคมุสลิมในกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารพร้อมปรุงพร้อมทานแช่แข็งภายใต้เครื่องหมายรับรองฮาลาลของผู้บริโภคมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลได้แก่ ความเชื่อถือที่มีต่อผลิตภัณฑ์ ความเชื่อถือต่อผู้ประกอบการ ความเชื่อถือต่อสถาบันรับรองฮาลาลครบครัน และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยการทบทวนยุทธศาสตร์ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจการ ฮาลาลและการจัดการดำเนินการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

1.1 ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพธุรกิจสินค้าและบริการฮาลาล ประกอบด้วย การศึกษายุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการฮาลาล พ.ศ. 2559-2563 ภายใต้หลักการศาสนา รับรองวิทยาศาสตร์ ยุทธศาสตร์การพัฒนาครัวไทยสู่โลก (พ.ศ. 2559-2564) จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยุทธศาสตร์พัฒนาสินค้าอาหารไทย ยุทธศาสตร์พัฒนาปัจจัยสนับสนุน โครงการและงบประมาณภายใต้แผนปฏิบัติการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพธุรกิจสินค้าและบริการฮาลาล (พ.ศ. 2559-2563)

1.2 นโยบายการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพธุรกิจสินค้าและบริการฮาลาล ประกอบด้วย การศึกษานโยบายและแผนงานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมฮาลาลไทย การเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ การส่งเสริมบทบาทและการใช้โอกาสในประชาคมอาเซียน การส่งเสริมความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน

1.3 แนวคิดการขยายฐานการส่งออกสินค้าและบริการฮาลาล ประกอบด้วย การศึกษาเกี่ยวกับตลาดส่งออกสินค้าและบริการฮาลาล การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัด ในการพัฒนาสินค้าและบริการฮาลาล ตลอดจนศึกษาสภาพปัญหาในการขยายฐานการส่งออกสินค้าและบริการฮาลาล

1.4 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับฮาลาล ประกอบด้วย การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของผลิตภัณฑ์ฮาลาล รวมถึง มาตรฐานผลิตภัณฑ์ฮาลาลด้วย

1.5 ข้อมูลเกี่ยวกับคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายภาคอุตสาหกรรมด้านกิจการฮาลาลและการจัดการ ตลอดจนขั้นตอนการดำเนินงานและความรับผิดชอบ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลจากเครื่องมือทุกประเภททั้งใบสมัครผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน แนวคำถามสนทนากลุ่มย่อย แบบประเมินผลงานของผู้ให้บริการธุรกิจอุตสาหกรรมชุมชน สมุดจดบันทึกและเครื่องบันทึกเสียง

2.2 จำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามความมุ่งหมายของการวิจัยและประเด็นที่ศึกษา

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดระบบเป็นประเด็น โดยวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายและประเด็นที่ศึกษาและตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลโดยประยุกต์ใช้ใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

2.4 นำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการศึกษาวิจัย

1. องค์กรที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจการฮาลาลโดยตรง ได้แก่ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย นอกจากคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยที่มีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับการขับเคลื่อนนโยบายภาคอุตสาหกรรมเกี่ยวกับกิจการฮาลาลและการจัดการแล้วยังมีหน่วยงานภาครัฐ องค์กรศาสนา และผู้ประกอบการ มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการบริหารจัดการกิจการฮาลาล สนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานด้าน

ต่างๆ แต่หน่วยงานเหล่านี้มีลักษณะการบริหารจัดการกิจการฮาลาลบางประการที่ไม่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมส่งออกอาหารฮาลาลไทย ได้แก่ หน่วยงานรัฐบาลยังไม่ให้ความสำคัญในการทำตลาดอาหารฮาลาลในตะวันออกกลางเท่าที่ควร องค์กรศาสนายังขาดความน่าเชื่อถือในการบริหารจัดการกิจการฮาลาลไทยที่ดีมีประสิทธิภาพ ผู้ประกอบการส่งออกอาหารฮาลาลไทย บางรายประสบปัญหาเรื่องการต่อรองราคาสินค้า ถูกตราค่าให้ขายในราคาต่ำจึงไม่สามารถส่งสินค้าคุณภาพดีไปขายได้ นอกจากนี้มาตรฐานการตรวจรับรองฮาลาลที่เข้มแข็งมีผลต่อความน่าเชื่อถือของสินค้า ทั้งนี้กลุ่มนักวิชาการ หน่วยงานรัฐบาลและองค์กรธุรกิจมีความเห็นสอดคล้องกันว่าการตรวจรับรองอาหารฮาลาลของประเทศไทยยังไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร

2. แนวทางในการพัฒนาและสนับสนุนสินค้าและบริการฮาลาลให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากลเพื่อแข่งขันในตลาดต่างประเทศมากขึ้นนั้น สิ่งสำคัญคือ การตรวจสอบและรับรองคุณภาพอาหารฮาลาลที่เข้มงวดทั้งด้านมาตรฐานการผลิตอาหารฮาลาล มาตรฐานการตรวจรับรอง ฮาลาลสำหรับผู้ตรวจประเมิน และมาตรฐานหน่วยรับรองฮาลาล (Certified Body) เป็นมาตรการสำคัญที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยควรเร่งรัดดำเนินการให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้สินค้าอาหารฮาลาลส่งออกของไทยมีคุณภาพตามมาตรฐานอาหารฮาลาลสากล และสร้างความน่าเชื่อถือของตรารับรองสินค้าฮาลาลของไทยในตลาดโลกมากขึ้น ด้านแนวทางของผู้ประกอบการนั้นผู้ประกอบการอาหารฮาลาลไทยต้องศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคเพื่อผลิตสินค้าให้ตรงตามความต้องการด้านสุขภาพและคุณภาพของสินค้า รวมทั้งการผลิตต้องสอดคล้องตามหลักศาสนาอิสลาม

3. แนวทางในขับเคลื่อนนโยบายเชิงรุกในการส่งเสริมการส่งออกสินค้าและบริการฮาลาล ทั้งในตลาด

กลุ่มประเทศมุสลิมและตลาดกลุ่มประเทศที่ไม่ใช่มุสลิม แต่มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากนั้น จากการศึกษาพบว่า ควรมุ่งพัฒนามาตรฐานสินค้าและบริการฮาลาลให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับระดับนานาชาติให้มากขึ้นและรัฐบาลต้องดำเนินการติดต่อกู้ค่าให้กับผู้ประกอบการและผู้ส่งออกสินค้าให้มากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันมีประเทศที่มีศักยภาพที่สามารถซื้อสินค้าและบริการฮาลาล จากประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ซึ่งตลาดส่งออกอาหารฮาลาลไทยที่มีศักยภาพ ได้แก่ ตลาดตะวันออกกลาง ตลาดสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ (UAE) ตลาดอาเซียน ตลาดประเทศที่ไม่ใช่ประเทศมุสลิมและตลาดในประเทศสหรัฐอเมริกา

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาปัญหาการขับเคลื่อนนโยบายภาคอุตสาหกรรมกิจการฮาลาลและการจัดการ สามารถอภิปรายผลการวิจัยในด้านต่างๆ ที่สำคัญ ดังนี้

1. ด้านองค์กรที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายภาคอุตสาหกรรมด้านกิจการฮาลาลและการจัดการคือ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล และการจัดการนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนด้วย 3 หน่วยงานสำคัญคือ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรศาสนาและผู้ประกอบการ โดยหน่วยงานทั้ง 3 มีบทบาทในการบริหารจัดการกิจการฮาลาลสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานด้านต่างๆ อย่างไรก็ตามจากการวิจัยพบว่า หน่วยงานเหล่านี้มีลักษณะการบริหารจัดการกิจการฮาลาลบางประการที่ไม่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมส่งออกอาหารฮาลาลไทย ไม่ให้ความสำคัญในการทำตลาดอาหารฮาลาลในตะวันออกกลางเท่าที่ควร ดังที่ ผู้ประกอบการไทยนักวิชาการและองค์กรศาสนา ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ข้าราชการบางหน่วยงานไม่ใส่ใจต่อการติดตามแก้ไขปัญหาและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประกอบการอย่าง

จริงจัง ดังกรณีความล่าช้าในการให้ความช่วยเหลือผู้ส่งออกเนื้อไก่ที่ถูกระงับการนำเข้าจากหลายประเทศในตะวันออกกลาง นอกจากนี้ยังมีการปรับเปลี่ยนโยกย้ายบุคลากรบ่อยครั้ง เป็นผลให้แผนงานนโยบายต่างๆ ที่กำลังดำเนินการต้องหยุดชะงักไป และที่สำคัญคือภาครัฐไม่ให้ความร่วมมือไม่สนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอต่อการดำเนินงานด้านฮาลาลขององค์กรศาสนา นอกจากนี้องค์กรศาสนาขาดความน่าเชื่อถือในสายตาของผู้บริโภคมุสลิมไทย ผู้ประกอบการไทย นักวิชาการและหน่วยงานรัฐบาล เนื่องจากขาดความรู้ในเชิงเทคนิคและวิทยาศาสตร์ การจัดการด้านการตลาดตลอดจนทักษะความรู้ในการตรวจสอบอาหารเพื่อออกเครื่องหมายฮาลาล และองค์กรศาสนามีภาพลักษณ์ความไม่โปร่งใสในการทำงาน การเรียกค่าธรรมเนียมฮาลาลสูงกว่าความเป็นจริง และระบบการตรวจสอบออกใบรับรองและออกเครื่องหมายฮาลาลไม่มีมาตรฐาน มีการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบเกี่ยวกับฮาลาลบ่อยครั้ง ดังที่นักวิชาการ หน่วยงานรัฐบาลและองค์กรธุรกิจ กล่าวถึงปัญหาการทำงานร่วมกับองค์กรศาสนาไว้ว่า องค์กรศาสนากุมองว่าต้องการอำนาจไม่เปิดโอกาสให้หน่วยงานอื่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจการฮาลาลโดยมักให้เหตุผลว่าฮาลาลเป็นเรื่องของศาสนาเท่านั้น อีกทั้งระหว่างองค์กรศาสนาด้วยกันไม่มีความสามัคคี มีความขัดแย้งกันเอง จึงเป็นสาเหตุให้หน่วยงานรัฐบาลหรือองค์กรธุรกิจอื่นๆ เบื่อหน่าย หลีกเลียงที่จะเข้าไปช่วยเหลือและประสานงานด้วยและผู้ประกอบการส่งออกอาหารฮาลาลไทยผลิตอาหารมีคุณภาพได้รับการยอมรับจากผู้นำเข้าว่าผลิตสินค้ามีคุณภาพในระดับที่น่าพึงพอใจ อย่างไรก็ตาม มีผู้ประกอบการบางรายไม่รักษาคุณภาพด้านการผลิต รวมทั้งไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย และกระบวนการผลิตอาหารฮาลาลภายหลังจากที่ได้รับเครื่องหมายฮาลาลแล้ว สิ่งนี้ส่งผลต่อภาพลักษณ์ด้านความเชื่อมั่นในเชิงลบต่อตราสินค้า บริษัทผู้ผลิต ซึ่ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khasuwan (2011) ศึกษาเรื่องนโยบายส่งเสริมการส่งออกอาหารฮาลาลไทย และปัจจัยที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์อาหารฮาลาลไทยในกลุ่มผู้บริโภคมุสลิมตะวันออกกลาง ที่พบว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์อาหารฮาลาลไทยในตะวันออกกลางคือ ภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิด การบริหารจัดการธุรกิจอาหารฮาลาลขององค์กรที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ของสินค้าและการตลาดและการสื่อสารเพื่อสร้างภาพลักษณ์

2. ด้านแนวทางการพัฒนาและสนับสนุนสินค้าและบริการฮาลาล ให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากลเพื่อแข่งขันในตลาดต่างประเทศมากขึ้น

แนวทางการพัฒนาและสนับสนุนสินค้าและบริการฮาลาล ให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากลเพื่อแข่งขันในตลาดต่างประเทศมากขึ้นนั้น คือ การได้รับการรับรองคุณภาพอาหารฮาลาลที่เข้มงวดทั้งด้านมาตรฐานการผลิตอาหารฮาลาล มาตรฐานการตรวจรับรองฮาลาลสำหรับผู้ตรวจประเมิน มาตรฐานหน่วยรับรองฮาลาล (Certified Body) รวมถึงมาตรฐานฮาลาล (HALAL Standards ของ OIC ซึ่งเป็นมาตรฐานสำคัญที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยควรเร่งรัดดำเนินการให้มีประสิทธิภาพ ในด้านแนวทางของผู้ประกอบการนั้น ผู้ประกอบการอาหารฮาลาลไทยต้องศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคเพื่อผลิตสินค้าให้ตรงตามความต้องการด้านสุขภาพและคุณภาพของสินค้า รวมทั้งการผลิตต้องสอดคล้องตามหลักศาสนาอิสลาม แม้ว่าประเทศไทยมิใช่ประเทศมุสลิมแต่ไม่ใช่เหตุผลสำคัญที่จะส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการรับรองฮาลาลและเครื่องหมายฮาลาลของประเทศไทย ทั้งนี้กลุ่มผู้นำเข้าอาหารและผู้บริโภคจะให้ความเชื่อมั่นว่าเป็นสินค้าฮาลาล หากสินค้านั้นได้ผ่านการรับรองฮาลาลอย่างถูกต้องจากคณะกรรมการกลางอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย หากอาหารนั้นไม่ฮาลาลจริง แต่กลับมีเครื่องหมายฮาลาล

ปรากฏอยู่บนฉลากตามหลักการของอิสลามถือว่าความผิดทางศาสนาจะไม่ตกอยู่กับผู้บริโภคแต่จะตกอยู่กับผู้ตรวจสอบผู้รับผิดชอบในการนำเข้าสินค้า รวมทั้งผู้จัดจำหน่าย และผู้ผลิต ผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khasuwan (2011) ศึกษาเรื่องภาพลักษณ์อาหารฮาลาลไทยในกลุ่มผู้บริโภคมุสลิมตะวันออกกลาง ที่พบว่า ประเทศไทยมีศักยภาพและโอกาสอีกมากในการขยายตลาดส่งออกสินค้าอาหารฮาลาลไปยังภูมิภาคตะวันออกกลาง อาหารฮาลาลไทยได้รับการยอมรับเรื่องคุณภาพ มีเอกลักษณ์โดดเด่นเรื่องรสชาติ และการเป็นอาหารเพื่อสุขภาพ อีกทั้งชาวตะวันออกกลางยังให้ความเชื่อมั่นในมาตรฐานความปลอดภัยอาหาร การรับรองฮาลาล และเครื่องหมายฮาลาลจากประเทศไทย แต่จากการที่นักธุรกิจไทยไม่ให้ความสำคัญกับการทำตลาดเชิงรุก ขาดการสร้างตราสินค้าของตนเอง อาหารฮาลาลไทยจึงไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ยังพบว่าจากต้นทุนการผลิตที่สูง สินค้าอาหารฮาลาลไทยจึงมีราคาสูงกว่าประเทศคู่แข่งส่งผลให้การนำเข้าสินค้าอาหารฮาลาลไทยในตลาดตะวันออกกลางมีปริมาณน้อย

3. ด้านแนวทางในขับเคลื่อนนโยบายเชิงรุกในการส่งเสริมการส่งออกสินค้าและบริการฮาลาล แนวทางในขับเคลื่อนนโยบายเชิงรุกในการส่งเสริมการส่งออกสินค้าและบริการฮาลาล ทั้งในตลาดกลุ่มประเทศมุสลิมและตลาดกลุ่มประเทศที่ไม่ใช่มุสลิมแต่มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากนั้น ควรมุ่งพัฒนามาตรฐานสินค้าและบริการฮาลาลให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับระดับนานาชาติให้มากขึ้น และรัฐบาลต้องดำเนินการติดต่อกู้ค่าให้กับผู้ประกอบการและผู้ส่งออกสินค้าให้มากขึ้นทั้งในตลาดตะวันออกกลาง ตลาดสหรัฐอเมริกาตะวันออกกลาง (UAE) ตลาดอาเซียน ตลาดประเทศที่ไม่ใช่ประเทศมุสลิม (Non-Muslim Countries) แต่มีคนมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และตลาดในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khasuwan

(2011) ศึกษาเรื่องนโยบายส่งเสริมการส่งออกอาหารฮาลาลไทยและปัจจัยที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์อาหารฮาลาลไทยในกลุ่มผู้บริโภคมุสลิมตะวันออกกลาง ได้กล่าวถึงข้อมูลเกี่ยวกับการส่งออกอาหารฮาลาลและข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าส่งออกอาหารฮาลาลไทยที่มีศักยภาพ มีโอกาสมากในการขยายตลาดเป็นสินค้าที่ผู้บริโภคและผู้นำเข้าชาวตะวันออกกลางให้ความสนใจ ตรงกับรสนิยมการบริโภค และข้อเสนอแนะต่างๆ ที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างชาวตะวันออกกลาง ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศซาอุดีอาระเบีย ประเทศอิหร่าน ประเทศคูเวต ประเทศโอมาน ประเทศบาห์เรน และประเทศกาตาร์

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. รัฐบาลควรศึกษาตลาดอาหารฮาลาลในเชิงลึกเพื่อทราบถึงสินค้าที่เป็นที่ต้องการของผู้ซื้อในตลาดตะวันออกกลางแต่ละประเทศอย่างแท้จริง และควรให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์สินค้าอาหารฮาลาลในตลาดตะวันออกกลางมากขึ้นโดยชูประเด็นเรื่องคุณภาพและมาตรฐานอาหารให้เป็นที่ยอมรับเน้นย้ำเรื่องภาพลักษณ์ของอาหารไทยว่ามีเอกลักษณ์เด่นเรื่องรสชาติและการเป็นอาหารเพื่อสุขภาพ รวมทั้งควรกำหนดกลุ่มสินค้าที่จะประชาสัมพันธ์ให้ชัดเจน
2. ผู้ประกอบการควรเพิ่มมูลค่าการส่งออกสินค้าอาหารฮาลาลไทยเพื่อเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับสินค้า เพิ่มช่องทางการจำหน่าย และสามารถขยายสินค้าสู่ตลาดบน โดยการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผลิตและส่งออกสินค้าอาหารเมนูใหม่ๆ ออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้น่าดึงดูดใจ ดูสวยงามมีความทันสมัย และควรแปรรูปสินค้าที่มีมูลค่าน้อยและมีช่วงเวลาในการจัดเก็บสั้น (ผัก ผลไม้ และอาหารทะเล) เพราะสินค้าเมื่อผ่านการแปรรูปแล้วจะมีมูลค่าสูงกว่าสินค้าที่ไม่ผ่านการแปรรูป อีกทั้งจะมีอายุการเก็บและการบริโภคยาวนานขึ้น

3. ควรส่งเสริมให้ผู้ประกอบการสร้างตราสินค้าของตนเองแทนการส่งออกโดยใช้ตราสินค้าของผู้นำเข้าหรือผู้ส่งผลิต (OEM) ทั้งนี้เพื่อให้สินค้าอาหารฮาลาลไทยเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น เพราะที่ผ่านมาผู้ประกอบการอาหารฮาลาลไทยส่วนใหญ่จะส่งออกวัตถุดิบ และรับจ้างผลิตอาหารแปรรูปเพื่อส่งออกไปต่างประเทศ เช่น ส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซียรวมทั้งส่งออกสินค้าไปยังกลุ่มประเทศยุโรป ซึ่งประเทศเหล่านี้จะนำสินค้าไทยไปติดตรา (Brand) ของตนเองแล้วส่งขายต่อไป สินค้าเหล่านี้จะมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นมาก ส่วนผู้ประกอบการเองก็จะรับรู้และจดจำตราสินค้าของประเทศผู้นำเข้าเหล่านี้แทนประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า

4. สนับสนุนการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการการผลิตและขนส่งอาหารฮาลาลไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อช่วยลดต้นทุนสินค้าอันจะเป็นประโยชน์ต่อการแข่งขันด้านราคาของผู้ประกอบการไทยในตลาดต่างประเทศ

5. ในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคและผู้นำเข้า ควรแสดงเครื่องหมายฮาลาลไว้ที่บรรจุภัณฑ์หรือฉลากอาหารให้ชัดเจนโดยเฉพาะสินค้าประเภทเครื่องปรุงรส เนื้อสัตว์ (เนื้อไก่ และเนื้อวัว) รวมทั้งสินค้าที่อาจมีการปนเปื้อนสิ่งที่ไม่ฮาลาลห้ามบริโภค

6. ปัจจุบันระบบการตรวจสอบรับฮาลาลของไทยประสบปัญหาเรื่องความไม่มีเอกภาพ ไม่มีมาตรฐานดีพอการสร้างมาตรฐานการตรวจรับรองฮาลาลของไทยให้มีคุณภาพมากขึ้น ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีมาตรฐานเดียวกันมีแนวทางปฏิบัติงานในทิศทางเดียวกันเพื่อให้การรับรองสินค้าอาหารฮาลาลไทยมีภาพลักษณ์น่าเชื่อถือทั้งในประเทศและต่างประเทศ

7. ควรปรับปรุงกฎหมาย และระบบคุ้มครองผู้บริโภคมุสลิม เพื่อดำเนินการลงโทษอย่างจริงจังแก่ผู้ผลิต ผู้จำหน่ายที่ได้รับการรับรองฮาลาลแล้วแต่ละเลยไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดทางศาสนาว่าด้วยเรื่องอาหารฮาลาล ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของอาหารฮาลาลไทยที่ส่งจำหน่ายในตลาดต่างประเทศ

8. ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเรื่องการส่งออกอาหารฮาลาล รสนิยมการบริโภค วัฒนธรรมการรับประทานในแบบฉบับของอิสลาม การทำตลาดกับชาวตะวันออกกลางรวมทั้งกฎเกณฑ์ทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับฮาลาล มากยิ่งขึ้นเนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยมีการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ไม่เพียงพอกับความต้องการในการนำผลวิจัยมาใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมส่งออกอาหารฮาลาล

Reference

- Boonmalert, W., & Sommanawat, K. (2016). Factors Affecting Decision Making in Buying Halal Food Products. *Dusit Thani College Journal*, 10(1), 203-215. [In Thai]
- Department of Industrial Promotion. (2015). *Food Industry Standards*. Retrieved from <http://www.dip.go.th/Portals/0/cluster> [In Thai]
- Halal Institute Prince of Songkla University. (2014). *An Overview of Halal Industry in Thailand*. Retrieved from <http://www.halinst.psu.ac.th>. [In Thai]
- Khasuwan, S. (2011). *Thai Halal Food Image among Muslim Consumers in the Middle East*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF). [In Thai]
- Khasuwan, S. (2011). The Policies of the Exporting Promotion of Thai Halal Food and Factors Affecting an Image of Thai Halal Food among Muslim Consumers in the Middle East. Srinakharinwirot Research and Development. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 3(6), 137-161. [In Thai]
- Korkiatphithuk, P. (2000). *Potentiality of Halal Food Production: A case Study of Pattani Province*. Master of Art (Social Development Management) National Institute of Development Administration. [In Thai]
- Pitsuwan, W. (2005). Factors affecting the level of Significance given to the Halal Logo by Muslim Consumers in Making Purchase Decisions on Food Products: A Case Study of the Thai Muslims Living in the Four Most Southern Provinces. *BU Academic Review*, 4(1), 72-83. [In Thai]
- Ruangkalapawongse, S. & Ruangkalapawongse, A. (2015). Factors Influencing the Intention to buy a Cooked and Frozen Halal Food Products of the Muslim Consumers in Bangkok Metropolitan Area. *Panyapiwat Journal*, 7(2), 71-83. [In Thai]
- Sarntisart, L. (2014). *An Overview of Halal Industry in Thailand*. Retrieved from <http://www.halinst.psu.ac.th/index.php/th> [In Thai]
- The Halal Standard Institute of Thailand. (2016A). *Halal Guide: What is Halal Food?*. Retrieved from http://halal.or.th/index.php?module=content&op=detail&content_id=517 [In Thai]
- The Halal Standard Institute of Thailand. (2016B). *Strategies for Boosting Thai Halal Products and Services (2016-2020)*. Retrieved from http://www.halal.or.th/index.php?module=download&op=detail&download_id=69 [In Thai]
- Wangubdulaug, S. (2014). *Development of Halal food choices of Muslims in Bangkok*. Retrieved from http://bkkthon.ac.th/userfiles/file/lib_artB22554/4_2-1-2.pdf [In Thai]

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็ม ของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย

ชานานันท์ ประดิษฐ์บาทุกา¹ เซาว์ โรจนแสง²
สุภมาส อังศุโชติ³ สุดาพร สาวม่วง⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม ปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยกลยุทธ์การ ตลาดบริการสุขภาพ ผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็ม และศึกษาอิทธิพลทางตรง และอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย ขนาดตัวอย่าง คือผู้ใช้บริการฝังเข็ม จำนวน 446 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาความสอดคล้องของข้อคำถามรายข้อกับวัตถุประสงค์มีค่าระหว่าง 0.60-1.00 หาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค มีค่าระหว่าง 0.900-0.926 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ สถิติเชิงพรรณนา สถิติ วิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุ และสถิติวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรมของผู้ใช้บริการการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 20-40 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพ พนักงานบริษัท มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,001-50,000 บาท สถานะทางสังคมระดับปานกลาง และสถานะทางสุขภาพไม่มีโรคประจำตัว โดยค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยจิตวิทยาคือด้านความเชื่อ ปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการ คือ ด้านบุคลากร และผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มคือ ด้านการใช้บริการ โดยปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการมีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มมากที่สุด รองลงมาคือปัจจัยด้านจิตวิทยา มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็ม ส่วนปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มน้อยมาก

คำสำคัญ: การแพทย์ทางเลือก; การฝังเข็ม; โรงพยาบาลเอกชน

¹ หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
9/9 หมู่ที่ 9 ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120, ประเทศไทย
อีเมล: chana_pk@yahoo.com

² สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

³ สำนักทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

⁴ วิทยาลัยการบริหารและจัดการ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

Causal Factors Influencing Operation of Alternative Medicine by Acupuncture of Private Hospitals in Thailand

Chananun Praditbatuka¹ Chow Rojanasang²
Supamas Angsuchi³ Sudaporn Sawmong⁴

Abstract

The Objectives of this research were to study sociocultural, psychological and health services marketing strategy factors, and operation of alternative medicine by acupuncture; and to study direct and indirect effects to operation of alternative medicine by acupuncture performed by private hospitals in Thailand. The samples were 446 acupuncture users selected by multistage sampling. The research instrument was a questionnaire. The content validity was found that index of item objective congruency (IOC) was 0.60-1.00. For reliability of data by Cronbach's Alpha Coefficient had values of 0.900-0.926. Statistical analysis was done by using descriptive, path analysis and structural equation model.

The research results showed that the sociocultural factor of acupuncture users at private hospitals in Thailand most were female, in the 20-40 year age group, bachelor's degree educated, employed in the private sector, with monthly income in the range of 10,001-50,000 baht, medium social status, and did not have chronic diseases. The highest mean of each factors were; for psychological factor; belief, services marketing strategy factor; personnel, and for operation of alternative medicine by acupuncture; services. The service marketing strategy factor reflects most direct effect to operation of alternative medicine by acupuncture. The psychological factors show lower value of both direct and indirect effects to operation of alternative medicine by acupuncture. For sociocultural factor had very little value direct effect to operation of alternative medicine by acupuncture.

Keywords: Alternative Medicine; Acupuncture; Private Hospitals

¹ Doctor of Business Administration Program in Business Administration, Sukhothai Thammathirat Open University
9/9 Moo 9 Bangphut Subdistrict, Pak Kret District, Nonthaburi Private, Thailand
E-mail: chana_pk@yahoo.com

² Faculty of Management Sciences, Sukhothai Thammathirat Open University

³ Office of Registration and Evaluation, Sukhothai Thammathirat Open University

⁴ Administration and Management College, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ธุรกิจบริการสุขภาพเป็นส่วนหนึ่งของภาคบริการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศ แต่ปัจจุบันพบว่าภาคบริการสุขภาพของประเทศไทยมีรายจ่ายของการรักษาพยาบาลแพทย์แผนปัจจุบันเพิ่มสูงขึ้นทุกปี โดยในปี พ.ศ. 2556 ถึง พ.ศ.2558 รายจ่ายด้านสุขภาพเพิ่มขึ้นจาก 331,702 ล้านบาท เป็น 361,958 ล้านบาท (Office of The National Economic and Social Development Board, 2016) คิดเป็นการเพิ่มเฉลี่ยปีละ 10,005 ล้านบาท ภาครัฐบาลจึงได้มีนโยบายสนับสนุนธุรกิจบริการแพทย์ทางเลือกให้เป็นส่วนหนึ่งในการดูแลสุขภาพประชาชนและยังช่วยลดรายจ่ายแพทย์แผนปัจจุบันที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาประเทศสู่การเป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย (Medical Hub of Asia) เน้นบริการหลัก 4 ด้าน คือ ธุรกิจบริการรักษาพยาบาล ธุรกิจบริการส่งเสริมสุขภาพ ธุรกิจบริการด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ธุรกิจผลิตภัณฑ์สุขภาพและสมุนไพรไทย ตลอดจนนโยบายการเปิดการค้าเสรีในภูมิภาคอาเซียน (Asean Economic Community, AEC) ได้กำหนดให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านการเสริมและการแพทย์ทางเลือก (Complementary and Alternative Medicine, CAM) ของอาเซียน ส่งผลให้ธุรกิจบริการสุขภาพมีการแข่งขันทางการตลาดเพื่อสร้างความได้เปรียบทางธุรกิจ โดยเฉพาะธุรกิจบริการสุขภาพของโรงพยาบาลเอกชนที่มีจำนวนชาวต่างชาติเข้ามาใช้บริการเพิ่มขึ้น โดยใน ปี พ.ศ. 2544 จำนวนผู้ป่วยต่างชาติที่มาใช้บริการโรงพยาบาลในประเทศไทยมีจำนวน 5.50 แสนคน และในปี พ.ศ. 2555 มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 2.20 ล้านคน ซึ่งนับว่ามีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 27 ต่อปี และในปี พ.ศ. 2558 ศูนย์วิจัยกสิกรไทยคาดว่ากลุ่มคนใช้ชาวต่างชาติ จะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการสร้างรายได้

ให้กับธุรกิจโรงพยาบาลเอกชนของประเทศไทย โดยมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 10-15 คิดเป็นรายได้มากกว่า 107,000 ล้านบาท (Kasikornthai Research Center, 2015). ปัจจัยที่สนับสนุนการเติบโตของธุรกิจบริการสุขภาพโรงพยาบาลเอกชนมีหลายประการที่สำคัญคือ นโยบายภาครัฐให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย การเปิดเสรีการค้าและบริการ การขยายการแพทย์เชิงท่องเที่ยว ความก้าวหน้าในการติดต่อกับหน่วยงานรัฐบาลต่างประเทศในการส่งคนไข้มารักษาในประเทศไทย ชื่อเสียงโรงพยาบาล ความสะดวกสบาย ความทันสมัยของเครื่องมือ ความชำนาญของแพทย์และบุคลากรทางการแพทย์ การส่งเสริมการพัฒนาขีดความสามารถร่วมมือกันระหว่างโรงพยาบาล และกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดที่เฉพาะเจาะจงกลุ่มลูกค้ามากขึ้น (Sowchareansuk, 2013); Kasikornthai Research Center, 2010) นอกจากนี้ตามแผนการพัฒนายุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ภายใต้นโยบาย “ประเทศไทย 4.0” (Thailand 4.0) ได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงจากภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการเพิ่มมากขึ้น การแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลนับเป็นบริการสุขภาพทางเลือกใหม่ในการดูแลสุขภาพของประชาชน โดยการฝังเข็มเป็นการแพทย์ทางเลือกลำดับแรกๆ ที่ได้รับการยอมรับจากองค์การอนามัยโลก นอกจากนี้ยังพบว่าประมาณ 160 ประเทศทั่วโลกมีการใช้บริการฝังเข็ม มีสถานบริการและคลินิกฝังเข็มมากกว่า 50,000 แห่ง ส่วนประเทศไทยจากข้อมูลการให้บริการในปี พ.ศ. 2557 พบว่ามีโรงพยาบาลทั้งภาครัฐและเอกชนเปิดให้บริการฝังเข็มเพิ่มสูงขึ้นเป็น 4 เท่า แต่พบว่ายังมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการที่ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาล ได้แก่ อัตราการใช้บริการยังน้อย การใช้บริการส่วนใหญ่ยังจำกัดอยู่ในเฉพาะกลุ่มคน

บางกลุ่มเท่านั้น ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่มีรายได้ดี มีสถานะทางเศรษฐกิจสังคมที่มีความสามารถในการจ่ายค่าบริการ (Hsu, Dunn, Bradshaw & Conboy, 2014; Farooqui et al., 2015) ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และกลุ่มผู้สูงอายุ (Hsu et al., 2014) ซึ่งจะทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อนโยบายด้านสุขภาพของประเทศในการให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการแพทย์แห่งเอเชีย (Medical Hub of Asia) และนโยบายให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านสุขภาพการแพทย์ทางเลือกจากการร่วมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน นอกจากนี้ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญของการมาใช้บริการแพทย์ทางเลือก พบว่าผู้ใช้บริการมีทัศนคติด้านลบต่อการฝังเข็ม มีการรับรู้และความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง ขาดการได้รับข้อมูลข่าวสารและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ การรายงานหรือการวิจัยยังมีไม่เพียงพอ (Chan, Tsang & Fung, 2015; Kwame, Ameade, Amalba & Helegbe, 2016) ทำให้ไม่มีความน่าเชื่อถือ การบอกต่อข้อมูลเกี่ยวกับการฝังเข็มไปยังบุคคลอื่นไม่ถูกต้อง ข้อมูลมีความผิดพลาด ซึ่งส่งผลให้จำนวนผู้ใช้บริการน้อยและไม่มาใช้บริการซ้ำอีก และการมาใช้บริการฝังเข็มต่อเมื่อมีปัญหาทางสุขภาพเท่านั้น นอกจากนี้ปัญหาด้านปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการสุขภาพการแพทย์ทางเลือกของโรงพยาบาลทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ยังไม่พบว่ามีการศึกษาวิจัยและการนำมาใช้บริหารจัดการ ซึ่งส่งผลให้ผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลไม่มีประสิทธิภาพ และมีผลกระทบต่อการแข่งขันในธุรกิจด้านสุขภาพการแพทย์ทางเลือก ซึ่งประเมินได้จากด้านคุณภาพชีวิตของผู้ใช้บริการ (Farooqui et al., 2015; Romeo, Parton, Russo, Hays & Conboy, 2015) ด้านความปลอดภัย (Burton, Smith & Falkenberg, 2015) ด้านความพึงพอใจ (Park, Park, Kwon, Kang & Noh, 2016) และการมาใช้บริการซ้ำและบอกต่อ (Wu et al., 2012; Dodds, Bulmer & Murphy, 2014)

จึงจำเป็นที่ผู้บริหารโรงพยาบาลหรือผู้ประกอบการโรงพยาบาล ต้องศึกษาปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนธุรกิจบริการสุขภาพหรือการบริหารจัดการทางการตลาดบริการการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม ปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการ และผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็ม และศึกษาอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย

สมมุติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม ปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการ มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการสอบถามความคิดเห็นของผู้ใช้บริการฝังเข็มโดยปัจจัยต่างๆ

ประกอบด้วยปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม จำนวน 10 ข้อ ปัจจัยด้านจิตวิทยา จำนวน 10 ข้อ ปัจจัยกลยุทธ์ด้านการตลาดบริการ จำนวน 28 ข้อ และผลดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทยจำนวน 12 ข้อ โดยการแพทย์ทางเลือกที่ศึกษาเฉพาะการฝังเข็มเท่านั้น

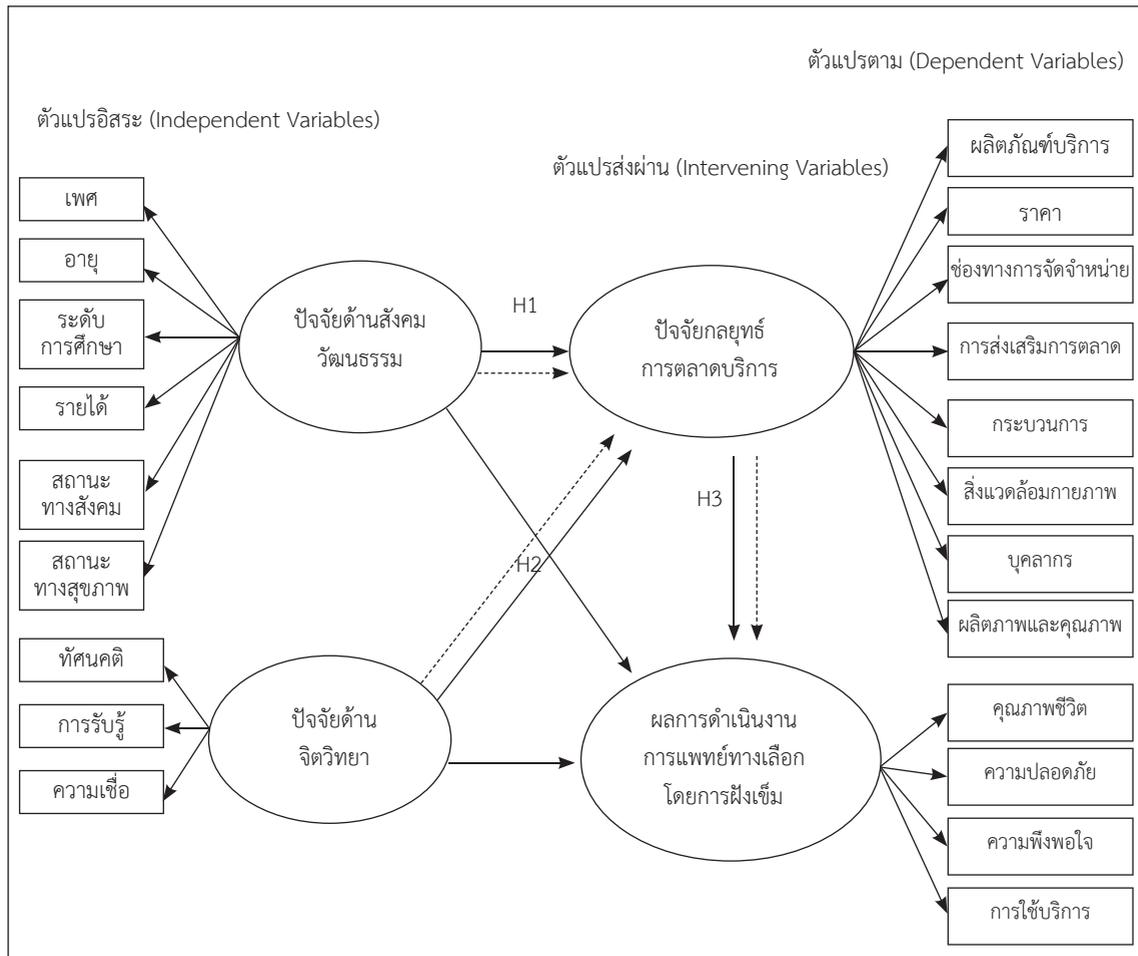
2. ขอบเขตระยะเวลา ใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล 3 เดือน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2559 ถึงเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2559

3. ขอบเขตประชากร ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ผู้ใช้บริการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มที่เป็นคนไทย

ที่มาใช้บริการในโรงพยาบาลเอกชนของประเทศไทย
 จำนวน 55 แห่งในปี 2559 จำนวน 177,004 ราย
 สุ่มขนาดตัวอย่างจากผู้ให้บริการในแต่ละภูมิภาคของ

ประเทศไทยทั้ง 5 ภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร จำนวน
 446 ตัวอย่าง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็ม หมายถึง ผลการดำเนินงานที่สามารถประเมินจากผู้ให้บริการได้มารับบริการฝังเข็มในโรงพยาบาล ตาม

แนวทางการประเมินขององค์การอนามัยโลก (WHO) ในด้านคุณภาพชีวิต และด้านความปลอดภัยของผู้ใช้บริการ ซึ่งนับเป็นมิติทางด้านสังคม ในส่วนมิติด้านการตลาดบริการของโรงพยาบาลเอกชน ประเมินผล

ศึกษาสูง มีงานทำ ซึ่งผู้ใช้บริการมีความมั่นใจการฝังเข็มมากกว่าร้อยละ 68.2 ส่วน Farooqui et al.(2015) ศึกษาการใช้การแพทย์เสริมและการแพทย์ทางเลือก (Complementary and Alternative Medicine) พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากที่สุด ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และสถานะสภาพการทำงาน ส่วนปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับสถานะทางสังคม สถานะทางสุขภาพ ซึ่ง Chang (2014) ได้ศึกษาความอ่อนไหวด้านตราสินค้าในผลิตภัณฑ์สุขภาพแพทย์แผนจีน (Traditional Chinese Medicine) พบว่า ผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ มีระดับการศึกษาสูง รายได้สูง และเมื่อใช้ผลิตภัณฑ์แล้วทำให้มีความรู้สึกด้านสถานะทางสังคมระดับสูงขึ้น นอกจากนี้ Thomson et al. (2014) ศึกษาปัจจัยด้านจิตวิทยาที่ทำนายถึงทำไมประชาชนจึงมีการใช้การแพทย์เสริมและแพทย์ทางเลือก พบว่า สถานะทางสุขภาพ ใช้ทำนายการมาใช้บริการการแพทย์เสริมและแพทย์ทางเลือกได้เช่นกัน ส่วนปัจจัยด้านจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ การรับรู้ และความเชื่อ จากการศึกษาของ Mou (2015) ที่ทำนายการใช้แพทย์แผนจีนในการดูแลสุขภาพ โดยการวิเคราะห์หัตถิพลเชิงสาเหตุพบว่า ตัวแปรด้านทัศนคติ ตัวแปรด้านพฤติกรรมสุขภาพ มีความสัมพันธ์ทางบวกในการทำนายการใช้การแพทย์แผนจีน นอกจากนี้ Chan, Tsang and Fung (2015) ศึกษาทัศนคติต่อการฝังเข็ม พบว่า ทัศนคติในด้านความเชื่อมั่นต่อผู้รักษา และการรับรู้เกี่ยวกับการฝังเข็มเป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญในการยอมรับการฝังเข็ม และในส่วนปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการ จากการทบทวนวรรณกรรมยังไม่พบผู้ใดใช้แนวคิดส่วนประสมทางการตลาด 8 P,s ในการบริการสุขภาพการแพทย์ทางเลือก แต่ได้มีการศึกษากลยุทธ์ด้านการตลาดทางสุขภาพโดย Wang and Li (2013) ศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้กลยุทธ์การขยายตลาดในบริการด้านการแพทย์แผนจีน โดยให้มีการใช้การตลาดเพื่อปิดช่องว่าง

ในตลาดการดูแลสุขภาพ และมีความจำเป็นต้องใช้กลยุทธ์การขยายตลาดในบริการด้านการแพทย์แผนจีน มีการเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด (Market Share) และมีการประชาสัมพันธ์การตลาดระหว่างประเทศ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็ม ด้านคุณภาพชีวิต ซึ่ง Romeo et al. (2015) ศึกษาการฝังเข็มเพื่อการรักษาอาการผู้ป่วยแบบประคับประคอง พบว่า การฝังเข็มทำให้คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยดีขึ้น ด้านความปลอดภัยตามที่ White et al. (2013) ได้ศึกษาพบว่า ความปลอดภัยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นลำดับแรกในการใช้การแพทย์ทางเลือก ส่วนด้านการบริการ และความพึงพอใจ โดย Kwame et al. (2016) ศึกษาความรู้ทัศนคติของนักศึกษาแพทย์ต่อการแพทย์เสริมและการแพทย์ทางเลือก พบว่า นักศึกษาแพทย์จะมีการแนะนำบอกต่อข้อมูลไปยังผู้ป่วยถึงร้อยละ 70.52 และยังพบว่านักศึกษามีความพึงพอใจการใช้การแพทย์ทางเลือกมากที่สุดร้อยละ 81.10

วิธีการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพมีการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้บริหาร

โรงพยาบาลเอกชนจำนวน 6 แห่งในแต่ละภูมิภาค นำผลการสัมภาษณ์มาพัฒนาสร้างเป็นแบบสอบถาม

เครื่องมือการวิจัยและการตรวจสอบเครื่องมือ

เครื่องมือการวิจัยโดยใช้แบบสอบถาม เพื่อถามความคิดเห็นผู้ใช้บริการการแพทย์ทางเลือกโดย

การฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเพื่อหาค่าความสอดคล้องของข้อคำถามรายข้อกับวัตถุประสงค์ (IOC) ได้ค่าระหว่าง 0.60-1.00 และหาความเชื่อมั่น มีค่าอยู่ระหว่าง 0.900-0.926

ประชากรและขนาดตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาได้แก่ ผู้ใช้บริการการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทยจำนวน 5 ภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร รวม 55 แห่ง จำนวน 177,004 ราย (การสำรวจข้อมูลปี 2559) ขนาดตัวอย่าง คือ ผู้ใช้บริการฝังเข็มในโรงพยาบาลเอกชนของประเทศไทย กำหนดขนาดของขนาดตัวอย่างต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ (Angsuchoti, Vijitwannna & Pinyopanuwat, 2014) สุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน โดยคำนวณขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนผู้ให้บริการฝังเข็มแห่งละเท่าๆ กันจำนวน 30 ราย ได้โรงพยาบาลขนาดตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 14 แห่ง กำหนดสัดส่วนจำนวนโรงพยาบาลทั้ง 5 ภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร จึงได้จำนวนโรงพยาบาล แล้วสุ่มโรงพยาบาลเอกชนในแต่ละภูมิภาคและกรุงเทพมหานครโดยใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้จำนวนโรงพยาบาลตามสัดส่วนที่คำนวณได้เพื่อเก็บตัวอย่างผู้ให้บริการฝังเข็ม นอกจากนี้มีการเผื่อการเก็บขนาดตัวอย่างโรงพยาบาลอีก 1 แห่ง ที่อาจไม่ได้รับการตอบกลับของข้อมูล รวมโรงพยาบาลที่เป็นขนาดตัวอย่าง 15 แห่ง ได้ขนาดตัวอย่างรวม 446 ตัวอย่าง

ตาราง 1

จำนวน และ ร้อยละของผู้ใช้บริการการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาล เอกชนในประเทศไทย จำแนกตามปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม (n=446 คน)

ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	157	35.20
หญิง	289	64.80
2. อายุ		
น้อยกว่า 20 ปี	9	2.02
20 – 40 ปี	214	47.98

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา สถิติวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุ (Path Analysis) และ โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย โดยมีการวิเคราะห์ห้องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) และการวิเคราะห์ห้องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis :EFA)

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรมของผู้ใช้บริการ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ สถานะทางสังคม สถานะทางสุขภาพ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้แก่ สาเหตุของการมาใช้บริการ การใช้บริการการแพทย์ทางเลือกอื่นนอกเหนือการฝังเข็ม และค่าใช้จ่ายการใช้บริการฝังเข็มและผลการศึกษาปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการ และผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็ม ดังตาราง 1 และ 2

ตาราง 1

จำนวน และ ร้อยละของผู้ใช้บริการการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาล เอกชนในประเทศไทย
จำแนกตามปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม (n=446 คน) (ต่อ)

ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
41 – 60 ปี	187	41.93
มากกว่า 60 ปี	36	8.07
3. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	176	39.46
ปริญญาตรี	223	50.00
สูงกว่าปริญญาตรี	47	10.54
4. อาชีพ		
พนักงานบริษัท / โรงงานเอกชน	181	40.58
ธุรกิจส่วนตัวหรือค้าขาย	139	31.17
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	40	8.97
รับราชการ	32	7.17
อื่น ๆ	54	12.11
5. รายได้ต่อเดือน		
ไม่เกิน 10,000	76	17.04
10,001 – 50,000	288	64.58
50,001 – 90,000	60	13.45
90,001 – 130,000	14	3.14
มากกว่า 130,000	8	1.79
6. สถานะทางสังคม		
ระดับต่ำ	99	22.20
ระดับปานกลาง	299	67.04
ระดับสูง	48	10.76
7. สถานะทางสุขภาพ		
ไม่มีโรคประจำตัว	255	57.17
มีโรคประจำตัว	191	42.83
8. สาเหตุของการมาใช้บริการในครั้งนี้		
เพื่อการดูแลสุขภาพให้ดีขึ้น	182	40.81
เพื่อรักษาอาการป่วยหรือโรคที่เป็นอยู่	264	59.19

ตาราง 1

จำนวน และ ร้อยละของผู้ใช้บริการการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาล เอกชนในประเทศไทย จำแนกตามปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม (n=446 คน) (ต่อ)

ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
9. ในรอบ 1 ปี เคยใช้บริการแพทย์ทางเลือกนอกเหนือการฝังเข็มหรือไม่		
ไม่เคย	356	79.82
เคย	90	20.18
10. ค่าใช้จ่ายเพื่อบริการฝังเข็มให้กับโรงพยาบาล (ต่อครั้ง)		
ไม่เกิน 300 บาท	84	18.83
301 – 800 บาท	270	60.54
801 – 1,300 บาท	41	9.20
1,301 – 1,800 บาท	36	8.07
มากกว่า 1,800 บาท	15	3.36

จากตาราง 1 พบว่า ผู้ใช้บริการการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 20-40 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพพนักงานบริษัท/โรงงานเอกชน มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,001 – 50,000 บาท สถานะทางสังคมระดับปานกลาง สถานะ

ทางสุขภาพไม่มีโรคประจำตัว สาเหตุของการมาใช้บริการฝังเข็มในครั้งนี้มาใช้บริการเพื่อรักษาอาการป่วยหรือโรคที่เป็นอยู่ และในรอบ 1 ปี ไม่เคยใช้การแพทย์ทางเลือกวิธีอื่นนอกเหนือฝังเข็ม โดยมีค่าใช้จ่ายการฝังเข็มให้กับโรงพยาบาลต่อครั้งระหว่าง 301-800 บาท

ตาราง 2

ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการฝังเข็มต่อปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการ และผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย

ปัจจัย	\bar{X}	SD	แปลผล
ด้านจิตวิทยา			
ทัศนคติ	3.95	0.97	มาก
การรับรู้	3.71	0.87	มาก
ความเชื่อ	4.03	0.77	มาก
กลยุทธ์การตลาดบริการ			
ผลิตภัณฑ์บริการ	3.88	0.80	มาก
ราคา	3.78	0.79	มาก

ตาราง 2

ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการฝั่งเข้มต่อปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการ และผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย (ต่อ)

ปัจจัย	\bar{X}	SD	แปลผล
ช่องทางจัดจำหน่าย	4.00	0.75	มาก
การส่งเสริมการตลาด	3.79	0.84	มาก
กระบวนการ	4.03	0.74	มาก
สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ	4.11	0.71	มาก
บุคลากร	4.19	0.69	มาก
ผลิตภาพและคุณภาพ	4.11	0.70	มาก
ผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็ม			
คุณภาพชีวิต	4.06	0.70	มาก
ความปลอดภัย	4.10	0.74	มาก
ความพึงพอใจ	4.16	0.68	มาก
การใช้บริการ	4.22	0.70	มากที่สุด

จากตาราง 2 พบว่า ปัจจัยแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มด้านการใช้บริการอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งหมายถึงเมื่อมีการนัดหมายครั้งต่อไปผู้ใช้บริการมีความมั่นใจว่าจะกลับมาใช้บริการซ้ำอีก พร้อมทั้งแนะนำให้ผู้ใช้บริการรายอื่นที่ต้องการฝังเข็มมาใช้บริการที่โรงพยาบาลแห่งนี้เป็นลำดับแรก และมีการแนะนำ บอกต่อถึงผลดีของการใช้บริการฝังเข็มแก่ญาติ เพื่อน คนรู้จักเพื่อให้มาใช้บริการการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มอีกด้วย และเมื่อพิจารณาในแต่ละปัจจัย พบว่า ปัจจัยด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับความเชื่อมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งหมายถึง ผู้ใช้บริการมีความเชื่อว่าการฝังเข็มมีประโยชน์ต่อสุขภาพและต่อการรักษาโรค การฝังเข็มช่วยให้หายป่วยจากโรค นอกจากนี้ยังช่วยให้ลดการใช้ยาแก้ปวดที่รับประทานประจำ สำหรับปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการ พบว่า ด้านบุคลากร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งหมายถึง ผู้ใช้บริการมีความมั่นใจ

ในแพทย์ผู้ให้บริการที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการฝังเข็ม จำนวนบุคลากรในทุกระดับมีความรู้ ความสามารถและมีจำนวนเพียงพอ

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA)

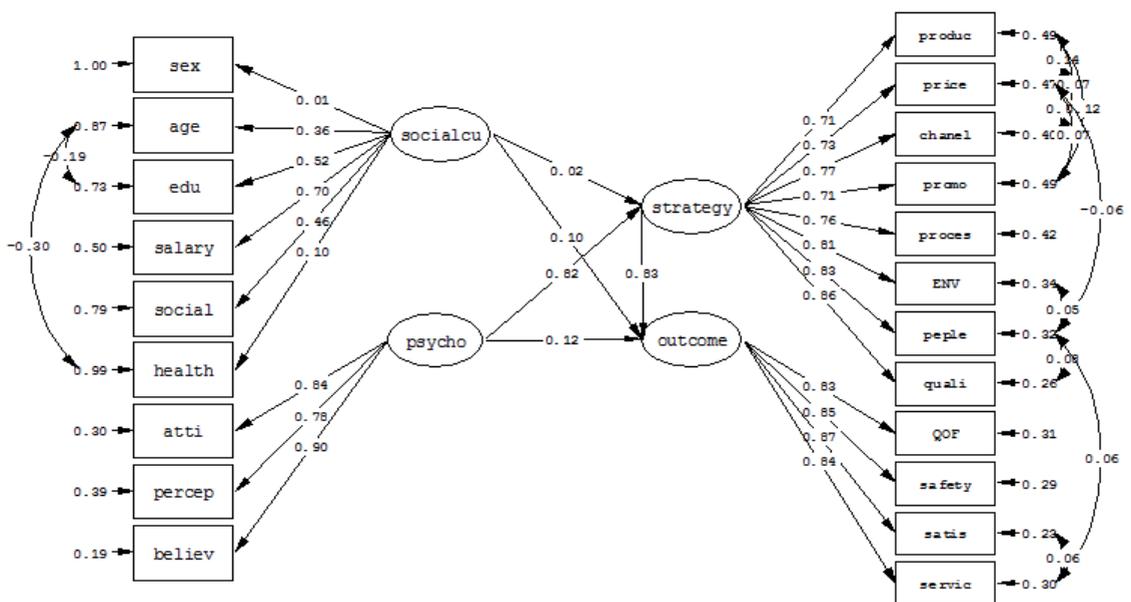
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันในปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม ปัจจัยด้านจิตวิทยา และปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการสุขภาพ พบว่าทุกปัจจัยมีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ส่วนการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ในส่วนผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็ม พบว่ามีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งหมายถึง ข้อมูลของทุกปัจจัยของการศึกษาสามารถนำไปวิเคราะห์โมเดลได้โดยได้ผ่านการทดสอบ

จากการวัดค่าดัชนีต่างๆ และเมื่อวิเคราะห์โมเดลการวัดของปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานตัวแปร อายุ การศึกษา รายได้ สถานะทางสังคม มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนสถานะทางสุขภาพ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วน เพศ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยตัวแปรทั้งหมดมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.12- 0.77 ผลการวิเคราะห์โมเดลการวัดปัจจัยจิตวิทยาประกอบด้วย ทักษะคิด การรับรู้ และความเชื่อ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยตัวแปรทั้งหมดมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.80- 0.89 ผลการวิเคราะห์โมเดลการวัดปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการ ซึ่งประกอบด้วยผลิตภัณฑ์บริการ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาดกระบวนการ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ บุคลากร ผลิตภัณฑ์และคุณภาพ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01 โดยตัวแปรทั้งหมดมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.65 - 0.89 และผลการวิเคราะห์โมเดลการวัดผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือก โดยการฝังเข็ม ซึ่งประกอบด้วย คุณภาพชีวิต ความปลอดภัย ความพึงพอใจ และการใช้บริการ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยตัวแปรทั้งหมดมีค่าน้ำหนัก

องค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.84 - 0.91

การวิเคราะห์โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย

ผลการวิเคราะห์โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย มีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2=330.08$, $df=167$, $p=0.00$, $\chi^2/df=1.98$, $GFI=0.93$, $AGFI=0.91$, $NFI=0.98$, $IFI=0.99$, $CFI=0.99$, $SRMR=0.04$, $RMSEA=0.05$) และผลการวิเคราะห์โมเดลการวัดปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย มีความตรง (Validity) โดยพบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานของปัจจัย (Standardized Factor Loading : B) มีค่าทางบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติ (t-value มากกว่า 1.96) ซึ่งหมายถึง ในแต่ละตัวแปรสังเกตได้มีความสัมพันธ์กับตัวแปรแฝง แสดงได้ ดังภาพ 1 และตาราง 3

ภาพ 2 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตาราง 3

ผลการวิเคราะห์โมเดลการวัดปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย

ตัวแปรแฝง	ตัวแปรสังเกตได้	Standardized		Factor Loading		สปส.คะแนน	องค์ประกอบ
		b	B	SE	t		
Socialcu	sex	0.00	0.01	0.03	0.13	0.00	0.01
	age	4.56	0.36	0.79	5.75**	0.13	0.02
	edu	0.25	0.52	0.03	8.43**	0.27	0.06
	salary	0.71	0.70	0.06	11.24**	0.50	0.45
	social	0.26	0.46	0.03	8.22**	0.21	0.35
	health	0.05	0.10	0.03	1.63	0.01	0.21
Psycho	atti	0.56	0.84	0.03	21.04**	0.70	0.37
	perce	0.62	0.78	0.03	19.16**	0.61	0.28
	believ	0.62	0.90	0.03	23.63**	0.81	0.69
Strategy	produc	1.00	0.71	0.00	-	0.51	0.01
	price	0.98	0.73	0.06	17.65**	0.53	0.05
	chanel	1.03	0.77	0.06	17.17**	0.60	0.07
	promo	1.05	0.71	0.06	16.73**	0.51	0.05
	proces	1.13	0.76	0.07	15.59**	0.58	0.08
	ENV	1.05	0.81	0.06	16.66**	0.66	0.10
	people	1.01	0.83	0.06	16.89**	0.68	0.08
Outcome	quali	1.10	0.86	0.00	17.53**	0.74	0.13
	QOF	1.00	0.83	0.00	-	0.69	0.14
	safety	0.99	0.85	0.05	21.90**	0.71	0.16
	satis	1.03	0.87	0.04	23.03**	0.77	0.17
	service	0.97	0.84	0.05	21.41**	0.70	0.11

$p < 0.01^*$

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มพบว่าได้รับอิทธิพลจากทางตรงจากปัจจัยด้านสังคม

วัฒนธรรม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.10 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และอิทธิพลทางอ้อมผ่านปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม (Social) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.02 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้รับอิทธิพลทางตรงจากปัจจัยด้านจิตวิทยา (Psycho) มีค่า

สัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.12 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และอิทธิพลทางอ้อมผ่านปัจจัยด้านจิตวิทยามีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.69 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และได้รับอิทธิพลทางตรงจากปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการ (Strategy) มีค่าสัมประสิทธิ์ 0.83 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้ตัวแปรทั้งหมดอธิบายความแปรปรวนของผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มได้ร้อยละ 91 และจากเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการ (Strategy) กับผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็ม (Outcome) มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด โดยมีค่า

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.95 ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม กับผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็ม มีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.23 และจากผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็ม พบว่า ปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทยมากที่สุด รองลงมาคือปัจจัยด้านจิตวิทยา และปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม ตามลำดับ ดังตาราง 4

ตาราง 4

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย

ตัวแปรเหตุ ตัวแปรผล	Socialcu			Psycho			Strategy		
	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
Strategy	0.02 (0.00)	-	0.02 (0.03)	0.82**	-	0.82** (0.03)	-	-	-
Outcome	0.12** (0.02)	0.02** (0.02)	0.10** (0.03)	0.81** (0.03)	0.69** (0.03)	0.12** (0.08)	0.83** (0.08)	-	0.83**
$\chi^2 = 330.08$, $df = 167$, $p = 0.00$, $GFI = 0.93$, $AGFI = 0.91$, $Standardized\ RMR = 0.04$ สมการโครงสร้างของตัวแปร Strategy Outcome R^2 0.69 0.91									
เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร									
ตัวแปรแฝง	Socialcu			Psycho			Strategy Outcome		
Socialcu	1.00								
Psycho	0.15			1.00					
Strategy	0.14			0.83			1.00		
Outcome	0.23			0.82			0.95 1.00		

**P < 0.01, *P < 0.05

ผลการทดสอบสมมุติฐาน

จากผลการวิเคราะห์หัตถิพลทางตรงและทางอ้อมพบว่า ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม ปัจจัยด้านจิตวิทยา และปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการ มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย นอกจากนี้ ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม และปัจจัยด้านจิตวิทยายังอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็ม โดยการอ้อมผ่านกลยุทธ์การตลาดบริการก่อนไปยังผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็ม ในส่วนปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรมถึงแม้จะมีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็ม แต่มีค่าสัมประสิทธิ์น้อยมากเพียง 0.10 และมีอิทธิพลทางอ้อมโดยมีค่าสัมประสิทธิ์เพียง 0.02 ซึ่งนับว่าส่งผลต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทยน้อยมาก

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผล

1. ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม ปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการ และผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็ม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 20 – 40 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพส่วนใหญ่เป็นพนักงานบริษัท มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,001 – 50,000 บาท สถานะทางสังคมระดับปานกลาง สถานะทางสุขภาพส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว โดยความคิดเห็นของผู้ใช้บริการฝังเข็มในแต่ละปัจจัยที่อยู่ในระดับมากได้แก่ ปัจจัยด้านจิตวิทยาโดยด้านความเชื่อมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และปัจจัยกลยุทธ์การตลาดโดยมีด้านบุคลากรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มด้านการใช้บริการอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการ และปัจจัยด้านจิตวิทยา มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทยมากที่สุด โดยปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการ พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานสูงสุด 3 ลำดับแรกคือ ด้านผลิตภาพและคุณภาพ ด้านบุคลากร และด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบว่าตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานสูงสุด คือ ด้านผลิตภาพและคุณภาพ ด้านบุคลากร และด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ดังกล่าวอาจเป็นไปได้ว่าการฝังเข็มเป็นการบริการที่กระทำโดยตรงต่อร่างกายมนุษย์ ผู้ใช้บริการย่อมต้องการการบริการที่มีคุณภาพ บุคลากรต้องเป็นที่ยอมรับและน่าเชื่อถือโดยเฉพาะแพทย์ที่ให้บริการ นอกจากนี้การจัดสภาพแวดล้อมจำเป็นต้องจัดให้เป็นสัดส่วนมิดชิด บรรยากาศสงบและผ่อนคลาย ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ประกอบการหรือผู้บริหารโรงพยาบาลต้องวางแผนด้านบริการฝังเข็มโดยคำนึงปัจจัยกลยุทธ์การตลาดบริการโดยเฉพาะทั้ง 3 ด้านเป็นหลัก เพื่อส่งผลดีต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาล ซึ่งสอดคล้องกับ Altuntas et al. (2013) ศึกษาความเชื่อมโยงด้านกลยุทธ์และการตลาดในองค์กรสุขภาพของเอกชนต่อผลการดำเนินงานขององค์กรที่ พบว่าปัจจัยด้านกลยุทธ์มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการตลาดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และสอดคล้องกับ Dodds et al. (2014) ศึกษาคุณค่าของผู้บริโภคในระบบบริการสุขภาพการแพทย์ทางเลือก พบว่าในการประเมินคุณค่าผู้บริโภคในการใช้การแพทย์ทางเลือก

ประเด็นสำคัญลำดับแรกคือ ด้านคุณภาพการดูแล และ ประสิทธิภาพการรักษา

ส่วนปัจจัยด้านจิตวิทยา มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็ม โดยพบว่า ตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานสูงที่สุดตามลำดับ คือ ความเชื่อ ทศนคติ และการรับรู้ ซึ่งเป็นไปได้ว่าการฝังเข็มเป็นแนวทางการรักษาแบบทางเลือกมิใช่การรักษาทางหลักเหมือนแพทย์แผนปัจจุบันดังนั้นผู้ที่ต้องการใช้บริการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มต้องมีความเชื่อว่าเมื่อมาใช้บริการแล้วจะช่วยให้สุขภาพดีขึ้น ช่วยรักษาอาการป่วยที่เป็นอยู่ ตลอดจนลดการใช้ยาแก้ปวดที่รับประทานอยู่ได้จริง จึงจำเป็นที่ผู้ประกอบการธุรกิจหรือผู้บริหารโรงพยาบาลต้องประชาสัมพันธ์ให้ผู้ใช้บริการฝังเข็มมีความเชื่อเกี่ยวกับการฝังเข็มที่ถูกต้อง สร้างทัศนคติทางบวกต่อการฝังเข็ม มีการประชาสัมพันธ์ด้านการรับรู้แก่ผู้มาใช้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับ Basedow ,William, Lyn and Adrian (2014) ที่ศึกษาความเชื่อการแพทย์เสริมและการแพทย์ทางเลือก พบว่าความเชื่อการแพทย์เสริมและการแพทย์ทางเลือกมีความสำคัญมาก และยิ่งสอดคล้องกับ Chan et al. (2015) ที่ศึกษาทัศนคติต่อการฝังเข็มในประเทศฮ่องกง พบว่าทัศนคติในด้านความเชื่อมั่นต่อผู้รักษาเกี่ยวกับการฝังเข็มเป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญในการยอมรับและการใช้บริการฝังเข็ม

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การวิจัยครั้งนี้สามารถนำผลการวิจัยไปใช้กับการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็มของโรงพยาบาล โดยเฉพาะปัจจัยด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับความเชื่อของผู้ใช้บริการที่มีความสำคัญอย่างมากที่โรงพยาบาลต้องสร้างความเชื่อที่ถูกต้องต่อการฝังเข็มให้ผู้ใช้บริการ สร้างทัศนคติและการรับรู้ต่อผู้ต้องการมาใช้บริการหรือผู้ที่กำลังตัดสินใจ ให้มาใช้บริการฝังเข็มเพิ่มมากขึ้น
2. การฝังเข็มยังต้องใช้ปัจจัยด้านกลยุทธ์ทางการตลาดมาพัฒนาและประยุกต์ใช้กับการบริการด้วยกัน โดยเฉพาะกลยุทธ์ด้านผลิตภาพและคุณภาพการบริการ กลยุทธ์ด้านบุคลากร และกลยุทธ์ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานการแพทย์ทางเลือกในด้านอื่นๆ นอกเหนือการแพทย์ทางเลือกโดยการฝังเข็ม
2. ศึกษาการแพทย์ทางเลือกในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านประเทศไทย เช่น กลุ่ม AEC ซึ่งเป็นการสนับสนุนตามนโยบายของรัฐบาลโดยเฉพาะเน้นการบริการในกลุ่มต่างชาติที่นิยมใช้การแพทย์ทางเลือกเพื่อการบำบัดรักษาและการดูแลสุขภาพให้ดีขึ้นโดยใช้การแพทย์ทางเลือกทั้งเพื่อการรักษาแบบผสมผสานกับการแพทย์แผนปัจจุบัน

Reference

- Altuntas, G., Semercioz, F., & Eregez, H. (2013). Linking Strategic and Market Orientation to Organizational Performance: The Role of Innovation in Private Healthcare Organizations. *Social and Behavioral Sciences*, 99(6), 413-419.
- Angsuchoti, S., Vijitwannana, S., & Pinyopanuwat, R. (2014). *Analysis Statistics for Social and Behavior Science : Techniqe for LISREL Program* (4th ed). Bangkok: Charoendi Mankhong Kanphim. [In Thai]
- Basedow, M., Runciman, W. B., March, L., & Esterman, A. (2014). Australians with Osteoarthritis; The Use of and Beliefs About Complementary and Alternative Medicines. *Complementary Therapies in Clinical Practice*, 20(4), 237-242.
- Burton, A., Smith, M., & Falkenberg, T. (2015). Building WHO's global Strategy for Traditional Medicine. *European Journal of Integrative Medicine*, 7(1), 13-15.
- Chan, Kara, Tsang, Lennon, & Fung, Timothy K. F. (2015). Attitudes Toward Acupuncture in Hong Kong. *International Journal of Pharmaceutical and Healthcare Marketing*, 9(2), 158-174.
- Dodds, S., Bulmer, S., & Murpht, A. (2014). Consumer value Complementary and Alternative Medicine Health Care Services. *Australasian Marketing Journal*, 1-10.
- Farooqui, M., Hassali, Mohamed Azmi, Abdul Shtar, Aishah Knight, Farooqui, Muhammad Aslam, Saleem, Fahad, Haq, Nomanul & Othman, Che Noriah. (2015). Use of Complementary and Alternative Medicine Among Malaysian Cancer Patients :A descriptive Study. *Journal of Traditional and Complementary Medicine*, 1-6.
- Hawkins, D., & Motherbaugh, D. L. (2013). *Consumer Behavior Building Marketing Strategy* (12th ed). Mc Grew - Hill.
- Hervik, J., & Mjalan, O. (2012). Quality of life Breast cancer Patients Medicated with Antiestrogens, 2 years After Acupuncture Treatment : Qualitative Study. *Poster Sessions Thursday*, 22 March.
- Hsu, Kai-Yin, Dunn, Julie E, Bradshaw, Ylisabyth S,& Conboy, Lisa. (2014). Lesson From an Acupuncture Teaching Clinic: Patient Characteristics And Pain management Effectiveness. *The Journal of Science and Healing*, 10(5), 284-293.
- Kasikornthai Research Center. (2013). *Large Private hospitals Year 2000; Trend to Growth...But to Face the Sever Competition. 33 Years Aniversary*, Private hospitals Association. Kasikornthai Research [In Thai]

- Kasikornthai Research Center. (2015). *The Enlarge of Private hospitals*. Retrieved from <http://portal.settrade.com/> [In Thai]
- Kwame Ameade, Evans Paul, Amalba, Anthony & Helegbe Gideon Kofi. (2015). Medical Students, Knowledge and Attitude towards Complementary and Alternative Medicine. *Journal of Traditional and Complementary Medicine*, 1-6.
- Lovelock, C., & Wirtz, J. (2007). *Services Marketing People, Technology, Strategy* (6th ed). Pearson Prentice-Hall.
- Lovelock, C., & Wirtz, J. (2011). *Services Marketing People, Technology, Strategy*. (7th ed). Pearson Prentice Hall.
- Mou, Y. (2015). Predicting the Use of Traditional Chinese Medicine Health Maintenance Approach From Cultural and Spiritual Perspectives. *J Relig Health*, 56(3), 971-985.
- Office of The National Economic and Social Development Board. (2016). *The Cost of Health Data*. Retrieved from <http://talk.mthai.com/topic/>
- Park, K., Park, J., Kwon, Y. D., Kang, Y., & Noh, J. W. (2016). Public Satisfaction with the Healthcare System Performance in South Korea: Universal Healthcare System. *Health Policy*, 120(6), 621-629.
- Romeo, M. J., Parton, B., Russo, R. A., Hays, L. S., & Conboy, L. (2016). Acupuncture to Treat the Symptoms of Patients in a Palliative Care Setting. *Explore*, 11(5), 357-362.
- Shiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2010). *Consumer Behavior* (10th ed). Pearson Prentice Hall.
- Shoemaker, S. (2014). *Onsite Integrative Clinics: Acupuncture, Positive Patient Outcomes, and Frequency of Provider Office Visits*. (A dissertation, The University of San diego).
- Sowchareansuk, C. (2013). Analysis of private hospitals Business. Risk Management Site Business Research Office land and Houses Bank Co.Ltd. (Public)
- Wang, Z., & Li, Z. (2013). Strategy for Market Expansion: Medical Services of Traditional Chinese Medicine. *Journal of Traditional Chinese Medicine*, 33(2), 280-282.
- White, Adrian, Boon, Heather, Alraek, Terje, Lewith, George, Liu, Jianping, Norheim, Arne-Joham,...& Fonnebo, vinjar. (2013). Reducing the Risk of Complementary and Alternative Medicine (CAM): Challenges and Priorities. *European Journal Medicine*, 481-485

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

สายใจ ระดมสุข¹ บุญมี พันธุ์ไทย²
ศักดิ์สิทธิ์ ชัตติยาสุวรรณ³ บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยสัมพันธภาพระหว่างบุคคล มโนภาพแห่งตน วินัยในตนเอง การรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชน และการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสัมพันธภาพระหว่างบุคคล มโนภาพแห่งตน วินัยในตนเอง และการรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชนกับการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (3) ศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยที่มีต่อการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ขนาดตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำนวน 840 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อหาค่าสถิติพื้นฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และทดสอบโมเดลตามหลักการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นักศึกษามีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลอยู่ในระดับมาก มีมโนภาพแห่งตนอยู่ในระดับมาก มีวินัยในตนเองอยู่ในระดับมาก มีการรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชนอยู่ในระดับมาก และการคิดเป็นของนักศึกษามีอยู่ในระดับดีมาก
2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสัมพันธภาพระหว่างบุคคล มโนภาพแห่งตน วินัยในตนเอง การรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชนกับการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทั้ง 4 ตัวแปรมีความสัมพันธ์กับการคิดเป็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. ปัจจัยวินัยในตนเองมีอิทธิพลทางตรงต่อการคิดเป็นสูงที่สุด ปัจจัยสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ปัจจัยการรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชนมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการคิดเป็น และปัจจัยสัมพันธภาพระหว่างบุคคลมีอิทธิพลรวมสูงที่สุดต่อการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

คำสำคัญ: การคิดเป็น; สถาบันอุดมศึกษา; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

¹ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ สาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ, กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล: saijai_r122@hotmail.com

² คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันรัชต์ภาคย์

⁴ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Factors Influencing the “Thinking” (“khit pen”) of Undergraduates at Institutions of Higher Education in the Lower Northeastern Region

Saijai Radomsuk¹ Boonmee Punthai²
Saksit Khattiyasuwan³ Boonchird Pinyoanuntapong⁴

Abstract

The objectives of the research are as follows: (1) the levels at which are exhibited factors of interpersonal relationships, the self-concept, self-discipline, perceptions of information from the mass media, and the “thinking” (“khit pen”) of selected undergraduates at institutions of higher education in the lower northeastern region. (2) the relationships between all of the above factors and the “thinking” (“khit pen”) of these undergraduates. (3) the direct and indirect influence of the factors on the “thinking” (“khit pen”) of the students. The sample population consisted of 840 undergraduates selected from the research population.

The instruments of research a form used in measuring by the questionnaire. and a form employed for measuring the levels at which perceptions of information from the mass media were evinced. Using confirmatory factor analysis (CFA), the researcher also tested the construct validity of the forms. Findings are as follows:

1. The students exhibited interpersonal relationships at a high level. The self-concept was at a high level. Self-discipline was at a high level. Perceptions of information from the mass media were at a high level. The “thinking” (“khit pen”) was evinced at the highest level.

2. The relationships between these factors and the “thinking” (“khit pen”) of the students were as follows: The correlation coefficients for all four factors showed relationships with “thinking” (“khit pen”) at the statistically significant level of .01.

3. The factor of self-discipline exhibited direct influence on the “thinking” (“khit pen”) at the highest level. The factors of interpersonal relationships, perceptions of information from the mass media exhibited indirect influence on the “thinking” (“khit pen”). The factor of interpersonal relationships exhibited the highest total influence on the “thinking” (“khit pen”) of the students under investigation.

Keywords: “thinking” (“khit pen”); institutions of higher education; the Lower Northeastern Region

¹ Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hua Mak, Bangkok 10240, Thailand
E-mail: saijai_r122@hotmail.com

² Faculty of Education, Ramkhamhaeng University

³ Graduate School, Rajapark Institute

⁴ Faculty of Education, Srinakharinwirot University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จุดมุ่งหมายการศึกษาของไทยที่พึงประสงค์ ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 (2545, หน้า 5) กล่าวไว้ในมาตรา 6 กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จากจุดมุ่งหมายนี้เองในแผนได้ระบุถึงเป้าหมายการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาว่าจะพัฒนาคุณภาพนักศึกษาให้เป็นให้เป็นผู้รู้จักคิดวิเคราะห์มากกว่าการท่องจำและมีทักษะในการทำงานมากกว่าการรู้รอบในเชิงทฤษฎี นอกจากนี้ต้องปรับเปลี่ยนระบบการผลิตบัณฑิตสำหรับศตวรรษที่ 21 ให้มีความสามารถที่หลากหลายมีทักษะสูงและสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศได้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้เป็นที่ยอมรับได้ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ (แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559), 2555, หน้า 4) ด้วยเหตุนี้ “คน” ที่สถาบันอุดมศึกษาผลิตขึ้นควรมีลักษณะแตกต่างไปจากการศึกษาในระดับอื่นๆ ถ้าผลิตเพียงแต่ให้มีความรู้มีทักษะเพื่อไปประกอบอาชีพสามารถเลี้ยงตนเองได้ถือว่าบรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษาของหลักสูตรแล้ว เพียงแค่นี้แสดงว่ายังไม่บรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของไทยที่ต้องการสร้างคนเพื่อไปเปลี่ยนแปลงความคิดเพื่อปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น นั่นหมายถึงว่ามหาวิทยาลัยต้องสอนให้คนคิดเป็นเพราะการคิดเป็นไม่ใช่การคิดที่เน้นคุณภาพของสมองเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพของจิตใจประกอบด้วย

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 วิสัยทัศน์การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (2552-2561) กำหนดให้ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ” โดยมีเป้าหมายยุทธศาสตร์ คือ คนไทยคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ มีทักษะในการคิดและปฏิบัติ มีความสามารถ

ในการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสามารถในการแข่งขัน (Ministry of Education Office, the Education Council, 2011) ดังที่ Panich (2012, pp.16-21) กล่าวว่า สารวิชามีความสำคัญแต่ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้เพื่อมีชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้สารวิชาควรเป็นการเรียนรู้จากการค้นคว้าเองของมนุษย์ แต่ทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ทุกคนต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ 3R x 7C และทักษะที่จำเป็นที่สุด คือ ทักษะในการสื่อสารและความสามารถที่จะใช้ข้อมูล ดังข้อมูลรู้ว่าเชื่อถือข้อมูลไหน จะตัดสินใจจากอะไร ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นเรื่องสำคัญมาก นอกจากนี้เซอร์ไมเคิลบาร์เบอร์ ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในรูปของสมการประกอบด้วย 4 ตัว E (K + T + L) โดย K-Knowledge คือ ความรู้ T-Thinking คือ ครูต้องสามารถทำให้เด็กคิดเป็น และ L-Leader คือ ความเป็นผู้นำ และสำคัญที่สุด คือ ต้องเป็นคนที่มี E-Ethic คือ ต้องเป็นคนดีมีคุณธรรม (Smuttai, 2013, pp. 3-4) ในประเด็นนี้ Vorapipat (2011, pp. 2-3) กล่าวว่า ผู้ได้รับการศึกษาเป็นผู้ที่เจริญงอกงาม เป็นผู้พัฒนา การรู้วิชาหนังสือเป็นเพียงส่วนหนึ่งของผู้มีการศึกษาเท่านั้น การวัดว่าใครมีการศึกษามากน้อยเพียงไรจะต้องวัดว่าผู้นั้นมีความขยัน มีความรับผิดชอบ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น มีคุณธรรม มีศีลธรรม มีความสามารถในการดำรงชีวิต และมีความสามารถในการนำความรู้มาใช้ในชีวิตและสังคมเพียงใดนอกจากนี้หลายคนคิดว่าความสำเร็จขึ้นอยู่กับว่าคนนั้นมีความฉลาดมากน้อยเพียงใด ความคิดนี้ไม่ได้ถูกเสมอไป ทั้งนี้เพราะความฉลาดเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของความสำเร็จ ปัจจัยที่สำคัญยิ่งกว่าความฉลาดก็คือคนนั้นจะต้องเป็นคนที่มีวิสัยทัศน์ที่ดีและคิดเป็น เป็นคนที่มีความมุ่งมั่น ไม่ยอมแพ้ และมีความขยันขันแข็ง เพราะหากฉลาดแต่คิดไม่เป็นและไม่ขยันก็ไม่อาจที่ประสบความสำเร็จได้ ดังเช่น คำกล่าว

ของศาสตราจารย์ไมเคิล แชนเดล แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดที่สอนนักศึกษาว่า “ต่อให้พื้นดินอุดมสมบูรณ์แค่ไหน หากไม่ลงมือเพาะปลูกจะไม่มีวันได้เซยชมดอกผลที่งอกงาม คนเราเช่นกันต่อให้ฉลาดมากแค่ไหน หากคิดไม่เป็น ไม่ขยันก็ไม่มีวันประสบความสำเร็จ” (Wei, 2016, p. 6).

สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันที่มีบทบาทอันสำคัญในการพัฒนาประเทศ บทบาทของการศึกษาจำเป็นต้องสอดแทรกให้สามารถเสริมสร้างความรู้ ความคิด ทักษะและทัศนคติช่วยให้นักศึกษารู้จักตนเอง สามารถรู้จักและเข้าใจความสัมพันธ์ของตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม มีความรู้ในการแก้ปัญหา เสริมสร้างชีวิตและสังคมให้ดีกว่าคือการศึกษาคือต้องช่วยพัฒนาทั้งสมอง ร่างกายและจิตใจ และนอกจากนี้การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปจากมัธยมศึกษา จากประสบการณ์ในการสอนนักศึกษาระดับปริญญาตรี กอปรกับการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน ทำให้ผู้วิจัยเห็นปัญหาที่ชัดเจนในเรื่องการไม่ให้ความสำคัญกับความสามารถในการคิด เป็นให้กับนักศึกษา คิดเป็นคือคิดถูกต้องที่จะให้เกิดผลดี เพราะถ้าคิดถูกต้องแล้วก็เป็นความคิดเป็น (Phra Prom Khunaporn (P.A.Puyutto, 2012, p. 16)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า ทั้งในวิชาการและในทางศาสนาล้วนมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า “การคิดเป็น” นั้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากสำหรับทุกคน เชื่อว่า คิดเป็นจะสามารถปรับปรุงตนเอง ครอบครัว หรือชุมชน สังคมสิ่งแวดล้อมและวิชาการอย่างผสมกลมกลืนเพื่อใช้ชีวิตมีคุณภาพที่ดีภายใต้กรอบของคุณธรรมและศีลธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เพราะการคิดและทักษะการใช้ข้อมูลนั้นจัดได้ว่าเป็นกลไกสำคัญในการเรียนรู้ และเป็นคุณลักษณะสำคัญที่จะต้อง

ส่งเสริมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนในทุกระดับการศึกษาให้นักศึกษาสามารถคิดเป็น แก้ปัญหาได้ พร้อมเสริมสร้างทักษะชีวิต เพื่อที่นักศึกษาเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับของปัจจัยสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล มโนภาพแห่งตน วินัยในตนเอง การรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชน และการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล มโนภาพแห่งตน วินัยในตนเอง และการรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชนกับการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
3. ศึกษาอิทธิพลทางตรง และทางอ้อมของปัจจัยที่มีต่อการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

นิยามศัพท์

1. **ปัจจัย** หมายถึง ตัวแปรที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการคิดเป็นของนักศึกษา ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างบุคคล มโนภาพแห่งตน วินัยในตนเอง และการรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชน โดยใช้แบบวัดที่ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญและกำหนดเกณฑ์ในการวัดทุกตัวแปร
2. **สถาบันอุดมศึกษา** หมายถึง มหาวิทยาลัยของรัฐสังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา และยังไม่ออกนอกระบบ ปีการศึกษา 2558 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำนวน 8 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดยโสธร จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี

3. **การคิดเป็น** หมายถึง ลักษณะการคิดเพื่อแก้ปัญหา เป็นการคิดที่มีระบบ ไม่ใช่การคิดที่อาศัยข้อมูลด้านใดด้านหนึ่งหรือเพียงสองด้าน แต่จะใช้ข้อมูลครบทั้งสามด้าน ประกอบการตัดสินใจแก้ปัญหาได้แก่ การใช้ข้อมูลตนเอง การใช้ข้อมูลสังคมและสิ่งแวดล้อม และ การใช้ข้อมูลวิชาการ

4. **สัมพันธภาพระหว่างบุคคล** หมายถึง การปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดความเข้าใจความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักศึกษากับครอบครัว ระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ และระหว่างนักศึกษาด้วยกัน

5. **มโนภาพแห่งตน** หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง การเคารพนับถือตนเอง และความเชื่อมั่นในตนเอง

6. **วินัยในตนเอง** หมายถึง ความสามารถของนักศึกษาในการควบคุมความประพฤติกรรมของตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยอิทธิพลจากภายนอกมาควบคุมการกระทำของตน ซึ่งเกิดจากการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ และประเพณีอันดีงาม ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความอดทน เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมและตนเอง

7. **การรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชน** หมายถึง การอ่าน การดู การฟัง ได้รับรู้ข่าวสารหรือกิจกรรมต่างๆ ของสื่อ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ทุกชนิดและอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีส่วนชี้นำชักจูง โน้มน้าวให้ผู้รับสารจากสื่อกระทำพฤติกรรมตาม รวมทั้งมีผลต่อการคิดเป็น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับตัวแปร สัมพันธภาพระหว่างบุคคล มโนภาพแห่งตน วินัยในตนเอง การรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชน และการคิดเป็น

2. ตัวแปรพยากรณ์ (predictor variables) ประกอบด้วย (1) สัมพันธภาพระหว่างบุคคล (2) มโนภาพแห่งตน (3) วินัยในตนเอง (4) การรับรู้ข่าวสาร

จากสื่อสารมวลชน และ (5) ตัวแปรเกณฑ์ (critical variable) การคิดเป็น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์ทางด้านวิชาการ

1. เป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

2. เป็นประโยชน์ทั้งในด้านทฤษฎี และการวิจัยเกี่ยวกับการคิดเป็น ตลอดจนเป็นแนวทางการวิจัยในลักษณะของการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อไป

ประโยชน์ทางการปฏิบัติ

1. ข้อค้นพบจากการวิจัยจะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาในการปรับเปลี่ยนนโยบายการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมให้นักศึกษาคิดเป็นมากขึ้น

2. เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงนโยบาย และการจัดทำโครงการ กิจกรรม เพื่อการพัฒนาการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดเป็น การคิดเป็น (Khit Pen) เป็นกระบวนการคิดสู่การปฏิบัติที่เกิดขึ้นจากหลักการและแนวคิดของนักการศึกษาไทย ผู้ก่อตั้งทฤษฎีการคิดเป็น คือ โกวิตวรพิพัฒน์ ได้อธิบาย “คิดเป็น” แปลตามตัวอักษรได้ว่า คิดได้ หรือสามารถคิด หรืออาจจะแปลได้ว่าเป็นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และรู้จักแก้ปัญหา ซึ่งสามารถอธิบายในทางปฏิบัติได้ว่า “คนคิดเป็น” คือ ผู้ที่รู้จักคิดแก้ปัญหาในชีวิตได้อย่างมีระบบ สามารถค้นหา

สาเหตุของปัญหา สามารถรวบรวมข้อมูลและทางเลือกต่างๆ รู้จักเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย โดยอาศัยค่านิยม ความสามารถ และสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง และทราบว่าจะเลือกเอาวิธีใดในการแก้ปัญหาจึงจะเหมาะสม สามารถปรับปรุงตัวเราให้เข้ากับสังคมหรือสิ่งแวดล้อม ปรับปรุงสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตัวเรา ปรับปรุงทั้งตัวเราและสังคมสิ่งแวดล้อมทั้งสองด้านให้ประสมกลมกลืนกันซึ่งกันและกัน (Vorapipat, 2011; Office of the Non-Formal and Informal Education, 2008) การคิดเป็น หมายถึง ลักษณะการคิดเพื่อแก้ปัญหา เป็นการคิดที่มีระบบ ไม่ใช่การคิดที่อาศัยข้อมูลด้านใดด้านหนึ่งหรือเพียงสองด้านแต่จะใช้ข้อมูลทั้งสามด้านประกอบการตัดสินใจแก้ปัญหา ได้แก่ การใช้ข้อมูลตนเอง การใช้ข้อมูลสังคมและสิ่งแวดล้อม และการใช้ข้อมูลวิชาการ

2. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล จากการศึกษาเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นตัวแปรที่จะช่วยให้นักศึกษามีทักษะการคิดเป็นได้ดี เพราะหากนักศึกษาไม่มีความเข้าใจความสัมพันธ์ที่ดีที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น การคิดเป็นย่อมไม่เกิดขึ้น (Chatsupakul 2014; Amornchewin, 2017; Hajiyakhchali, 2013) สัมพันธภาพระหว่างบุคคล หมายถึง การปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดความเข้าใจความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักศึกษากับครอบครัว ระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ และระหว่างนักศึกษากับเพื่อน

3. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมโนภาพแห่งตน จากการศึกษาเกี่ยวกับมโนภาพแห่งตนพบว่าคนที่พัฒนาการรู้จักตนได้สำเร็จคือคนที่มีความนึกคิดเกี่ยวกับตนในทางที่ดีคือคนที่เห็นว่าตัวเองมีค่าและรู้สึกว่าคุณค่าคนอื่นก็เห็นว่าตัวเขามีคุณค่าด้วย เป็นคนที่รู้สึกว่าคนอื่นรักตนและเขาก็รักคนอื่นด้วย ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนประสบความสำเร็จ ส่วนบุคคลที่รู้สึกว่าตนไม่ได้รับความรักหรือเป็นคนไม่มีค่าก็จะ

รู้สึกตนในทางไม่ดีคือรู้สึกว่าตนไม่ประสบความสำเร็จ รู้สึกเหงา เศร้า กังวล ตัดสินใจไม่ได้ ไม่อยากเผชิญชีวิต เป็นต้น (Amornchewin, 2015; Poopunsri & Dumrongpol, 2011, p. 48; Sindhusen, 2016, pp. 15-16; Ercan, 2010) มโนภาพแห่งตน หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองในด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง การเคารพนับถือตนเอง และความเชื่อมั่นในตนเอง

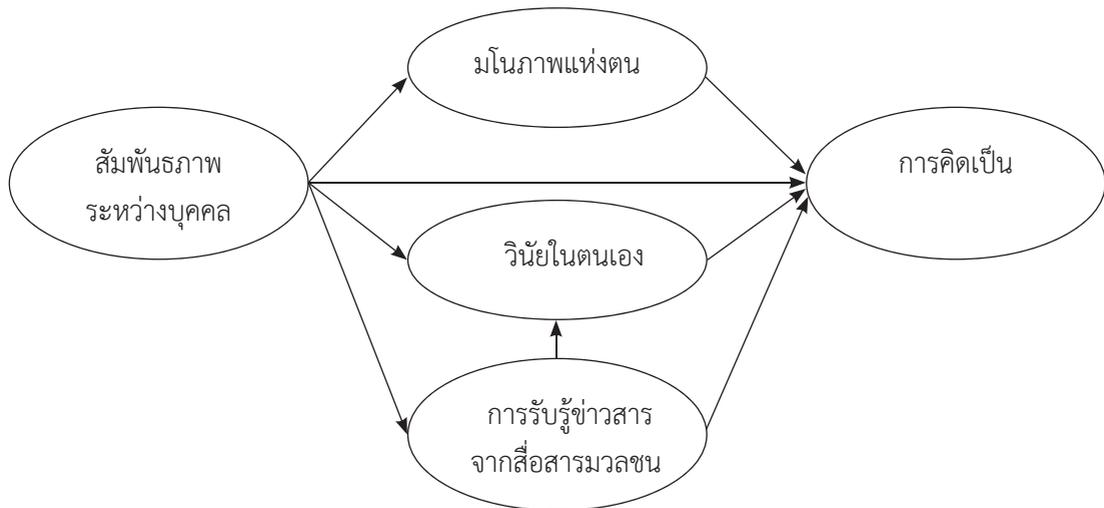
4. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวินัยในตนเอง จากการศึกษาเกี่ยวกับวินัยในตนเองก็นับว่ามีอิทธิพลอย่างมากต่อการคิดเป็น เนื่องจากวินัยในตนเองเป็นคุณสมบัติสำคัญที่บุคคลควรจะมีเพราะผู้ที่มีวินัยในตนเองจะมีจริยธรรมและประพฤติตนอย่างมีเหตุผล ไม่ก่อความวุ่นวายแก่สังคมและยังส่งเสริมการคิดเป็น เพราะว่าการคิดเป็นไม่ใช่การคิดที่เน้นสมรรถภาพทางสมองเท่านั้น แต่รวมถึงคุณภาพจิตใจหรือการคิดรอบด้วยหลักจริยธรรมอันดีงาม (Sanglerduthai, 2008; Maneewong, (nd), p. 168) วินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถของนักศึกษาในการควบคุมความพฤติกรรมของตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยอิทธิพลจากภายนอกมาควบคุมการกระทำของตน ซึ่งเกิดจากการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับและประเพณีอันดีงาม ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความอดทน เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมและตนเอง

5. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ข่าวสาร จากการศึกษาการรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชนก็นับว่ามีอิทธิพลอย่างมากต่อการคิดเป็น เนื่องจากการคิดเป็นมีองค์ประกอบการใช้ข้อมูลสังคมและสิ่งแวดล้อมมาประกอบการตัดสินใจแก้ปัญหา ซึ่งนักศึกษาจำเป็นต้องใช้การรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชนประกอบการคิดเป็น (Yoelao, Langka, Pimthong & Peungposop, 2013; Thitikunjaroen, & Suvachittanont, 2010) การรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชนหมายถึงการอ่าน การดู การฟังได้รับรู้ข่าวสาร

หรือกิจกรรมต่างๆ ของสื่อ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ ทุกชนิดและอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีส่วนชี้นำชักจูง โน้มน้าว ให้ผู้รับสารจากสื่อกระทำพฤติกรรมตาม

จากการศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเรื่องการคิด เป็นอย่างไม่เป็นทางการ ตลอดจนประสบการณ์การ

สอนของผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นตัวแปรพยากรณ์ ที่ศึกษาได้จำนวน 4 ตัวแปร คือ สัมพันธภาพระหว่างบุคคล มโนภาพแห่งตน วินัยในตนเอง และการรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชน ซึ่งตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 4 ตัวมีอิทธิพลต่อการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ดังนำเสนอในภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และความรู้พื้นฐานต่างๆ เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยกำหนดสมมุติฐานว่า

1. สัมพันธภาพระหว่างบุคคล มโนภาพแห่งตน วินัยในตนเอง การรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชนกับการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีความสัมพันธ์กันทางบวก
2. สัมพันธภาพระหว่างบุคคลมีอิทธิพลทางตรง และทางอ้อมต่อการคิดเป็น โดยค่าอิทธิพลทาง

อ้อมผ่านมโนภาพแห่งตน วินัยในตนเอง และการรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชน มโนภาพแห่งตน วินัยในตนเอง และการรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชน มีอิทธิพลทางตรงต่อการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและยังไม่ออกนอกระบบภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ออกเฉียงเหนือตอนล่าง มี 8 มหาวิทยาลัย มีนักศึกษาจำนวน 112,546 คน

2. ขนาดตัวอย่าง การกำหนดขนาดขนาดตัวอย่าง ผู้วิจัยพิจารณาจากข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model--SEM) ด้วยโปรแกรมลิสมเรลที่ต้องใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ ซึ่งได้จากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แนวคิดของลินด์แมน (Lindeman, 1980, as cited in Wiratchai, 2009) เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมลิสมเรล ซึ่งลินด์แมนเสนอว่าขนาดกลุ่มตัวอย่างต้องมีอย่างน้อย 10-20 คน ต่อ 1 พารามิเตอร์ โดยการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องประมาณในโมเดลจำนวน 45 พารามิเตอร์ จึงได้ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมจำนวน 450-900 คนในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ขนาดตัวอย่างจำนวน 840 คน การสุ่มตัวอย่างใช้เทคนิคการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยสุ่มมหาวิทยาลัยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 4 มหาวิทยาลัยจาก 8 มหาวิทยาลัย โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling)

2.2 ผู้วิจัยสุ่มแบบสัดส่วนหรือสุ่มนักศึกษาในแต่ละมหาวิทยาลัยที่ได้ในขั้นตอนข้อที่ 1 จำนวน 840 คนตามขนาดตัวอย่างจากประชากรที่ต้องการในการวิจัย

3. เครื่องมือวิจัย เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองจำนวน 5 แบบวัด ดังนี้ 1) แบบวัดการคิดเป็น 2) แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างบุคคล 3) แบบวัดมโนภาพแห่งตน 4) แบบวัดวินัยในตนเอง และ 5) แบบวัดการรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อหาค่าสถิติต่างๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานะภาพของกลุ่มตัวอย่างจะหาค่าความถี่ และร้อยละ

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลของปัจจัย และข้อมูลการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ด้วยการวิเคราะห์ค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Parsons, 1960) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์

4.2.3 การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างด้วยการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (structure equation model) โดยเลือกใช้วิธีการประมาณค่าแบบโลคัลลิฮูด (Maximum Likelihood-ML) เนื่องจากเป็นวิธีที่ใช้อย่างแพร่หลาย สามารถคำนวณหาค่าดัชนีความกลมกลืน (fit indexes) และมีความเชื่อมั่นสูง

4.2.4 การตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิง-ประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าดัชนีตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลกับเกณฑ์ที่กำหนดจากนั้นจึงปรับปรุงโมเดลเพื่อให้ได้ค่าดัชนีเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับของปัจจัยสัมพันธภาพระหว่างบุคคล มโนภาพแห่งตน วินัยในตนเอง การรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชน และการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า ภาพรวมของระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาค

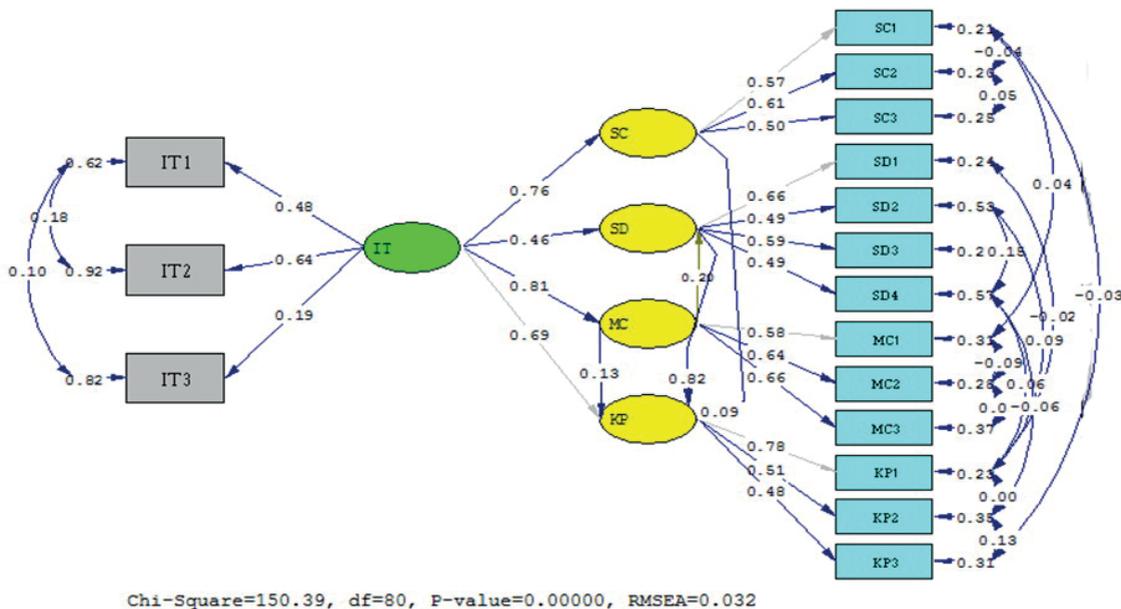
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัย พบว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ มโนภาพแห่งตน วินัยในตนเอง และการรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชน ตามลำดับ และผลการศึกษาคำคิดเป็นของนักศึกษา พบว่า นักศึกษามีการใช้ข้อมูลตนเองมากที่สุด รองลงมา คือ การใช้ข้อมูลวิชาการ และการใช้ข้อมูลด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า ปัจจัยทุกตัวมีความสัมพันธ์ต่อการคิดเป็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการศึกษาอิทธิพลทางตรง และทางอ้อมของปัจจัยที่มีต่อการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า ผลจากการปรับโมเดล มีค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 150.39 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 80 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (Chi-square/df $150.39/80=1.88<2.00$) ซึ่งแสดงว่ายอมรับสมมติฐานว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (GFI) เท่ากับ 0.98 มีค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.96 ดัชนีวัดความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 0.99 มีค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.028 มีค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณ

ค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.032 และมีขนาดตัวอย่างวิกฤติ (CN) เท่ากับ 641.77 ซึ่งสนับสนุนว่า โมเดลการวิจัยมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรง และทางอ้อมที่ส่งผลต่อการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า การคิดเป็นของนักศึกษาได้รับอิทธิพลตรงจากวินัยในตนเองมากที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.82 รองลงมา คือ สัมพันธภาพระหว่างบุคคล โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.69 การคิดเป็นของนักศึกษาได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากสัมพันธภาพระหว่างบุคคล และการรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชน โดยส่งผ่านวินัยในตนเอง มโนภาพแห่งตน การรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชนมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.16 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมสูงสุดต่อตัวแปรการคิดเป็นของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างบุคคล โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.85 รองลงมา คือ วินัยในตนเอง การรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชน และมีมโนภาพแห่งตน โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.82, 0.29 และ 0.09 ตามลำดับ

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสรุปได้ว่า การคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีการใช้ข้อมูลตนเองมากที่สุด รองลงมาคือ การใช้ข้อมูลวิชาการ การใช้ข้อมูลด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ และการคิดเป็นของนักศึกษาได้รับอิทธิพลรวมสูงที่สุดจากสัมพันธภาพระหว่างบุคคล นั่นคือหากนักศึกษามีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลมากขึ้นก็จะส่งผลให้นักศึกษามี การคิดเป็นมากขึ้นด้วย ดังแสดงในภาพ 2

ภาพ 2 โมเดลสมการโครงสร้างในรูปแบบคะแนนมาตรฐานของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเป็นของนักศึกษา ระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า

1. ปัจจัยสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลมีอิทธิพลรวมต่อการคิดเป็นของนักศึกษาสูงที่สุด การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลเป็นตัวแปรสำคัญที่จะช่วยให้ให้นักศึกษามีทักษะการคิดเป็นได้ดี เพราะหากนักศึกษาไม่มีความเข้าใจความสัมพันธ์ที่ดีที่อยู่ร่วมกับผู้อื่น อันเป็นที่มาของสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล การคิดเป็นย่อมไม่เกิดขึ้น สอดคล้องกับ Chatsupakul (2014) กล่าวว่า การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลมีความสำคัญต่อความสำเร็จในชีวิตของทุกคน สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Hajiyakhchali (2013) พบว่า กระบวนการสร้างสรรค์ การแก้ไขปัญหาทำให้เกิดการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ

ต่อสุขภาวะทางการศึกษาของนักศึกษารวมถึงผลกระทบต่อที่โรงเรียน การรับรู้ประสิทธิภาพทางการเรียน และรายงานตนเองเกี่ยวกับพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

2. วินัยในตนเองเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมลำดับที่สองต่อการคิดเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากวินัยในตนเองเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ควรจะมีเพราะผู้ที่มีวินัยในตนเองจะมีจริยธรรมและประพฤติตนอย่างมีเหตุผล ไม่ก่อความวุ่นวายแก่สังคม และยังส่งเสริมการคิดเป็น เพราะว่าการคิดเป็นไม่ใช่การคิดที่เน้นสมรรถภาพทางสมองเท่านั้น แต่รวมถึงคุณภาพจิตใจหรือการคิดรอบด้วยหลักจริยธรรมอันดีงามด้วยงาม สอดคล้องกับ Maneewong (nd., p. 168) กล่าวว่า วินัยในตนเองช่วยให้นักศึกษาควบคุมดูแลตนเองและสังคมส่วนรวมให้เกิดความสงบสุข เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน นอกจากนี้งานวิจัยของ Sanglerduthai

(2008) พบว่า สื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อการสร้างวินัยในตนเองของนักศึกษา

3. การรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการคิดเป็นของนักศึกษามีอิทธิพลรวมอันดับที่สาม การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากการคิดเป็นมีองค์ประกอบการใช้ข้อมูลสังคมและสิ่งแวดล้อมมาประกอบการตัดสินใจแก้ปัญหา ซึ่งนักศึกษาจำเป็นต้องใช้การรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชนประกอบการคิดเป็น สอดคล้องกับ กับ Yoelao, Langka, Pimthong and Peungposop (2013) กล่าวว่า มนุษย์เปิดรับข่าวสารเพราะมองเห็นถึงประโยชน์เพื่อนำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน เมื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมกัน

4. มโนภาพแห่งตนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการคิดเป็นของนักศึกษามีอิทธิพลรวมอันดับที่สี่ การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากการคิดเป็นมีองค์ประกอบข้อที่หนึ่งคือการใช้ข้อมูลตนเองประกอบการตัดสินใจแก้ปัญหา ซึ่งนักศึกษาต้องมีมโนภาพแห่งตนประกอบการคิดเป็น สอดคล้องกับ Chatsupakul (2014) กล่าวว่า มโนภาพแห่งตนเป็นปัจจัยที่ทำให้ระบบการคิดของบุคคลแตกต่างกัน เพราะความเชื่อมั่นในตนเองเป็นส่วนที่จะทำให้บุคคลแสดงออกทางพฤติกรรมที่ต่างกัน และ Poopunsri and Dumrongpol (2011)

กล่าวว่า การรู้จักตนมีความสำคัญมากที่สุด ทำให้คนเรารู้จักตนและนำไปสู่การประสบความสำเร็จในชีวิต และ Sindhusen (2016, pp.15-16) กล่าวว่า คนที่คิดเป็นแม้จะเจอเรื่องเลวร้ายก็จะพยายามมองหาข้อดี มองเห็นคุณค่าในตนเอง พัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นกว่าเดิม นอกจากทำตนเองให้มีความสุขแล้ว คนรอบข้างก็มีความสุขด้วย แต่คนที่คิดไม่เป็นถึงแม้จะมีความสุขแต่กลับคิดเรื่องที่เป็นทุกข์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับนักศึกษา ครอบครัว ผู้สอน และผู้บริหารควรกำหนดนโยบายการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนเน้นในเรื่องสัมพันธภาพระหว่างบุคคล วินัยในตนเอง การรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชน และมโนภาพแห่งตน
2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรจะมีศึกษาเชิงเปรียบเทียบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเป็นของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยของเอกชนกับโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเป็นของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ และควรจะมีศึกษาพัฒนาการคิดเป็นของนักศึกษาจากข้อค้นพบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดเป็น

Reference

- Chatsupakul, K. (2014). *Tips for creating a relationship between people*. Retrieved from http://council.kbu.ac.th/file_download/Article/Article-58-09-30-2.pdf [In Thai]
- Ercan, L. E. (2010). An analysis of the relationship between attitudes towards seeking psychological help and problem solving among university students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 1814-1819.
- Hajiyakhchali, A. (2013). The effects of creative problem solving process training on academic well-being of shahid Chamran University Students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 84(9), 549-552.

- Maneewong, C. (n.d.). *Student Affairs Administration*. Bangkok: Amonkanpim. [In Thai]
- Ministry of Education Office, the Education Council. (2011). *The main policy to drive education reform in the second decade (AD 2554-2561)* Retrieved from [http:// www.onec.go.th](http://www.onec.go.th) [In Thai]
- Office of the Non-Formal and Informal Education. (2008). *Solve problems with “Thinking” (“Khit Pen”) processes*. Retrieved from http://202.143.165.163/ebook_think/[In Thai]
- Phra Prom Khunaporn (P.A.Puyutto). (2012). *Life manual*. Bangkok: Amarin Printing. [In Thai]
- Parsons, T. (1960). *Administrative science quarterly: Effective of size, complexity and ownership in administrative intensity*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Panich, V. (2012). *The way to create learning for students in the 21st century*. Bangkok: The freshman Srisarindwiwong. [In Thai]
- Poopunsri, V., & Dumrongpol, D. (2011). *Applied developmental psychology in education*. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press. [In Thai]
- Sanglerduthai, C. (2008). Factors affecting on self-discipline of student Nakhon Pathom Rajabhat University, *Journal of Education, Khon Kaen University*, 32(4), 47-53 [In Thai]
- Smuttai, R. (2013). *Pilot research to develop teacher production curriculum for the 21st century*. The National Academic Conference on Educational Research Office of the Secretary of Education Ministry of Education. [In Thai]
- Sindhusen, U. (2016). *“Thinking” (“Khit Pen”) of a world change*. Bangkok: Phutawan. [In Thai]
- Thitikunjaroen, S., & Suvachittanont, W. (2010). *Ru Students’ Listening Behaviors and Needs on Educational Radio Programs*. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press. [In Thai]
- Vorapipat, K. (2001). *Thinking idea is to “make life with “Thinking” (“Khit Pen”)”*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya. [In Thai]
- Wei, S. (2016). *Harvard University’s World’s Best Teaching Method, Volume 2 “The Course of Success for People Who know how to think “Thinking” (“Khit Pen”)”* (Jiraporn Netsombat, Translator and compiler). Bangkok: B Media. [In Thai]
- Wiratchai, N. (1999). *LISRELL Model: Statistical Analysis for Research* (3rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Yoelao, D., Langka, W., Pimthong, S., & Peungposop. (2013). *The Evaluation of Watching Movies for Enhancing Inspiration of Undergraduate Students at Srinakharinwirot University*. Bangkok: Srinakharinwirot University, Behavioral Science Research Institute. [In Thai]

การพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายโดยใช้โปรแกรมการฝึกอบรม ผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์บริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์

ปรียาภัทร์ สมใจ¹ วันชัยปานจันทร์²

บุญมี พันธุ์ไทย³ วุฒิพล สกลเกียรติ⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสมรรถนะที่จำเป็นของพนักงานขายบริษัทอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์ (2) เพื่อสร้างโปรแกรมการฝึกอบรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายบริษัทอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์ (3) เพื่อประเมินโปรแกรมการฝึกอบรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายบริษัทอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ สมรรถนะที่จำเป็นของพนักงานขายบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์ แบ่งเป็น 2 สมรรถนะ ได้แก่ สมรรถนะหลัก และ สมรรถนะวิชาการตามสายงาน

ผลการสร้างโปรแกรมอบรมการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นของพนักงานขายบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์ มี 7 หน่วย ผลการประเมินผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมโปรแกรมอบรม มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.2-4.8 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตั้งแต่ 0.45-0.89 แสดงว่าทุกองค์ประกอบของโปรแกรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินความสอดคล้องของโปรแกรมอบรม มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.80-1.00 ซึ่งมีความหมายว่าโปรแกรมอบรมมีความสอดคล้องกัน

และผลการ ประเมินสมรรถนะของผู้เข้าอบรม พบว่า สมรรถนะของพนักงานบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์ หลังการฝึกอบรมโดยใช้โปรแกรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีสมรรถนะสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าอบรม พบว่า ความพึงพอใจของพนักงานต่อการฝึกอบรม กลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกหัวข้อของการประเมิน โดยมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

คำสำคัญ: การพัฒนาสมรรถนะพนักงานขาย; โปรแกรมการฝึกอบรมผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์;
กลุ่มอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล: dutchmillkorat2@gmail.com

^{2,4} คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Development of the Competencies of Sales Representatives of the Pasteurized Milk Industry through an Electronic Media Training Program

Preeyapat Somjai¹ Wanchai Panjan²
Boonmee Punthai³ Wuthipon Sakonkiat⁴

Abstract

This research has the following objectives: (1) To study necessary competencies of sales personnel in pasteurized milk industrial group of companies; (2) To develop training programs through electronic media to develop sales personnel's competencies in pasteurized milk industrial group of companies; (3) To evaluate the training programs through electronic media to develop sales personnel's competencies in pasteurized milk industrial group of companies.

The research results were as follows: Necessary competencies for sales personnel in pasteurized milk industrial group of companies were divided into 2 groups i.e. Core competency. and Technical competency. Development of training programs to develop necessary competencies for sales personnel in pasteurized milk industrial companies resulted in 7 units. In evaluation, experts found that the result of evaluation on appropriateness of the training programs was at an average level of 4.2-4.8 and Standard Deviation value at a level of 0.45-0.89, meaning that every element of the program was appropriate at a level of high to highest, and on the result of evaluation on consistency of the program showed the consistency index at a level of 0.80-1.00 which meant that the training program were lenient with each other. In addition, the competency evaluation of the personnel in pasteurized milk industrial group of companies guided that, after the trainings using the researcher's developed programs, the competency of personnel in pasteurized milk industrial group of companies were higher than those before trainings at a statistically significant level at .05, and evaluation on the trainees' satisfaction showed that the trainees' satisfaction to the trainings at a higher level than verified criteria in all topics of the trainings.

Keywords: Sales Personnel's Competency Development; Training Programs through Electronic Media; Pasteurized Milk Industrial Group

¹ Doctor of Philosophy Program in Human Resource Development, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hua Mak, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
E-mail: dutchmillkorat2@gmail.com

^{2,4} Faculty of Human Resource Development, Ramkhamhaeng University

³ Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันเศรษฐกิจทั่วโลกมีการแข่งขันกันมากขึ้นองค์กรแต่ละองค์กรจึงจำเป็นต้องหาแนวทางในการที่จะทำให้องค์กรของตนอยู่รอด และคงความได้เปรียบทางการแข่งขันทั้งภายในและภายนอก โดยองค์กรตระหนักว่าผู้ปฏิบัติงานในองค์กรเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญ และจำเป็นต้องรักษาและพัฒนาความสามารถ การพัฒนาพนักงานย่อมต้องมีความสำคัญและจำเป็น โดยเฉพาะพนักงานขายซึ่งมีส่วนในการสร้างมูลค่ายอดขายเพื่อเพิ่มกำไรให้กับองค์กร ดังนั้นจึงได้ส่งผลถึงการนำแนวคิดเรื่องการพัฒนาความสามารถของพนักงานขายโดยใช้หลักสมรรถนะมาใช้ในการพัฒนา ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้านต่างๆ ในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศของโลกปัจจุบันทุกองค์กรต้องเผชิญกับสิ่งท้าทายในหลายรูปแบบที่ส่งผลกระทบต่อกลยุทธ์การบริหาร ซึ่งจำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ และทำความเข้าใจสภาวะของการเปลี่ยนแปลง และเตรียมพร้อมในการปรับภารกิจเชิงกลยุทธ์ เพื่อให้องค์กรนั้นๆ จะสามารถอยู่รอดได้ในสภาวะของการแข่งขันซึ่งเป็นสิ่งที่ท้าทายในปัจจุบันและในอนาคต โดยการปรับภารกิจเชิงกลยุทธ์มีรายละเอียดดังนี้ (Yotsomsak, 2006, pp. 30-36)

- (1) การปรับโครงสร้างใหม่ขององค์กร (corporate reorganizations) การปรับโครงสร้างใหม่ขององค์กรที่มีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อจัดรูปแบบการทำงานให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป
- (2) การร่วมลงทุนธุรกิจข้ามชาติ (International joint ventures) แนวโน้มระยะยาวชี้ให้เห็นว่าการแข่งขันในการผลิตสินค้าและบริการจะต้องมีการรวมตัวกันในระดับนานาชาติ (3) การเจริญเติบโตที่ช้าลง (slower growth) การเจริญเติบโตที่ช้าลงของธุรกิจในระยะยาว ย่อมทำให้พนักงานที่มีศักยภาพสูญเสียโอกาสก้าวหน้าในเส้นทางอาชีพ (4) ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี (technological advances) ความ

เจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีในวงการอุตสาหกรรม การขนส่ง การโทรคมนาคม และคอมพิวเตอร์ มีอิทธิพลอย่างสูงต่อการออกแบบงานและโครงสร้างองค์กร (5) ความเป็นโลกาภิวัตน์ (globalization) เกิดการขยายตลาด และผลิตสินค้าหรือบริการออกสู่ตลาดใหม่ไปยังต่างประเทศในภูมิภาคอื่นๆ (6) สิ่งท้าทายด้านคุณภาพ (quality challenge) การตื่นตัวเพื่อผลักดันให้องค์กรเร่งพัฒนาคุณภาพ (7) ความหลากหลายของแรงงานที่เพิ่มขึ้น (increasing diversity in the work force) (8) ความคาดหวังของพนักงาน (employee's expectation)

ในปัจจุบันนี้ประชาชนส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น จึงทำให้ค่านิยมและความคาดหวังของผู้ปฏิบัติงานเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จากสภาวะการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่าในการบริหารงานในปัจจุบันจะต้องมีการพัฒนาศักยภาพ ความคิด วิสัยทัศน์ เทคโนโลยี ไอที กระบวนการทำงาน ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่จำเป็นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน รวมถึงการสร้างทีมงานหรือวัฒนธรรมองค์กร โดยจะส่งผลกระทบต่อเชิงระบบโดยเป็นแรงผลักดันให้ปรับแนวคิดจากเดิมซึ่งเน้นความด้านความเชี่ยวชาญ ไปสู่ความคิดด้านเชิงกลยุทธ์ เพื่อการแข่งขันในด้านต่างๆ ในยุคไร้พรมแดนที่มีเพิ่มมากขึ้นอย่างไร้ข้อจำกัด

ธุรกิจหนึ่งที่ประสบปัญหาและต้องปรับเปลี่ยนแนวทางในการบริหารเพื่อการแข่งขันก็คือ ธุรกิจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นม ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันผลผลิตน้ำนมดิบในประเทศผู้ผลิตที่สำคัญ ปี 2555-2559 ผลผลิตน้ำนมดิบในประเทศผู้ผลิตที่สำคัญ มีอัตราเพิ่ม 2.12 เปอร์เซ็นต์ต่อปี โดยผลผลิตน้ำนมดิบในปี 2559 มีปริมาณรวม 499.81 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจาก 493.69 ล้านตัน ของปี 2558 ประมาณ 1.24 เปอร์เซ็นต์ ประเทศที่มีผลผลิตน้ำนมดิบมากที่สุดคือ สหภาพยุโรป มีผลผลิตน้ำนมดิบรวม 151.60 ล้านตัน รองลงมา ได้แก่ สหรัฐอเมริกา 96.34 ล้านตัน และอินเดีย 68.00 ล้านตัน

สำหรับประเทศไทยปี 2555-2559 จำนวนโคนมทั้งหมดมีอัตราการเพิ่มขึ้น 1.79 เปอร์เซ็นต์ โดยในปี 2559 (ณ วันที่ 1 มกราคม) มีจำนวน 616,420 ตัว เพิ่มขึ้นจากปี 2558 ซึ่งมีจำนวน 608,367 ตัว ประมาณ 1.32 เปอร์เซ็นต์ และจำนวนแม่โครีดนมมีอัตราเพิ่ม 0.38 เปอร์เซ็นต์ต่อปี โดยปี 2559 มีแม่โครีดนม 236,200 ตัว เพิ่มขึ้นจาก 232,115 ตัว ของปี 2558 ประมาณ 1.76 เปอร์เซ็นต์ ส่วนผลผลิตน้ำนมดิบในช่วงปี 2555-2559 มีอัตราเพิ่ม 1.58 เปอร์เซ็นต์ต่อปี โดยปี 2559 มีผลผลิต 1,111,247 ตัน เพิ่มขึ้นจาก 1,084,162 ตัน ของปี 2558 ประมาณ 2.50 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากลูกโคนมเกิดใหม่ในรอบปี และจำนวนแม่โครีดนมเฉลี่ยในรอบปีมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากแม่โคสาวที่เข้ามาทดแทน รวมถึงการกำหนดมาตรฐานการรับซื้อน้ำนมโค ปี 2558 มีการปรับเพิ่มราคาซื้อน้ำนมดิบหน้าโรงงานตามคุณภาพน้ำนมโค จึงจูงใจให้เกษตรกรมีการพัฒนาการเลี้ยงโคนม โดยการบริหารจัดการฟาร์มที่เป็นระบบมาตรฐานฟาร์มที่ดี และมีประสิทธิภาพในการเลี้ยง ทำให้อัตราการให้น้ำนมสูงขึ้น และน้ำนมดิบมีคุณภาพดีขึ้นการส่งออกและนำเข้าปี 2560 คาดว่าการส่งออกและนำเข้าจะมีปริมาณเพิ่มขึ้น เนื่องจากผู้ประกอบการในตลาดนมพาณิชย์ มีการขยายการผลิตเพิ่มขึ้น เพื่อรองรับปริมาณผลผลิตน้ำนมดิบที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ราคาปี 2560 คาดว่า ราคาน้ำนมดิบที่เกษตรกรขายได้จะเพิ่มขึ้นจากปี 2559 เนื่องจากมีการประกาศใช้มาตรฐานการรับซื้อน้ำนมโค ณ ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ ควบคู่กับประกาศราคากลางรับซื้อน้ำนมโค ณ ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2559 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรมีการปรับปรุงคุณภาพน้ำนมดิบให้ดีขึ้น (Vanichkul, 2017)

ความสำคัญและปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การศึกษาพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายของกลุ่มบริษัทผลิตภัณฑ์นมพาสเจอร์ไรส์โดยจะทำให้เกิด การพัฒนาการแข่งขัน

และสร้างความแตกต่างที่มีความสมบูรณ์แบบที่มากกว่าการแข่งขันกันแค่เพียงส่วนต่างราคา โดยการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายในกลุ่มอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์ จะมีส่วนสำคัญในการดำเนินธุรกิจและสร้างภาพลักษณ์ในการแข่งขันโดยหลีกเลี่ยงกลยุทธ์การแข่งขันด้วยราคาเพียงอย่างเดียว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะด้านความรู้ที่จำเป็นของพนักงานขายบริษัทอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์
2. เพื่อสร้างโปรแกรมการฝึกอบรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ของพนักงานขายบริษัทอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์
3. เพื่อประเมินโปรแกรมการฝึกอบรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ของพนักงานขายบริษัทอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์

นิยามศัพท์

1. สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะของบุคคล ที่แสดงความสามารถ ความรู้ ทักษะ ทักษะคิด ความชำนาญ คุณลักษณะในการวิจัยครั้งนี้จะเน้นการพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้
2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง สื่อการเรียนการสอนทางคอมพิวเตอร์รูปแบบหนึ่งซึ่งใช้ความสามารถของคอมพิวเตอร์ในการนำเสนอสื่อประสม ได้แก่ ข้อความ ภาพนิ่ง เสียง ซึ่งบันทึกไว้ในรูปแบบแผ่นซีดี
3. โปรแกรมการฝึกอบรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง กระบวนการฝึกทักษะ การจัดการเรียนรู้ด้วยข้อมูลเนื้อหา ขั้นตอนและวิธีการที่จะได้เกิดความรู้ โดยผู้เรียนมีอิสระในการศึกษาตามเวลาและโอกาสที่ผู้เรียนต้องการ โดยจะถูกออกแบบให้ศึกษาเรียนรู้ได้ง่ายในรูปแบบบทเรียนผ่านระบบออนไลน์หรือแผ่นซีดี

4. พนักงานขาย หมายถึง พนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานขาย ในบริษัทอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Office of the Royal Society (1999, p. 183) ได้กล่าวถึงความหมายการขาย หมายถึง โอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่กัน โดยตกลงกันว่าจะให้ราคาแห่งทรัพย์สินนั้น มีหลายลักษณะ คือ ชำระเงิน ในขณะที่ซื้อขายกัน เรียกว่า ขายเงินสด หรือขายโดยยอมเก็บเงินอันเป็นราคาของในวันหลัง เรียกว่า ขายเชื่อ Luanchamroen (2005, p. 125) ได้กล่าวว่า พนักงานขายนับว่าเป็นหัวใจสำคัญ ในการขายสินค้า เพราะว่าร้านค้าปลีกต้องมีการขายสินค้าให้กับผู้บริโภคและพนักงานขาย ก็มีส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดการขายสินค้าได้พนักงานขายเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับผู้บริโภคมากที่สุด Comer et al. (2014) กล่าวว่า การขายเป็นสิ่งสำคัญในการติดต่อสื่อสารทางการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ การขายโดยพนักงานขายเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยผลักดันให้ลูกค้าใช้สินค้าใหม่ เพิ่มยอดขาย และให้ลูกค้าได้รู้ถึงตราสินค้าของบริษัท Jackson and Hisrich (1996, pp. 287-290) ได้กล่าวว่า พนักงานขายที่จะประสบความสำเร็จ ประกอบด้วยคุณสมบัติหลัก ดังนี้

1. คุณสมบัติด้านบุคลิกภาพเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของพนักงานขายที่ประสบความสำเร็จ ลักษณะบุคลิกภาพดังกล่าว ได้แก่ การมีวินัยในตนเอง (self-discipline) ความฉลาด (intelligence) การมีความคิดสร้างสรรค์ (creativity) มีความยืดหยุ่น (flexibility) มีแรงจูงใจตนเอง (self-motivated) มีความอดทน (persistent) มีท่าทางสง่างาม (personable) และไว้วางใจได้ (dependable)

2. คุณสมบัติด้านศิลปะการขาย พนักงานขายควรมีความรู้พื้นฐานในด้านศิลปะ การขายและต้อง

พัฒนาทักษะอื่นๆ ที่ช่วยในการขาย เช่น ทักษะด้านการสื่อสาร (communication skill) ทักษะด้านการวิเคราะห์ (analytical skill) ทักษะด้านการจัดการ (organization skill) และทักษะด้านการบริหารเวลา (time management skill)

3. คุณสมบัติด้านความรู้ มีความรู้ ในตัวสินค้า (product knowledge) ความรู้ความเข้าใจในตัวลูกค้า (customer knowledge) ความรู้เกี่ยวกับคู่แข่ง (knowledge of the competitor) และความรู้เกี่ยวกับบริษัท (knowledge of company)

Wiwatthanachat (2006, pp. 70 - 80) ได้กล่าวถึงแนวคิดคุณสมบัติของพนักงานขายในด้านความรู้ ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับอุตสาหกรรม (Industry knowledge) นักขายจำเป็นต้องทราบข้อมูล เกี่ยวกับอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและแนวโน้มการพัฒนาความก้าวหน้าของอุตสาหกรรม ปัจจัยต่างๆ ที่อาจมีผลกระทบต่ออุตสาหกรรม ซึ่งอาจจะทำให้ลูกค้าบางรายมีความสำคัญลดลง และในทำนองเดียวกันอาจจะมีลูกค้าใหม่ๆ เข้ามาซึ่งมีแนวโน้มความสำคัญมากขึ้นในอนาคต นักขายที่ต้องการจะประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องศึกษาแนวโน้มต่างๆ เหล่านี้และวางแผนล่วงหน้าเพื่อให้ได้รับประโยชน์จากโอกาสที่กำลังจะมาถึงโดยไม่ช้าอย่างเต็มที่ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของ อุตสาหกรรมนั้นจะเป็นพลังผลักดันธุรกิจที่จะทำให้อุตสาหกรรมเจริญก้าวหน้าต่อไปหรือ หยุดชะงักได้ ปัจจัยต่างๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาด ราคาน้ำมัน ต้นทุน วัตถุดิบ การใช้จ่ายของรัฐบาลอัตราภาษี และอื่นๆ เหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้น นักขายที่ต้องการจะประสบความสำเร็จในงานขายจำเป็นต้องตอบคำถามต่อไปนี้ ได้แก่ ลักษณะของผู้เสนอขายและลูกค้าในอุตสาหกรรมเป็นอย่างไร ขนาดเล็กหรือใหญ่มีการรวมตัวกันหรืออยู่อย่างกระจัดกระจาย เป็นอุตสาหกรรมที่

ใช้แรงงานคนหรือเครื่องจักรเป็นส่วนใหญ่ ขนาดของการผลิตอย่างประหยัคมีความสำคัญหรือไม่ ผู้ซื้อเน้นราคาหรือบริการผลิตภัณฑ์อื่น ที่สามารถใช้แทนกันได้จากแหล่งอื่นๆ มีหรือไม่ มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีอย่างไร และการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นมีผลกระทบต่อบริษัทหรือลูกค้าหรือไม่ การที่ลูกค้าจะเปลี่ยนผู้เสนอขายจากรายหนึ่งไปอีกรายหนึ่งจะมีค่าใช้จ่ายสูง ใครมีอำนาจในการต่อรองมากกว่ากัน ระหว่างผู้เสนอขายและผู้ซื้อ จะมีบริษัทใหม่ๆ เข้ามาในอุตสาหกรรมอีกหรือไม่ การแข่งขันจะเป็นอย่างไร มีการใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์หรือไม่ และทำการโฆษณาอย่างไรเหล่านี้เป็นต้น

2. ความรู้เกี่ยวกับการแข่งขัน (Competitive knowledge) ข้อมูลเกี่ยวกับการแข่งขันในอุตสาหกรรมเป็นสิ่งสำคัญที่นักขายจะต้องมี เพื่อจะได้วางแผนการขายได้อย่างเหมาะสม นักขายจะต้องระลึกไว้ในใจเสมอว่าเมื่อเขาอยู่ในตลาดและต้องการจะซื้ออะไรก็ตามไม่ว่าคอมพิวเตอร์ รถยนต์ หรืออื่นๆ เขาจำเป็นต้องพิจารณาข้อเสนอของผู้ขายก่อนตัดสินใจซื้อ ในสถานะเป็นการซื้อ ส่วนใหญ่ลูกค้าไม่ได้ตัดสินใจว่าจะซื้อหรือไม่ แต่เขาตัดสินใจว่าจะเลือกซื้ออะไรจากสิ่งที่มีให้เลือกจำนวนมาก ดังนั้นนักขายควรต้องเข้าใจถึงสิ่งที่คู่แข่งจะเสนอมาด้วย ด้านลูกค้าเองก็มักจะ มีคำถามหรือข้อคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือบริการของคู่แข่งอยู่เสมอ หน้าที่ความรับผิดชอบ ของพนักงานขายก็คือจะต้องแน่ใจว่าลูกค้าได้รับข้อมูลที่ถูกต้องจริง เช่น ลูกค้าอาจจะคิดว่าสินค้าที่เสนอขายราคาสูงเกินไปโดยไม่ทราบว่าราคานั้นอาจได้รวมส่วนประกอบต่างๆ ซึ่งบริษัทอื่นจะคิดราคาเพิ่มไว้หมด แต่ถ้านักขายมีความรอบรู้เกี่ยวกับคู่แข่งก็สามารถจะชี้แจงข้อข้องใจต่างๆ ได้ดี และทำให้ลูกค้าเกิดความมั่นใจในสินค้าที่เสนอขายยิ่งขึ้น พนักงานขายควรมุ่งเน้นข้อได้เปรียบของสินค้าเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งเป็นสำคัญ นักขายจะต้องไม่ลืมว่าการแข่งขันนั้นไม่เพียง

แต่เป็นบริษัทที่ขายสินค้าหรือบริการแบบเดียวกับของพนักงานขาย แต่ยังหมายรวมถึงทุกกิจการที่เสนอมาสนองความต้องการของลูกค้าด้วย และพนักงานขายไม่ควรกล่าวทับถมหรือวิจารณ์คู่แข่งในทางลบ แต่ควรกล่าวถึงข้อดีที่เหนือกว่าสินค้าของคู่แข่งจะให้ผลดีกว่า

3. ความรู้เกี่ยวกับบริษัท (Company knowledge) บริษัทส่วนใหญ่มักจะมีสินค้าหรือ บริการจำหน่ายเป็นจำนวนมาก ตลอดจนนโยบายและกระบวนการต่างๆ ที่จัดทำเป็นพิเศษเฉพาะเพื่อให้ลูกค้าได้รับความพอใจ ดังนั้นนักขายจึงจำเป็นต้องเข้าใจรายละเอียดต่างๆ เหล่านี้ซึ่งจะช่วยให้ประโยชน์ต่อการเสนอขายมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผลิตภัณฑ์ของคู่แข่งมีความคล้ายคลึง ใกล้เคียงกับผลิตภัณฑ์ของบริษัท ข้อมูลเกี่ยวกับบริษัทจะมีความสำคัญต่อผู้ซื้อ มากกว่าข้อมูล ผลิตภัณฑ์เพราะโดยทั่วไปลูกค้ามักชอบที่จะซื้อสินค้าจากบริษัทที่มีชื่อเสียงดีที่สุดในด้านการบริการ ในที่ขณะของลูกค้าพนักงานขายก็คือบริษัทซึ่งทำให้ลูกค้าได้มีโอกาสสัมผัสกับบริษัท ดังนั้นการที่นักขายจะสามารถเป็นตัวแทนบริษัทที่ดีได้จึงต้องรอบรู้เรื่องราวของบริษัทที่ทำงานอยู่ด้วย

4. ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ (Product knowledge) ความรอบรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือบริการที่เสนอขายอย่างสมบูรณ์เป็นสิ่งจำเป็นถ้าบุคคลนั้นต้องการที่จะก้าวหน้าในอาชีพขาย นักขายที่ประสบความสำเร็จในงานมากที่สุดคือผู้ที่สามารถสื่อสารคุณค่าของผลิตภัณฑ์ที่เสนอขายไปยังผู้คาดหวังได้ดีที่สุด พนักงานขายจะต้องมีความเข้าใจผลิตภัณฑ์และบริการที่ขายอย่างละเอียด ทุกแง่ทุกมุมเพื่อจะได้สามารถสื่อสารไปยังผู้คาดหวังจะเป็นลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพและด้วยความเชื่อมั่น หลายบริษัทพยายามสรรหาบุคคลที่สามารถพัฒนาความรู้ด้านผลิตภัณฑ์ได้สูงมาเป็นพนักงานขายของตน เช่น บริษัทผู้ผลิตยา มักจะจ้างเภสัชกร บริษัทที่จำหน่ายคอมพิวเตอร์ จำาวิศวกรรมระบบและนักเขียนโปรแกรม

หรือผู้จำหน่ายสินค้าอุตสาหกรรมมักจะจ้างวิศวกรเครื่องกลเป็นต้น การที่นักขายจำเป็นต้องรอบรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อย่างน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับว่าจะขายอะไร และลูกค้าต้องการอะไร การขายจะค่อนข้างสลับซับซ้อนมากขึ้น ในการขายผลิตภัณฑ์เทคนิค ซึ่งต้องการข้อมูลทางเทคนิคมากกว่าสินค้าพื้นๆ ทั่วไป ลูกค้าที่มีความรู้หรือประสบการณ์จำกัด ต้องการข้อมูลจากพนักงานขายมากกว่าลูกค้าที่ค่อนข้างรอบรู้แล้วอย่างไรก็ตามความรู้ด้านผลิตภัณฑ์อย่างเพียงพอมักเป็นสิ่งจำเป็นไม่ว่าจะขายอะไรหรือขายให้กับใคร หากนักขายไม่สามารถให้ข้อมูลที่ลูกค้าต้องการได้ก็อาจจะทำลายโอกาสที่จะขายได้ หรือหากมีการให้ข้อมูลที่ผิดพลาดก็สามารถทำให้สูญเสียลูกค้าได้

5. ความรู้เกี่ยวกับตลาดและลูกค้า (Markets and customers knowledge) นักขายจะต้องศึกษาถึงสภาวะการณ์ตลาดของผลิตภัณฑ์ที่ขายด้วยเพื่อจะได้มีข้อมูลประกอบในการวางแผนการขายก่อนที่จะออกไปพบลูกค้า กล่าวคือนักขายควรทราบว่าลูกค้าที่เป็นตลาดเป้าหมายคือใคร มีคุณสมบัติโดยทั่วไปอย่างไร มีพฤติกรรมการซื้ออย่างไร และทำความเข้าใจถึงสาเหตุที่ทำให้ ลูกค้าตัดสินใจซื้อเหตุผลที่ลูกค้าซื้อสินค้าเพราะต้องการผลประโยชน์อะไรเป็นสำคัญ เพื่อที่นักขายจะได้จัดผลิตภัณฑ์และวางแผนการเสนอขายให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า

6. ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการขาย (Selling knowledge) แม้ความรู้ในด้านต่างๆ ที่กล่าว แล้วจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อความสำเร็จในการขายของนักขายก็ตาม เขาก็ยังจำเป็นต้องทราบและ เรียนรู้ถึงวิธีการที่จะขายว่าควรปฏิบัติอย่างไรจึงจะประสบความสำเร็จด้วย

Office of the Public Sector Development Commission. (2005, p. 3) สมรรถนะตามคำจำกัดความหมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะ

อื่นๆ ที่ทำให้บุคคลสร้างผลงานที่โดดเด่นในองค์กร Tongkeo (1979, p. 22) กล่าวว่าสมรรถนะเป็นความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นของบุคคลในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ มีผลงานได้ตามเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดหรือสูงกว่า ส่วน Lloyd and Cook (1993, p.14) ได้ให้คำนิยามของสมรรถนะว่า หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามความคาดหวังและจุดประสงค์

Juito (2008, pp. 221-222) ได้ให้ความหมายของสมรรถนะ คือ คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่จำเป็นของบุคลากรที่ทำให้สามารถทำงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายประสบผลสำเร็จอย่างดีเยี่ยม (superior performer) และแสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นสมรรถนะต้องมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. สมรรถนะประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่มองเห็นได้ชัด คือ ความรู้ (knowledge) และทักษะ (skills) อีกส่วนที่มองเห็นไม่ชัด คือ ทศนคติ (attitude) ค่านิยม (value) อุปนิสัย (traits) และแรงผลักดันภายใน motives)

2. สมรรถนะแสดงออกเป็นพฤติกรรม (behavior)

3. สมรรถนะต้องแสดงให้เห็นถึงผลงาน และผลงานนั้นต้องสามารถวัดค่าได้ (measurable) โดยมีตัวชี้วัดผลงาน (KPI)

4. สมรรถนะต้องสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ องค์ประกอบของการเรียนรู้ผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ ดังนี้ (Sapkrasin, 2011, p. 3)

1. ระบบจัดการการศึกษา (management education system) ไม่ว่าจะระบบใดในโลกก็ต้องมีการจัดการเพื่อทำหน้าที่ควบคุมและประสานงานให้ระบบดำเนินไปอย่างถูกต้อง องค์ประกอบนี้สำคัญที่สุด เพราะทำหน้าที่ในการวางแผน กำหนดหลักสูตร ตารางเวลา แผนด้านบุคลากร แผนงานบริการ แผนด้านงบประมาณ แผนอุปกรณ์เครือข่าย แผนประเมิน

ผลการดำเนินงาน และทำให้แผนทั้งหมดดำเนินไปอย่างถูกต้อง รวมถึงการประเมินและตรวจสอบกระบวนการต่างๆ ในระบบ และหาแนวทางแก้ไขเพื่อให้ระบบดำเนินต่อไปด้วยดีและไม่หยุดชะงัก

2. เนื้อหารายวิชา เป็นบทและเป็นขั้นตอน (contents) หน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้สอนคือ การเขียนคำอธิบายรายวิชา วางแผนการสอนให้เหมาะสมกับเวลา ตรงกับความต้องการของสังคม สร้างสื่อการสอนที่เหมาะสม แยกบทเรียนเป็นบท มีการมอบหมายงานเมื่อจบบทเรียน และทำสรุปเนื้อหาไว้ตอนท้ายของแต่ละบท พร้อมแนะนำแหล่งอ้างอิงเพิ่มเติมให้ไปศึกษาค้นคว้า

3. การสื่อสาร (communication) ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนหรือระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองทุกคนในชั้นเรียนสามารถติดต่อสื่อสารกัน เพื่อหาข้อมูล ช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือตอบข้อซักถาม เพื่อให้การศึกษาได้ประสิทธิผลสูงสุด สื่อที่ใช้อาจเป็นอีเมล, โทรศัพท์, Chat Board, WWW, Board หรือ ICQ เป็นต้น ผู้สอนสามารถตรวจงานของผู้เรียนพร้อมแสดงความคิดเห็นต่องานของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ และเปิดเผยผลการตรวจงานเพื่อให้ทุกคนทราบว่าจะงานแต่ละแบบมีจุดบกพร่องอย่างไร เมื่อแต่ละคนทราบจุดบกพร่องของตนจะสามารถกลับไปปรับปรุงตัวหรืออ่านเรื่องใดเพิ่มเติมเป็นพิเศษได้

4. วัตถุประสงค์การเรียนรู้ (evaluation) ที่อาจารย์มอบหมายหรือแบบฝึกหัดท้ายบทจะทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์และเข้าใจเนื้อหาวิชามากขึ้น จนสามารถนำไปประยุกต์แก้ปัญหาในอนาคตได้ แต่จะผ่านแต่ละวิชาต้องมีเกณฑ์มาตรฐานเพื่อวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งเป็นการรับรองว่าผู้เรียนผ่านเกณฑ์จากสถาบันใด ถ้าไม่มีการสอบก็ไม่สามารถบอกได้ว่าผ่านหรือไม่ เพียงแค่การเข้าเรียนอย่างเดียวจะไม่ได้ได้รับความเชื่อถือมากพอ เพราะเรียนอย่างเดียว ผู้สอนอาจสอนดี สอนเก่ง สื่อการสอนยอดเยี่ยม แต่ผู้เรียนนั่งหลับหรือโดด

เรียน ก็ไม่สามารถนำการรับรองว่าการเข้าเรียนนั้นได้มาตรฐาน เพราะผ่านการอบรม มิใช่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานจากการสอบ ดังนั้นการวัดผลการเรียนจึงเป็นการสร้างมาตรฐานที่จะนำผลการสอบ ไปใช้งานได้ ดังนั้น e-learning ที่ดีควรมีการสอบว่าผ่านเกณฑ์มาตรฐานหรือไม่

Laohajaratsang (2002, pp. 30-33) สรุปองค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ไว้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. เนื้อหา (content) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดสำหรับการเรียนการสอนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ คุณภาพของการเรียนการสอน และการที่ผู้เรียนจะบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในลักษณะนี้หรือไม่อย่างไร สิ่งสำคัญที่สุด ก็คือ เนื้อหาการเรียนซึ่งผู้สอน ได้จัดทำให้แก่ผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนมีหน้าที่ในการใช้เวลาส่วนใหญ่ศึกษาเนื้อหาด้วยตนเอง เพื่อทำการปรับเปลี่ยน (convert) เนื้อหาสารสนเทศที่ผู้สอนเตรียมไว้ให้เกิดเป็นความรู้ โดยผ่านการคิดค้นค้นวิเคราะห์อย่างมีหลักการและเหตุผลด้วยตัวของผู้เรียนเอง องค์ประกอบที่สำคัญของเนื้อหา ได้แก่ โสมเพจ หรือเว็บเพจแรกของเว็บไซต์ หน้าแสดงรายชื่อวิชา เป็นต้น

2. ระบบบริหารจัดการรายวิชา (Course Management System--CMA) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญองค์ประกอบหนึ่งสำหรับการเรียนการสอนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นเสมือนระบบที่รวบรวมเครื่องมือซึ่งออกแบบไว้เพื่อให้ความสะดวกแก่ผู้ใช้ในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์

3. โหมดการติดต่อสื่อสาร (modes of communication) คือ การจัดให้ผู้เรียนสามารถติดต่อสื่อสารกับผู้สอน วิทยากร ผู้เชี่ยวชาญอื่นๆ รวมทั้งผู้เรียนด้วยกันในลักษณะที่หลากหลาย และสะดวกต่อผู้ใช้ เช่น การประชุมทางคอมพิวเตอร์ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์

4. แบบฝึกหัด/แบบทดสอบ เป็นการจัดให้ผู้เรียน

ได้มีโอกาสในการโต้ตอบกับเนื้อหาในรูปแบบของการทำแบบฝึกหัดและแบบทดสอบความรู้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Chaisudthanon (2012) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยฝึกอบรบบน อินเทอร์เน็ต เรื่อง การปฐมนิเทศพนักงานขาย บริษัท ซาบีน่า จำกัด (มหาชน) โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนา และหาประสิทธิภาพรวมทั้งเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยฝึกอบรบ บนอินเทอร์เน็ต เรื่อง “การปฐมนิเทศพนักงานขาย” บริษัท ซาบีน่า จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยฝึกอบรบบนอินเทอร์เน็ต เรื่อง การปฐมนิเทศพนักงานขาย บริษัท ซาบีน่า จำกัด (มหาชน) ที่สร้างขึ้นนั้นมีประสิทธิภาพ 80.58/81.58 และ การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้ใช้บทเรียน คอมพิวเตอร์ช่วยฝึกอบรบบนอินเทอร์เน็ต มีความรู้ เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยฝึกอบรบบนอินเทอร์เน็ต ดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรบ พนักงานใหม่ของ บริษัท ซาบีน่า จำกัด (มหาชน) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Isarankura Na Ayuthaya (2012) ได้ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อสมรรถนะหลักของพนักงานขาย ในประเทศ กรณีศึกษา บริษัท ตรีอรรณบูรณ อุตสาหกรรม จำกัด โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษา สมรรถนะหลักของพนักงานขายในประเทศ กรณีศึกษา บริษัท ตรีอรรณบูรณ อุตสาหกรรม จำกัด ผลการศึกษา พบว่าสมรรถนะหลักของพนักงานขายในประเทศ กรณีศึกษา บริษัท ตรีอรรณบูรณ อุตสาหกรรม จำกัด ด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านความสามารถในสายงาน รองลงมาคือ ความสามารถเฉพาะบทบาทหน้าที่ ความสามารถด้านเทคนิค และด้านทักษะความชำนาญ ประจำตำแหน่ง

Huapdi (2010) ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างเว็บฝึก

อบรบเรื่องเทคนิคการสร้างสื่อเพื่อการนำเสนองานขายสำหรับพนักงานขายโฆษณา บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สร้างเว็บฝึกอบรบ เรื่อง เทคนิคการสร้างสื่อเพื่อการนำเสนองานขายสำหรับพนักงานขายโฆษณา บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) ที่มีคุณภาพ (2) เปรียบเทียบคะแนนทดสอบก่อนการฝึกอบรบและคะแนนทดสอบหลังการฝึกอบรบบนเว็บ และ (3) ศึกษาความพึงพอใจของพนักงานขายโฆษณาที่มีต่อเว็บฝึกอบรบ ผลการวิจัยพบว่า (1) คุณภาพของเว็บฝึกอบรบ เรื่อง เทคนิคการสร้างสื่อเพื่อการนำเสนองานขายสำหรับพนักงานขายโฆษณา บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) อยู่ในระดับดี (2) คะแนนทดสอบหลังการฝึกอบรบสูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนการฝึกอบรบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ (3) พนักงานขายที่เข้ารับการฝึกอบรบบนเว็บเรื่อง เทคนิคการสร้างสื่อเพื่อการนำเสนองานขายสำหรับพนักงานขายโฆษณา บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) มีความพึงพอใจต่อเว็บฝึกอบรบอยู่ในระดับมากที่สุด

Bernard and Mathios (2005) ทำการศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อทางเลือกและความยินดีที่จะจ่ายของผู้บริโภคสำหรับลักษณะทั่วไปของผลิตภัณฑ์นม รูปแบบการศึกษาใช้โมเดล multinomial logit และ Hedonic Price Model โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ (product attributes) ที่มีผลต่ออุปสงค์ของนม และต้องการวัดระดับความพึงพอใจที่จะจ่าย (willingness to pay) ต่อคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ดังกล่าว โดยผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ผลกระทบด้านราคาส่งผลกระทบต่ออุปสงค์ประเภทแรกมากที่สุด และผลกระทบต่ออุปสงค์ประเภทที่สองมากที่สุด อีกทั้งยังบ่งชี้ว่าผู้บริโภคมีความยินดีที่จะจ่ายในการบริโภคนมประเภทแรก และประเภทที่สอง มากกว่านมธรรมดา ชี้ให้เห็นว่าผู้บริโภคมีความยินดีที่จะจ่ายให้กับการเพิ่มคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์อินทรีย์

แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสม ปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ที่จำเป็นของพนักงานขายบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์ การประเมินโดยการทดลองใช้โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ของพนักงานขายบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์ โดยการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi experimental) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ t-test แบบ paired sample ในการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรมของกลุ่มทดลองตามโปรแกรมอบรมการพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ที่จำเป็นของพนักงานขายบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์ และใช้เปรียบเทียบความแตกต่างค่าคะแนนแบบทดสอบหลังจากฝึกอบรมไปแล้ว 12 สัปดาห์กับคะแนนแบบทดสอบหลังการฝึกอบรมของกลุ่มทดลองเพื่อศึกษาความคงทน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายโดยใช้โปรแกรมการฝึกอบรมผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์บริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์ โดยใช้เทคนิคเดลฟาย ได้นำมาสร้างเป็นโปรแกรมฝึกอบรม โดยได้นำสมรรถนะด้านความรู้ โดยแบ่งเป็น 2 สมรรถนะ สมรรถนะหลัก (core competency) ได้แก่ (1) ความสามารถในการจูงใจ (2) การนำเสนอ (3) มีความรับผิดชอบ สมรรถนะตามสายงาน (Technical competency) ได้แก่ (1) ทักษะด้านการขาย (2) ความรู้ในการการแข่งขันการขาย (3) การบริการลูกค้า (4) เทคนิคการขาย การตรวจสอบคุณภาพของโครงสร้างโปรแกรมการฝึกอบรมจากผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาโปรแกรม จำนวน 5 ท่าน ประเมินคุณภาพของโปรแกรมโดยพิจารณาความเหมาะสม และความ

สอดคล้องของโครงสร้างโปรแกรมฝึกอบรม ผลการประเมินพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มากที่สุด และมีความสอดคล้องกันทุกองค์ประกอบของโครงสร้างโปรแกรม ผลการประเมินผลสมรรถนะของผู้รับการฝึกอบรม พบว่า ความรู้เนื้อหาหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การศึกษาความคงทน จากอบรมสิ้นสุดแล้ว 12 สัปดาห์ พบว่า สมรรถนะคงที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า มีสมรรถนะที่คงทน และผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระหว่าง 4.13-4.43 โดยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด จากผลการประเมินโปรแกรมการฝึกอบรมในการทดลองสรุปได้ว่า เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายโดยใช้โปรแกรมการฝึกอบรมผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์บริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์ พบว่า พนักงานขายในบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์ หลังสิ้นสุดการทดลองใช้โปรแกรมการฝึกอบรมผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์สูงกว่าก่อนการทดลองใช้โปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 และหลังสิ้นสุดการทดลองใช้โปรแกรมการฝึกอบรมผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีความคงทนอยู่หลังจากใช้โปรแกรมการฝึกอบรมแล้ว 12 สัปดาห์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 และพนักงานขายบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมนมพาสเจอร์ไรส์มีความพึงพอใจต่อการใช้โปรแกรมฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ Chaisudthanon (2012) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยฝึกอบรมบนอินเทอร์เน็ต เรื่อง การปฐมนิเทศพนักงานขาย บริษัท ซาบีน่า จำกัด (มหาชน) โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพ

รวมทั้งเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยฝึกอบรบบนอินเทอร์เน็ต เรื่อง “การปฐมนิเทศพนักงานขาย” บริษัท ซาบีน่า จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยฝึกอบรบบนอินเทอร์เน็ต เรื่อง การปฐมนิเทศพนักงานขาย บริษัท ซาบีน่า จำกัด (มหาชน) ที่สร้างขึ้นมานั้น มีประสิทธิภาพ 80.58/81.58 และ การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้ใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยฝึกอบรบบนอินเทอร์เน็ต มีความรู้เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยฝึกอบรบบนอินเทอร์เน็ต ดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรบ พนักงานใหม่ของบริษัท ซาบีน่า จำกัด (มหาชน) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังสอดคล้องกับ Isarankura Na Ayudhya (2012) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อสมรรถนะหลักของพนักงานขายในประเทศ กรณีศึกษา บริษัท ตรีอรรถบูรณ์ อุตสาหกรรม จำกัด โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาสมรรถนะหลักของพนักงานขายในประเทศ กรณีศึกษา บริษัท ตรีอรรถบูรณ์ อุตสาหกรรม จำกัด ผลการศึกษา พบว่าสมรรถนะหลักของพนักงานขายในประเทศ กรณีศึกษา บริษัท ตรีอรรถบูรณ์ อุตสาหกรรม จำกัด ด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านความสามารถในสายงาน รองลงมาคือ ความสามารถเฉพาะบทบาทหน้าที่ ความสามารถด้านเทคนิค และด้านทักษะความชำนาญประจำตำแหน่ง โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ Delahaye (2005, p.16) ซึ่งกล่าวว่า การเรียนรู้แบบผู้ใหญ่เป็นผู้มีวุฒิภาวะ จะให้ความสำคัญกับประสบการณ์ในการทำงาน การพัฒนาความสามารถ ความรู้และทักษะในการทำงาน รวมถึงการพัฒนาตนเอง และมุ่งสู่ความสำเร็จ และยังสอดคล้องกับ Dales and Hes (1995, p. 80) ได้กล่าวถึงสมรรถนะว่า เป็นการค้นหาสิ่งทำให้เกิดการปฏิบัติงานที่ดีเลิศ (excellence) หรือการปฏิบัติงานที่เหนือกว่า (superior performance) เช่น ความสามารถในด้านอาชีพ หมายถึง ความสามารถ

ในการทำกิจกรรมต่างๆ ในสายอาชีพ (occupation competence) เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานที่ถูกคาดหวังไว้ ซึ่งมาตรฐานประกอบไปด้วยองค์ประกอบของความสามารถ (element of competence) รวมถึงเกณฑ์การปฏิบัติงาน (performance) และคำอธิบายของขอบเขตงาน (range statement) ผลของการประเมินใช้โปรแกรมการฝึกอบรบ แสดงให้เห็นว่า โปรแกรมการฝึกอบรบที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรบหลังการใช้ทดลองหลักสูตรสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Tinnakorn Na Ayudhya (2012) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรบผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารระดับกลางในธุรกิจโรงแรม พบว่า ร่างโปรแกรมฝึกอบรบผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีความเหมาะสมและสอดคล้อง และสมรรถนะหลังการทดลองใช้โปรแกรมการฝึกอบรบสูงกว่าก่อนการฝึกอบรบ และสอดคล้องกับ Mungkhalee (2014) ซึ่งศึกษาเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรบสมรรถนะหัวหน้าชุดปฏิบัติการในธุรกิจด้านรักษาความปลอดภัยในประเทศไทย พบว่า หัวหน้าปฏิบัติการในธุรกิจด้านรักษาความปลอดภัยมีสมรรถนะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองหลังจากใช้โปรแกรมการฝึกอบรบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Srinonyang (2016) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาช่องว่างสมรรถนะพนักงานขาย กรณีศึกษา บริษัท เอ็นโซโก้ จำกัด โดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อประเมินสมรรถนะพนักงานขายของบริษัท เอ็นโซโก้ จำกัด (2) เพื่อประเมินสมรรถนะที่คาดหวังจากองค์กร (3) เพื่อหาช่องว่างสมรรถนะพนักงานขาย บริษัท เอ็นโซโก้ จำกัด (4) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขาย บริษัท เอ็นโซโก้ จำกัด โดยใช้เครื่องมือทางวิจัยคือ แบบประเมินสมรรถนะที่เป็นจริง ประเมินจากแบบทดสอบทางจิตวิทยา DISC (จอมยุทธ์:

Dominance, ดารา: Influence, ศิราณี: Steadiness, ฤๅษี: Compliance) เทียบกับแบบสัมภาษณ์นายจ้างแบบกึ่งมีโครงสร้าง พบว่าพนักงานขายร้อยละ 76 ที่มีบุคลิกด้าน ดารา-จอมยุทธ์, จอมยุทธ์-ดารา ตามนายจ้างคาดหวังและขาดบุคลิกด้าน ดารา-จอมยุทธ์, จอมยุทธ์-ดาราตามนายจ้างคาดหวังร้อยละ 24 สรุปแนวทางพัฒนาสำหรับพนักงานขายที่สมควรพัฒนามากที่สุดคือการอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานด้านการจูงใจ (ดารา) และเพิ่มความเป็นผู้นำ (จอมยุทธ์) และยังคงสอดคล้องกับ Utakrit, Chaloeijanya and Chianchana, (2016) ศึกษาเรื่อง การพัฒนามาตรฐานอาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพพนักงานขายในธุรกิจอุตสาหกรรมชิ้นส่วนอะไหล่และยานยนต์ โดยมีจุดมุ่งหมาย (1) เพื่อศึกษาหน้าที่งานและสมรรถนะที่จำเป็นของพนักงานขายในธุรกิจอุตสาหกรรมชิ้นส่วนอะไหล่และยานยนต์ (2) เพื่อศึกษาการจัดทำรายละเอียดของหน่วยสมรรถนะและกรอบการรับรองระดับขั้นอาชีพของพนักงานขายในธุรกิจอุตสาหกรรมชิ้นส่วนอะไหล่และยานยนต์ และ (3) เพื่อจัดทำคู่มือมาตรฐานอาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพ ของพนักงานขายในธุรกิจอุตสาหกรรมชิ้นส่วนอะไหล่และยานยนต์ ผลการวิจัยพบว่า การ

กำหนดหน่วยสมรรถนะในแต่ละระดับขั้นอาชีพมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.51 ส่วนการประเมินความเหมาะสมของการกำหนดกรอบการรับรองในทุกด้านของทุกระดับขั้น มีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.51 และการประเมินความสอดคล้องของเนื้อหาของเกณฑ์การปฏิบัติงานและขอบเขต มีค่าเฉลี่ยมากกว่า 0.67 ในทุกหน่วยสมรรถนะ ส่วนการประเมินความเหมาะสมของหลักฐานที่ต้องการของหน่วยสมรรถนะ มีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.51 ในทุกหน่วยสมรรถนะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาสมรรถนะกลุ่มอุตสาหกรรมด้านอื่นๆ เพื่อจะได้จัดทำเป็นมาตรฐานและจะได้เป็นประโยชน์ต่อสายวิชาชีพ
2. ควรมีการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากในปัจจุบันสภาพแวดล้อมในการทำงานมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รูปแบบการตลาดและการขายอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเทคโนโลยี การบริหารงาน รูปแบบการจัดการ การศึกษา รวมถึงพฤติกรรมมารภคของมนุษย์ที่เปลี่ยนไป

Reference

- Bernard, D. A., & Mathios, A. (2005). *Factors affecting consumer choice and willingness to pay for milk attributes: Department of policy analysis and management*. Cornell university.
- Chaisudthanon, R. (2012). *The development of web-based training: On Salesperson orientation at Sabina Public Co., Ltd*. Faculty of Technical Education, King Mongkut's University of Technology North Bangkok. [In Thai]
- Comer at al. (2014). A New Approach for Teaching Customer Personality Types in the personal Selling Course. *Journal of Higher Education Theory and Practice*. 14(2), 11-27.
- Dales, M., & Hes, K. (1995). *Creating training miracles*. Sydney: Prentice-Hall.
- Delahaye, B. L. (2005). *Human resource development: Adult learning and knowledge management* (2nd ed.). Queensland, Australia: John Wiley & Son.
- Huapdi, S. (2010). *Construction of web based training in media creating technique for sale presentation of Matichon Co., Ltd. Staff*. Faculty of Education, Kasetsart University. [In Thai]
- Isarankura Na Ayuthaya, P. (2012). *The factors affection the work core competency of operation staff at Tre-atthaboon Co., Ltd*. Thesis of Public and Private Management. Silpakorn University. [In Thai]
- Jackson, R. W., & Hisrich, R. D. (1996). *Sales and sales management*. Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall.
- Juito, S. (2008). *Modern Organization* (4th ed.). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Peess. [In Thai]
- Laohajaratsang, T. (2002). *Principles of Web Design and Creation for Teaching and Learning*. Bangkok: Aroonprinting. [In Thai]
- Lloyd, C., & Cook, A. (1993). *Implementing Standards of Competence: Practical strategies for industry*. London: Kogan Page
- Luanchamroen, S. (2005). *Retailing Management*. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press. [In Thai]
- Mungkhalee, S. (2014). *Thai development of a Competency Training Program for Operation Header in the Security Business in Thailand*. Doctor of Philosophy, Ramkhamhaeng University. [In Thai]
- Office of the Royal Society. (1999). *Dictionary of the Royal Academy B. E. 1999*. Bangkok: Aksorn Charoan Tat. [In Thai]
- Office of the Public Sector Development Commission. (2005). *Performance of Thai civil servants*. P.A. Living. [In Thai]

- Sapkrasasin, W. (2011). *Techniques for Creating E-book Media with MS Programs*. Retrieved from <http://202.41.160.40/elearning/km/01.pdf> [In Thai]
- Srinonyang, S. (2016). *Approch Reduction Sales Competency Gap of Ensogo Company*. Faculty Of Business Administration, Khon Kaen University. [In Thai]
- Tinnakorn Na Ayudhya, N. (2012). *Development of a Training Program Via Electronic Media for the Competency Development of Middle- Level Adminstrators in the Hotel Business*. Dissertation of Human Resource Development. Ramkhamhaeng University. [In Thai]
- Tongkeo. T. (1979). *Competency: Principles and Practices*. Bangkok: Suan Dusit Rajabhat University. [In Thai]
- Utakrit, N., Chaloeijanya, K., & Chianchana, C. (2016). Development of occupational standards and vocational qualification manual for sale representative of automotive parts for industrial business with competency standard. *The journal of KMUTNB*, 26(1), 121-132. [In Thai]
- Vanichkul, M. (2017). Dairy 2017 “Quality” and “Standard” push up milk prices. *Livestock production magazing*, 33(794), 25-30. [In Thai]
- Wiwatthanachat. S. (2006). *Effective sales techniques (3th rd.)*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House. [In Thai]
- Yotsomsak, S. (2006). *Human Resource Management Principles and Concepts*. Bangkok: T.M. Press. [In Thai]

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว

ปริญญา วิชาโคตร¹ โฆษิต อินทวงศ์²
บุญมี พันธุ์ไทย³ นवलละอ อสงสูข⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพและปัญหา (2) สมรรถนะที่จำเป็น (3) สร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะ และ (4) ประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว โดยการสัมภาษณ์ สอบถาม และสนทนากลุ่ม จากผู้เชี่ยวชาญที่เป็นหรือเคยเป็นผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีของเด็กและเยาวชน ผู้อำนวยการสถานพินิจ ผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว ผู้ปฏิบัติงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของศาลเยาวชนและครอบครัว และนักวิชาการด้านการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ และ/หรือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยสถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัวส่วนใหญ่ได้รับการคัดเลือกจากผู้ที่มีจิตอาสา ผู้พิพากษาสมทบ และผู้ประนีประนอมประจำศาล มีประสบการณ์และเข้าใจวิธีปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนมีความรู้ ความสามารถ คุณลักษณะทัศนคติที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน แต่ยังคงขาดประสบการณ์และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน เทคนิคเกี่ยวกับคดีความ การรับฟัง การกระตุ้นกลุ่ม การจัดการความขัดแย้ง ประสบการณ์ด้านการเขียนรายงาน มีทัศนคติด้านลบ กระบวนการในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ไม่อุทิศตน มีเสียสละและความซื่อสัตย์น้อย โดยสมรรถนะที่จำเป็นมี 4 ด้าน ด้วยการสนทนากลุ่มพบว่ามีความเหมาะสม ด้านคุณลักษณะ ด้านทัศนคติ ด้านความสามารถ และด้านความรู้ตามลำดับโดยการฝึกอบรม

คำสำคัญ: การพัฒนาสมรรถนะ; สมรรถนะ; รูปแบบการพัฒนา; ศาลเยาวชนและครอบครัว

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล: parinya2317@gmail.com

^{2,4} คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

A Competency Development Model for Meeting Coordinators in Juvenile and Family Courts

Parinya Wichakote¹ Khosit Intawongse²
Boonmee Punthai³ Nounlaor Saengsook⁴

Abstract

The objectives of this research are to (1) study the circumstances and problems, (2) study the necessary competencies, (3) Set up a competency development model, and (4) evaluate a competency development model coordinator in juvenile and family courts. The research instruments are the structured interviews questionnaire and group discussion and then evaluate the logical validity of the models by the experts who are or used to be the juvenile and family courts' judges, the directors of the detention center, the meeting coordinator in the courts. the staff who have involved in correcting and rehabbing child and juvenile offenders of juvenile and family courts, and the academics who specialize in administrating and managing the human resources and/or human resources development. The statistics for the data analyses are :-the standard deviations, Percentage, statistical mean,. and ranges between quartiles.

The findings: Most meeting coordinator are recruited from volunteers, associate judges, and the compromise – bidders of the courts. These staff have experiences and understanding of the court's procedures. They have knowledge, abilities, characteristics, and ability suitable for their duties. But some still lack of experiences and knowledge on the child and juvenile cases. Some lack of the court litigation, hearing, the group motivation, the ridding of conflicts, the report writing. Some have a negative attitude about child and juvenile problems. Some still lack for problem solving skills for justice, lack of commitment for their jobs, no sacrifice to their offices, and some didn't have enough honesty for their duty. By using the Delphi technique. When assessing the appropriateness of the four essential competency development models, it was found that characteristics, attitudes, abilities and knowledge are appropriate, respectively through competent training.

Keywords: Competency Development; Competency; Development Model; Juvenile and Family Court

¹ Doctor of Philosophy Program in Human Resource Development, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hua Mak, Bangkok 10240, Thailand
E-mail: parinya2317@gmail.com

^{2,4} Faculty of Human Resource Development, Ramkhamhaeng University

³ Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมปัจจุบันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนนับวันยิ่งจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นโดยไม่เกรงกลัวกฎหมายบ้านเมือง นอกจากนี้อายุของผู้กระทำความผิดยังมีแนวโน้มอายุน้อยลงทำให้เกิดปัญหาต่อสังคมและเป็นภัยต่อสุจริตชน การแก้ไขปัญหาคือเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาที่ผ่านมามีการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นเพื่อพิจารณาพิพากษาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ ตามแนวคิดที่ว่าเด็กและเยาวชนยังมีร่างกายและจิตใจที่ไม่เจริญเต็มที่ ยังขาดความรู้สึกลึกซึ้งชอบในการประพฤติปฏิบัติต่างๆ การที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด อาจเป็นเพราะได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมไม่ดี จากการศึกษาที่ไม่ถูกต้อง และจากครอบครัวของเด็กและเยาวชนเอง (Rabi Bhandanasak Research and Development Institute, Office of the Judiciary, 2009, p. 21).

ในประเทศไทยกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีปัญหาโดยรวมอยู่หลายประการ เช่น มีการนำคดีเข้าสู่ระบบยุติธรรมมากเกินไป ขาดการจัดการอย่างเหมาะสมกับการกระทำความผิดแต่ละระดับ ขาดระบบตรวจสอบ การตรวจค้นและจับกุมที่มีประสิทธิภาพ การควบคุมผู้ต้องสงสัยได้นานเกินควร การสอบสวนและการฟ้องร้องมีการแยกจากกันโดยเด็ดขาด ทำให้การดำเนินคดีขาดประสิทธิภาพ ปัญหาระบบการบังคับคดีของอัยการ การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายในคดีอาญายังขาดประสิทธิภาพและไม่เพียงพอ ยังไม่ได้ให้ความสำคัญแก่ศาลชั้นต้นเท่าที่ควร มีทัศนคติในการเอาผู้ต้องหาและจำเลยไว้ในคุกมากกว่าปล่อยชั่วคราว การดำเนินคดีมีความล่าช้า ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาต่อประชาชน การแก้ไขปัญหาคือความไม่สงบเรียบร้อยของสังคม และยังไม่เป็นการสอดคล้องกับหลักสากลในการดำเนินคดีอาญา (Tansiri, 2007, pp. 1-2) จึงเป็นที่มาของการนำแนวคิดการดำเนินคดี

อาญาแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนโดยบัญญัติแนวคิดดังกล่าวไว้ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 หมวด 7 ซึ่งแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีเป้าหมายให้มีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายและสังคม และนำผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคม โดยเปิดโอกาสให้ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา ครอบครัว และชุมชนมาพบปะพูดคุยกัน ประนีประนอมหรือเจรจาต่อรองกัน เพื่อหาทางแก้ไขความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมร่วมกัน ภายใต้ความช่วยเหลือของผู้ประสานงานที่เรียกว่าผู้ประสานการประชุม การปฏิบัติหน้าที่จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของผู้ประสานการประชุมจึงต้องดำเนินการให้สำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ตามคำสั่งศาล โดยคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายโดยรอบด้าน ภารกิจที่ได้รับมอบหมายดังกล่าวถือได้ว่าผู้ประสานการประชุมเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา แต่ไม่มีบทบัญญัติใดกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้ประสานการประชุมไว้อย่างชัดเจน (Tanrangsak, 2010, p. 55)

ดังนั้น ผู้วิจัย ซึ่งเป็นบุคลากรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน มีความสนใจการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประสานการประชุมเพื่อเป็นรูปแบบการพัฒนาผู้ประสานการประชุมให้เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามคำสั่งศาล รวมทั้งทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และหน่วยงานหรือองค์กรอื่นในสังคม อันจะส่งผลให้ผู้ประสานการประชุมมีคุณสมบัติ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะที่เหมาะสมในการจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนอันจะเป็นประโยชน์และส่งผลดีต่อเด็กหรือเยาวชน รวมทั้งสังคมส่วนรวมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของผู้ประสานงานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว
2. เพื่อศึกษาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ประสานงานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว
3. เพื่อสร้างรูปแบบการสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ประสานงานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว
4. เพื่อประเมินรูปแบบการสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ประสานงานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว

นิยามศัพท์

1. รูปแบบ หมายถึง แนวทางที่ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นประกอบด้วยวัตถุประสงค์ วิธีการพัฒนา สื่อการเรียนรู้ และคู่มือการใช้
2. การประเมินรูปแบบ หมายถึง การพิจารณาให้ข้อคิดเห็นโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้วยวิธีการจัดสนทนาแบบกลุ่มเพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาที่ผู้ศึกษาได้พัฒนาขึ้นว่าจะสามารถใช้ประโยชน์ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
3. สภาพและปัญหา หมายถึง อุปสรรค ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้ประสานการประชุม
4. การพัฒนาสมรรถนะ หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการที่ทำให้คุณลักษณะที่จำเป็นของผู้ประสานการประชุมเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นจากเดิม
5. สมรรถนะ หมายถึง ด้านความรู้ ด้านความสามารถ ด้านคุณลักษณะ และด้านทัศนคติของผู้ประสานการประชุมที่จำเป็นต่อการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามคำสั่งศาล ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ

5.1 ด้านความรู้ หมายถึง ข้อมูลที่ผ่านการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบและเชื่อมโยงกับความรู้อื่น จนเกิดเป็นความเข้าใจและนำไปใช้ในการ

สรุปและตัดสินใจในการจัดทำแผนและการดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน เช่น ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ความรู้เบื้องต้นในการบริหารจัดการบุคคล บริหารคดี ควบคุมตรวจสอบงานที่อยู่ในความรับผิดชอบ ความรู้ในการให้คำปรึกษา และความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน

5.2 ด้านความสามารถ หมายถึง การบูรณาการความรู้และคุณลักษณะมาใช้ในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด จนกระทั่งเกิดผลงานที่มีคุณค่าหรือมีประสิทธิวิธามากที่สุด เช่น ความสามารถในการวิเคราะห์ สรุปเหตุผล และมีศักยภาพในการเรียนรู้ ศึกษาและพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาไทย ความสามารถในการสื่อสาร รับฟัง และชี้แจงผู้อื่น ความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

5.3 ด้านคุณลักษณะ หมายถึง ลักษณะที่เหมาะสมของผู้ประสานการประชุมแต่ละคนต่อการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ทั้งที่ปรากฏให้เห็นได้ และที่ไม่ปรากฏให้เห็นได้

5.4 ด้านทัศนคติ หมายถึงความคิดเห็น มุมมอง ความรู้สึกในทางที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน เช่น การปฏิบัติตนและพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความคิดที่ทันสมัย รู้จักปรับตัว และมีความตระหนักในการประกอบอาชีพด้วยความสุจริต มีเกียรติและมีศักดิ์ศรี

6. สมรรถนะที่จำเป็น หมายถึง คุณลักษณะและความสามารถย่อยๆในแต่ละด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านความสามารถ ด้านคุณลักษณะ และด้านทัศนคติ ซึ่งได้จากการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย

7. ศาล หมายถึง ศาลเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

8. ผู้รับผิดชอบราชการศาล หมายถึง อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้ที่บุคคลดังกล่าวมอบหมายให้ดำเนินการตามข้อบังคับประธานศาลฎีกา

9. ผู้ประสานการประชุม หมายถึง บุคคลที่ศาลแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ในการดำเนินการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะ มาตรการ วิธีการในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งความเห็นในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาเสนอต่อศาล

10. ผู้อำนวยการสถานพินิจ หมายถึง ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

11. แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หมายถึง มาตรการแนวทาง ขั้นตอน และวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่กำหนดโดยที่ประชุมการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เพื่อให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคล หรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย รวมทั้งการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย ที่ผู้ประสานการประชุมรวบรวมนำเสนอต่อศาล

12. เด็ก หมายความว่า บุคคลอายุกว่าสิบปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปี

13. เยาวชน หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์

ขอบเขต

1. ขอบเขตเนื้อหาการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว และ/หรือในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเพื่อแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งถือเป็นสมรรถนะเฉพาะด้านหรือทางเทคนิค (technical competencies) ด้วยเทคนิคเดลฟาย

2. ขอบเขตประชากร แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรขนาดตัวอย่างที่ใช้การศึกษาสภาพและปัญหาด้านสมรรถนะของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว ได้แก่ ผู้พิพากษาที่เป็นหรือเคยเป็นผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชนหรือเคยเกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 18 คน

2. ประชากรที่ใช้ในสร้างรูปแบบศึกษาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว ด้วยเทคนิคเดลฟาย (delphi technique) ได้แก่ ผู้พิพากษาที่เป็นหรือเคยเป็นผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีของเด็กและเยาวชนหรือเคยเกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของผู้ประสานการประชุม/ผู้ประสานการประชุมหรือเคยเป็นผู้ประสานการประชุมหรือผู้อำนวยการสถานพินิจ ขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม จำนวน 18 คนด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) ดังนี้

2.1 ผู้พิพากษาที่เป็นหรือเคยเป็นผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชนหรือเคยเกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัวจำนวน 9 คน

2.2 ผู้ประสานการประชุมหรือผู้ที่เคยเป็นผู้ประสานการประชุมหรือผู้อำนวยการสถานพินิจจำนวน 9 คน

3. ประชากรที่ใช้ในการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว โดยการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) แบ่งประชากรออกเป็น 2 ประเภทจำนวน 11 คน

3.1 ผู้ปฏิบัติงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของศาลเยาวชน

และครอบครัว และ/หรือ ผู้มีประสบการณ์ด้านการประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว จำนวน 8 คน

3.2 นักวิชาการด้านการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ และ/หรือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จำนวน 3 คน

4. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย สมรรถนะ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความสามารถ ด้านคุณลักษณะ และด้านทัศนคติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้ประสานการประชุมให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ได้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว สำหรับการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตรงตามความต้องการและสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในหน้าที่ผู้ประสานการประชุมได้

3. ได้ต้นแบบในการวางนโยบาย และกลยุทธ์ที่จะใช้ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว ต่อไปในอนาคต

แนวคิดทฤษฎี

1. แนวคิด คุณลักษณะ และสมรรถนะ
2. องค์ประกอบ และประเภทของสมรรถนะ
3. แนวคิดสมรรถนะไปประยุกต์ใช้ในองค์กร

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางเลือก (alternatives to justice) เป็นกระบวนการที่ใช้สำหรับแสวงหาความยุติธรรมที่มีรูปแบบการปฏิบัตินอกเหนือจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เพื่อสร้างความยุติธรรมตามทัศนคติของผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และชุมชน โดยมาตรการนี้สามารถนำมาให้พนักงาน

เจ้าหน้าที่ ตลอดจนคู่ความ ผู้ที่เกี่ยวข้องเลือกใช้ปฏิบัติ ซึ่งแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกหนึ่งโดยใช้วิธีการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งข้อพิพาททางอาญาและข้อพิพาททางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเพื่อเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและสังคม อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดคืนดีสังคมด้วยการให้ทุกฝ่ายร่วมกันหาทางแก้ไขความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมด้วยการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูภายใต้ความช่วยเหลือของผู้ประสานการประชุมที่ศาลแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ ซึ่งประเทศไทยได้นำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดตั้งแต่ปี 2553 เป็นต้นมา ผู้ประสานการประชุมจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการในการจัดทำแผนให้ไปโดยเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ผู้ประสานการประชุมที่ได้รับการแต่งตั้งจึงควรมีการกำหนดรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ ด้านความสามารถ ด้านคุณลักษณะ และด้านทัศนคติซึ่งเป็นสมรรถนะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานไว้เป็นการเฉพาะ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Chitwattanakorn (2012, pp. 96-97) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพสำหรับครูผู้สอนบริหารธุรกิจของวิทยาลัยอาชีวศึกษา

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพสำหรับครูผู้สอนบริหารธุรกิจของวิทยาลัยอาชีวศึกษา พบว่าประกอบด้วย ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี ด้านความรู้ และทักษะ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สมรรถนะด้านทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับ e-Learning สมรรถนะที่มีอยู่ในระดับมาก และเครื่องมือสื่อสารการเรียนการ

สอน/ปฏิสัมพันธ์การเรียนการสอน สื่อดิจิทัล การออกแบบการเรียนการสอน e-Learning ระบบ LMS การวัดและประเมินผล e-Learning ซึ่งด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์สำหรับครูผู้สอนบริหารธุรกิจของวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่ผู้วิจัยเสนอนั้นมีความเหมาะสมและนำไปปฏิบัติก็มีความเป็นไปได้ และการที่จะนำไปสร้างรูปแบบนั้นควรจัดในรูปแบบของการฝึกอบรม เพราะจะทำให้ครูผู้สอนมีสมรรถนะด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพที่สามารถนำไปใช้ได้จริงและเป็นรูปธรรมมากกว่าการดำเนินการด้วยรูปแบบหรือวิธีการอื่น

Weerapatharakul, Yupas, Jeerasombat, and Charoensiri (2017, pp. 62-78) ได้ทำการศึกษา รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะที่มีผลต่อการดำเนินงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า สมรรถนะที่จำเป็นที่มีผลต่อการดำเนินงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดบุรีรัมย์ 6 สมรรถนะ ได้แก่ 1) สมรรถนะด้านคุณลักษณะของบุคลากร 2) สมรรถนะด้านพฤติกรรมการทำงานของบุคลากร 3) สมรรถนะด้านการจัดบริการสาธารณะ 4) สมรรถนะด้านการบริหารบ้านเมืองที่ดี 5) สมรรถนะด้านการสื่อสารสาธารณะ และ 6) สมรรถนะด้านสภาพแวดล้อมของเทศบาล

Jeong (2004) ศึกษาเรื่อง Analysis of The Factors And The Roles of HRD In Organizational Learning Styles As Identified By Key Informants At Selected Corporations In The Republic of Korea พบว่า 1) คุณลักษณะ และรูปแบบการเรียนรู้ขององค์กรถูกกำหนดโดยการปรับตัวของแต่ละองค์กร เช่น แหล่งการเรียนรู้ เนื้อหาในการเรียนรู้ การถ่ายโอนความรู้ และขอบเขตการเรียนรู้ 2) วัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่างกันเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อเรียนรู้ที่แตกต่างกัน 3) บทบาทของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรมีความจำเป็นต่อการอำนวยความสะดวก

ในการเรียนรู้ขององค์กร และ 4) ไม่มีความแตกต่างในบทบาทของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่จะอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว จากผู้พิพากษาที่เป็นหรือเคยเป็นผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก จำนวน 18 คน ขั้นที่ 2) ศึกษาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว โดยการใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi) จากผู้พิพากษาที่เป็นหรือเคยเป็นผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชนหรือเคยเกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของผู้ประสานการประชุม และกลุ่มผู้ประสานการประชุมหรือเคยเป็นผู้ประสานการประชุมหรือผู้อำนวยการสถานพินิจ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มๆ ละ 9 คนรวม 18 คนด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) สถิติที่ใช้คือค่ามัธยฐาน (Mdn) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) ขั้นที่ 3 เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ประสานการประชุม โดยผู้วิจัยนำผลการศึกษาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ประสานการประชุมจากขั้นที่ 2 แล้วนำผลจากการแยกแยะแจกแจงเนื้อหาเพื่อใช้ในการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประสานการประชุม สร้างคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน และขั้นที่ 4 ประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ประสานการประชุม โดยการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) จากผู้ปฏิบัติงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของศาลเยาวชนและครอบครัว และ/หรือ ผู้มีประสบการณ์

ด้านการประสานการประชุม จำนวน 8 คนกับนักวิชาการด้านการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ และ/หรือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 11 คน

บทสรุป

ผู้วิจัยพบว่าสภาพของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นผู้ที่มีจิตอาสา ส่วนใหญ่ได้รับการแต่งตั้งจากบุคคลที่เป็นผู้พิพากษาสมทบและผู้ประนีประนอมประจำศาล มีประสบการณ์ มีแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อช่วยเหลือ แก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว รวมทั้งเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ คุณลักษณะ ทักษะที่ เหมาะสมต่อการปฏิบัติงานพอสมควร แต่มีปัญหาในเรื่องการรับฟัง การกระตุ้นกลุ่ม การจัดการความขัดแย้ง ขาดประสบการณ์ด้านการเขียนรายงาน ขาดการวางแผนที่ดี ขาดกระบวนการในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม มีทัศนคติแตกต่างจากเด็กและเยาวชน ยึดความคิดตนเองและจำกัดความคิดบุคคลอื่น ไม่อุทิศตน และขาดการเสียสละ ผลการศึกษาพบว่าสมรรถนะที่จำเป็นของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัวมี 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ของผู้ปฏิบัติงาน 12 สมรรถนะ ด้านความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน 14 สมรรถนะ ด้านคุณลักษณะของผู้ปฏิบัติงาน 7 สมรรถนะ และด้านทัศนคติของผู้ปฏิบัติงาน 12 สมรรถนะ รวม 45 สมรรถนะ ผู้วิจัยสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว ด้วยวิธีการฝึกอบรมโดยแบ่งเนื้อหาเป็น 4 ชุด คือชุดความรู้ของผู้ปฏิบัติงาน (2) ชุดด้านความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน (3) ชุดด้านคุณลักษณะของผู้ปฏิบัติงาน และ (4) ชุดด้านทัศนคติของผู้ปฏิบัติงาน จากการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว ด้วยเทคนิคการสนทนา

กลุ่ม (focus group) มีความเหมาะสมทั้ง 4 คือ ด้านทัศนคติในการปฏิบัติงาน ด้านความสามารถในการปฏิบัติงาน และน้อยที่สุด คือ ด้านความรู้ในการปฏิบัติงาน ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. การปฏิบัติงานผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นผู้ที่คัดเลือกมาจากผู้ที่มีจิตอาสา และผู้พิพากษาสมทบและผู้ประนีประนอมประจำศาล รวมถึงต้องผ่านการอบรมหลักสูตรผู้ประสานการประชุมของศาลเยาวชนและครอบครัว กลางก่อนปฏิบัติงาน ทำให้เป็นผู้มีประสบการณ์จากการทำงานที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เยาวชนและครอบครัว เข้าใจวิธีการทำงานพอสมควรแต่ยังขาดประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ความรู้ ความเข้าใจเรื่องคดีเด็กและเยาวชน เทคนิคเกี่ยวกับคดีความ การรับฟัง การกระตุ้นกลุ่ม การจัดการความขัดแย้ง ประสบการณ์ด้านการเขียนรายงาน และการวางแผนที่ดี ซึ่งรูปแบบในการพัฒนาด้วยการฝึกอบรมตามสมรรถนะ จะส่งผลให้ผู้ประสานการประชุมฯ เกิดการเรียนรู้รูปแบบความคิดต่างๆ ช่วยให้เกิดการแก้ปัญหาจากแนวคิดเดิมทำให้เกิดความคิดสังเคราะห์ แยกแยะต้นเหตุของปัญหาที่แท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Gagne (1970, p. 63) ซึ่งระบุว่า ในการคิดแก้ไขปัญหาเป็นรูปแบบการเรียนรู้ชนิดหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกันตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป โดยต้องใช้หลักการผสมผสานรวมถึงการคิดแก้ไขปัญหา

2. สมรรถนะที่จำเป็นของผู้ประสานการประชุมประกอบด้วย 4 ด้านคือ 1) ด้านความรู้ของผู้ปฏิบัติงาน ความรู้ด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหาต่างๆ ได้อย่างตรงประเด็นและมีหลักเกณฑ์ถูกต้องตามหลักวิชาการ ความรู้ด้านการเปรียบเทียบและเชื่อมโยง ความรู้กับผู้อื่นอย่างดี ความรู้ในการสรุปและสามารถตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ในการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ความรู้ด้าน

การให้คำปรึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ความรู้และทักษะการให้คำปรึกษาเพื่อสร้างแรงจูงใจ ให้แก่เด็กและเยาวชนรวมทั้งผู้เข้าร่วมการประชุมจัดทำแผน สอดคล้องกับแนวคิดของ Gagne (1970, p. 63) ซึ่งระบุว่า ในการคิดแก้ไขปัญหาเป็นรูปแบบการเรียนรู้ชนิดหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกันตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป โดยต้องใช้หลักการผสมผสานรวมถึงการคิดแก้ไขปัญหา รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ Rogers (1942, p. 3) ซึ่งให้ความหมายของการให้คำปรึกษา หมายถึง กระบวนการช่วยเหลือให้ผู้เข้ารับคำปรึกษาสามารถพึ่งพาตัวเองได้ โดยจะเน้นการกระบวนการพัฒนาบุคคลด้วยการสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะที่ใช้วิธีการฝึกอบรมด้านการคิดวิเคราะห์และการคิดเชิงระบบ อบรมด้านความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำ และอบรมด้านจิตวิทยาการให้คำปรึกษาจึงมีความเหมาะสมที่ทำให้ผู้ประสานการประชุมมีกระบวนการในการให้คำปรึกษาแนะนำและข้อคิดเห็นต่อเด็กและเยาวชนและผู้เข้าร่วมประชุมจัดทำแผนในการจัดทำแผนให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับตนเป็นคนดีและคืนสู่สังคมได้ 2) ด้านความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน ความสามารถในการบูรณาการความรู้และคุณลักษณะมาประยุกต์ใช้ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนหลังพ้องคดี ความสามารถในการวิเคราะห์ สรุปเหตุผล และมีศักยภาพในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ความสามารถในการจับประเด็น สรุปและถ่ายทอดข้อมูล ความสามารถในการสื่อสาร รับฟัง และชี้แจงผู้อื่น ความสามารถในการใช้ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศและภาษาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ Ongarttrakul (2012, pp. 28-30) ที่เห็นว่าความคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking) คือความสามารถในการแยกแยะเรื่องต่างๆ ให้เป็นส่วนย่อยๆ มองเห็นความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ถึงต้นเหตุของเรื่องที่เกิดขึ้น กับ Werner and De Simone(2006, pp.20-21) กล่าวถึงสมรรถนะ

ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นประกอบด้วย การสร้างความไว้วางใจ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างบารมีกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การสร้างเครือข่ายและหุ้นส่วน รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิด Zwell (2000) ได้กล่าวว่าความรู้สึกไวต่อวัฒนธรรม (cross - cultural sensitivity) องค์การที่สามารถจงใจและพัฒนาความฉลาดจากกลุ่มพนักงานจะมีข้อดีในการแข่งขันได้ พฤติกรรมที่สำคัญได้แก่การพัฒนาความรู้และความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมและภูมิหลัง ปรับเปลี่ยนการติดต่อสื่อสารและพฤติกรรมที่มีพื้นฐานมาจากความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้วยวิธีการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู อบรมเกี่ยวกับภาวะผู้นำ อบรมความรู้และทักษะในการสื่อสาร และอบรมความรู้และทักษะการใช้ภาษาในการปฏิบัติงานจึงนับว่าเหมาะสมที่จะทำให้ผู้ประสานการประชุมสามารถนำไปใช้ในการดำเนินการประชุมได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ตามคำสั่งศาล 3) ด้านคุณลักษณะของผู้ปฏิบัติงาน มีบุคลิกภาพมารยาทในการแสดงออกที่เหมาะสมต่อผู้เข้าร่วมประชุมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน มีค่านิยม จินตนาการและมีแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองความใส่ใจและความละเอียดรอบคอบในการปฏิบัติหน้าที่ มีความเป็นมืออาชีพในการดำเนินการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ยอมรับความแตกต่างทางด้านความคิดและวัฒนธรรมของแต่ละบุคคลที่เข้าร่วมประชุม มีแนวคิดสอดคล้องกับ Costa and McCrae (1992) ที่กล่าวว่าองค์ประกอบบุคลิกภาพประกอบด้วยบุคลิกภาพด้านความไม่มั่นคงทางอารมณ์ (neuroticism) บุคลิกภาพด้านการเปิดเผยตนเอง (extraversion) บุคลิกภาพด้านเปิดรับประสบการณ์ (openness to experience) บุคลิกภาพด้านความเข้าใจผู้อื่น (agreeableness) บุคลิกภาพด้านการ

ควบคุมสติ (conscientiousness) และสอดคล้องกับแนวคิด Zwell(2000) ได้กล่าวว่าความซื่อสัตย์และความจริง (integrity and truth) เป็นสมรรถนะที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกที่มีต่อตัวเองการยอมรับตัวเองและระดับที่บุคคลจะรู้ความเป็นจริงของตนเองมีแนวโน้มที่จะยอมรับและรับผิดชอบต่อความผิดพลาดในการทำงาน เป็นอิสระที่จะเผชิญกับความเสี่ยงในการลองสิ่งใหม่ๆ และพูดในสิ่งที่คิดจะปฏิบัติตามสิ่งที่เห็นด้วยและผูกพันอยู่ พฤติกรรมที่สำคัญได้แก่การทำงานให้เสร็จสิ้นบนพื้นฐานของความผูกพันและข้อตกลงร่วมกัน ยอมรับความผิดพลาดแม้ว่าจะเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์ในทางลบ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้วยวิธีการฝึกอบรมความรู้ด้านบุคลิกภาพและมารยาทในสังคม การฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยเสริมสร้างการทำหน้าที่ของผู้ประสานการประชุมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และ 4) ด้านทัศนคติของผู้ปฏิบัติงาน มีความคิดเห็น มุมมอง และมีความรู้สึกที่ดีในการปฏิบัติงาน มีความคิดเห็น มุมมอง และความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนหลังฟ้องคดี มีการปฏิบัติตนและพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถอยู่ตลอดเวลา มีความคิดที่ทันต่อความเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย และรู้จักปรับตัวตามแต่ละสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา มีความตระหนักในการประกอบอาชีพด้วยความสุจริต รักเกียรติ มีศักดิ์ศรีของตนเอง มีความมุ่งมั่นในการช่วยเหลือ แก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว มีความประพฤติดี มีคุณธรรมและศีลธรรมดีในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Zwell (2000) ได้กล่าวว่า สมรรถนะด้านการไฝ่สัมฤทธิ์ในหน้าที่งาน (task achievement competencies) สมรรถนะด้านนี้เป็นประเภทของสมรรถนะที่จะทำให้บุคคลเป็นผู้ที่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จ และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติศาล

เยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 และแนวคิดในการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนตามหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งเป็นการรับรองสิทธิของเด็กในกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้วยวิธีการฝึกอบรมความรู้ด้านการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และการประเมินผลการปฏิบัติงาน และการฝึกอบรมด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนจะทำให้ผู้ประสานการประชุมพัฒนาตนเองและมีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาอีกทั้งยังเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนจึงนับว่าเหมาะสมและเป็นการแก้ไขปัญหาดังตรงเป้าหมาย

3. การประเมินรูปแบบ สรุปได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมสนทนากลุ่ม ให้ความเห็นว่ารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นมีความเหมาะสมมากที่สุด ทั้ง 4 ด้านตามลำดับดังนี้ สมรรถนะด้านคุณลักษณะ ด้านทัศนคติในการปฏิบัติงาน สมรรถนะด้านความสามารถ และสมรรถนะด้านความรู้ในการปฏิบัติงาน โดยเห็นด้วยกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสำหรับการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็น 45 สมรรถนะ โดยวิธีการฝึกอบรม 23 วิธี เนื่องจากวิธีการฝึกอบรมเป็นเครื่องมือที่ดีที่ใช้ในการพัฒนาและสามารถตอบสนองกับวัตถุประสงค์ที่องค์กรต้องการ อีกทั้งยังมีประโยชน์ต่อทั้งตัวของบุคลากรในการเสริมสร้างองค์ความรู้ ทักษะประสบการณ์ใหม่ๆ ให้แก่บุคลากรเกิดการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ทำให้มีความกระตือรือร้นในงานที่เพิ่มศักยภาพ ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรกำหนดรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว

เป็นแนวทางการในการพัฒนาผู้ประสานการประชุมต่อไป

2. ผู้บริหารควรสนับสนุนงบประมาณ ในการจัดฝึกอบรมให้กับผู้ประสานการประชุมเพื่อให้เกิดการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน

3. ควรจัดให้มีการประชุมแลกเปลี่ยนและอบรมการใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประสานการประชุมในศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อนำรูปแบบไปสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน

Reference

- Chitwattanakorn, T. (2012). *A competency development framework for educational innovation and technology in accordance with the professional standards of vocational instructors in business administration*. Dissertation of Doctor of Business Administration, King Mongkut's University of Technology North Bangkok. [in Thai]
- Gagne, R. M. (1970). *The Condition of Learning*. New York: Holt, Rinehart and Winston, p. 63
- Jeong, j. (2004). Analysis of the factors and the roles of HRD in organizational learning styles as identified by key informants at selected corporations in the Republic of Korea. *Dissertation Abstracts international*, 66(4), 1243-A (UMI No.3172143)
- Ongarttrakul, P. (2012). How to adapt to a professional HR. *People Magazine*, 33(3), 28-30. [in Thai]
- Rabi Bhadanasak Research and Development Institute, Office of the Judiciary. (2009). *Classification, remediation, rehabilitation and follow-up of children and youth entering the justice system in relation to the judiciary*. Retrieved from <http://www.djop.go.th/vijai/vijai-25-2.pdf> [in Thai]
- Rogers, C. R. (1942). *Counseling and psychotherapy: Newer concepts in practice*. New York: Houghton Mifflin.
- Schultz, S. E. (2006). *Psychology & work today* (9th ed.). New Jersey: Pearson Education.
- Tansiri, K. (2007). *Problems with criminal justice systems when children and children under the age of seven do not commit criminal offenses: A study of the compliance with the Universal Declaration on Child Rights and the Constitution 1997*. Retrieved from http://elib.coj.go.th/managecourt/data/e10_3.pdf [in Thai]
- Tanransan, P. (2010). Reconciliation of justice and criminal offenses of children or youth. *Junniti Journal*, 7(3), 45-62. [in Thai]
- Weerapatharakul, S., Yupas, Y., Jeerasombat, S., & Charoensiri. (2017). A model of competency development affecting the administration of the Sub-District Administrative Organizations in Buriram Province. *Journal of Social Academic*, 10(2), 62-78. [in Thai]
- Werner, J. M., & DeSimone, R. L. (2006). *Human Resource Development*. Thomson South-Western, pp. 20-21.
- Zwell, M. (2000). *Creating a Culture of Competence*. New York: John Wiley & Son.

การพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ

กิติญา มุขสมบัติ¹ อนงค์ทิพย์ เอกแสงศรี²
งามพิศ สัตย์สงวน³ ศิริรัตน์ สังข์สุวรรณ⁴

บทคัดย่อ

การการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ ประการแรกเพื่อศึกษาบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ประการที่สองเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ประการสุดท้ายเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม ได้แก่ นักการเมืองท้องถิ่นสตรี นักการเมืองท้องถิ่นบุรุษในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง และนักวิชาการ

ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า (1) นักการเมืองท้องถิ่นสตรีในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการเมือง ด้านการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านสังคม ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ และด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้เป็นอย่างดี (2) ปัญหาและอุปสรรคของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ เป้าหมายหลักที่ 3 คือ การส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและการส่งเสริมบทบาทสตรี พบว่าปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ความไม่เสมอภาคและความเท่าเทียมกันของสตรีและบุรุษในสังคมไทย อันเป็นผลมาจากค่านิยมและเจตคติดั้งเดิม (3) แนวทางการพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ควรเริ่มต้นจากนักการเมืองท้องถิ่นสตรีควรมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง พัฒนาภาวะผู้นำ พัฒนาด้านความรู้ความสามารถในทุกด้าน มีจิตอาสา มีจิตวิทยาในการชักจูงโน้มน้าวประชาชน ที่สำคัญต้องมีคุณธรรม จริยธรรม.

คำสำคัญ: การพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรี; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง; เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล: kawaiiaui@hotmail.com

² คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

Developing the Roles of Local Thai Female Politicians in the Lower Northeastern Region for Millennium Development Goals

Kitiya Muksombut¹ Anongthip Eksaengsri²
Ngampit Sutsanguan³ Sirirat Sungsuwan⁴

Abstract

In this dissertation, the researcher has three objectives. The first objective is to examine the roles of local Thai female politicians in the lower northeastern region. The second objective is to study problems and obstacles opposing the development of these politicians in meeting Millennium Development Goals (MDGs). Lastly, the third objective is to propose guidelines for the development of the roles of these politicians such that MDGs are met.

In this qualitative research inquiry, the researcher conducted in-depth interviews and participatory observation involving three groups of key informants, i.e., female local politicians and male local politicians in the lower northeastern region and academics.

Findings are as follows: (1) The local Thai female politicians under the study well played their roles in all of the six aspects examined. These aspects were the roles played in politics, local government administration, society, family, economy and education, religion, and culture. (2) Problems and obstacles confronting the local female politicians in meeting MDGs in respect to the third goal of promoting gender equality vis-à-vis female roles were as follows: Problems and obstacles involved inequality and iniquitous conditions in male-female relations in Thai society as a consequence of primordial values and attitudes. (3) In the view of the researcher, guidelines for developing the roles of local Thai female politicians in the lower northeastern region in consonance with MDGs should commence with local Thai female politicians being determined to develop themselves as leaders in addition to acquiring knowledge and developing capabilities in all aspects. They should have a volunteer spirit and should have psychological traits enabling them to persuade citizens, and, most importantly, they need to be moral and ethical.

Keywords: Developing the roles of local Thai female politicians, Millennium development goals

¹ Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamark, Bangkok 10240, Thailand
E-mail: Kawaiiui@hotmail.com

² Faculty of Political Sciences, Ramkhamhaeng University

³ Faculty of Political Sciences, Chulalongkorn University

⁴ District Office of Sai Mai District, Bangkok

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์การสหประชาชาติได้เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสตรีในปี พ.ศ. 2460 โดยการยกระดับสภาพเงื่อนไขของสตรี ซึ่งมีผลให้เกิดการจัดตั้งองค์กรทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อสร้างความเท่าเทียมกันในทางกฎหมายให้เกิดขึ้น และมีองค์กรในสหประชาชาติอีกหลายองค์กรที่ทำงานผลักดันให้เกิดความเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง เพื่อให้ประชาชนทั่วไปมีความเข้าใจมากขึ้นและพยายามเปลี่ยนแปลงแก้ไขขนบธรรมเนียมและเจตคติที่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติมาเป็นเวลายาวนาน (Hasunaha, Makdee, Kengbancha & Charuwastra, 2005, p. 48).

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีระดับนานาชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2460 มีผลทำให้องค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการด้านสตรีในประเทศไทยและติดตามเร่งรัดให้เป็นไปตาม ปฏิญญาและเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) โดยมีเป้าหมายทั้งหมด 8 เป้าหมายหลัก โดยมีเป้าหมายหลักที่ 3 ส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและส่งเสริมบทบาทสตรีเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักทั้ง 8 โดยองค์การสหประชาชาติกำหนดให้ประเทศต่างๆ จะต้องพัฒนาให้บรรลุตามเป้าหมายภายในปี พ.ศ. 2558 (Hasunaha et al., 2005, pp. 2 – 7)

บทบาทของสตรีไทยมีความสำคัญต่อความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าของประเทศมาแต่โบราณ ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับประเทศ บทบาทสตรีในอดีตนั้นยังมีบทบาทที่สำคัญอยู่หลายด้าน โดยเฉพาะบทบาทในครอบครัว ซึ่งสตรีเปรียบเสมือนช้างเท้าหลัง แล้วให้บุรุษเป็นผู้นำของครอบครัว สำหรับในปัจจุบันด้วยสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้สตรีนั้นเริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ทั้งในเรื่องของการทำงานและในเรื่องทางการเมือง ซึ่งมีทั้งนักการเมืองสตรีทั้งในระดับชาติ

ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น เริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยมากขึ้น แต่ยังคงถือว่าเป็นสัดส่วนที่น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับบุรุษ และยังไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควร เนื่องจากปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่สำคัญในการพัฒนาบทบาทนักการเมืองสตรีไทยเพื่อที่จะบรรลุผลตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ อาทิ (1) ค่านิยม และเจตคติดั้งเดิมที่ให้สตรีอยู่ในกรอบของการเลือกปฏิบัติ (2) สมาชิกในครอบครัวไม่เข้าใจ และไม่สนับสนุนให้สตรีทำงานทางการเมือง (3) ในบางพื้นที่ประชาชนไม่ยอมรับบทบาทและความสามารถของสตรี (4) สตรีบางคนยังขาดภาวะผู้นำ ขาดความเชื่อมั่น ไม่พร้อมที่จะลงเล่นการเมือง (5) ระบบเครือข่าย อิทธิพลท้องถิ่น และค่าใช้จ่ายในการหาเสียง (Office of the National Economic and Social Development Board, 2010)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs) ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ

นิยามศัพท์

1. การพัฒนา หมายถึง การพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ตามเป้าหมายหลักที่ 3 การส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและส่งเสริมบทบาทสตรี

2. บทบาท หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการปฏิบัติอื่นๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและประชาชนส่วนรวม โดยมีบทบาทหลัก 2 ด้าน 1. บทบาททั่วไป ได้แก่ บทบาทด้านครอบครัว ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ รวมถึงด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 2. บทบาทในการผลักดันให้บรรลุเป้าหมายหลักที่ 3 ได้แก่ บทบาทด้านการเมืองและบทบาทด้านการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ

3. นักการเมืองท้องถิ่นสตรี หมายถึง สตรีผู้ดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

4. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง หมายถึง จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดยโสธร จังหวัดอำนาจเจริญ

5. เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ หมายถึง เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ซึ่งมีทั้งหมด 8 เป้าหมายหลัก โดยมีเป้าหมายหลักที่ 3 ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย คือ การส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและส่งเสริมบทบาทสตรี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาเป็นการศึกษาเฉพาะเรื่องการพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ

เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ เป้าหมายหลักที่ 3 การส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและส่งเสริมบทบาทสตรี จากการศึกษาบทบาทหลัก 2 ด้าน โดยใช้ทฤษฎีบทบาท (Role theory) 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) แนวโครงสร้างทางสังคม (social structure) บทบาททั่วไป ได้แก่ บทบาทด้านครอบครัว ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ รวมถึงด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (2) แนวปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (symbolic interaction) บทบาทในการผลักดันให้บรรลุเป้าหมายหลักที่ 3 ได้แก่ บทบาทด้านการเมืองและบทบาทด้านการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ

2. ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาในการศึกษาวิจัยเป็นระยะเวลา 4 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 – 2558 ทั้งนี้ เพื่อให้ผลการวิจัยอยู่ในระยะเวลาของเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ซึ่งกำหนดให้บรรลุผลตามเป้าหมายภายในปี พ.ศ. 2558

3. ขอบเขตด้านประชากรและพื้นที่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักการเมืองท้องถิ่นสตรีที่ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำนวน 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดยโสธร จังหวัดอำนาจเจริญ ใน 1 องค์กร คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด รวมทั้งนักการเมืองท้องถิ่นบุรุษและนักวิชาการ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยช่วยให้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกิดความรู้ ความเข้าใจถึงบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

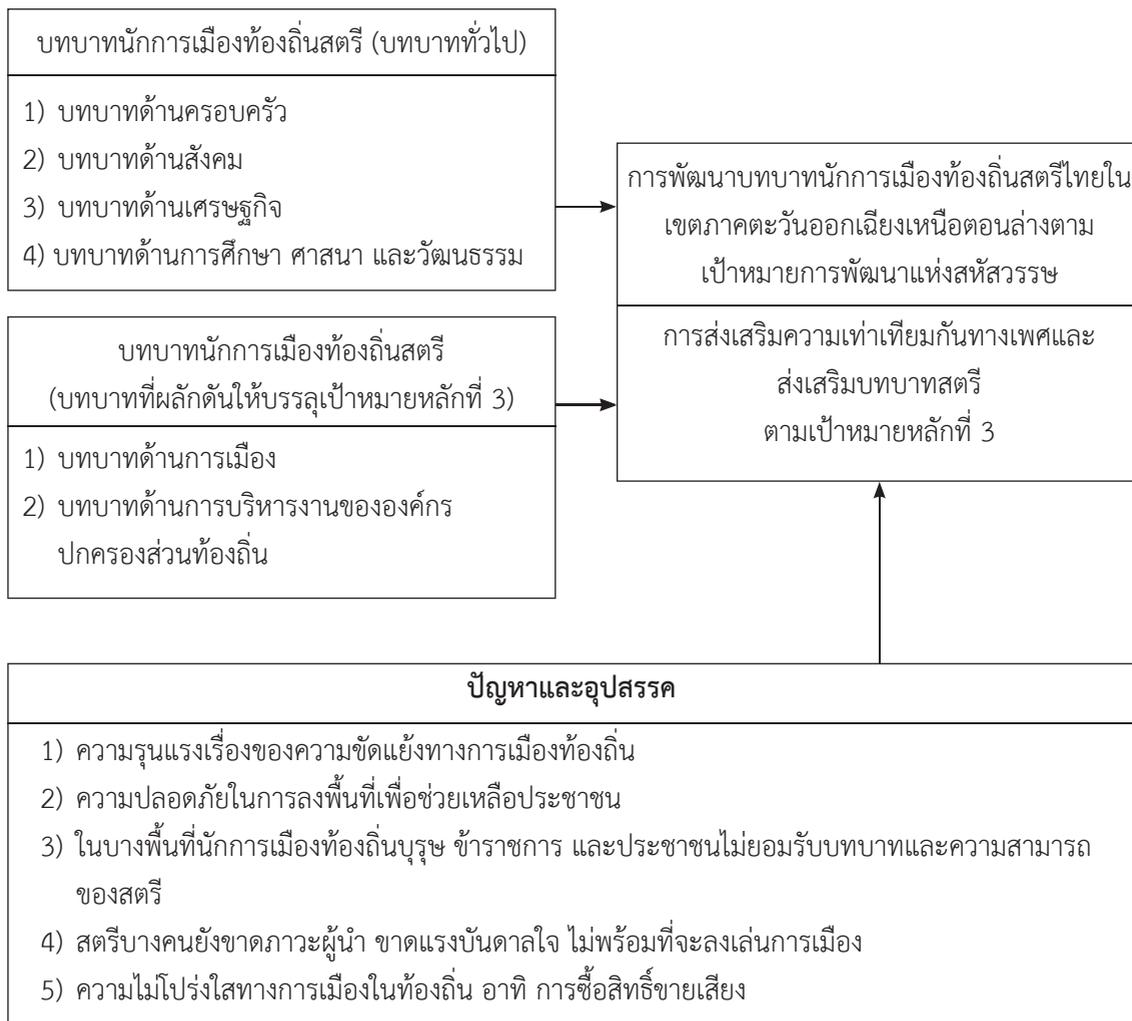
มิติทางกฎหมาย มิติทางการเมือง และมิติทางการบริหาร และนำทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นของ Phuangngam (2012) ซึ่งมี 2 ลักษณะ ได้แก่ ประการแรก ความสัมพันธ์ระหว่างปกครองท้องถิ่นกับการพัฒนาประชาธิปไตย ประการที่สอง บทบาทการปกครองท้องถิ่นก่อให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยทั้งระดับชุมชนและระดับประเทศ ซึ่งหัวใจของการปกครองท้องถิ่น คือ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยนักการเมืองท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ซึ่งเป็นนักการเมืองที่ได้รับการยอมรับจากประชาชน และเข้ามาปกครองอย่างถูกต้องตามระบอบประชาธิปไตย

(4) แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี โดยการนำแนวคิดของ Bari (2005) ได้จัดทำรายงานชื่อ “Women’s Political Participation : Issues and Challenges” ให้แก่ Division for the Advancement of Women (DAW), United Nations. Bari ได้เสนอปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไว้ดังนี้ (1) ปัจจัยด้านอุดมการณ์ สังคมที่มีอุดมการณ์ว่าบุรุษเป็นใหญ่ สตรีมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย เพราะสตรีจะถูกกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ทำหน้าที่ในการเป็นแม่ และภรรยา ในส่วนของกิจการการเมืองซึ่งเป็นเรื่องนอกบ้านควรเป็นภารกิจของบุรุษ (2) ปัจจัยการเมือง การเมืองเป็นกิจกรรมของสถาบันการเมือง ซึ่งในสังคมนั้นสตรีจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองค่อนข้างน้อย ในทางตรงกันข้ามหากสังคมโดยยอมรับว่าการเมืองมีทั้งแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ หรือแบบธรรมชาติ สตรีจะมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองค่อนข้างสูง และในสังคมใดมีระบอบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยสูง สตรีก็จะมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงตามไปด้วยเช่นกัน (3) ปัจจัยทางสังคม – วัฒนธรรม เป็นความเชื่ออย่างมั่นคงของคนในสังคมจนกลายเป็นวัฒนธรรม ซึ่ง

ความเชื่อของสังคมย่อมมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี สังคมที่ให้ความสำคัญกับลูกชายมากกว่าลูกสาว โอกาสที่สตรีจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองค่อนข้างน้อย สตรีที่มีสถานภาพทางสังคมที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองก็แตกต่างกันด้วย (4) ปัจจัยเศรษฐกิจ การทำงานภาคการเมืองจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายที่สูง หากสตรีไม่มีต้นทุนทางทุนทรัพย์มากเพียงพอ โอกาสที่สตรีจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองก็ย่อมมีน้อย (5) ปัจจัยภูมิหลังทางสังคม และต้นทุนทางการเมือง สตรีที่ไม่ได้ทำงานภาคสังคม และสตรีที่ไม่ได้แสดงบทบาทในการพัฒนาชุมชนให้ชาวบ้านในชุมชนนั้นได้เห็นผลงาน หรือความสามารถของสตรีเอง สตรีนั้นย่อมมีต้นทุนทางสังคมและทางการเมืองต่ำ การมีส่วนร่วมทางการเมืองก็ย่อมมีน้อย ซึ่งสตรีที่มีทักษะทางการเมือง มีทุนทรัพย์ มีการศึกษา ได้รับการฝึกฝนอบรมและสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เป็นปัจจุบันทันเหตุการณ์ สตรีนั้นย่อมมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงเช่นกัน (6) ปัจจัยด้านจิตวิทยา เกี่ยวกับทัศนคติ ความเชื่อ บุคลิกภาพและค่านิยม แรงจูงใจที่มีสาเหตุมาจากค่านิยม หรือแรงจูงใจที่มาจากความรู้สึก อารมณ์ แรงจูงใจที่มาจากประเพณีนิยม แรงจูงใจที่มาจากเหตุผล และการมีเป้าหมายที่ชัดเจน

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ความรู้พื้นฐานต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย 3 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น ทฤษฎีบทบาท และแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

ประเภทของการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการค้นคว้าเอกสารการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมผู้ที่มีบทบาทที่เกี่ยวข้อง

2. การสุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection)

3. ประชากรเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลัก คือ นักการเมืองท้องถิ่นสตรีใน 8 จังหวัด ได้แก่

3.1) นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัดที่เป็นสตรี จำนวน 2 คน และ 2) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่เป็นสตรี จำนวน 39 คน

3.2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญรอง คือ นักการเมืองท้องถิ่นบุรุษใน 8 จังหวัด ได้แก่ 1) นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัดที่เป็นบุรุษ จำนวน 6 คน (3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญรอง คือ นักวิชาการ จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 57 คน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยการได้รับการตรวจสอบคุณภาพ

ของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน

5. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพไม่ได้ใช้วิธีการทางสถิติมาช่วยในการวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบ “การพรรณนาวิเคราะห์” (Analytical Description) หรือเป็น “วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา” (Descriptive Analys) โดยจะเป็นการวิเคราะห์ภายในกรอบแนวคิดทฤษฎีที่กำหนดไว้ภายใต้เนื้อหาของข้อมูล

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า (1) นักการเมืองท้องถิ่นสตรีในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการเมือง ด้านการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านสังคม ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ และด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นบทบาทที่ประชาชนคาดหวังต่อนักการเมืองท้องถิ่นสตรีในการเป็นตัวแทนของประชาชนเพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้น สำหรับบทบาทที่โดดเด่นของนักการเมืองท้องถิ่นสตรี ได้แก่ บทบาทด้านสังคม ในการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ทั้งกิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมพัฒนาอาชีพ กิจกรรมที่เกี่ยวกับสวัสดิการของประชาชน รวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวกับเด็กและสตรี (2) ปัญหาและอุปสรรคของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ เป้าหมายหลักที่ 3 คือ การส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและการส่งเสริมบทบาทสตรี พบว่า ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ความไม่เสมอภาคและความเท่าเทียมกันของสตรีและบุรุษในสังคมไทย อันเป็นผลมาจากค่านิยมและเจตคติดั้งเดิม เนื่องจากสังคมไทยยังยึดติดภาพลักษณ์ที่ให้สตรีเป็นคนดูแลครอบครัว นอกจากนั้นนักการเมืองท้องถิ่นสตรียังมีข้อจำกัดด้านสรีระ และความปลอดภัยในการลงพื้นที่ในเขตที่รับผิดชอบ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งทางการเมือง

เมืองท้องถิ่น รวมถึงความไม่โปร่งใสทางการเมืองในท้องถิ่น อาทิ การซื้อสิทธิ์ขายเสียง และนักการเมืองท้องถิ่นสตรีบางท่านขาดความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งอาจเป็นผลจากการขาดความรู้ การมีภาวะผู้นำและประสบการณ์ด้านการเมืองท้องถิ่น ในทางกลับกัน สตรีที่มีความรู้ความสามารถ มีความพร้อม กลับไม่มีความสนใจทางการเมืองในท้องถิ่น (3) แนวทางการพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ควรเริ่มต้นจากนักการเมืองท้องถิ่นสตรีควรมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง พัฒนาภาวะผู้นำ พัฒนาด้านความรู้ความสามารถในทุกด้าน มีจิตอาสา มีจิตวิทยาในการชักจูงโน้มน้าวประชาชน ที่สำคัญต้องมีคุณธรรม จริยธรรม และรัฐบาลควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดอบรมให้ความรู้ทางการเมืองท้องถิ่นแก่สตรี และส่งเสริมให้มีการประกันความปลอดภัยให้กับนักการเมืองท้องถิ่นสตรีในการลงพื้นที่เพื่อช่วยเหลือประชาชน และป้องกันความรุนแรงที่เกิดจากความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่น รวมถึงการป้องกันความไม่โปร่งใสทางการเมืองในท้องถิ่น อาทิ การซื้อสิทธิ์ขายเสียง เพื่อให้สตรีสามารถพิสูจน์ตนเองในการเป็นผู้นำได้เช่นเดียวกับ บุรุษ สนับสนุนให้มีโอกาสการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น เพื่อเพิ่มสัดส่วนนักการเมืองท้องถิ่นสตรีให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals – MDGs) เป้าหมายหลักที่ 3 คือ ส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและส่งเสริมบทบาทสตรีที่สิ้นสุดลงเมื่อปี พ.ศ. 2558 และเชื่อมโยงไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals – SDGs) เป้าหมายหลักที่ 5 คือ การเสริมสร้างศักยภาพของสตรีและความเท่าเทียมกันทางเพศต่อไป

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า บทบาทด้านการเมืองและบทบาทด้านการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีบทบาทด้านการเมืองและบทบาทด้านการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสอดคล้องกับทฤษฎีบทบาทของ Biddle and Thomas (1966, as cited in Ngamsuklertkun, 2016, pp. 24 – 26) บทบาทในแนวปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) เป็นบทบาทในการผลักดันให้บรรลุเป้าหมายหลักที่ 3 เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ คือ แนวปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) จะให้ความสำคัญกับกระบวนการ (Process) ในการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่นสตรี ซึ่งนักการเมืองท้องถิ่นสตรีจะทำความเข้าใจได้ว่า ประชาชนให้ความสำคัญและคาดหวังกับนักการเมืองท้องถิ่นสตรีในการเป็นตัวแทนของประชาชนเพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้น ในการที่นักการเมืองท้องถิ่นสตรีจะมีบทบาทในสังคมอันจะเกิดขึ้นจากการที่นักการเมืองท้องถิ่นสตรีมีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับประชาชนในท้องถิ่น

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ประกอบด้วย

(1) ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญเกิดจากความไม่เสมอภาคและความเท่าเทียมกันของสตรีและบุรุษในสังคมไทย คือการที่นักการเมืองท้องถิ่นสตรียังไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชน ข้าราชการบางคนที่ยังมีค่านิยมเก่าๆ และนักการเมืองท้องถิ่นบุรุษเท่าที่ควร

(2) เวลาในการดูแลครอบครัว สามี บุตรลดลง รวมถึงไม่มีเวลาส่วนตัว

(3) ความปลอดภัยของนักการเมืองท้องถิ่นสตรี เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านสตรีระ ในการลงพื้นที่เพื่อช่วยเหลือประชาชนในเขตที่รับผิดชอบ

(4) เรื่องงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดูแลช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน หรือสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน

(5) นักการเมืองท้องถิ่นสตรีบางท่านมีปัญหาจากความไม่พร้อม ขาดความรู้ ขาดภาวะผู้นำ และประสบการณ์ด้านการเมืองท้องถิ่น

(6) เรื่องค่านิยมและเจตคติดั้งเดิมมีผลต่อการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของสตรีที่มีความสนใจทางการเมืองท้องถิ่น เนื่องจากสังคมไทยยังยึดติดภาพลักษณ์ที่ให้สตรีเป็นคนดูแลครอบครัว

(7) สตรีส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ แต่ไม่มีความสนใจทางการเมืองท้องถิ่น แต่สตรีบางส่วนยังขาดความรู้และเข้าใจทางการเมืองท้องถิ่น แต่มีทักษะในการเข้าสังคม ในการนี้ต้องสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนให้กับสตรีเหล่านั้น ให้มีกระตือรือร้นในการลงสมัครรับเลือกตั้งให้มีจำนวนมากยิ่งขึ้น

(8) เรื่องความรุนแรงที่เกิดจากความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่น และความไม่โปร่งใสทางการเมืองในท้องถิ่น อาทิ การซื้อสิทธิ์ขายเสียง

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ คือ

(1) สตรีที่ต้องการจะเข้ามาทำงานทางการเมืองท้องถิ่นจะต้องเริ่มจากการพัฒนาตนเองก่อน ต้องมีใจรัก ต้องมีการพัฒนาภาวะผู้นำ พัฒนาด้านความรู้และการใช้ภาษา มีจิตอาสา มีจิตวิทยาในการชักจูงจิตใจประชาชน ที่สำคัญต้องมีคุณธรรม จริยธรรมด้วยถึงจะปกครองคนได้ดี

(2) ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ทางการเมืองท้องถิ่นแก่ประชาชน และให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทนักการเมือง

เมืองท้องถิ่นสตรี ให้การสนับสนุนนักการเมืองท้องถิ่นสตรีในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชน และมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ในการส่งเสริมความกล้าแสดงออกของสตรีเพื่อทรงค้ำให้สตรีสนใจเข้ามาทำงานทางการเมืองท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

(3) สังคมควรให้โอกาสสตรีได้แสดงบทบาททางสังคม และควรยอมรับให้เกียรติสตรี ไม่ควรดูถูกเหยียดหยามใส่ร้ายป้ายสี เพื่อหวังชิงดีชิงเด่นทางการเมืองท้องถิ่น

(4) ส่งเสริมสนับสนุน ให้กำลังใจ ให้โอกาสให้ความรู้ในทุกด้าน ทุกมิติที่สตรีควรร่วมบทบาทในการเมืองท้องถิ่น มุ่งมั่น สร้างความศรัทธาในความรู้ความสามารถที่ตนมี

(5) ส่งเสริมการก่อตั้งกลุ่มสตรีในการประกอบอาชีพ หรือก่อตั้งกลุ่มสตรีในการทำกิจกรรมเรื่องต่างๆ ร่วมกัน จากกลุ่มเล็กๆ พอมารวมตัวกันก็จะสามารถเป็นกลุ่มสตรีกลุ่มใหญ่ๆ ได้ในอนาคต

(6) ส่งเสริมการพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีที่มีไว้รักการทำงานทางการเมือง มีภาวะผู้นำ มีทักษะการหาเสียง ต้องฝ่าฝืน

(7) ส่งเสริมบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีที่ดีและเก่งไปด้วยความสามารถในหลายๆ ด้านและมีความพร้อมที่จะส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน/ท้องถิ่นได้รับการพัฒนาแนวทางที่ถูกต้องและดีงาม

(8) สตรีต้องพิสูจน์ตัวเองว่าเป็นผู้นำได้ และต้องมีการพัฒนาในเรื่องความรู้ทักษะประสบการณ์ในการทำงานหรือเข้ากิจกรรมต่างๆ ที่บูรณาการร่วม

(9) ส่งเสริมให้มีการประกันความปลอดภัยให้กับนักการเมืองท้องถิ่นสตรีในการลงพื้นที่เพื่อช่วยเหลือประชาชน และป้องกันความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นจากความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่น รวมถึงความไม่โปร่งใสทางการเมืองในท้องถิ่น อาทิ การซื้อสิทธิ์ขายเสียง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากการวิจัย

1. เสนอให้รัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมสตรีในการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น อาทิ มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยภาครัฐ และภาคเอกชน เห็นความสำคัญของการศึกษาด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่นอย่างจริงจัง โดยมีการเปิดหลักสูตรการเรียนเกี่ยวกับการเมืองการปกครองท้องถิ่นให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และกำหนดให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับบทบาทสตรีและบุรุษในหลักสูตร

2. เสนอให้รัฐบาลพัฒนาการเมืองการปกครองท้องถิ่นสนับสนุนสตรีที่มีความรู้ความสามารถ มีความพร้อม มีใจรัก และมีความเสียสละ ในฐานะตัวแทนของประชาชนเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง เข้ามาทำงานทางการเมืองท้องถิ่น เพื่อไม่ให้เกิดการเมืองท้องถิ่นถูกครอบงำโดยผู้มีอำนาจทางการเมืองเก่า หรือผู้ที่มีครอบครัวเครือญาติดำรงตำแหน่งนักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่นเท่านั้น

3. เสนอให้รัฐบาลมีมาตรการป้องกันความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นกับนักการเมืองท้องถิ่นสตรีจากเรื่องของความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่น และควรมีการเสนอให้รัฐบาลเล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องของความปลอดภัยของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงการป้องกันความไม่โปร่งใสทางการเมืองในท้องถิ่น อาทิ การซื้อสิทธิ์ขายเสียง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ค้นหาข้อมูลเสริมเกี่ยวกับบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีที่จะนำมาซึ่งการสนับสนุนการพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ เป้าหมายหลักที่ 3 คือ การส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและส่งเสริมบทบาทสตรี ในการเพิ่มสัดส่วนนักการเมืองท้องถิ่นสตรี ที่สิ้นสุดลงเมื่อปี

พ.ศ. 2558 เพื่อเชื่อมโยงไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals – SDGs) ซึ่งประกอบไปด้วย 17 เป้าหมายหลัก โดยเชื่อมโยงกับเป้าหมายหลักที่ 5 คือ การเสริมสร้างศักยภาพของสตรีและความเท่าเทียมกันทางเพศ เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรี และเพิ่มสัดส่วนนักการเมืองท้องถิ่นสตรีทั้งในระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาวในอนาคตต่อไป

2. เสนอให้มีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีในประเทศไทยตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals – SDGs) เป้าหมายหลักที่ 5 ต่อไป

3. ขยายขอบเขตของการวิจัยให้กว้างขึ้น และมีความหลากหลาย เช่น การพัฒนาภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทย การพัฒนาศักยภาพของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และการป้องกันความรุนแรงทางการเมืองท้องถิ่นในประเทศไทย และเพื่อนำข้อมูลมาสนับสนุนเน้นย้ำถึงความสามารถของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ค้นหาข้อมูลเสริมเกี่ยวกับบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีที่จะนำมาซึ่งการสนับสนุนการพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในเขตภาคตะวันออก

ออกเฉียงเหนือตอนล่าง ตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ เป้าหมายหลักที่ 3 คือ การส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและส่งเสริมบทบาทสตรี ในการเพิ่มสัดส่วนนักการเมืองท้องถิ่นสตรี ที่ลึกลงเมื่อปี พ.ศ. 2558 เพื่อเชื่อมโยงไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals – SDGs) ซึ่งประกอบไปด้วย 17 เป้าหมายหลัก โดยเชื่อมโยงกับเป้าหมายหลักที่ 5 คือ การเสริมสร้างศักยภาพของสตรีและความเท่าเทียมกันทางเพศ เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรี และเพิ่มสัดส่วนนักการเมืองท้องถิ่นสตรีทั้งในระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาวในอนาคตต่อไป

2. เสนอให้มีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นสตรีในประเทศไทยตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals – SDGs) เป้าหมายหลักที่ 5 ต่อไป

3. ขยายขอบเขตของการวิจัยให้กว้างขึ้น และมีความหลากหลาย เช่น การพัฒนาภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทย การพัฒนาศักยภาพของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และการป้องกันความรุนแรงทางการเมืองท้องถิ่นในประเทศไทย และเพื่อนำข้อมูลมาสนับสนุนเน้นย้ำถึงความสามารถของนักการเมืองท้องถิ่นสตรีไทยในปัจจุบัน

Reference

- Bari, F. (2005). *Women's political participation: Issues and challenges*. Retrieved from <https://pdfs.semanticscholar.org/5692/9580a608ee4677031f77c86309e2468fed2.pdf>
- Hasunaha, A., Makdee. S., Kengbancha, S., & Charuwastra, R. (2005). *Family situation report: The dimension of change*. Bangkok: Agricultural Cooperatives of Thailand. [In Thai]
- Muttalib, M. A., & Khan, M. A. A. (1983). *Theory of local government*. New York: Sterling.
- Phuangngam, K. (2012). *Thai local government* (8th ed.). Bangkok: Winyuchon Publication House. [In Thai]
- Ngamsuklertkun, C. (2016). *The role of the state in fostering social Enterprises for sustainable development*. Dissertation of doctor of Philosophy. Ramkhamhaeng University. [In Thai]
- Office of the National Economic and Social Development Board, P.(2010). *Thailand Millennium Development Goals Report 2009*. Bangkok: Author. [In Thai]

Innovative Enterprise Development Model for Petrochemical Industry, PTT Public Company Limited's Subsidiaries

Tianchai Aramyok¹ Kanyamon Inwang²

Abstract

The objectives of the research are as follows. (1) To study the characteristics of innovative organizational management, and innovative organization development for the petrochemical industry under PTT Public Company Limited. (2) To study innovative organizational management factors that affect the development of innovative organizations for the petrochemical industry, PTT Public Company Limited's subsidiaries. (3) To study the factors of innovative organizational management, and development of innovative organizations that affect the nature of innovative organizations for the petrochemical industry, PTT Public Company Limited's subsidiaries. (4) To find out the innovative organizational model for the petrochemical industry subsidiaries, PTT Public Company Limited.

This research is a mixed research between quantitative research and qualitative where quantitative data collected by a questionnaire from a sample size of 400 people, and qualitative data from a sample of 16 persons with in-depth interviews middle managers or higher in the petrochemical industry group company, PTT public company limited.

The results of the research show that the innovative organizational model for the petrochemical industry under the PTT Public Company Limited consists of three major elements follows; Element 1, Innovative Organizational Management. Element 2, Development of Innovative Organization. Element 3 Characteristics of Innovative Organization. And the results of multiple regression analysis, It was found that the factor of the innovation development process had the greatest influence on the development of innovative organizations and the nature of innovative organizations. The results also show that the new product development variable has the greatest influence on the nature of innovative organizations.

Keywords: Innovative Organization; Petrochemical Industry; Learning Organization

¹ Doctor of Business Administration, Western University

4 Moo 11 Hathairat Road, Lat Sawai Subdistrict, Lam Luk Ka District, Pathum Thani 12150, Thailand

E-mail: ekkkkkkkk@hotmail.com

² Lecturer of Doctor of Business Administration, Western University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมปิโตรเคมีเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจของ ประเทศไทย เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่สนับสนุนการผลิตวัตถุดิบตั้งต้น ซึ่งเป็นวัสดุพื้นฐาน เช่น ผลิตเม็ดพลาสติก เส้นใยสังเคราะห์ สารเคลือบผิว และกาวต่างๆ เพื่อใช้ในการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ของอุตสาหกรรมต่อเนื่องต่างๆ อาทิ อุตสาหกรรมยานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ บรรจุภัณฑ์สำหรับอาหาร สินค้าต่างๆ และวัสดุก่อสร้าง ทำให้สามารถส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องของประเทศได้หลากหลายประเภท และสามารถนำไปใช้ผลิตสินค้าพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ซึ่งทำให้ผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีเป็นพื้นฐานในการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ มากมาย และเข้าไปมีบทบาทในเกือบทุกภาคส่วนของระบบเศรษฐกิจ ดังนั้น ภาวะเศรษฐกิจที่เป็นเครื่องชี้วัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นทางภาคการผลิตหรือการบริโภค ซึ่งส่งผลต่อความต้องการผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีอย่างใกล้ชิด หากภาวะเศรษฐกิจขยายตัว ความต้องการปิโตรเคมีก็มีแนวโน้มขยายตัวตามไปด้วย ในทางตรงข้ามหากช่วงใดเศรษฐกิจเกิดการตกต่ำความต้องการปิโตรเคมีก็จะมีแนวโน้มลดลงไปด้วยเช่นกัน ในปัจจุบันอุตสาหกรรมปิโตรเคมีไทยมีผู้ผลิตรายใหญ่ 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่ม ปตท. (PTT group) มีสัดส่วนการผลิต ร้อยละ 54 และกลุ่มเครือซีเมนต์ไทย (SCG group) มีสัดส่วนการผลิต ร้อยละ 29 โดยทั้ง 2 กลุ่มมีการลงทุนในธุรกิจที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศเพื่อสร้างความได้เปรียบในการผลิตและการตลาด (Krungrsri Research Forecasts 2017) ซึ่งถ้าหากพิจารณาผลประกอบการสำหรับอุตสาหกรรมปิโตรเคมีไทยในปี 2559 ที่ผ่านมา พบว่า กลุ่ม ปตท. (PTT group) มีสัดส่วนกำไร 39,095 ล้านบาท (PTT Public Company Limited, 2016) ในขณะที่ กลุ่มเครือซีเมนต์ไทย (SCG group) มีสัดส่วนกำไร 55,794

ล้านบาท (SCG Public Company Limited, 2016) โดยผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาอุตสาหกรรมธุรกิจปิโตรเคมี ในเครือบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่มีลักษณะการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่ทำให้ความสำคัญต่อการแข่งขัน และการสร้างโอกาสทางธุรกิจบนความต้องการของตลาดเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามจากผลประกอบการของ ธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) ในปีที่ผ่านมา พบว่ามีความสามารถในการทำกำไรได้น้อยกว่าคู่แข่งอื่นๆ ที่มีสัดส่วนการผลิตที่มีมากกว่าคู่แข่ง จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการโดยใช้กลยุทธ์ในการบริหารงานและพัฒนาองค์กรเพื่อเพิ่มความสามารถทางการแข่งขัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการจัดการองค์กร นวัตกรรมและการพัฒนาองค์กรนวัตกรรมสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน)
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการจัดการองค์กร นวัตกรรมที่มีผลต่อการพัฒนาองค์กรนวัตกรรมสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน)
3. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการจัดการองค์กร นวัตกรรมและการพัฒนาองค์กรนวัตกรรมที่มีผลต่อลักษณะการเป็นองค์กรนวัตกรรมสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน)
4. เพื่อหารูปแบบการพัฒนาองค์กรนวัตกรรม สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน)

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา โดยศึกษา แนวคิด ระบบบริหารจัดการนวัตกรรมทั้งองค์กร หรือ Total Innova-

tion Management หรือ TIM (National Innovation Agency, 2012) และ แนวคิดจากนักวิชาการต่างๆ เพื่อนำมาใช้วิเคราะห์ความเหมาะสมระหว่างปัจจัยต่างๆ

ขอบเขตด้านประชากรและขนาดตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งเป็นพนักงานของบริษัท บริษัท พีทีที โกลบอล เคมิคอล จำกัด (มหาชน) และ บริษัท ไออาร์พีซี จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นแกนหลักสำหรับกลุ่มธุรกิจปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ทั้งหมด 10,436 คน โดยใช้ขนาดตัวอย่างจำนวน 400 คน (Yamane, 1973)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรนวัตกรรมสำหรับกลุ่มธุรกิจปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
2. สามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนกลยุทธ์ด้านการสร้างองค์กรนวัตกรรม สำหรับองค์กรธุรกิจที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้
3. สามารถนำรูปแบบการพัฒนาองค์กรนวัตกรรมไปประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบในการเป็นองค์กรนวัตกรรมสำหรับกลุ่มธุรกิจปิโตรเคมีได้

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การสร้างองค์กรให้อยู่รอดอย่างยั่งยืนได้นั้น นวัตกรรม เป็นคำตอบขององค์กรยุคใหม่ที่จะทำให้องค์กรเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า องค์กรนวัตกรรม ไว้หลากหลายที่สำคัญ มีดังนี้ Holder and Matter (2008) ได้ให้ความหมายของคำว่า องค์กรนวัตกรรม คือ องค์กรที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานกิจกรรมเกี่ยวกับนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนวัตกรรมนั้นไม่ได้จำกัดแค่นวัตกรรมผลิตภัณฑ์และบริการ แต่รวมไปถึงด้านการบริหารจัดการ และด้านการดำเนินงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์กรด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ

McGregor (2008) ที่กล่าวไว้ว่า องค์กรนวัตกรรม คือ องค์กรที่มีความสามารถในการสร้างสรรค์กิจกรรม นวัตกรรมด้านต่างๆ รวมไปถึงนวัตกรรมด้านการบริหารงาน ซึ่งจะส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จทางธุรกิจ

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการองค์กรนวัตกรรม

การจัดการองค์กรนวัตกรรม เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ องค์กรเกิดการพัฒนาเป็นองค์กรนวัตกรรม ซึ่งมีส่วนสำคัญทำให้องค์กรมีการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งได้มีผู้ให้รายละเอียดที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ Kuczmariski (2003) ได้กล่าวว่า องค์กรประกอบที่เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างนวัตกรรม มีดังต่อไปนี้ 1) ผู้บริหารจะต้องมีทัศนคติที่ดีและสนับสนุนให้เกิดนวัตกรรม 2) ผู้บริหารจะต้องมีการกำหนดกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการสร้างนวัตกรรม 3) ลูกจ้างจะเป็นผู้ผลักดันให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงความต้องการ 4) มีการจัดตั้งทีมข้ามสายงานสำหรับพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ 5) มีการให้รางวัลแก่ผู้มีส่วนร่วมในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ 6) มีการสร้างนวัตกรรมให้เป็นวัฒนธรรมขององค์กร 7) ได้มีระบบการประเมินและวัดผลงานด้านนวัตกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรนวัตกรรม

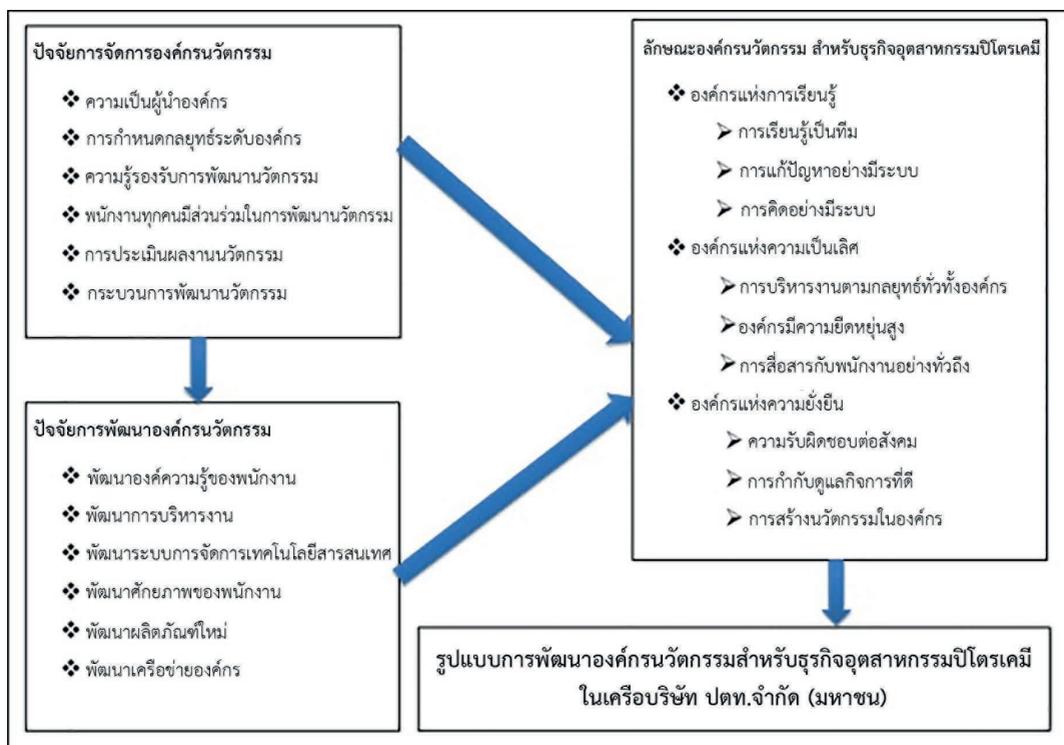
การพัฒนาองค์กรนวัตกรรม หมายถึง การพัฒนาความรู้ความสามารถ การพัฒนาศักยภาพของพนักงาน ในด้านต่างๆ โดยการนำความรู้ทักษะและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มาผสมผสานกับการพัฒนาการบริหารจัดการขององค์กร ผลักดันให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เพื่อสร้างให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันทางด้านการเป็นธุรกิจแห่งนวัตกรรม ซึ่งได้มีผู้ให้รายละเอียดที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ National Innovation Agency (2014) ได้แสดง กระบวนการพัฒนานวัตกรรมในองค์กร โดยได้มีการกำหนดลักษณะดังต่อไปนี้ 1) การพัฒนาความสามารถของบริษัท 2) การพัฒนา

ที่เน้น สมรรถนะหลัก (Core competency) ขององค์กร ต้องเป็นสิ่งที่ยากต่อการเลียนแบบ ซึ่งจะได้เป็นผลิตภัณฑ์หลัก 3) ส่วนอื่นๆหรือผลิตภัณฑ์ย่อยก็ยังคงอยู่บนพื้นฐานของผลิตภัณฑ์หลัก 4) การเปลี่ยนความสามารถหลักขององค์กร ก็จะนำไปสู่ผลตอบแทนและการสร้างมูลค่าเพิ่ม

แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะองค์กรนวัตกรรม

คุณลักษณะขององค์กรนวัตกรรมนั้นเป็นเสมือนคุณสมบัติหรือสิ่งที่แสดงให้รู้ว่าองค์กรใดเป็นองค์กรนวัตกรรมซึ่งคุณลักษณะขององค์กรนวัตกรรมนี้ได้ มีนักวิชาการต่างๆ ได้รวบรวมและนำเสนอไว้ดังต่อไปนี้ Quinn (1991) ได้มีการกล่าวถึงลักษณะของการเป็นองค์กรนวัตกรรม ไว้ดังนี้ 1) ผู้นำต้องมีความสามารถในการสร้างการกระตุ้นและจูงใจให้พนักงานได้แสดงศักยภาพ ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม และจะต้องมีการจัดสรรสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการทำงาน

ของพนักงานด้วย 2) พนักงานต้องมีการแสดงออกถึงการมีความคิดสร้างสรรค์ กล้าคิด กล้าทำสำหรับการปฏิบัติงาน และมีความกระตือรือร้นต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นในองค์กร 3) องค์กรส่งเสริมให้พนักงานมีค่านิยมในการสร้างความคิดสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับเป้าหมายและวิสัยทัศน์ขององค์กร 4) องค์กรควรที่จัดให้พนักงานมีการทำกิจกรรมพิเศษนอกเหนือจากการทำงานปกติ เช่น การจัดให้มีการประกวดแนวความคิดสร้างสรรค์ต่างๆ 5) องค์กรจะต้องมีการส่งเสริมให้พนักงานมีความคิดสร้างสรรค์และมีการสร้างนวัตกรรมที่มีความหลากหลาย เช่น การเปิดโอกาสให้พนักงานได้มีการร่วมพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดกับหน่วยงานภายในองค์กร 6) องค์กรจะต้องมีการให้ความสำคัญกับการสื่อสารภายในองค์กร เช่น จัดให้มีการกิจกรรมการแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing)

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยด้านการจัดการองค์กรณวัตรกรรม มีผลต่อการพัฒนาองค์กรณวัตรกรรมสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน)
2. ปัจจัยด้านการจัดการองค์กรณวัตรกรรม มีผลต่อการเป็นลักษณะขององค์กรณวัตรกรรมสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน)
3. ปัจจัยด้านการพัฒนาองค์กรณวัตรกรรม มีผลต่อการเป็นลักษณะขององค์กรณวัตรกรรมสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน)

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ดำเนินการศึกษาขององค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาองค์กรณวัตรกรรม โดยเป็นการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทราบถึง ปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัลักษณะการเป็นองค์กรณวัตรกรรม โดยแหล่งข้อมูลเอกสารดังกล่าว ได้แก่ งานวิจัย สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ หนังสือ วารสาร และจุลสาร ตลอดจนสื่อสิ่งพิมพ์ชนิดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกัประเด็นที่ทำการวิจัย ได้กรอบแนวคิดการวิจัยสำหรับรูปแบบการพัฒนาองค์กรณวัตรกรรม สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการสำรวจหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการองค์กรณวัตรกรรม การพัฒนาองค์กรณวัตรกรรม และลักษณะการเป็นองค์กรณวัตรกรรมสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี จากกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยขนาดตัวอย่างที่ให้ข้อมูลเชิงปริมาณสำหรับการตอบแบบสอบถามได้แก่ พนักงานในกลุ่มบริษัท อุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) จำนวน 400 คนและขนาดตัวอย่างที่ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้บริหารระดับกลางตั้งแต่ผู้จัดการ

แผนกขึ้นไปในกลุ่มอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) จำนวน 16 คน สำหรับวิธีการหาคุณภาพของแบบสอบถาม จะใช้วิธีการตรวจสอบความเป็นปรนัย และการตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านทำการตรวจสอบ ซึ่งในการตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) ใช้การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา แล้วนำแบบสอบถามที่ผ่านเกณฑ์ค่าดัชนีที่ไม่ต่ำกว่า 0.5 (Rovinelli & Hambleton, 1997) ไปทดลองใช้ (Try-out) กัขนาดตัวอย่าง 30 ราย แล้วนำมาตรวจสอบหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) สอดคล้องกั Burns and Grove (1997) ได้มีการเสนอแนะใช้เกณฑ์ที่ยอมรับไว้ที่ ค่า α ตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไป และจากผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) = 0.970

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการสร้างรูปแบบการพัฒนาองค์กรณวัตรกรรม สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) ฉบับร่าง สำหรับการวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 - 2 มาประกอบการวิเคราะห์เชื่อมโยง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและมีความเที่ยงตรง ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างรูปแบบ การพัฒนาองค์กรณวัตรกรรม สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน)

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการพัฒนาองค์กรณวัตรกรรม สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเครือ บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) ไปให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความถูกต้อง และให้การรับรองรูปแบบ

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปจากแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของพนักงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน 323 คน คิดเป็น ร้อยละ 80.8 โดยมีช่วง อายุระหว่าง 36-45 ปี มากที่สุด จำนวน 192 คนคิดเป็นร้อยละ 48.8 ระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุดจำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 51.3 พนักงานจากหน่วยงานฝ่ายผลิตมากที่สุด จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 35.8 ประสบการณ์ทำงานในองค์กรปัจจุบัน 16 ปีขึ้นไปมากที่สุดจำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 49.3

ขั้นตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบของการจัดการองค์กรนวัตกรรม การพัฒนาองค์กรนวัตกรรม และ ลักษณะองค์กรนวัตกรรม

องค์ประกอบด้านการจัดการองค์กรนวัตกรรม พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมสูงสุด 2 อันดับแรก ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำองค์กร ($\bar{X} = 3.64, SD = 0.496$) รองลงมาคือปัจจัยด้านพนักงาน ($\bar{X} = 3.64, SD = 0.563$) และได้นำมาเชื่อมโยงกับผลหาความสัมพันธ์จากการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณพบว่ากลุ่มตัวแปร (อิสระ) ด้านการจัดการองค์กรนวัตกรรม ที่มีอำนาจในการพยากรณ์ด้านการพัฒนาองค์กรนวัตกรรม ได้ดีที่สุดคือ ปัจจัยด้านกระบวนการพัฒนานวัตกรรม ($\bar{X} = 3.32, SD = 0.482$)

องค์ประกอบด้านการพัฒนาองค์กรนวัตกรรม พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมสูงสุด 2 อันดับแรก ได้แก่ ปัจจัยการพัฒนาศักยภาพพนักงาน ($\bar{X} = 3.87, SD = 0.565$) รองลงมาคือ ปัจจัยการพัฒนาระบบการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ ($\bar{X} = 3.67, SD = 0.485$) และได้นำมาเชื่อมโยงกับผลหาความสัมพันธ์จากการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณพบว่ากลุ่มตัวแปร

(อิสระ) ด้านการพัฒนาองค์กรนวัตกรรม ที่มีอำนาจในการพยากรณ์ด้านลักษณะการเป็นองค์กรนวัตกรรม ได้ดีที่สุดคือ ปัจจัยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ($\bar{X} = 3.63, SD = 0.591$)

องค์ประกอบด้านลักษณะองค์กรนวัตกรรม พบว่า ด้านองค์กรแห่งการเรียนรู้ นั้น พบว่า ปัจจัยการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.34, SD = 0.665$) โดยมีปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุดคือ องค์กรมีการจัดให้พนักงานได้รับการฝึกอบรมในการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ ด้านองค์กรแห่งความเป็นเลิศ นั้นพบว่า ปัจจัยการสื่อสารกับพนักงานอย่างทั่วถึง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.53, SD = 0.626$) โดยมีปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุดคือ องค์กรของท่านมีรูปแบบและช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายที่พนักงานสามารถเข้าถึง ด้านองค์กรแห่งความยั่งยืนนั้นพบว่า ปัจจัยการกำกับดูแลกิจการที่ดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.93, SD = 0.521$) โดยมีปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุดคือ องค์กรมีการจัดทำคู่มือการกำกับดูแลกิจการที่ดี มาตรฐานทางจริยธรรม และจรรยาบรรณในการดำเนินธุรกิจ และมีการสื่อสารให้พนักงานทุกคนในองค์กรได้ปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างรูปแบบและการตรวจสอบเพื่อยืนยันรูปแบบการพัฒนาองค์กรนวัตกรรมสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ใน เครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

ส่วนที่ 1 ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มาจัดทำร่างรูปแบบการพัฒนาองค์กรนวัตกรรมสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบด้านการจัดการองค์กรนวัตกรรม สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) ผู้นำองค์กร ซึ่งควรมีลักษณะดังนี้ ผู้นำต้องสามารถกำหนดวิสัยทัศน์

วัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ชัดเจน ผู้นำมีการเปิดกว้าง ยอมรับความคิดเห็นของพนักงาน และให้การสนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมนวัตกรรมขององค์กรอย่างสม่ำเสมอ 2) พนักงาน คือ บุคลากรที่มีความสำคัญในการเป็น องค์กรนวัตกรรม ต้องได้รับการฝึกอบรม ในด้าน ต่างๆ เพื่อให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งต้อง ได้รับการสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ นวัตกรรมขององค์กรอย่างสม่ำเสมอ และมีทัศนคติ ที่ดีในการทำงาน 3) กระบวนการพัฒนานวัตกรรม คือ กระบวนการที่มีความสำคัญในการเป็นองค์กร นวัตกรรมโดยส่งเสริมให้พนักงานมีการแสดงออกความ คิดสร้างสรรค์ในกระบวนการทำงานทุกขั้นตอน และมีระบบการให้รางวัลกับพนักงานเพื่อเป็นแรงจูงใจให้ พนักงานกล้าแสดงความคิดเห็นเพื่อให้มุ่งเน้นการสร้าง นวัตกรรมในองค์กร

2. องค์กรประกอบด้านการพัฒนาองค์กรนวัตกรรม ที่สำคัญสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ประกอบไปด้วยองค์ ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) การ พัฒนาศักยภาพพนักงาน เป็นการพัฒนาความรู้ความ สามารถ เพื่อดึงศักยภาพออกมาใช้ในการทำงาน เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร 2) การพัฒนาระบบ เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นกระบวนการในการดำเนินงาน ปรับปรุงระบบการเข้าถึงข้อมูล เพื่อให้องค์กรมี การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ มีการแข่งขันทางธุรกิจ สูง สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว 3) การพัฒนา ผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นการเพิ่มศักยภาพทางการแข่งขัน ให้ กับธุรกิจ โดยต้องพิจารณาพัฒนาผลิตภัณฑ์สอดคล้อง กับความต้องการของลูกค้า และตาม Product Life Cycle ของตลาด และทันตามความต้องการของตลาด (Time to market)

3. องค์กรประกอบด้านลักษณะการเป็นองค์กร นวัตกรรมสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ประกอบไปด้วยองค์

ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) องค์กร แห่งการเรียนรู้ เป็นลักษณะขององค์กร ที่จะต้องมี การเรียนรู้พัฒนาตัวเองตลอดเวลา มีรูปแบบ วิธีความ คิดสร้างสรรค์ของพนักงาน มีการส่งเสริมให้เกิดการ ทำงานเป็นทีม มีการส่งเสริมให้เกิดการคิดเชิงระบบ สอดคล้องกับแนวคิดของ Inwang (2017) ที่ได้กล่าว ว่า กระบวนการจัดการความรู้ ประกอบไปด้วย ด้าน การแสวงหาและสร้างความรู้ ด้านการจัดเก็บความรู้ ด้านการแบ่งปันความรู้ ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ 2) องค์กรแห่งความเป็นเลิศ เป็นลักษณะขององค์กร ที่สำคัญดังนี้ มีการนำแนวคิดของการปฏิบัติงานที่ เป็นเลิศ (Operation Excellence) เข้ามาใช้ในการ ดำเนินงานพัฒนาองค์กร ซึ่งจะประกอบด้วย การ ทำ Knowledge Management การส่งเสริมให้เกิด บรรยากาศในการทำงาน 3) องค์กรแห่งความยั่งยืน เป็นลักษณะขององค์กร ที่สำคัญดังนี้ มีการพัฒนา นวัตกรรมอย่างต่อเนื่องสามารถตอบสนองความ ต้องการของลูกค้าได้ตลอดเวลาและอย่างรวดเร็วทัน เวลา มีการรณรงค์กระตุ้นให้พนักงานมีความผูกพัน องค์กร

ส่วนที่ 2 การตรวจสอบเพื่อยืนยันความเหมาะสม ของรูปแบบการพัฒนาองค์กรนวัตกรรมสำหรับธุรกิจ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) โดย ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 ท่าน ซึ่งเป็นผู้บริหารระดับสูงในกลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรม ปิโตรเคมี ใน เครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) โดย มีความคิดเห็น ต่อองค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนา องค์กรนวัตกรรม สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และสามารถนำไปใช้ ประโยชน์ได้จริงอยู่ในระดับมาก

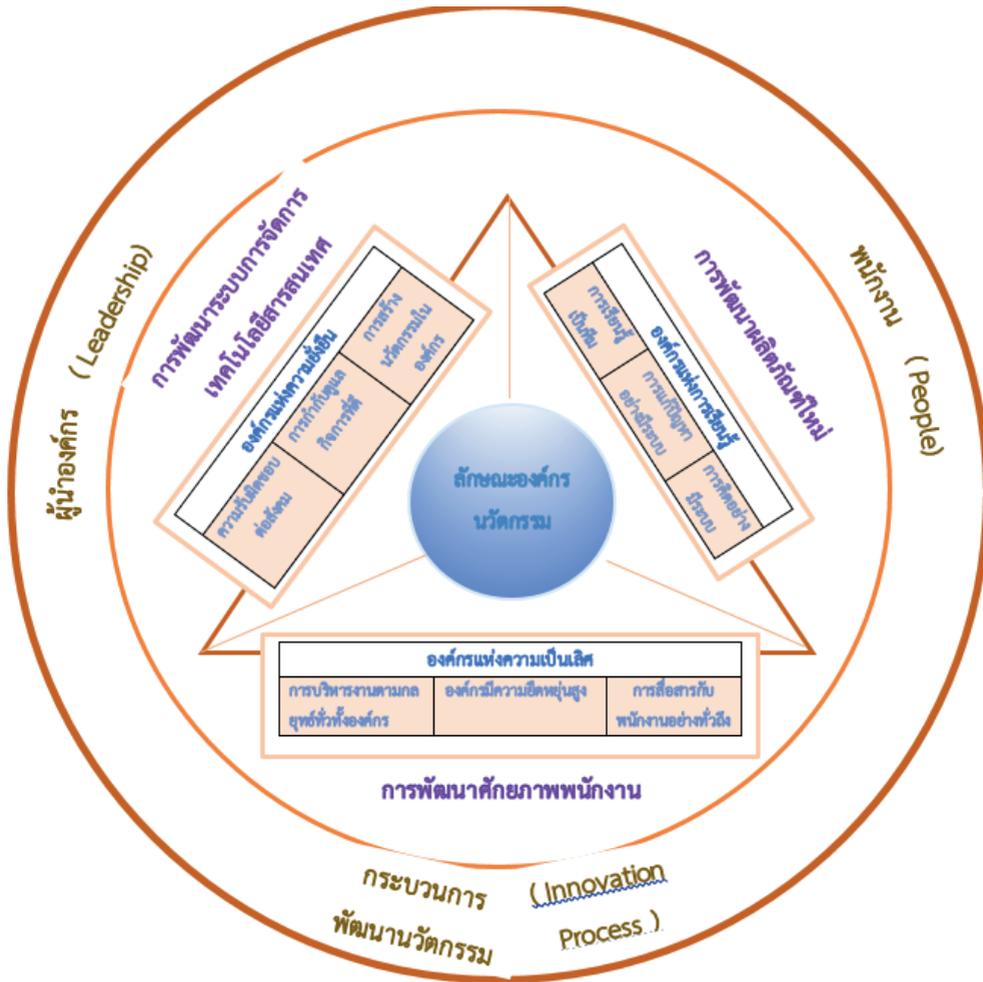
อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการดำเนินการวิจัยที่นำเสนอ มีประเด็นสาระสำคัญที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

การอภิปรายผล รูปแบบการพัฒนาองค์กรนวัตกรรมสำหรับธุรกิจ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) องค์กรประกอบที่ 1 ด้านปัจจัยสำคัญ ที่ส่งผลต่อการจัดการองค์กรนวัตกรรม สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ซึ่งธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีนั้นเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีการลงทุนสูง มีการแข่งขันทางเทคโนโลยีนวัตกรรม ในการผลิตสูง โดยมีปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ 1) ด้านผู้นำองค์กร 2) ด้านพนักงาน 3) ด้านกระบวนการพัฒนานวัตกรรม องค์กรประกอบที่ 2 ปัจจัยการพัฒนาองค์กรนวัตกรรม ซึ่งประกอบไปด้วย ปัจจัยสำคัญได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาศักยภาพพนักงาน 2) ด้านการพัฒนาระบบการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ 3) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ องค์กรประกอบที่ 3 ปัจจัยลักษณะการเป็นองค์กรนวัตกรรม ประกอบไปด้วย 1) องค์กรแห่งการเรียนรู้ 2) องค์กรแห่งความเป็นเลิศ 3) องค์กรแห่งความยั่งยืน

การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาองค์กรนวัตกรรม สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรม

ปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ซึ่งได้มีการพิจารณาความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง การใช้ประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับ Pengsawad (2010) ที่ได้กล่าวว่า กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบ สามารถสรุปได้เป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ 2) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ โดยผลการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 ท่าน ซึ่งเป็นผู้บริหารระดับสูงในกลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่า รูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาองค์กรนวัตกรรมสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ประกอบไปด้วย องค์กรประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ 1) องค์กรประกอบด้านการจัดการองค์กรนวัตกรรม 2) องค์กรประกอบด้านการพัฒนาองค์กรนวัตกรรม 3) องค์กรประกอบด้านลักษณะการเป็นองค์กรนวัตกรรม ซึ่งมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ ดังภาพ 2

ภาพ 2 รูปแบบการพัฒนางค์กรนวัตกรรมสำหรับธุรกิจ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ในการวิจัยครั้งนี้ได้องค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนางค์กรนวัตกรรม สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ใน เครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1.องค์ประกอบด้านการจัดการองค์กรนวัตกรรม โดยมีปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ (1.1) ผู้นำองค์กร (1.2) พนักงาน (1.3) กระบวนการพัฒนานวัตกรรม 2. องค์ประกอบด้านการพัฒนางค์กรนวัตกรรม โดยมีปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่

(2.1) การพัฒนาศักยภาพพนักงาน (2.2) การพัฒนาระบบการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ (2.3) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ 3.องค์ประกอบด้านลักษณะองค์กรนวัตกรรม ที่สำคัญ ได้แก่ (3.1) องค์กรแห่งการเรียนรู้ (3.2) องค์กรแห่งความเป็นเลิศ (3.3) องค์กรแห่งความยั่งยืน ซึ่งสามารถนำผลการวิจัยมาใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการและพัฒนางค์กรสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ใน เครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านการบริหารงานทรัพยากรบุคคล จากผลการวิจัยพบว่า ผู้นำองค์กรและพนักงานทุกคนในองค์กร เป็นปัจจัยสำคัญมากในด้านการจัดการองค์กรนวัตกรรมสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ซึ่งอุตสาหกรรมปิโตรเคมี เป็นอุตสาหกรรม ขนาดใหญ่ ใช้เงินลงทุนสูงมาก และมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในกระบวนการผลิต ดังนั้น ผู้นำองค์กรจะมีบทบาทที่สำคัญในการขับเคลื่อนการเป็นองค์กรนวัตกรรม โดยผู้นำองค์กรจะต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ และกำหนดทิศทางในการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรนวัตกรรมอย่างชัดเจน

2. ด้านการบริหารจัดการองค์ความรู้ จากผลการวิจัยพบว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้ นั้นมีความสัมพันธ์กับลักษณะการเป็นองค์กรนวัตกรรม ซึ่งอุตสาหกรรมปิโตรเคมี เป็นอุตสาหกรรม มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในกระบวนการผลิต ดังนั้นแหล่งข้อมูลความรู้ต่างๆ มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการที่จะพัฒนาองค์กร ซึ่งการที่องค์กรต้องสูญเสียความรู้ไปพร้อมกับคนที่บุคลากรลาออกหรือเกษียณ อายุราชการ อันส่งผลกระทบต่อ การดำเนินการขององค์กรเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นจากแนวคิดที่มุ่งพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้มากเพียงอย่างเดียวจึงเปลี่ยนไป การบริหารจัดการความรู้ ให้เป็นระบบจึงมีความสัมพันธ์กับองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) เป็นอย่างยิ่ง หากองค์กรจะพัฒนาตนเองให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และองค์กรนวัตกรรม ก็จำเป็นจะต้องมีการบริหารจัดการความรู้ภายในองค์กรให้เป็นระบบเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรเรียนรู้ได้จริงและต่อเนื่อง ต้องมีการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในองค์กร ซึ่งการบริหารจัดการความรู้ ต้องให้การสนับสนุนส่งเสริม และให้ความรู้แก่หน่วยงานต่างๆ เพื่อให้สามารถดำเนินการบริหารจัดการความรู้ได้อย่างถูกต้องและเป็นระบบ

3. ด้านการบริหารระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาระบบการจัดการ

เทคโนโลยีสารสนเทศ มีความสำคัญต่อการพัฒนาเป็นองค์กรนวัตกรรม ซึ่งอุตสาหกรรมปิโตรเคมี เป็นองค์กรขนาดใหญ่ และเป็นอุตสาหกรรมที่มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในกระบวนการผลิต โดยมีการนำโปรแกรมที่ทันสมัยต่างๆ มาใช้ในการบริหารงานจัดการด้านต่างๆ และมาใช้ในการควบคุมเครื่องจักรที่ทันสมัย ดังนั้นต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานระบบการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้สามารถรองรับการทำงานที่เปลี่ยนไป ให้เกิดความสะดวก รวดเร็วในการทำงาน โดยต้องมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อทำให้ความสามารถด้านนวัตกรรมมีการกระจายไปทั่วทั้งองค์กร เพื่อนำมาสนับสนุนการทำงานด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การขับเคลื่อนองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรม

4. ด้านการบริหารจัดการโครงสร้างองค์กร จากผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการเป็นองค์กรนวัตกรรมนั้น ต้องมีลักษณะของการเป็นองค์กรสมัยใหม่ มีการปรับโครงสร้างทำให้นวัตกรรมกลายเป็นความสามารถหลักของทั่วทั้งองค์กรได้ โดยการจัดตั้งหน่วยงานที่บริหารจัดการนวัตกรรมขององค์กร โดยโครงสร้างองค์กรต้องมีความยืดหยุ่นสูง มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจไปสู่ระดับปฏิบัติการ และองค์กรมีโครงสร้างองค์กรในลักษณะแบนราบ ที่สามารถสื่อสารข้อมูลต่างไปยังพนักงานทุกระดับได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรได้มีการนำรูปแบบการพัฒนาองค์กรนวัตกรรม สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด ((มหาชน)) ไปศึกษาและทำการวิจัยเพิ่มเติมในการนำไปประยุกต์ใช้สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆ ตามสภาพความเหมาะสมของธุรกิจในแต่ละประเภท

2. สำหรับกรอบแนวคิดในการวิจัย ควรได้มีการนำตัวแปรปัจจัยอื่นๆ ที่ได้จากการสังเคราะห์ มา

ใช้ในการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาองค์กรนวัตกรรม และทำให้ผลงานวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3. ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาองค์กรนวัตกรรมสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมีใน เครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ด้วยระเบียบวิธีวิจัยอื่นๆ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความสมบูรณ์สำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ในองค์กรอื่นต่อไป

4. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ ขนาดตัวอย่าง เฉพาะพนักงานและผู้บริหารบริษัท พีทีที โกลบอล เคมีคอล จำกัด (มหาชน) หรือ PTTGC และ บริษัท ไออาร์พีซี จำกัด (มหาชน) หรือ IRPC ซึ่งเป็นแกนหลักสำหรับกลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรม ปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ซึ่งการศึกษา ค้นคว้า ในอนาคต ควรมีการเลือกใช้ขนาดตัวอย่างที่มีความ

หลากหลาย ครอบคลุมทุกบริษัทของกลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรม ปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

5. ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาองค์กรนวัตกรรม สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ใน เครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เป็นการตรวจสอบผ่านแบบสอบถาม โดยผู้เชี่ยวชาญ โดยได้มีการพิจารณาด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้องและด้านการนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งการศึกษา ค้นคว้าในอนาคต ควรมีการศึกษาในการจัดทำคู่มือหลักสูตรการพัฒนาองค์กรนวัตกรรมและควรได้มีการนำไปทดลองเพื่อใช้งานจริงและมีการติดตามประเมินผลในองค์กรสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ในเครือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ต่อไป

Reference

- Burns, N., & Grove, S. K. (1997). *The practice of nursing research: Conduct, critique & utilization* (3rd ed). Saunders, Philadelphia, Pa.; London
- Holder, B. J., & Matter, G. (2008). *The Innovative Organization*. Retrieved from <http://www.geocities.com/collegePark/Library/1048/innova.html>
- Inwang, K. (2017). An academic leadership developmental model by knowledge management of executives from private universities. *Association of Private Higher Education Institutions of Thailand Journals*, 6(1), 114-129. [In Thai]
- Krungsri Research Forecasts. (2017). *Petrochemical Industry Analysis*. Retrieved from https://www.krungsri.com/.../IO_Petrochemicals_2017_TH.aspx [In Thai]
- Kuczmarski, T. D. (2003). What is Innovation And Why aren't Companies Doing More of it. *Journal of Consumer Marketing*, 20(6), 536-541.
- McGregor, J. (2008). *The World's Most Innovative Companies*. *Bloomberg BusinessWeek*. (April). Retrieved from http://www.businessweek.com/magazine/content/08_17/b4081061866744.html.
- National Innovation Agency. (2012). *Total Innovation Management*. Ministry of Science and Technology. Retrieved from <http://www.tim.in.th> [In Thai]
- National Innovation Agency. (2014). *Innovation Development Process*. Ministry of Science and Technology. Retrieved from <http://www.nia.or.th>. [In Thai]
- PTT Public Company Limited . (2016). *Financial Statement Report*. Retrieved from <http://www.pttplc.com/th/Media-Center/Pages/Annual-Report.aspx>. [In Thai]
- Pengsawad, W. (2010). Research for Development Model. *Rajabhat Sakon Nakhon University Journal*, 2(4), 2-15. [In Thai]
- Quinn, J. B. (1991). Managing Innovation: Controlled Chaos. *Harvard Business Review*. 63(3), 17-28.
- Rovinelli , R. J., & Hambleton, R. K. (1997). On the use of context specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of education Research*, 2, 49-60.
- SCG Public Company Limited. (2016). *Financial Statement Report*. Retrieved from <https://scc.listedcompany.com/misc/FS/20170125-scc-fs-4q2016-th-02.pdf>. [In Thai]
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. New York: Harper and Row.

นวัตกรรมรูปแบบการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ลักขมี ทุ่งหว่า¹ อมร ฤงสุวรรณ² พงจิต วรรณวัต³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (2) สร้างนวัตกรรมรูปแบบการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จากผู้เชี่ยวชาญในภาคเอกชนและภาครัฐซึ่งเป็นผู้บริหารระดับสูง และระดับกลางที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จำนวน 17 ท่าน โดยใช้การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเฉพาะเจาะจง

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยส่วนใหญ่ธุรกิจมีการดำเนินงานอยู่ภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และให้ความสำคัญกับการพัฒนาเทคโนโลยี อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ในโลกดิจิทัล เทคโนโลยี 5G สำหรับบริการอินเทอร์เน็ตเคลื่อนที่ความเร็วสูง บริการ Internet of Things บริการ Over-the-Top เทคโนโลยี Big Data และ Data Analytics เทคโนโลยี Cloud และ Infrastructure as a Service รวมถึงการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เป็นช่องทางรับ – ส่งสัญญาณอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือว่าเป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อการสร้างความสัมพันธ์ได้ส่วนหนึ่ง

2. การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย (1) การสร้างความไว้วางใจ (2) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (3) การพัฒนาเทคโนโลยีและการสื่อสาร เพื่อสนับสนุนการสร้างความสัมพันธ์ และ (4) การเอาใจใส่ในการติดตาม การเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน

คำสำคัญ: นวัตกรรม; การจัดการความสัมพันธ์; เศรษฐกิจสร้างสรรค์; เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

¹ หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
399 ถนนสามเสน แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300, ประเทศไทย
อีเมล: laksamee.thu@kbu.ac.th

² คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

³ บริษัท ทู คอรัปเปอร์เซ็น จำกัด (มหาชน)

Innovative Model Relationship Management Between Business and Public for Creative Economy Case Study: Information Technology and Communication Business

Laksamee Thungwha¹ Amorm Thoongsuwan² Paujit Wannawat³

Abstract

The objectives of the study were to 1) Study the current situation and trends in the relationship management between business and public for creative economy, and 2) To offer the innovative model to manage the relationship management between business and public for creative economy. This research is a qualitative study using document research and In-depth interview. The samples were middle and top level executive 17 experts from the business and public sectors that involve in information technology and communication, using purposive sampling method.

The results of this research found that

1. The current situation and trends in the relationship management between business and the public for creative economy are performed under relevant laws. Most businesses focus on developing broadband technology in digital power technology in the digital age has already happened and will happen in the future. Technology 5G for mobile broadband Internet services, Internet of Things technology services Over-the-Top Big Data and Data Analytic and Cloud Infrastructure as a Service technology, including the use of new technologies as a way to get transmitting high-speed Internet is constantly evolving. These are the technology used to create the relationship.

2. The research findings indicated that relationship management between business and public consists of (1) trust (2) human resource development. (3) technology management. (4) empathy

Keywords: Innovation; Relationships Management; Creative Economy; Information Technology and Communication

¹ Doctor of Business Administration Program, Rajamangala University of Technology Phranakon
399 Samsen Road, vajira hospital, Dusit, Bangkok 10300, Thailand
E-mail: laksamee.thu@kbu.ac.th

² Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Phranakon

³ True Corporation Public Company Limited

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ผสมกับการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ ได้ขยายตัวเข้าสู่ระดับอุตสาหกรรมเป็นอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industry) เศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ กระบวนการหรือกิจกรรม โดยเกิดจาก 2 ปัจจัยหลักด้วยกันคือ 1) ทุนทางปัญญา หรือองค์ความรู้ และ 2) ทักษะการประยุกต์นำความคิดสร้างสรรค์ นั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในเชิงพาณิชย์ การมุ่งพัฒนาประเทศไปสู่ระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการพยายามยกระดับประเทศไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการเพื่อที่จะนำมาสู่การเจริญเติบโตและความกินดีอยู่ดีของคนในประเทศ

ธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ถือว่า เป็นหนึ่งในธุรกิจสร้างสรรค์ไทยที่มีศักยภาพและมีโอกาสในการพัฒนาหลายประการ เนื่องจากอุปกรณ์ดิจิทัลพกพาถูกนำไปใช้เพื่อยกระดับมาตรฐานและส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินการของภาคธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการติดต่อประสานงานของแต่ละหน่วยงาน การติดตามข้อมูลข่าวสาร และขั้นตอนทางธุรกิจแบบเรียลไทม์ (real time) เป็นเทคโนโลยีที่เข้ามาช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าหรือบริการผ่านกระบวนการที่เกี่ยวข้องตลอดโซ่อุปทาน รวมถึง การที่รัฐบาลมีนโยบายในการที่จะพัฒนาประเทศให้ก้าวไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีส่วนทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในปัจจุบันมีความสะดวกสบายมากขึ้น ทำให้คนในสังคมมีการติดต่อสื่อสารถึงกันได้ง่ายและรวดเร็ว มีการทำกิจกรรมหลายอย่างร่วมกัน กลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมายภายใต้นโยบายประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) คือ กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูง (Creative, Culture & High Value Services) ซึ่งการจะทำให้

การดำเนินนโยบายให้สำเร็จ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกัน เพื่อสอดคล้องกับนโยบายประชารัฐของรัฐบาล การขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Thailand) จึงเป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาคเอกชนและรัฐ อันจะแสดงถึงความพร้อมของประเทศไทยในการสร้างการยอมรับในการเข้าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy)

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างภาคเอกชนและรัฐยังคงมีปัญหาในด้านการประสานความร่วมมือ หรือความเข้าใจบางประเด็นยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การจัดการความสัมพันธ์เป็นพื้นฐานในการสร้างความร่วมมือ การสร้างการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้เศรษฐกิจเติบโตไปพร้อมกันเพื่อสร้างความร่วมมือของธุรกิจ และภาครัฐ ซึ่งจะต้องอาศัยการจัดการความสัมพันธ์กับคู่ค้า เป็นเครื่องมือหลักในการทำให้คู่ค้าในองค์การ เกิดความพึงพอใจ เกิดความจงรักภักดี มีความไว้วางใจ สร้างเครือข่ายพันธมิตรธุรกิจที่เข้มแข็ง

จากข้างต้นที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยจึงสนใจแนวคิดนี้ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นนวัตกรรมในเชิงวิสัยทัศน์ (Paradigm Shift) อันจะสามารถพัฒนานำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติให้เกิดมรรคผลได้ต่อไปอย่างเป็นรูปธรรม ในการสร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนาด้านการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐเพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารและคมนาคม เพื่อให้สอดคล้องตามนโยบายและยุทธศาสตร์ของภาคธุรกิจต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์

1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์

2) สร้างนวัตกรรมรูปแบบการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์

นิยามศัพท์

นวัตกรรม หมายถึง สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม อาจเป็นความคิด วิธีการหรืออุปกรณ์ที่มีความเป็นเอกภาพ มีคนที่สร้างสรรค์ เป็นการพัฒนาระบบงานที่มีอยู่ และมีการยอมรับ ความคิดและกิจกรรมใหม่นั้น (Zhuang, 2008)

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นระบบเศรษฐกิจใหม่ที่มีกระบวนการนำวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และ เทคโนโลยีมารวมกัน โดยสินค้าและบริการเชิงสร้างสรรค์เหล่านี้มีองค์ประกอบที่มีลักษณะเด่นร่วมกันคือ มีความเป็นเอกลักษณ์ยากต่อการลอกเลียนแบบ และมักขายได้ราคา (Howkins, 2001)

การจัดการความสัมพันธ์ (Relationship Management) การจัดการความสัมพันธ์ทางธุรกิจ เป็นวิธีการทางธุรกิจ สำหรับการกำหนดความเข้าใจ และการสนับสนุนที่หลากหลายของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการได้รับข้อมูลและการบริการ

ธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือ ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ” หรือ “Information Technology” ตรงกับคำศัพท์ที่ว่า “Informatique” ซึ่งหมายถึง “การนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีอื่นๆ มาใช้ในงานที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคม”

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาเกี่ยวกับ การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐ เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ กรณีศึกษา ธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ขอบเขตด้านเวลา การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาในการศึกษา และสัมภาษณ์เชิงลึก ตั้งแต่ เดือนมิถุนายน 2560 ถึง เดือนเมษายน 2561

ขอบเขตด้านประชากร ผู้ให้ข้อมูลหลัก ในงานวิจัยนี้ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้บริหารระดับสูง และระดับกลางจากภาคเอกชน และภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่งานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระหว่างธุรกิจและรัฐจำนวน 17 ท่าน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ผลที่ได้จากการวิจัย ทำให้ได้นวัตกรรมรูปแบบการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งจะ เป็นสารสนเทศในการประกอบการตัดสินใจในระดับบริหาร และระดับนโยบาย ให้แก่ทั้งหน่วยงานภาคเอกชน และรัฐ

การทบทวนวรรณกรรม

นวัตกรรม

เป็นทรัพยากรสำคัญของการสร้างความสำเร็จทางการแข่งขัน ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จขององค์กร องค์กรที่มีนวัตกรรมจะมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง (Schumpeter, 1961; Damanpour, Szabat and Evan, 1989) นวัตกรรม จำแนกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) Product Innovation : การเปลี่ยนแปลงใน “ผลิตภัณฑ์หรือบริการ” ขององค์กร 2) Process Innovation : การเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิต หรือกระบวนการนำเสนอผลิตภัณฑ์ หรือกระบวนการนำนวัตกรรมสู่ตลาด

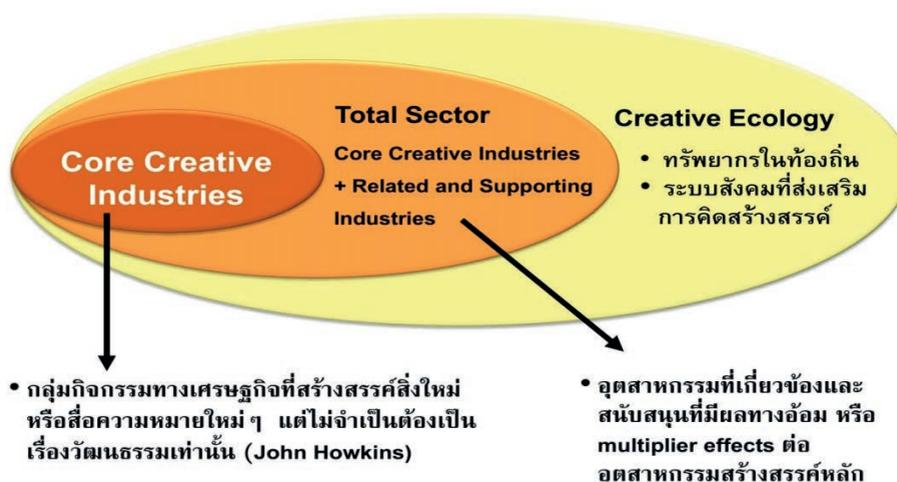
3) Position Innovation : การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสินค้าหรือบริการ หรือเปลี่ยนตำแหน่งนวัตกรรมสินค้า หรือบริการที่เคยออกสู่ตลาดมาแล้วให้รับรู้ใหม่

4) Paradigm Innovation : การมุ่งให้เกิดนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงกรอบความคิด (Schumpeter, 1961) งานวิจัยนี้ เป็นนวัตกรรมกรอบแนวคิด (Paradigm Innovation) ซึ่งถือว่าเป็นหนึ่งในกลยุทธ์สำคัญในการสร้างและรักษาความสามารถในการแข่งขันได้

ท่ามกลางกระแสการแข่งขันของโลกธุรกิจที่ไร้พรมแดน และการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีการสื่อสารและคมนาคม เป็นเรื่องง่ายไม่ยุ่งยากและซับซ้อน ด้วยเหตุนี้ ประเทศผู้นำทางเศรษฐกิจหลายประเทศ จึงหันมาส่งเสริมการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสินค้าและบริการใหม่ๆ และหลีกเลี่ยงการผลิตสินค้าที่ต้องต่อสู้ด้วยราคาเป็นหลัก โดยหัวใจของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ก็คือ แนวคิดหรือแนวปฏิบัติที่สร้าง/เพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการได้โดยไม่ต้องใช้ทรัพยากรมากนัก แต่ใช้ความคิดสติปัญญา และความสร้างสรรค์ให้มากขึ้น

Department for Culture Media and Sport (DCMS) ของประเทศสหราชอาณาจักร (DCMS Model) เป็นหน่วยงานแรกที่ได้เริ่มกำหนดประเภทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ขึ้นในปี ค.ศ.1998 โดยได้ตั้งคำจำกัดความว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ จุดเริ่มต้นของการใช้ความคิดสร้างสรรค์, ทักษะ, และพรสวรรค์ส่วนบุคคลเพื่อเพิ่มศักยภาพในการสร้างความมั่งคั่งและการสร้างงานจากการใช้ประโยชน์ในเชิงของทรัพย์สินทางปัญญา”

องค์ประกอบและขอบเขตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ Howkins (2001) ได้อธิบายแกนหลักของ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่าประกอบด้วย กลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สร้างสรรค์สิ่งใหม่ หรือสื่อความหมายใหม่ๆ โดยไม่จำกัดว่าต้องเป็นเรื่องของวัฒนธรรมเท่านั้น อันก่อให้เกิดอุตสาหกรรมที่เป็นผลมาจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สร้างสรรค์สิ่งใหม่ และสนับสนุนให้เกิดเป็น “อุตสาหกรรมสร้างสรรค์” เป็นผลให้เกิดระบบนิเวศของการสร้างสรรค์ที่หลากหลาย อันประกอบด้วย ทรัพยากรในท้องถิ่น และระบบสังคมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

ภาพ 1 องค์ประกอบและขอบเขตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์
ที่มา : John Howkins (as cited in Termpitthayapaisit, 2011)

จากภาพ 1 ขอบเขตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ประกอบด้วย กลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ สร้างสรรค์ สิ่งใหม่ ซึ่งไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นเรื่องวัฒนธรรม เท่านั้น เป็นระบบเศรษฐกิจใหม่ที่มีกระบวนการนำ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีมารวมกัน โดย สินค้าและบริการสร้างสรรค์เหล่านี้ มีองค์ประกอบ ที่มีลักษณะเด่นร่วมกันคือ มีความเป็นเอกลักษณ์ยาก ต่อการลอกเลียนแบบ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้า หรือบริการนั้นๆ สำหรับธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร ถือเป็น อุตสาหกรรมสร้างสรรค์หนึ่ง ที่เกี่ยวข้องกับ software หรือ ผลิตภัณฑ์ดิจิทัล

การจัดการความสัมพันธ์ (Relation Management)

การสร้างและคงไว้ซึ่งสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น หรือระหว่างองค์กร จะเกิดบรรลุผลได้ ต้องอาศัย คุณลักษณะที่สำคัญของบุคคล ในการยอมรับ และ ส่งเสริมซึ่งกันและกัน และนอกจากนี้ ปัจจัยที่สำคัญอีก ประการหนึ่ง คือ ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น อันได้แก่ การเปิดเผยตนเอง การไว้วางใจซึ่งกันและกัน และการสื่อสารความเข้าใจ

การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนและภาครัฐ ถือเป็นการสร้างความร่วมมือ และเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความเข้มแข็ง เพื่อใช้เป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนนโยบาย การสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน อันจะนำมาซึ่งการแข่งขันในเวทีระดับสากลได้ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐ สอดคล้องกับ แนวคิด ประชาธิปไตย มีความจำเป็นและมีความสำคัญ ในการสร้างความสามารถทางการแข่งขันของธุรกิจ อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจไทย ที่มีประเด็นต้องนำไปปฏิบัติให้เกิดมรรคผล

สำหรับแนวคิดที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาเพื่อการพัฒนา นวัตกรรมรูปแบบการจัดการความสัมพันธ์ อีกหนึ่งแนวคิด คือ การจัดการความสัมพันธ์กับลูกค้า หรือ Customer relationship marketing (CRM) และ

การจัดการคู่ค้าสัมพันธ์ (Supplier Relationship Management) ซึ่ง การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ มีต้นกำเนิดมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา ในตอนต้นทศวรรษ 1980 จากแนวคิดในเรื่องการตลาดสร้างสัมพันธ์ (Marketing Relationship Management) เป็นแนวคิดพื้นฐานของ CRM กลยุทธ์การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนา และรักษาสัมพันธ์ภาพระยะยาวระหว่างองค์กรกับลูกค้าให้ธุรกิจได้

ในความสัมพันธ์ทางธุรกิจมากมาย เทคโนโลยีเป็นจุดเริ่มต้นของวิธีใหม่ของการทำงานที่ บริษัท ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ ทุกบริษัทมีข้อมูลทั่วไปของลูกค้า และข้อมูลนี้เป็นข้อมูลที่แยกต่างหาก ซึ่งถือว่า เป็นหนึ่งในความท้าทายสำคัญของบริษัทที่ต้องเผชิญ ดังนั้น เทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญในการใช้กลยุทธ์นี้ เพื่อการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า

แบบจำลองการสร้างสัมพันธ์กับลูกค้าทั้งที่เป็น คู่ค้า และผู้บริโภค ซึ่งเป็นแนวคิดต้นแบบของโปรแกรม CRM ที่พบเห็นในปัจจุบันไว้ 4 รูปแบบ คือ การสร้างความสัมพันธ์ด้วยรางวัล การสร้างความสัมพันธ์ตามเงื่อนไขสัญญา การสร้างความสัมพันธ์ด้วยคุณค่าเพิ่ม และการสร้างความสัมพันธ์ด้วยการให้ความรู้เฉพาะ ด้าน ดังนั้น แบบจำลองสามารถใช้เป็นกลยุทธ์ที่ปรับให้ สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดเวลา เพื่อให้องค์กรสามารถรักษาลูกค้าในระยะยาว และสร้างความจงรักภักดีของลูกค้าได้ (Rapp & Collins, 1995)

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า มีนักวิจัยที่ได้ศึกษาด้านการสร้างความสัมพันธ์กับคู่ค้า ลูกค้า รวมถึง การสร้างความร่วมมือในธุรกิจ เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีงานวิจัยที่สนับสนุนความคิดนี้ ดังนี้

Jiang, Henneberg, and Naudé (2012) ทำการวิจัยการจัดการความสัมพันธ์กับคู่ค้าในอุตสาหกรรมก่อสร้าง ผลกระทบของความน่าเชื่อถือ และการพึ่งพา

อาศัย โดยงานวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ทางธุรกิจในสหราชอาณาจักรในอุตสาหกรรมก่อสร้างขึ้นอยู่กับความไว้วางใจหรือความน่าเชื่อถือระหว่างความร่วมมือในกลุ่มที่เกี่ยวข้อง การศึกษานี้เป็นการค้นหาลักษณะเชิงประจักษ์ เกี่ยวกับผลกระทบของความน่าเชื่อถือและการพึ่งพาอาศัยความสัมพันธ์ในอุตสาหกรรม จากผลการสำรวจโดยใช้โมเดลสมการโครงสร้าง พบว่ามี สัมบัติ ที่เป็นปัจจัยสำหรับคุณภาพของการสร้างความสัมพันธ์ คือ พันธสัญญา การสื่อสาร ความพึงพอใจ และการวางแผนระยะยาว

Hörisch, Freeman and Schaltegger (2014) ทำการวิจัย การประยุกต์ใช้ทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการอย่างยั่งยืน เชื่อมโยง ความเหมือน ความแตกต่าง และกรอบแนวคิด จากการศึกษาวิจัยนี้เป็นการเชื่อมโยง ความเหมือน ความแตกต่าง ระหว่าง ทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสีย และการจัดการที่ยั่งยืน บนพื้นฐานของการวิเคราะห์กรอบแนวคิดเพื่อการพัฒนาอันจะนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของการนำไปประยุกต์ใช้ทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสียในการบริหารจัดการที่ยั่งยืน สรุปผลจากการวิเคราะห์ พบว่า มีความท้าทายของการจัดการความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้เสียอย่างยั่งยืน คือ การเสริมสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืน การสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน และการเพิ่มขีดความสามารถของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย รวมถึงการขับเคลื่อนด้วยการให้ความรู้ กฎ ระเบียบ การสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างยั่งยืนสำหรับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย

Iossa and Martimort (2015) ศึกษา เศรษฐศาสตร์จุลภาคอย่างง่ายของความร่วมมือภาครัฐและเอกชน จากการศึกษา ผู้วิจัยสร้างกรอบทฤษฎีแบบครบวงจรเพื่อวิเคราะห์แรงจูงใจ และปัญหาในด้านความร่วมมือจากภาคเอกชน รูปแบบพื้นฐานของการจัดซื้อจัดจ้างในสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลาย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือ และต้องใช้เพื่อการพิจารณา ประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายในการดำเนิน

งาน ระยะเวลาในการทำสัญญา ความสัมพันธ์ของผู้ประกอบการ นักการเงิน และเงินทุนของภาคเอกชน

Tae Kyung Sung (2015) ได้ทำการวิจัย เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการแข่งขันระดับโลก จากการศึกษา พบว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” ได้รับความสนใจทั่วโลก มีหลายประเทศที่มีการกำหนด เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นนโยบายที่มีจุดมุ่งหมายในการสร้างการเจริญเติบโตใหม่ ผ่านการดำเนินงานทางเศรษฐกิจที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ บนพื้นฐานความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย อยู่บนพื้นฐานการประสานงาน การเรียนรู้ ดังนั้น การสร้างตลาดใหม่และผลงานใหม่ สามารถอธิบายได้ว่าจะเป็นการพัฒนาที่มีการพัฒนา มากกว่า การเลียนแบบรูปแบบทางเศรษฐกิจ

Deepen (2007) พบว่า ความไว้วางใจ และความผูกพันระหว่างผู้ใช้บริการและผู้ให้บริการโลจิสติกส์มีผลต่อความร่วมมือระหว่างกัน การวิจัยของดัยเออร์และชู (Dyer & Chu, 2003, pp. 57-68) ได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลและยืนยันว่า ความไว้วางใจทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลเพิ่มขึ้น และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดีส่งผลให้เกิดการพัฒนาของการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน

Handfield and Bechtel (2004) ระบุว่า การศึกษาวิจัยในสาขาวิชาการจัดการโซ่อุปทาน นั้นสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้วอย่างมากมายในสาขาวิชาอื่นๆ และสามารถนำมาใช้ได้โดยไม่ต้องสร้างขึ้นใหม่ (Reinvent the wheel) เกิดจาก การสร้างให้ผู้มีส่วนได้เสียมีความไว้วางใจและเกิดขึ้นจากความน่าไว้วางใจของกิจการตนเองด้วยเช่นกัน

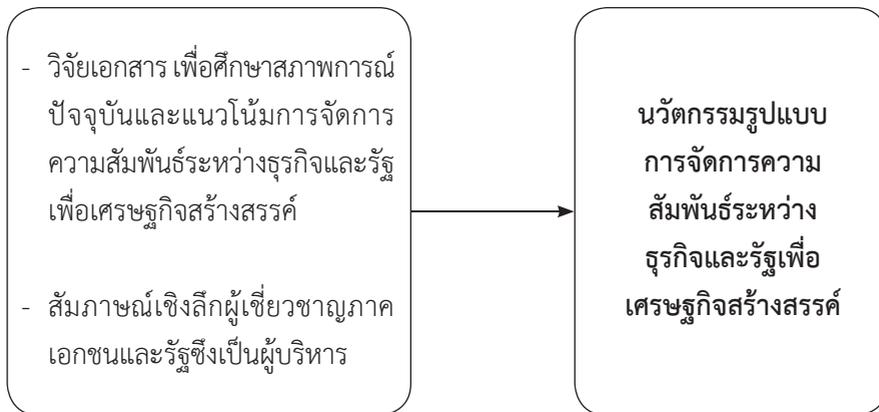
จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น พบว่า การจัดการความสัมพันธ์กับคู่ค้า (Partnership) และกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในองค์กร ส่งผลให้เกิดความร่วมมือกันในอันที่จะสร้างความเข้มแข็งและความได้เปรียบทางการแข่งขัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jiang, Henneberg, and Naudé (2012) ที่พบว่า การ

สร้างความสัมพันธ์อันดีจะเกิดขึ้นได้นั้น ต้องเกิดจากความเชื่อใจ และการสร้างความน่าเชื่อถือ ระหว่างกัน โดยมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีอยู่ 4 ปัจจัย คือ พันธสัญญา การสื่อสาร ความพึงพอใจ และการวางแผนระยะยาว มีงานวิจัยที่สนับสนุนแนวคิดนี้ คือ Hoppe and Schmitz (2013) พบว่า การสร้างแรงจูงใจด้านนวัตกรรมและข้อมูลสารสนเทศ เนื่องจากหน่วยงานรัฐต้องการสร้างคุณภาพและบริการประชาชน จึงต้องมีการให้ความสำคัญในการจูงใจเพื่อสร้างนวัตกรรมและข้อมูลสารสนเทศร่วมกันเพื่อการพัฒนา โดยการคำนึงถึงต้นทุนในอนาคตเพื่อปรับปรุงภาคบริการให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Iossa and Martimort (2015) ได้มีการวิเคราะห์แรงจูงใจ และปัญหาในด้านความร่วมมือจากภาคเอกชน รูปแบบพื้นฐานของการจัดซื้อจัดจ้างในสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลาย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือ และต้องใช้เพื่อการพิจารณา ประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ระยะเวลาในการทำสัญญา ความสัมพันธ์ของผู้ประกอบการ นักการเงิน และเงินทุนของภาคเอกชน

การสร้างความร่วมมือระหว่างธุรกิจและรัฐ มีพื้นฐานมาจากการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่าง

กัน มีผลงานวิจัยสนับสนุน คือ Deepen (2007) และ Handfield & Bechtel (2004) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลยืนยันว่า ความไว้วางใจทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลเพิ่มขึ้น และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ตีส่งผลให้เกิดการพัฒนาของการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน และความร่วมมือในระยะยาว ความไว้วางใจ ประกอบด้วย 3 มิติ คือ ความสามารถที่จะอยู่ในสภาวะที่เป็นอันตราย (Vulnerability) ความไว้วางใจที่เกิดจากความคิดความเข้าใจ (Cognitive-based trust) และ ความไว้วางใจที่เกิดจากความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affective-based trust) ความไว้วางใจจะนำมาสู่ความสัมพันธ์อันดี และสร้างความร่วมมือในการดำเนินงาน เพื่อการพัฒนาองค์กรได้อย่างยั่งยืน

การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐ เป็นการศึกษาแนวทาง หรือนวัตกรรมรูปแบบเชิงวิสัยทัศน์ (Paradigm shift) ด้านการจัดการความสัมพันธ์ โดยใช้แนวคิด การจัดการผู้จัดหา การจัดการความร่วมมือระหว่างธุรกิจและรัฐ (Public Private Partnership) ซึ่งรวมถึงการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ด้วย เพื่อนำมาซึ่งความสัมพันธ์อันดีในระยะยาว และความสำเร็จของธุรกิจอย่างยั่งยืนได้

ภาพ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดตามภาพ 2 จะเห็นได้ว่า นวัตกรรมรูปแบบการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้มาจากการวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนั้น จึงทำให้ได้ นวัตกรรมรูปแบบการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่ทั้งภาคเอกชนและรัฐ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การวิจัยเอกสาร ทำการศึกษา ค้นคว้า ข้อมูลจาก เอกสาร บทความวิชาการ และงานวิจัย

ที่เกี่ยวข้อง แลนำมาทำการสังเคราะห์ข้อมูล (Synthesize Analysis) จากเอกสารดังกล่าว

2. การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ (In-Depth Interview) มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูง ระดับกลาง ของธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วย บริษัท ทู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) จำนวน 4 ท่าน บริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) จำนวน 5 ท่าน บริษัท โทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมูนิเคชั่น จำกัด (มหาชน) จำนวน 5 ท่าน และหน่วยงานภาครัฐ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ จำนวน 1 ท่าน บริษัท การสื่อสารโทรคมนาคม จำกัด จำนวน 1 ท่าน และบริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน) จำนวน 1 ท่าน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามแบบปลายเปิด กึ่งโครงสร้าง เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In -depth Interview) ที่ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ประกอบด้วย สภาพการณ์ของธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด

2.3 ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content Analysis)

ผลการวิจัย

1. จากการวิจัยเอกสาร พบว่า สภาพการณ์และแนวโน้มทิศทางของธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศ ถือเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศในหลายๆ มิติ เพราะถือเป็นบริการพื้นฐานที่ใช้ในการดำรงชีพของประชาชน เป็นตัวสนับสนุนส่งเสริมสิทธิในการติดต่อสื่อสารและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ อันเป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เป็นส่วนหนึ่งในการประกอบกิจการของภาคธุรกิจ และการทำงานของภาครัฐอันจะก่อให้เกิดความต้องการในการบริโภคสินค้าและบริการอื่นๆ ผ่านช่องทางต่างๆ ของการบริการโทรคมนาคมที่เพิ่มขึ้น ทำให้อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ ได้รับการพัฒนาและเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ หากวิเคราะห์ระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศแล้ว ทิศทางการแข่งขันและพัฒนาประเทศในอนาคตต้องอาศัยปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อเพิ่มศักยภาพของประเทศโดยรวมให้เกิดความเชี่ยวชาญ และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา นวัตกรรมผ่านการลงทุนปัจจัยพื้นฐานในมิติต่างๆ ในการจัดทำแผนแม่บทกิจการโทรคมนาคม ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2560-2564) ได้มีแนวทางกำหนดยุทธศาสตร์ภายใต้แผนแม่บทกิจการโทรคมนาคมฯ ที่สอดคล้องกับร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอาเซียน ปี 2563 เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์อย่างบูรณาการ แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอาเซียน ปี 2563 เป็นแม่บทในการกำหนดทิศทางความร่วมมือด้านไอซีทีของอาเซียน โดยมีเป้าหมายหลัก 5 ประการ เพื่อก้าวสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัลใหม่ ภายในปี 2563 ประกอบด้วย

1. ระบบเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมทั่วถึงในราคาที่เหมาะสม

2. มีการนำไอซีทีสมัยใหม่มาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างการเจริญเติบโตของอาเซียน

3. การพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยเทคโนโลยีเมืองอัจฉริยะ

4. โอกาสด้านไอซีทีที่หลากหลายในตลาดภูมิภาคเดียว

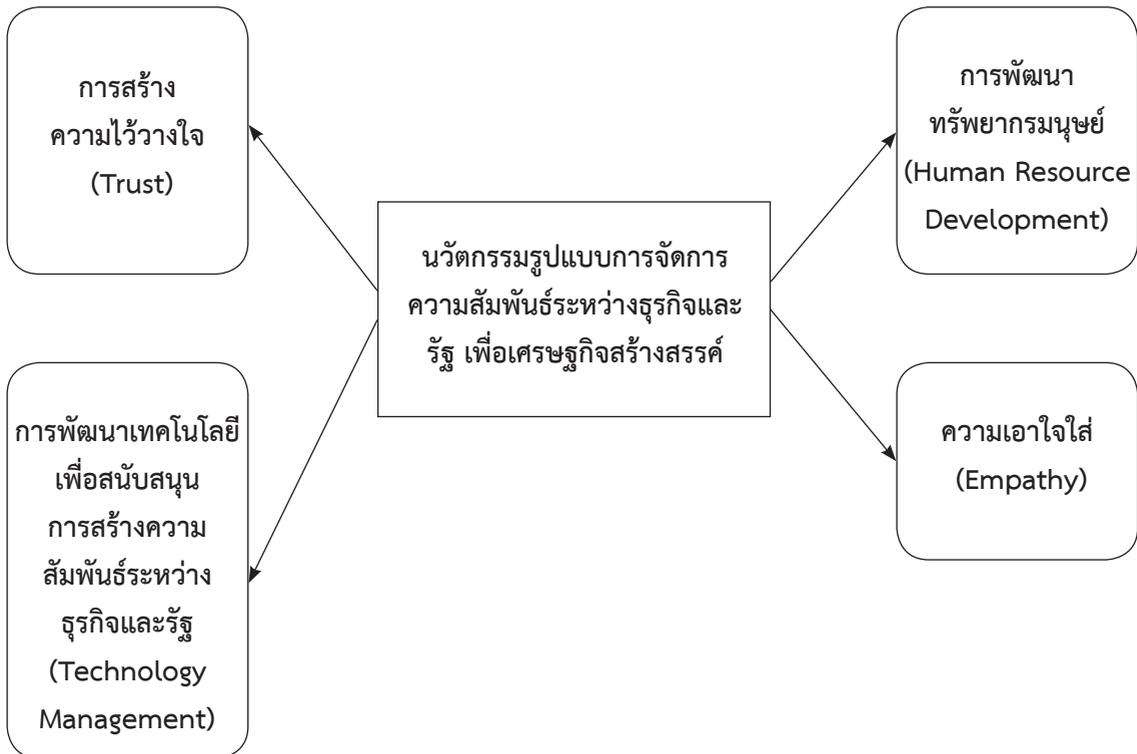
5. ตลาดดิจิทัลและชุมชนออนไลน์ที่มั่นคงปลอดภัย

สภาพการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยส่วนใหญ่ธุรกิจให้ความสำคัญกับการพัฒนาเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ในโลกดิจิทัล กระแสเทคโนโลยีใหม่ในยุคดิจิทัลที่เกิดขึ้นแล้ว และกำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต จึงหนีไม่พ้นเรื่องของเทคโนโลยี 5G สำหรับบริการอินเทอร์เน็ตเคลื่อนที่ความเร็วสูง บริการ Internet of Things บริการ Over-the-Top เทคโนโลยี Big Data และ Data Analytics เทคโนโลยี Cloud และ Infrastructure as a Service รวมถึงการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เป็นช่องทางรับ-ส่งสัญญาณอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือว่าเป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ได้ส่วนหนึ่ง

2. จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจากเรื่องการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้แก่

1) การสร้างความไว้วางใจ ประกอบด้วย ต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน การสื่อสารที่เน้นผลประโยชน์ร่วม การเปิดเผยข้อมูลระหว่างธุรกิจและรัฐ การรักษาความลับของธุรกิจ การทำตามพันธสัญญา การวางแผนการทำงานร่วมกัน การให้ความรู้แก่ผู้บริโภค ของภาคเอกชนและรัฐ การทำงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎหมาย 2) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย การพัฒนาด้านทัศนคติของธุรกิจและภาครัฐ พัฒนาด้านการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร พัฒนาด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร การสนับสนุนพัฒนาบุคลากรด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พัฒนาบุคลากรด้านบุคลิกภาพเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดี มีการสร้างบริการใหม่ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย 3) การพัฒนาเทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อสนับสนุนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐ ประกอบด้วย ระบบการสื่อสารทั้งเอกชนและรัฐที่มีประสิทธิภาพ ระบบการวิเคราะห์ข้อมูล ฐานข้อมูลของธุรกิจและรัฐที่มีความปลอดภัย ระบบการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย และระบบการติดตามข้อมูล ข่าวสารที่ทันสมัย 4) การเอาใจใส่ คือ ความใส่ใจในการติดตาม และประเมินผลการทำงานร่วมกัน การแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน ตอบโจทย์ความต้องการภาครัฐและเอกชน การให้ความเคารพ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน

ในที่นี้สามารถนำเสนอโดยสรุปเป็นนวัตกรรมรูปแบบการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ดังนี้

ภาพ 3 นวัตกรรมการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า รูปแบบนวัตกรรมการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐ ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการสร้าง ความไว้วางใจ การพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐ ส่วนปัจจัยสุดท้ายคือ การเอาใจใส่ในงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rapp and Collins (1995) และ Handfield and Bechtel (2004) ที่พบว่า ความไว้วางใจทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลเพิ่มขึ้น และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดีส่งผลให้เกิดการพัฒนาของการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน และความร่วมมือในระยะยาว ความไว้วางใจ ประกอบด้วย 3 มิติ คือ ความสามารถที่จะอยู่ในสถานะที่เป็นอันตราย (Vulnerability) ความไว้วางใจที่เกิดจากความคิดความเข้าใจ

(Cognitive-based trust) และ ความไว้วางใจที่เกิดจากความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affective-based trust) ความไว้วางใจจะนำมาสู่ความสัมพันธอันดี และสร้างความร่วมมือในการดำเนินงาน เพื่อการพัฒนาองค์กรได้อย่างยั่งยืน และควรริเริ่มนวัตกรรมใหม่ๆ นำมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ เพื่อรองรับกลยุทธ์หลักๆ ขององค์กรให้เกิดความคล่องตัวขึ้น (Setthachotsombut, 2017)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลไปใช้

ผลจากการวิจัย นวัตกรรมการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ภาคเอกชน และรัฐ ควรจะต้องเข้าใจในบทบาท อำนาจ หน้าที่ของ

แต่ละฝ่าย และจุดกลางของผลประโยชน์ร่วมสาธารณะในการทำงานร่วมกัน โดยยึดถือถึง ความโปร่งใส ถูกต้อง เป็นธรรม มีความเป็นไปได้ และเอื้อเพื่อ เห็นอกเห็นใจ เข้าใจในข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย ควรจะมีการสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นระหว่างกัน เนื่องจากความไว้วางใจโดยพื้นฐานจะเกิดจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่มากขึ้น การทำตามพันธสัญญา การมีส่วนร่วมในการทำงาน มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สำหรับบุคคลที่ต้องทำงานด้านการประสานงาน ไม่ว่าจะเป็นด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการ ด้านการสื่อสาร และ การใช้เทคโนโลยี การสร้างเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยเฉพาะเพื่อสนับสนุนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐ และควรมีการเอาใจใส่ในการติดตาม และประเมินผลการทำงานร่วมกัน เพื่อสนับสนุนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐ ทั้งนี้ ในการนำไปใช้ขึ้นอยู่กับแต่ละธุรกิจ และบริบทที่แตกต่างกันไป แต่โดยพื้นฐานการดำเนินธุรกิจที่ต้องประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ควรมีพื้นฐานในการนำไปใช้เพื่อการจัดการความสัมพันธ์จากข้อมูล

ข้างต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดกรรรูปแบบการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐ เพื่อสร้างความร่วมมือในธุรกิจ ด้วยการใช้เทคนิคเดลฟายเพื่อหาฉันทมติของผู้เชี่ยวชาญ
2. ศึกษาแนวคิดกรรรูปแบบการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและรัฐ ในธุรกิจอื่น
3. ศึกษาแนวคิดกรรรูปแบบเพื่อศึกษาการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคีทุกภาคส่วน ซึ่งจะสามารถทำให้ได้ข้อมูลเพื่อการวางแผนกลยุทธ์เพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานได้
4. ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุ ที่ส่งผลต่อการจัดการความสัมพันธ์ และสร้างความร่วมมือ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่หลากหลายและสามารถนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง

Reference

- Termpitthayapaisit, A. (2011). *The Ministry of culture office executive Ministry Committee*. National economic and social development. [In Thai]
- Deepen, J. M. (2007). *Logistics outsourcing relationships: Measurement, antecedents, and effects of logistics outsourcing performance*. Heidelberg, Germany : Physica-Verlag.
- Damanpour, F., Szabat, K. A., & Evan, W. M. (1989). "The relationship between types of innovation and organizational performance," *Journal of Management Studies*, 26(6), 587-601.
- Dyer, J. H., & Chu, W. J. (2003). The role of trustworthiness in reducing transaction costs and ... improving performance: Empirical evidence from the United States. *Japan and Korea', Organization Science*, 14(1), 57-68
- Handfield, R. B., & Bechtel, C. (2004). Trust, power, dependence, and economics: can SCM research borrow paradigms?, *International Journal Integrated Supply Chain Management*, 1(1)3-32.
- Hoppe, E. I., & Schmitz, P. W. (2013). Public-private partnerships versus traditional procurement: Innovation incentives and information gathering. *The RAND. Journal of Economics*, 44(1), 56-74.
- Hörisch, J., Freeman, R. E., & Schaltegger, S. (2014). Applying stakeholder theory in sustainability management: Links, similarities, dissimilarities, and a conceptual framework. *Organization & Environment*, 27(4), 328-346.
- Howkins, J. (2001). *The creative economy: How people make money from ideas*. London : Penguin Books.
- Jiang, Z., Stephan, C., Henneberg, S. C., & Naude, P. (2012). Supplier relationship management in the construction industry: The effects of trust and dependence. *Journal of business and marketing*, 27(1), 3-15.
- Iossa, E., & Martimort, D. (2015). The simple microeconomics of public-private partnerships. *Journal of Public Economic Theory*, 17(1), 4-48.
- Rapp, S., & Collins, T. L. (1995). *The new maxi-marketing*. New York: McGraw-Hill.
- Schumpeter, J. A. (1961). *The Theory of Economic Development* (3rd Edition). Oxford University Press, New York
- Setthachotsombut, N. (2017). Using information Technology and innovation in logistics supply chain and Value chain. *Journal of Logistics and Supply Chain Callege*, 3(1), 4-15. [In Thai]
- Tae Kyung Sung. (2015). Impact of information technology use and corporate performance in creative economy industries. *Journal of tje Korean Institute of Plan Engineering*, 20, 51-68
- Zhuang. (2008). *In Eleanor Glor. What is Public sector Innovation?*. Retrieved from <http://www.innovation.cc/discussion-papers/inovdefe.htm#2>

ระดับสัมพันธภาพและการสื่อสารพูดคุยภายในครอบครัวกับการให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น

เจตพล แสงกล้า¹ สาลินี จันทร์เจริญ²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของระดับสัมพันธภาพ และการสื่อสารพูดคุยภายในครอบครัวไทยกับการให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากโครงการศึกษาและสำรวจสถานการณ์สุขภาพครอบครัวไทย ตามแนวทางครอบครัวอบอุ่น ปี พ.ศ. 2557 ดำเนินการโดยสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ได้รับทุนสนับสนุนจากสมาคมครอบครัวศึกษาแห่งประเทศไทย เป็นการสอบถามกลุ่มตัวอย่างครอบครัวทั่วราชอาณาจักรไทย จำนวน 4,000 ตัวอย่างครัวเรือน แต่ในบทความนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างเฉพาะครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่นที่มีอายุ 13-17 ปี รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,689 ครัวเรือน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก (Binary Logistic Regression)

ผลการศึกษา พบว่า ระดับสัมพันธภาพในครอบครัว การสื่อสารภายในครอบครัว รวมถึงเพศของวัยรุ่นและลักษณะของครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.05) เมื่อควบคุมปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมให้พ่อแม่ ผู้ปกครองตระหนักและให้ความสำคัญต่อการสร้างสัมพันธ์ที่ดี สร้างความเข้าใจและการสื่อสารพูดคุยให้เกิดขึ้นภายในครอบครัวเป็นสิ่งที่ควรทำ โดยเฉพาะการพูดคุยเรื่องเพศศึกษากับลูกวัยรุ่นให้มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมและปลอดภัย และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่พึงประสงค์ของสังคมต่อไปได้

คำสำคัญ: สัมพันธภาพครอบครัว; การสื่อสารครอบครัว; เพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย; วัยรุ่น

¹โครงการจัดตั้งวิทยาเขตอำนาจเจริญ มหาวิทยาลัยมหิดล
259 หมู่ที่ 13 ตำบลโนนหนามแท่ง อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ 37000, ประเทศไทย
อีเมล: jettapon.san@mahidol.edu

²สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

Communication and the Guidance on Safe Sexual Intercourse and Intended Pregnancy of Family with Teenage Children

Jettapon Sangkla¹ Salinee Chancharoen²

Abstract

The purpose of this research was to systematically examine the correlation between the levels of relationship and interactive communication within Thai families and the guidance on safe sexual intercourse and intended pregnancy of family with teenage children. The information of this quantitative research was based on “An Investigatory Project regarding family well-being in Thailand with Model to Create Warm-hearted Family A.D. 2014”, conducted by National Institute for Child and Family Development, Mahidol University under the provision of funding by Thai Family Study Association. A sample group of four thousand residents in Thailand was selected to participate. However, this research focused only on families with teenage children between 13 and 17 years of age. Thus, the number of participants in this study was 1,689 residents in total. Data were analyzed with descriptive statistics and binary logistic regression.

The results showed that levels of family relationship, levels of family communication, genders of adolescences and types of family were found to be significantly associated with the guidance on safe sexual intercourse and intended pregnancy of family with teenage children (p -value < 0.05). When controlling demographic, socio-economic, and social variables, the results of the study have reflected that raising parental awareness to establish good relationship and effective communication within family is highly recommended. This includes having more sexual health or “sex-ed” talks with teenage children. With this approach, adolescences can gain the proper knowledge to engage in safe and appropriate sexual behavior and to become responsible adults in the future.

Keywords: Family Relationship; Family Communication; Safe Sexual Intercourse; Adolescences

¹ Mahidol University Amnatcharoen Campus
259 Moo 13, Nonnamthaeng, Mueang, Amnatcharoen 37000, Thailand
E-mail: jettapon.san@mahidol.edu

² National Institute for Child and Family Development, Mahidol University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัยรุ่นเป็นช่วงระยะเปลี่ยนผ่านช่วงหนึ่งของชีวิต จากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ เด็กแต่ละคนจะเข้าสู่การเป็นวัยรุ่นนับตั้งแต่ที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เข้าสู่การเป็นหนุ่มเป็นสาวที่ชัดเจนขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ความรู้สึก เช่น การสร้างความเป็นตัวตนของตัวเอง แสวงหาการยอมรับจากผู้อื่น เริ่มเข้าสู่สังคมกลุ่มเพื่อนมากขึ้น นอกจากนี้วัยรุ่นจะเริ่มสนใจทางเรื่องเพศและให้ความสำคัญกับเพศตรงข้ามมากขึ้นเรื่อยๆ มีความอยากรู้อยากเห็นและลองประสบการณ์ใหม่และอาจมีพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ (Bureau of Reproductive Health, 2015) ปัจจุบันพบว่า สังคมไทยมีปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น การทำแท้ง และการป่วยด้วยโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2553 ที่สังคมไทยรับรู้ข่าวการทำแท้งครั้งใหญ่ โดยมีการพบซากตัวอ่อนมนุษย์จำนวนมากถึง 2,002 ศพ ภายในวัดไผ่เงินโชตนาราม จังหวัดกรุงเทพมหานคร ยิ่งเป็นข้อมูลที่ชี้ให้เห็นปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น การทำแท้งอย่างชัดเจน (Kanchanachitra et al., 2011, p. 45) ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นผลมาจากที่วัยรุ่นไทยมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรและส่วนใหญ่มีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้ป้องกัน จากข้อมูลการเฝ้าระวังพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวี กลุ่มนักเรียนไทยในปี 2560 จำนวน 42,460 ราย ของสำนักกระบวนวิชา กรมควบคุมโรค พบว่าวัยรุ่นชายและหญิงของไทยมีประสบการณ์การมีเพศสัมพันธ์เพิ่มขึ้นและแนวโน้มอายุเฉลี่ยการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกต่ำลง โดยพบนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุเฉลี่ย 13 ปี และเคยมีเพศสัมพันธ์เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 3.4 ในปี พ.ศ. 2559 เป็นร้อยละ 3.5 ในปี พ.ศ. 2560 ในขณะที่นักเรียนหญิงระดับชั้นเดียวกันมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุเฉลี่ย 13.2 ปี และเคยมีเพศสัมพันธ์เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 2.9 เป็นร้อยละ 3.1 ในช่วงเวลาการ

สำรวจเดียวกัน (Bureau of Epidemiology, 2017) และจากรายงานสังเคราะห์การวิเคราะห์สถานการณ์การตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในประเทศไทย ในปี พ.ศ.2556 ที่จัดทำโดยยูนิเซฟประเทศไทย พบว่าประเทศไทยมีการตั้งครรภ์ในกลุ่มสตรีที่มีอายุระหว่าง 15-19 ปี จำนวน 129,541 คน และสตรีที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 3,725 คน ในประเทศไทยมีการเพิ่มสูงขึ้นของการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา อัตราการเกิดมีชีพในแม่วัยรุ่นอยู่ที่ 60 ต่อการเกิดทั้งหมด 1,000 ราย (UNICEF Thailand, 2016) โดยสาเหตุส่วนใหญ่มาจากวัยรุ่นขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย ตลอดจนขาดทักษะในการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ประกอบกับวัยรุ่นไม่มีที่ปรึกษาและไม่กล้าพูดคุยกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง เกิดช่องว่างทางความคิดและความเชื่อเรื่องเพศระหว่างช่วงวัยพ่อแม่ ผู้ปกครองมองว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องที่ยังไม่ควรพูดถึงและไม่กล้าที่จะเริ่มพูดคุยกับลูกหลาน เรื่องเพศของวัยรุ่นจึงถูกปล่อยให้เป็นการเรียนรู้กันเองในกลุ่มเพื่อนทำให้วัยรุ่นได้รับข้อมูลที่ไม่น่าถูกต้อง เกิดความเชื่อและปฏิบัติตนที่ผิดพลาด (Chokthananukul & Kamsuwan, 2016) ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย และบางรายเกิดภาวะตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม อันส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมตามมาอีกมากมาย อย่างไรก็ตามการสร้างความรู้ความตระหนักในปัญหาดังกล่าวให้กับสังคมไทย ควรเริ่มที่ครอบครัวเนื่องจากเป็นสถาบันหลักทางสังคมที่สำคัญที่สุด โดยที่พ่อแม่ ผู้ปกครองจะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและพฤติกรรมของวัยรุ่น มีบทบาทในการสร้างภูมิคุ้มกันเรื่องเพศให้กับวัยรุ่น ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการสำรวจการให้ความรู้วัยรุ่นเกี่ยวกับเรื่องเพศในประเทศสหรัฐอเมริกา (ปี 2006-2008) ที่พบว่า การสื่อสารเรื่องเพศศึกษาระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครองกับลูกที่เป็นวัยรุ่น ส่งผลต่อการชะลอการมีเพศสัมพันธ์ของลูก และมีผลต่อการใช้อย่างอนามัยในการมีเพศสัมพันธ์

และวิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นเพิ่มขึ้นด้วย (Bureau of Reproductive Health, 2015) และปัจจัยด้านครอบครัวเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น โดยครอบครัวที่อบอุ่นและวัยรุ่นมีปฏิสัมพันธ์ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ปกครองและสมาชิกอื่นๆ จะทำให้วัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะตั้งครรภ์น้อยกว่าวัยรุ่นที่เติบโตมาจากครอบครัวที่มีลักษณะที่ตรงกันข้าม (Rukumnuaykit et al., 2013)

ดังนั้นบทความนี้จึงมีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์และศึกษาความสัมพันธ์ของระดับสัมพันธภาพและการพูดคุยภายในครอบครัวกับการให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรภ์เมื่อพร้อมของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น เพื่อเป็นข้อมูลทางวิชาการที่สร้างความตระหนักและส่งเสริมให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเห็นประโยชน์และความสำคัญของการพูดคุยเรื่องเพศกับวัยรุ่นได้ ซึ่งอาจช่วยลดความเสี่ยงของการเกิดปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยและภาวะตั้งครรภ์โดยไม่พร้อมในกลุ่มวัยรุ่น หรือในอีกแง่หนึ่งเพื่อเป็นการส่งเสริมให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมและปลอดภัย และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่พึงประสงค์ของสังคมต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของระดับสัมพันธภาพและการสื่อสารพูดคุยภายในครอบครัวกับการให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรภ์เมื่อพร้อมของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงจากวัยเด็กสู่วัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นช่วงวัยที่เด็กมีการเจริญเติบโตและมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเข้าสู่วัยผู้ใหญ่และมีพัฒนาการทางเพศเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ เด็กแต่ละคนจะเข้าสู่วัยรุ่นแตกต่างกัน และในปัจจุบันเด็กมีแนวโน้มเข้า

สู่วัยหนุ่มสาวเร็วขึ้น โดยเด็กชายจะเข้าสู่วัยรุ่นช่วงอายุ 10-14 ปี และเด็กหญิงจะเข้าสู่วัยรุ่นช่วงอายุ 9-15 ปี ซึ่งพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงในเพศชายจะเห็นได้จากรูปร่างที่สูงขึ้น แขนขายาวขึ้น ไหล่กว้าง กล้ามเนื้อและกระดูกแข็งแรง สามารถใช้พลังกำลังทำงานได้ดี เสียงแตกหนุ่ม ลูกกระเดือกโตชัดเจน มีสิ่ว มีหนวดเครา และขนขึ้นตามแขน ขา รักแร้ และบริเวณอวัยวะเพศ ในด้านพัฒนาการทางเพศ วัยรุ่นชายจะมีอวัยวะเพศโตขึ้นและแข็งตัวเมื่อมีความรู้สึกทางเพศหรือถูกสัมผัส มีความรู้สึกทางเพศแบบผู้ชายทั่วไป ส่วนพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงในวัยรุ่นเพศหญิง จะพบว่ามียูปร่างสูงขึ้นและมีน้ำหนักร่างกายเพิ่มขึ้น หน้าอกขยายใหญ่ เต้านมเจริญเติบโตขึ้น เอวคอด สะโพกผาย ใบหน้าและผิวพรรณเปล่งปลั่ง เสียงจะเล็กแหลม มีขนขึ้นบริเวณอวัยวะเพศ หัวเหน่าและรักแร้ บางคนมีสิ่วขึ้นใบหน้า ในด้านพัฒนาการทางเพศ วัยรุ่นหญิงจะมีอวัยวะเพศโตขึ้นและมีความรู้สึกทางเพศแบบผู้หญิงทั่วไป การเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นไม่ได้มีเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเท่านั้น แต่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์และความรู้สึกด้วย ซึ่งเป็นผลจากฮอร์โมนของแต่ละเพศที่กระตุ้นการสร้างลักษณะทางเพศของร่างกายให้เติบโตจากเด็กสู่ผู้ใหญ่ และฮอร์โมนดังกล่าวยังมีผลต่อพฤติกรรม อารมณ์และการแสดงออกตามสภาวะธรรมชาติของความเป็นวัยรุ่น เช่น ต้องการพื้นที่ส่วนตัวและแสวงหาประสบการณ์ใหม่เพื่อสร้างความมั่นใจและค้นหาตัวเอง ต้องการความสัมพันธ์ที่ดีทั้งกับเพื่อนและจากครอบครัวที่ รัก เข้าใจ ยอมรับ และคอยสนับสนุน เพื่อให้รู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่าและมีความหมายในการใช้ชีวิตช่วงวัยรุ่น ดังนั้นการลดช่องว่างระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครองกับลูกหลานวัยรุ่น เพื่อทำความเข้าใจและให้การยอมรับเขา จึงเป็นสิ่งที่ครอบครัวควรตระหนักให้ความสำคัญและควรทำได้ (Bureau of Reproductive Health, 2015)

ครอบครัวและสัมพันธภาพในครอบครัว

แม้ว่าครอบครัวจะเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดของสังคม แต่ครอบครัวก็เป็นสถาบันหลักและเป็นพื้นฐานแรกที่สำคัญที่สุดในการหล่อหลอมคุณค่าและบ่มเพาะคุณลักษณะที่ตรงตามของความเป็นมนุษย์ให้กับสังคม ครอบครัว หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่ใช้ชีวิตร่วมกัน โดยมีความผูกพันทางสายโลหิต ทางกฎหมาย ทางจิตใจ หรือทางสังคม ซึ่งสมาชิกในครอบครัวต่างมีบทบาทหน้าที่ต่อกัน และมีความสัมพันธ์ ที่เกื้อกูลกัน รูปแบบของครอบครัวไทยจำแนกออกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) ครอบครัวเดี่ยว ซึ่งมีอยู่ 2 ลักษณะ ได้แก่ ครอบครัว 1 รุ่น ที่ประกอบด้วยสามีและภรรยาเท่านั้น และครอบครัว 2 รุ่น ที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก 2) ครอบครัวขยายหรือครอบครัว 3 รุ่น ที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก อยู่ร่วมกับ ปู่ ย่า ตา ยาย และ 3) ครอบครัวลักษณะเฉพาะ หมายถึง ครอบครัวที่มีองค์ประกอบหรือความต้องการเฉพาะด้าน เช่น ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีเฉพาะพ่อหรือแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ครอบครัวที่มีสมาชิกเป็นผู้สูงอายุเลี้ยงดูเด็กตามลำพัง ครอบครัวที่มีเฉพาะเด็กหรือผู้สูงอายุอยู่ด้วยกันตามลำพัง ครอบครัวคนรักเพศเดียวกัน ครอบครัวที่มีภาระในการดูแลสมาชิกที่เจ็บป่วย พิการ ต้องขัง เป็นต้น ซึ่งบทบาทหลักและหน้าที่สำคัญของสถาบันครอบครัวคือเพื่อสร้างสมาชิกใหม่ที่มีคุณภาพ สืบต่อวงจรชีวิตครอบครัวให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้ มีการอบรมเลี้ยงดูบุตรและดูแลสมาชิกของครอบครัวด้วยความรักและความอบอุ่นอย่างเหมาะสม ตามพัฒนาการของช่วงวัยต่าง ๆ มีการส่งเสริมการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตตามหลักศีลธรรมจรรยาที่ดี ตลอดจนครอบครัวต้องเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับครอบครัว และระหว่างครอบครัว ชุมชน และสังคมภายนอก (Department of Women's Affairs and Family Institutions, 2016)

ปัจจุบันครอบครัวไทยที่เป็นครอบครัวขยายเริ่มมีลดลงเรื่อยๆ กลายเป็นครอบครัวเดี่ยวที่สมาชิกในครอบครัวมีเฉพาะ พ่อ แม่ ลูก หรือมีเพียงพ่อและแม่มากขึ้น ทำให้ครอบครัวไทยมีขนาดเล็กลงตามจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ลดลง ส่งผลให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดน้อยลงตามไปด้วย (Podhisita, 2013) ยิ่งหากครอบครัวไม่มีเวลาพูดคุยพบปะหรือทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว ไม่มีเวลาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ยิ่งทำให้เกิดความเหินห่าง ความสัมพันธ์ก็ยิ่งเจือจางลงเมื่อครอบครัวไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัว ไม่สามารถสร้างความมั่นใจหรือความไว้วางใจให้กับลูกได้ โดยเฉพาะลูกวัยรุ่น ยิ่งทำให้เขาต้องออกไปค้นหาตัวตนและการยอมรับจากคนอื่นในสังคม นอกครอบครัวโดยเฉพาะเพื่อน ดังนั้น พ่อแม่ผู้ปกครองจึงต้องปรับตัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นภายในครอบครัว สร้างความเข้าใจ สนับสนุน และฝึกประสบการณ์ชีวิตที่มีคุณภาพให้แก่ลูกวัยรุ่น ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของสังคมได้ (Asawasripongton, 2011) จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น จะเห็นว่าปัจจัยเรื่องความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว เป็นส่วนหนึ่งของการแสดงออกทางพฤติกรรมของลูก ที่รวมถึงพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นด้วย

การสื่อสารเรื่องเพศในครอบครัวไทย

การสื่อสาร เป็นการแลกเปลี่ยนคำพูด อักษร สัญลักษณ์ หรือข่าวสารระหว่างบุคคล 2 คนซึ่งกระบวนการสื่อความหมายจะเริ่มตั้งแต่การแปลความหมาย การถ่ายทอดข่าวสารซึ่งกันและกันแลกเปลี่ยนข้อมูลเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นไปเรื่อยๆ จนกว่าทั้งสองฝ่ายจะเข้าใจซึ่งกันและกัน การสื่อสารหลายๆ รูปแบบ จะทำให้เกิดความคิด ความเข้าใจในกระบวนการสื่อสาร ทำให้รู้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละรูปแบบเป็นอย่างไร จะช่วยในการคาดคะเนสิ่งที่จะเกิดขึ้นในการ

สื่อสาร ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารระหว่างบุคคลได้ (Bureau of Reproductive Health, 2015) เมื่อมองความหมายของการสื่อสารเข้ากับเรื่องเพศศึกษาในครอบครัว พบว่าพ่อแม่จะมีอิทธิพลอย่างมากต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางเพศของลูก เพราะลูกจะเลียนแบบพฤติกรรมทางเพศมาจากพ่อแม่และการสื่อสารหรือการสอนเรื่องเพศของผู้ปกครองมีผลทางบวกต่อการไม่มีเพศสัมพันธ์ของลูก (Chareonsuk, 2012) สอดคล้องกับการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงานโดยวิทยาลัยประชากรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่พบว่าปัจจัยด้านครอบครัวเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ซึ่งครอบครัวที่มีความอบอุ่น วัยรุ่นมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ปกครองและสมาชิกอื่นๆ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ครอบครัวมีความเข้มงวดและมีการอบรมสั่งสอนลูก วัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะตั้งครรภ์น้อยกว่าวัยรุ่นที่เติบโตมาจากครอบครัวที่มีลักษณะที่ตรงกันข้าม (Rukumnuaykit et al., 2013) แต่อย่างไรก็ตามมีการศึกษาที่พบว่า พ่อแม่ยังมีการสื่อสารเรื่องเพศในครอบครัวน้อยเนื่องจากมีพ่อแม่จำนวนมากยังไม่เข้าใจในความสามารถของตนเองในการสื่อสารเรื่องเพศกับบุตร (Sangburan, 2008) บางกลุ่มอายุที่จะพูดคุยไม่รู้จะเริ่มอย่างไร และเริ่มเมื่อไหร่ดี ไม่รู้จะเลือกใช้วิธีการพูดคุยแบบใด อีกทั้งยังมีบิดามารดาบางกลุ่มยังเห็นว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องต้องห้ามและปกปิด ไม่ควรมีการพูดหรือการสอนเพราะจะเป็นการชี้โพรงให้กระรอก จึงทำให้บุตรที่อยู่ในช่วงของวัยรุ่นมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม (Apiwattanalunggam, Hutapat, & Pattiti, 2008) ดังนั้นปัจจัยเรื่องการสื่อสารเรื่องเพศใน

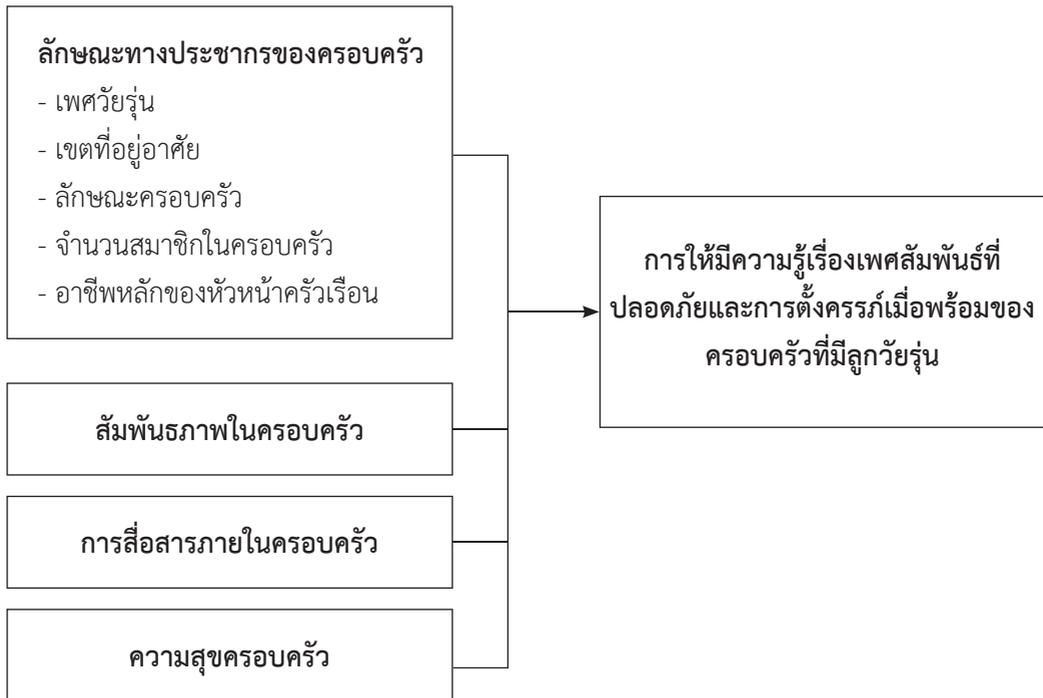
ครอบครัว จึงน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นด้วย

ความสุขของครอบครัว

ความสุขคือสิ่งที่มนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะเชื้อชาติหรือศาสนาใด ล้วนปรารถนาที่จะได้รับด้วยกันทั้งสิ้น หากมองความสุขในระดับของครอบครัว จะพบว่าความสุขครอบครัวมีความเกี่ยวข้องกับความอบอุ่นของครอบครัว และการที่คนในครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันถือเป็นความสุขอย่างหนึ่งของครอบครัว “ความสุข” เป็นการวัดเชิงอัตวิสัย (Subjective) เป็นเรื่องของอารมณ์ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้สึกของแต่ละบุคคลในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยแนวคิด “ความสุข (Happiness)” “ความพึงพอใจในชีวิต (Life satisfaction)” “ความผาสุกทางใจ (Psychological well-being)” สามารถใช้แทนกันได้ (George, 2010) และในบทความนี้ได้ศึกษาระดับของความสุขของครอบครัวกับการให้มีความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรภ์เมื่อพร้อมของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่นร่วมด้วย

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องข้างต้นสามารถจำแนกตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ โดยตัวแปรอิสระประกอบด้วยตัวแปรระดับสัมพันธภาพครอบครัว ตัวแปรการสื่อสารพูดคุยภายในครอบครัว และตัวแปรลักษณะทางประชากรของครอบครัว ส่วนตัวแปรตามในครั้งนี่คือการให้มีความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรภ์เมื่อพร้อมของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น

ภาพ 1 กรอบแนวความคิด

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณและได้รับอนุญาตให้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากโครงการศึกษาและสำรวจสถานการณ์สุขภาพครอบครัวไทยตามแนวทางครอบครัวอบอุ่น ปี พ.ศ.2557 ดำเนินการโดยสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ได้รับทุนสนับสนุนจากสมาคมครอบครัวศึกษาแห่งประเทศไทย ขนาดตัวอย่างของโครงการคือหัวหน้าครอบครัวหรือคู่สมรสของหัวหน้าครอบครัวที่เป็นตัวแทนครอบครัวทั่วราชอาณาจักรไทย จำนวน 4,000 ตัวอย่างครัวเรือน มีการกำหนดพื้นที่และสุ่มกลุ่มครอบครัวตัวอย่าง แบบ Multi-Stage random sampling แบ่งพื้นที่ประเทศไทยเป็น 5 ภูมิภาคโดยยึดหลักภูมิศาสตร์ ในแต่ละภูมิภาคจะสุ่มเป็นจังหวัด แต่ละเขตจังหวัด จะสุ่มครอบครัวตัวอย่าง (random sampling) เพื่อสัมภาษณ์ตัวแทนครัวเรือน และเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.

2557 ถึงมกราคม พ.ศ. 2558 โดยขนาดตัวอย่างของแต่ละเขตพื้นที่จะสอดคล้องกับสัดส่วนของจำนวนครอบครัวที่มีอยู่ในเขตพื้นที่นั้นๆ โดยในบทความนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดตัวอย่างจากโครงการจำนวน 1,689 ครัวเรือน ซึ่งเป็นขนาดตัวอย่างครอบครัวที่มีลูกอยู่ในช่วงวัยรุ่นที่มีอายุ 13-17 ปี เนื่องจากเด็กอายุ 13 เริ่มเข้าสู่วัยรุ่นและมีพัฒนาการทางเพศเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ อีกทั้งวัยรุ่นที่มีอายุยังไม่ถึง 18 ปีถือว่ายังไม่บรรลุนิติภาวะและกลุ่มวัยรุ่นส่วนใหญ่จะยังอาศัยอยู่กับครอบครัวเป็นหลัก ข้อมูลที่ใช้ในวิเคราะห์ประกอบด้วย 1) ข้อมูลทางประชากร เศรษฐกิจของครอบครัวจากข้อคำถามในส่วนที่ 4 ข้อมูลทั่วไปของครอบครัว เช่น เพศ อายุ เขตที่อยู่อาศัย ลักษณะที่พักอาศัย จำนวนสมาชิกในครอบครัว ฐานะครอบครัว รายได้ครอบครัว อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน 2) ข้อมูลระดับการสื่อสารภายในครอบครัว มาจากข้อคำถามในส่วนที่ 3 สถานการณ์และความ

สัมพันธ์ในครอบครัว ที่ถามว่า “สมาชิกในครอบครัว เราพูดคุยและปรึกษาหารือกันเสมอ” โดยให้เลือกตอบ การวัด 5 ระดับ แต่เนื่องจากผู้ตอบคำถามเกาะกลุ่มคำตอบเป็น 3 ระดับ จึงปรับเหลือ 3 ระดับ 3) ข้อมูลเกี่ยวกับระดับสัมพันธ์ภาพ และความสุขของครอบครัว มาจากข้อคำถามในส่วนที่ 4 ข้อมูลทั่วไปของครอบครัว ด้านสัมพันธ์ภาพถามว่า “ท่านคิดว่าสัมพันธ์ภาพภายในครอบครัวในปัจจุบันอยู่ในระดับใด” โดยให้เลือกตอบคือ “ไม่ค่อยดี” “ปานกลาง” “ค่อนข้างดี” และ “ดีมากที่สุด” และด้านความสุข “ท่านคิดว่าปัจจุบันนี้ครอบครัวของท่านมีความสุขในระดับคะแนนเท่าใด” โดยด้านความสุข ให้เลือกตอบเป็นระดับคะแนน 0-10 คะแนน ซึ่ง 0 หมายถึง น้อยมากที่สุด และ 10 หมายถึง มีมากที่สุด และ 4) ข้อมูลการเตรียมตัวของครอบครัวต่อการให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย และการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อม มาจากข้อคำถามในส่วนที่ 2 การเตรียมตัวเพื่อการพึ่งตนเอง ถามว่า “ครอบครัวมีการเตรียมให้ความรู้กับลูกว่าด้วยการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อม” โดยให้เลือกตอบคือ “ไม่เคยทำเลย” “แทบจะไม่ได้ทำ” “ทำบางครั้ง” และ “ทำเป็นประจำ” และในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติอ้างอิงคือ Binary Logistic Regression เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของตัวแปรระดับสัมพันธ์ภาพ และตัวแปรการสื่อสารพูดคุยภายในครอบครัวกับตัวแปรการเตรียมให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น โดยควบคุมตัวแปรปัจจัยลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาคครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น จำนวน 1,689 ครอบครัว พบว่า มีครอบครัวที่มีลูกเป็นวัยรุ่นหญิง (ร้อยละ 58.6) สูงกว่าวัยรุ่นชาย (ร้อยละ 41.4) อาศัยอยู่ในเขตเมือง (ร้อยละ 52.6) มากกว่าเขตชนบท (ร้อยละ 47.4) เล็กน้อย ลักษณะของครอบครัวพบ

ว่า ครึ่งหนึ่งเป็นครอบครัวที่มีพ่อ แม่และลูกอาศัยอยู่ร่วมกัน (ร้อยละ 52.8) รองมาร้อยละ 38.3 เป็นครอบครัวที่มีพ่อ แม่ ลูก และมีพี่น้องหรือญาติผู้ใหญ่อาศัยอยู่ด้วยกัน และร้อยละ 5.0 เป็นครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง และมีพี่น้องหรือญาติผู้ใหญ่ ในขณะที่ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงลูกตามลำพังพบร้อยละ 3.9 ซึ่งจำนวนสมาชิกครอบครัวเฉลี่ยแล้วอยู่ที่ประมาณ 5 คนต่อครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 4.77) อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนมีการกระจายตัวในอาชีพต่างๆ โดยประมาณ 1 ใน 3 ประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 30.7) รองมาร้อยละ 24.0 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ส่วนอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ และเกษตรกร พบว่ามีสัดส่วนเท่ากันคือร้อยละ 15.3 อาชีพพนักงานบริษัทพบร้อยละ 11.5 และอาชีพอื่นๆ ร้อยละ 3.1 ฐานะทางเศรษฐกิจครอบครัวพบว่า มีครอบครัวฐานะปานกลาง (ร้อยละ 70.6) ครอบครัวที่มีฐานะดีร้อยละ 23.2 และครอบครัวฐานะยากจนพบร้อยละ 6.2

สำหรับความสุขครอบครัวพบว่า ครอบครัวมีคะแนนความสุขเฉลี่ยอยู่ที่ 8.0 คะแนน ($SD = 1.63$) โดยประมาณ 1 ใน 3 ของครอบครัว พบว่ามีคะแนนความสุขน้อยกว่าคะแนนความสุขเฉลี่ย ส่วนระดับสัมพันธ์ภาพในครอบครัวพบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่มีระดับสัมพันธ์ภาพในครอบครัวดีถึงดีมาก (ร้อยละ 71.9) และส่วนใหญ่ก็มีระดับการสื่อสารหรือพูดคุยกันภายในครอบครัวอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด (ร้อยละ 70.6) อย่างไรก็ตามเมื่อสอบถามถึงการเตรียมให้มีความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น พบว่ามีครอบครัวเพียงร้อยละ 42.9 ที่ได้ให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมแก่ลูกวัยรุ่นเป็นประจำ ในขณะที่ครอบครัวร้อยละ 19.1 แทบจะไม่ได้ให้/ไม่ได้ให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมแก่ลูกวัยรุ่นเลย แสดงข้อมูลได้ดังตาราง 1

ตาราง 1

ลักษณะทางประชากรของครอบครัว ระดับสัมพันธภาพ การสื่อสารพูดคุยภายในครอบครัวและการให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรภ์เมื่อพร้อมของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น ($n=1,689$ คน)

ตัวแปรอิสระ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (100)
เพศวัยรุ่น		
หญิง	937	58.6
ชาย	661	41.4
เขตที่อยู่อาศัย		
เขตชนบท	758	47.4
เขตเมือง	840	52.6
ลักษณะครอบครัว		
ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง	63	3.9
ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง และมีพี่น้องหรือญาติผู้ใหญ่	80	5.0
ครอบครัวที่มีพ่อ แม่และลูก	843	52.8
ครอบครัวที่มีพ่อ แม่และลูก และมีพี่น้องหรือญาติผู้ใหญ่	612	38.3
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.77 คน SD= 1.745		
อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน		
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	244	15.3
พนักงานบริษัท	184	11.5
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	491	30.7
รับจ้างทั่วไป	384	24.0
เกษตรกรกรรม	245	15.3
อื่นๆ (แม่บ้าน/พ่อบ้าน/เกษียณ/นักเรียน/นักศึกษา)	50	3.1
ฐานะทางเศรษฐกิจครอบครัว		
ฐานะขัดสน	135	8.4
ฐานะปานกลาง	1125	70.4
ฐานะดี	338	21.2
ระดับการสื่อสารภายในครอบครัว		
ระดับน้อยถึงน้อยที่สุด	99	6.2
ระดับปานกลาง	371	23.2
ระดับมากถึงมากที่สุด	1128	70.6

ตาราง 1

ลักษณะทางประชากรของครอบครัว ระดับสัมพันธภาพ การสื่อสารพูดคุยภายในครอบครัวและการให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรภ์เมื่อพร้อมของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น (n=1,689 คน) (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (100)
ระดับสัมพันธภาพในครอบครัว		
ระดับไม่ค่อยดี	32	2.0
ระดับปานกลาง	417	26.1
ระดับดีถึงดีมาก	1149	71.9
ความสุขครอบครัว (คะแนน 1-10)		
ความสุขน้อยกว่าค่าเฉลี่ย (คะแนน 0-7)	473	29.6
ความสุขมากกว่าค่าเฉลี่ย (คะแนน 8-10)	1125	70.4
คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.0 คะแนน $SD = 1.63$ คะแนน		
การเตรียมใจมีความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรภ์เมื่อพร้อมของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น		
แทบจะไม่ได้ให้/ไม่ได้ให้เลย	305	19.1
ให้บางครั้ง	608	38.0
ให้เป็นประจำ	685	42.9

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับสัมพันธภาพ การสื่อสารพูดคุยภายในครอบครัวและการให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรภ์เมื่อพร้อมของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น (n=1,689 คน) ด้วยสถิติการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก (Binary Logistic Regression) โดยควบคุมปัจจัยลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม และได้กำหนดรหัสการวิเคราะห์ของการให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ ครอบครัวที่ให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ (Code=1) ซึ่งมาจากครอบครัวที่ตอบว่าให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรภ์เมื่อพร้อมของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่นเป็นประจำและเป็นบางครั้ง และครอบครัวที่ไม่ได้ให้ความรู้เรื่องเพศ

สัมพันธ์ (Code=0) ซึ่งมาจากครอบครัวที่ตอบว่าไม่ได้ให้/แทบจะไม่ได้ให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรภ์เมื่อพร้อมของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่นเลย ผลการวิเคราะห์พบว่า เพศของวัยรุ่น ลักษณะครอบครัว ระดับสัมพันธภาพในครอบครัว และระดับการสื่อสารภายในครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรภ์เมื่อพร้อมของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.05) สามารถอธิบายได้ว่าครอบครัวที่มีลูกเป็นวัยรุ่นเพศชาย มีโอกาสที่จะให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรภ์เมื่อพร้อมแก่ลูกวัยรุ่น น้อยกว่าครอบครัวที่มีลูกเป็นวัยรุ่นเพศหญิง (ค่า Adjusted OR เพศชาย เท่ากับ 0.499)

และครอบครัวที่มีพ่อ แม่ ลูก และมีพี่น้องหรือญาติผู้ใหญ่อาศัยอยู่ร่วมกัน จะมีโอกาสที่จะให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมแก่ลูกวัยรุ่น มากกว่าครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงลูกตามลำพังถึง 2 เท่า (ค่า Adjusted OR ครอบครัวที่มีพ่อ แม่ ลูก และมีพี่น้องหรือญาติผู้ใหญ่อาศัยอยู่ร่วมกัน เท่ากับ 2.011) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value<0.05) ส่วนระดับสัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมแก่ลูกวัยรุ่นพบว่า ครอบครัวที่มีระดับสัมพันธภาพอยู่ในระดับปานกลางและระดับดีถึงดีมาก จะมีโอกาสที่จะให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมแก่ลูกวัยรุ่น มากกว่าครอบครัวที่ระดับสัมพันธภาพไม่ค่อยดี ถึง 2.4 เท่า

(ค่า Adjusted OR ครอบครัวที่มีระดับสัมพันธภาพอยู่ในระดับปานกลางและระดับดีถึงดีมาก เท่ากับ 2.444 และ 2.405 ตามลำดับ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value<0.05) และการสื่อสารภายในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมแก่ลูกวัยรุ่นพบว่า ครอบครัวที่มีการสื่อสารภายในครอบครัวอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด จะมีโอกาสที่จะให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมแก่ลูกวัยรุ่น น้อยถึงน้อยที่สุด ถึง 3.152 เท่า (ค่า Adjusted OR ครอบครัวที่มีการสื่อสารภายในครอบครัวอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด เท่ากับ 3.152) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.05) แสดงได้ในตาราง 2

ตาราง 2

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับสัมพันธภาพ การสื่อสารพูดคุยภายในครอบครัวและการให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น (n=1,689 คน) เมื่อควบคุมปัจจัยลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม ใช้สถิติ Binary logistic regression

ตัวแปรในการศึกษา	การให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์			
	p-value	Adjusted OR	95% CI of adjusted OR	
			Lower	Upper
เพศวัยรุ่น (กลุ่มอ้างอิง: เพศหญิง)				
ชาย	0.000*	0.499	0.385	0.648
เขตที่อยู่อาศัย (กลุ่มอ้างอิง:เขตชนบท)				
เขตเมือง	0.222	0.840	0.636	1.111
ลักษณะครอบครัว (กลุ่มอ้างอิง:ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง)				
ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง และมีพี่น้องหรือญาติผู้ใหญ่	0.203	1.721	0.746	3.970
ครอบครัวที่มีพ่อ แม่และลูก	0.412	1.293	0.700	2.387
ครอบครัวที่มีพ่อ แม่ ลูก และมีพี่น้องหรือญาติผู้ใหญ่	0.036*	2.011	1.048	3.860
จำนวนสมาชิกในครอบครัว	0.860	0.993	0.915	1.077
อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน (กลุ่มอ้างอิง:ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ)				
พนักงานบริษัท	0.599	1.145	0.691	1.896
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	0.278	1.248	0.836	1.861

ตาราง 2

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับสัมพันธภาพ การสื่อสารพูดคุยภายในครอบครัวและการให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น (n=1,689 คน) เมื่อควบคุมปัจจัยลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม ใช้สถิติ Binary logistic regression (ต่อ)

ตัวแปรในการศึกษา	การให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์			
	p-value	Adjusted OR	Lower	Upper
รับจ้างทั่วไป	0.667	0.913	0.603	1.382
เกษตรกรกรรม	0.543	1.163	0.715	1.891
อื่นๆ (แม่บ้าน/พ่อบ้าน/เกษียณ/นักเรียน/นักศึกษา)	0.678	1.188	0.526	2.685
ฐานะทางเศรษฐกิจครอบครัว (กลุ่มอ้างอิง: ฐานะขัดสน)				
ฐานะปานกลาง	0.864	1.042	0.653	1.663
ฐานะดี	0.363	0.780	0.458	1.331
ระดับสัมพันธภาพในครอบครัว (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ค่อยดี)				
ระดับปานกลาง	0.030*	2.444	1.088	5.491
ระดับดีถึงดีมาก	0.037*	2.405	1.053	5.495
ระดับการสื่อสารภายในครอบครัว (กลุ่มอ้างอิง: ระดับน้อยถึงน้อยที่สุด)				
ระดับปานกลาง	0.107	1.508	0.915	2.487
ระดับมากถึงมากที่สุด	0.000*	3.152	1.933	5.140
คะแนนความสุขในครัวเรือน	0.510	0.970	0.886	1.062

ตัวแปรกลุ่มอ้างอิงมีค่า Adjusted Odd Ratio = 1, * นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ <0.05

การอภิปรายผล

การให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมของวัยรุ่นนั้นส่วนสำคัญเป็นผลมาจากครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปังปอนด์ รักอำนวยกิจและคณะ ที่พบว่าปัจจัยด้านครอบครัวเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการตั้งครรรภ์ในวัยรุ่น (Rukumnuaykit et al., 2013) จากผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า เพศของวัยรุ่น ลักษณะครอบครัวระดับสัมพันธภาพในครอบครัว และระดับการสื่อสารภายในครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อม

ของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value<0.05)

ครอบครัวที่มีลูกเป็นวัยรุ่นเพศหญิง มีโอกาสที่จะให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมแก่ลูกสาว มากกว่าครอบครัวที่มีลูกเป็นวัยรุ่นเพศชาย ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากความแตกต่างของระยะเวลาการเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นของเพศหญิงที่เร็วกว่าเพศชาย ประกอบกับบริบทของสังคมไทยที่มีการขัดเกลาทางสังคมให้ผู้หญิงมีค่านิยมรักษานวลสงวนตัว จึงอาจทำให้ครอบครัวมีโอกาสที่จะอบรมสั่งสอนและให้คำแนะนำความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษาแก่

ลูกสาวมากกว่าเพศชาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสมอาด อุ่นไชย ที่พบว่า เพศหญิงเป็นตัวแปรทางประชากรที่มีอิทธิพลและมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทักษะการป้องกันกรณีเพศสัมพันธ์ (Unchai, 2013) และอีกหนึ่งปัจจัยที่วัยรุ่นเพศหญิงมีโอกาสได้รับความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมจากคนในครอบครัวอาจเป็นผลมาจากความสนใจและความต้องการเรียนรู้เรื่องเพศตามธรรมชาติของความ เป็นวัยรุ่นเอง ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของ Kritcharoen, Phol-in, Ingkathawornwong and Srithaweewat (2008) ที่พบว่าลูกผู้หญิงมีความต้องการการเรียนรู้เรื่องเพศโดยรวมในระดับมาก ซึ่งได้ให้คำแนะนำว่าพ่อแม่ ครูบุคลากร ทีมสุขภาพ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสนใจการสอนเรื่องเพศแก่วัยรุ่นหญิงเป็นพิเศษ ให้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกับความต้องการของวัยรุ่นหญิง เพื่อป้องกันวัยรุ่นผู้หญิงต้องไปแสวงหาข้อมูลเรื่องเพศจากแหล่งข้อมูลอื่น (Kritcharoen, Phol-in, Ingkathawornwong & Srithaweewat, 2008)

ครอบครัวขยายหรือครอบครัว 3 รุ่น ที่มีพ่อ แม่ และลูก และมีพี่น้องหรือญาติผู้ใหญ่อาศัยอยู่ร่วมกัน มีโอกาสที่จะให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย และการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมแก่ลูกวัยรุ่นมากกว่าครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นผลมาจากการที่ครอบครัวขยายมีโอกาสที่จะมีปฏิสัมพันธ์ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในครอบครัว มีกิจกรรมทำร่วมกันมากขึ้น จะส่งผลให้คนในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของชาย โพธิสิตา ที่พบว่าปัจจุบันนี้ครอบครัวไทยมีขนาดเล็กลง ตามจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ลดลง ส่งผลให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดน้อยลงตามไปด้วย (Podhisita, 2013) และยิ่งหากครอบครัวไม่มีเวลาพูดคุยพบปะหรือทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว ไม่มีเวลาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ยิ่งทำให้เกิดความเหินห่าง ความสัมพันธ์ก็ยิ่งเจือจางลง (Asawasripongton, 2011)

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการที่ครอบครัวมีขนาดใหญ่ โดยมีสมาชิกในครอบครัวหลายคนนั้น น่าจะเกี่ยวข้องกับระดับสัมพันธ์ภาพที่ดี อันจะส่งผลให้มีการสื่อสารภายในครอบครัวมากขึ้นด้วย ซึ่งก็จะยิ่งทำให้ครอบครัวมีโอกาสที่จะให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมแก่ลูกวัยรุ่นทั้งจากพ่อแม่ และจากสมาชิกคนอื่นๆในครอบครัว

ครอบครัวที่มีสัมพันธ์ภาพภายในครอบครัวดี ยิ่งมีโอกาสที่จะให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมแก่ลูกวัยรุ่นมากยิ่งขึ้น เพราะการที่สมาชิกของครอบครัวมีสัมพันธ์ภาพที่ดีภายในครอบครัว ย่อมแสดงให้เห็นถึงความรัก ความอบอุ่น และความเข้าใจกันของสมาชิกในครอบครัว เมื่อความเข้าใจเกิดขึ้นในครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่น ยิ่งทำให้คนในครอบครัวมีโอกาสได้พูดคุย แสดงความคิดเห็นและรับฟังเรื่องราวต่างๆ รวมถึงประเด็นเรื่องเพศศึกษามากขึ้น (Kaewkaewpan, 2017) และครอบครัวของวัยรุ่นที่มีความอบอุ่น และลูกวัยรุ่นมีปฏิสัมพันธ์และสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้ปกครองและสมาชิกอื่นๆ จะทำให้วัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะตั้งครรรภ์น้อยกว่าวัยรุ่นที่เติบโตมาจากครอบครัวที่มีสัมพันธ์ภาพที่ไม่ดี (Rukumnuaykit et al., 2013) ดังนั้นแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเพศศึกษาของวัยรุ่น จึงต้องเริ่มจากการสร้างความรัก ความอบอุ่นและความเข้าใจให้เกิดขึ้นภายในครอบครัว ซึ่งพ่อแม่ควรต้องมีเวลาให้กับลูก ตระหนักต่อความรับผิดชอบในการดูแล เพราะการให้เวลาแก่ลูกนั้นเป็นการแสดงออกให้ลูกรับรู้ว่าพ่อแม่มีความรักความอบอุ่นแก่เขา ทำให้มีโอกาสใกล้ชิดกัน เกิดการพูดคุยปรึกษาหารือกัน หรือบางครั้งอาจเป็นโอกาสที่ได้รับฟังปัญหาของลูกทำให้พ่อแม่ได้ช่วยกันคิดแก้ไขปัญหาให้แก่ลูกได้ (Adsakul, 1997) หากครอบครัวไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นภายในครอบครัว ไม่สามารถสร้างความมั่นใจหรือความไว้วางใจให้กับลูกได้ โดยเฉพาะลูกวัยรุ่น จะยิ่งทำให้เขา

เหินห่างจากครอบครัว และออกไปเรียนรู้หรือค้นหาตัวตน และการยอมรับจากคนอื่นในสังคมนอกครอบครัว โดยเฉพาะเพื่อน (Asawasripongton, 2011)

วัยรุ่นที่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีการสื่อสารพูดคุยบ่อยครั้ง มีโอกาสที่จะได้รับความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมจากคนในครอบครัวมากขึ้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะการพูดคุยสื่อสารกันของครอบครัวสะท้อนให้เห็นถึงการมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างคนในครอบครัว เมื่อคนในครอบครัวเกิดความไว้วางใจกันและกัน จะเกิดการพูดคุยสื่อสารในเรื่องต่างๆ ซึ่งรวมถึงเรื่องเพศศึกษาของวัยรุ่นมากขึ้นด้วย (Rukumnuaykit et al., 2013) สอดคล้องกับ Moore, Peterson and Frustenberg (1986) ที่ศึกษาในเรื่องทัศนคติของพ่อแม่ต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่นที่พบว่า การพูดคุยสื่อสารเกี่ยวกับเรื่องเพศกับบุตรจะทำให้ลดการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรส (Moore, Peterson & Frustenberg, 1986) และตรงกับผลการศึกษาของ Chareonsuk (2012) ที่พบว่า การสื่อสารหรือการสอนเรื่องเพศของผู้ปกครองมีผลทางบวกต่อการไม่มีเพศสัมพันธ์ของลูก (Chareonsuk, 2012) และในตรงกันข้ามหากวัยรุ่นไม่มีที่ปรึกษาและไม่กล้าพูดคุยกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง อีกทั้งพ่อแม่หรือผู้ปกครองเห็นว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องที่ยังไม่ควรพูดถึงและไม่กล้าที่จะเริ่มพูดคุยกับลูกหลาน จะทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัยทางความคิด และความเชื่อเรื่องเพศ เรื่องเพศของวัยรุ่นจึงถูกปล่อยให้เป็นการเรียนรู้กันเองในกลุ่มเพื่อนทำให้วัยรุ่นได้รับข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง เกิดความเชื่อและปฏิบัติตนที่ผิดพลาด (Chokthananukul & Kamsuwan, 2016) ดังนั้นพ่อแม่หรือผู้ปกครอง จะต้องกล้าที่จะพูดเรื่องเพศกับลูก เพราะเรื่องเพศศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของมนุษย์ และไม่ควรถือว่าการพูดคุยเรื่องเพศเป็นการ

ชี้โพรงให้กระรอก เพราะความเป็นจริงกระรอกมันอยู่ในโพรงเรียบร้อยแล้ว เพียงแต่เราต้องคิดต่อว่าจะทำอย่างไรให้กระรอกอยู่ในโพรงได้อย่างรอดปลอดภัยมากกว่า (Chunpia, 2009)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

การให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาแก่ลูกวัยรุ่นถือเป็นหนึ่งในช่องทางที่สำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่นไทย ตลอดจนลดอุบัติเหตุการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมของวัยรุ่น การที่ภายในครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีการสื่อสารพูดคุยบ่อยครั้ง จะมีโอกาสที่จะให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมแก่ลูกที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นมากขึ้น โดยเฉพาะพ่อแม่ถือเป็นคนสำคัญที่มีอิทธิพลทางความคิดและพฤติกรรมการแสดงออกในเรื่องเพศของลูก การสร้างความรัก ความอบอุ่นและความเข้าใจให้เกิดขึ้นภายในครอบครัวจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะจะทำให้พ่อแม่และลูกวัยรุ่นมีความใกล้ชิดและเกิดความไว้วางใจกันมากขึ้น พ่อแม่กล้าที่จะพูดคุยให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาที่ถูกต้องแก่ลูกวัยรุ่น และปรับมุมมองเรื่องเพศของลูกว่าเป็นเรื่องของธรรมชาติได้ นอกจากนี้การให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาแก่วัยรุ่นยังเป็นเรื่องจำเป็นและต้องตระหนักของบุคลากรทีมสุขภาพและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนการให้ความรู้สร้างความเข้าใจและพัฒนาศักยภาพแก่ผู้ปกครองให้มีข้อมูลเรื่องเพศศึกษาที่ถูกต้องและตรงกับความต้องการการเรียนรู้เรื่องเพศของลูก สามารถเป็นที่ปรึกษาเรื่องเพศให้ลูกได้ เพื่อให้ลูกมีทักษะการใช้ชีวิตวัยรุ่นได้อย่างเหมาะสมและมีสุขภาพทางเพศที่ดีต่อไปในอนาคตได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของระดับสัมพันธภาพ และการสื่อสารพูดคุยภายในครอบครัวไทยกับการให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการตั้งครรรภ์เมื่อพร้อมของครอบครัวที่มีลูกวัยรุ่นเท่านั้น สำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ผู้ศึกษาขอเสนอแนะว่าควรศึกษาระดับความรู้และช่องทางการ

ได้รับข้อมูลเรื่องเพศศึกษาของพ่อแม่ ตลอดจนศึกษามุมมองความคิดต่อความเข้าใจในเรื่องเพศวัยรุ่นของพ่อแม่ด้วย เพื่อให้ทราบสถานการณ์ความรู้และมุมมองเรื่องเพศของพ่อแม่ที่มีลูกวัยรุ่น เพื่อนำไปสู่การค้นหาแนวทางหรือช่องทางเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่นไทยให้สำเร็จต่อไปได้

Reference

- Adsakul, S. (1997). *Family: Knowledge*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House. [In Thai]
- Apiwattanalungarn, K., Hutapat, B., & Pattiti, P. (2008). *Parent-adolescent Communication Skill Development about Sexuality Education*. Bangkok: National Research Council of Thailand. [In Thai]
- Asawasripongton, K. (2011). *Learning Process about Sexuality in Thai Society*. Thesis (Ph.D. Interdisciplinary Studies for Development), Chandrakasem Rajabhat University. (In Thai)
- Bureau of Reproductive Health. (2014). *Communication about Sex in Thai Families*. Nonthaburi: The Agricultural Cooperative Federation of Thailand Limited. Department of Health, Ministry of Public Health. [In Thai]
- Bureau of Reproductive Health. (2015). *Manual training for Sex...Talk in the family*. Nonthaburi: keaw Jao Jom media Center and Publications. Department of Health, Ministry of Public Health. [In Thai]
- Chunpia, C. (2009). *Family with sex education*. Retrieved from <https://bit.ly/2DIXE5G> [In Thai]
- Chareonsuk, J. (2012). *Parent-daughter communication and sexual abstinence intention among Thai female adolescents grades 7-9 students*. Thesis (Ph.D. (Nursing)). Mahidol University. [In Thai]
- Charoenthaweesub, M. (2002). *Communication approach on sex education in family*. Thesis (M.A. Communication Arts), Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University. [In Thai]
- Chokthananukul, B. & Kamsuwan, K. (2016). Teens Pregnant: Social Impact from The Intra-Generational Perspective. *Thai Population Journal*, 4(2), 64-79. [In Thai]

- Department of Women's Affairs and Family Institutions. (2016). *The Policy and strategic Family Development Institute. A.D. 2017 – 2021*. Ministry of Social Development And human security. [In Thai]
- George, L. K. (2010). Still happy after all these years: Research frontiers on subjective well-being in later life. *Journal of Gerontology: Social Sciences, 65B* (3), 331-339.
- Kaewkaewpan, W. (2017). Family Relationships with Problem of Delinquency in Adolescence. *Veridian E-Journal Silpakorn University, 10*(1), 361-371. [In Thai]
- Kanchanachitra et al. (2011). *Thai Health 2011: HIA: A Mechanism for Healthy Public Policy*. Institute for Population and Social Research, Mahidol University. [In Thai]
- Kritcharoen, S., Phol-in, K., Ingkathawornwong, T., & Srithaweewat, J. (2008). Teaching sex education through parents and the learning needs of the children. *Songkla Med J, 26*(1), 61-70. [In Thai]
- Moore, K., Peterson, J., & Frustenberg, F. Jr. (1986). Parental attitudes and the occurrence of early sexual activity. *Journal of Marriage and the Family, 48*(4), 777-782.
- Podhisita, C. (2013). *The Science and Arts of Qualitative Research* (Sixth Edition). Bangkok: Amarin Printing. [in Thai]
- Purattipak, W., Niamhom, W., & Soopunyo, W. (2017). Guidelines on providing sex education from parents to their teenage children in Phranakhon Si Ayutthaya province. *Veridian E-Journal Silpakorn University, 10*(2), 927-937. [In Thai]
- Rukumnuaykit et al. (2013). *Adolescent Pregnancy: Situation and context in Thai society*. Survey and study for social surveillance and warning 1st phase project (June - August 2013). Bangkok, College of Population Studies, Chulalongkorn University. [In Thai]
- Sangburan, C. (2008). *Parenting styles and sexual communication between mother and early adolescent daughters on sexual behavior among female early adolescents Bangkok metropolis*. Thesis (M.Sc. (Public Health)). Mahidol University. [In Thai]
- Unchai, S. (2013). *Factors influencing preventive sexual relation skills among junior high school students in thatphanom district, nakhonphanom province. Community nurse practitioner: M.N.S. (community nurse practitioner)*, Burapha University. [In Thai]
- UNICEF Thailand. (2016). *Situational Analysis of Adolescent Pregnancy in Thailand*. Bangkok. Thailand. [In Thai]

ผลกระทบเชิงพลวัตการใช้จ่ายของรัฐบาลที่มีต่อผลผลิตนอกภาคเกษตร

วรารุช วัชรธรรม¹ นคร ยิ้มศิริวัฒน์²
สมพงษ์ อรพินท์³ บุญเสริม บุญเจริญผล⁴

บทคัดย่อ

จากการศึกษาผลกระทบเชิงพลวัตของรายจ่ายรัฐบาลที่มีต่อผลผลิตนอกภาคเกษตร ได้ใช้ข้อมูลรายไตรมาสตั้งแต่ พ.ศ. 2540 – พ.ศ. 2558 ทั้งหมด 76 ไตรมาส ประกอบด้วยกลุ่มตัวแปรอิสระจำนวน 4 ตัวแปร และตัวแปรอัตราแลกเปลี่ยน กับกลุ่มตัวแปรตามที่เป็นตัวแปรของมูลค่าผลผลิตนอกภาคเกษตร ทั้งหมด 14 ตัวแปรในแต่ละสาขา ในการหาค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรในการปรับตัวระยะยาว (Cointegration) และการปรับตัวระยะสั้น Error Correction Model : ECM สำหรับผลจากการศึกษาจาก สมการปรับตัวในระยะสั้น (Error Correction Model : ECM) สมการ ดังต่อไปนี้

1. ผลการเปลี่ยนแปลงของรายจ่ายรัฐบาล (GE) นั้น ส่งผลทำให้ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าระหว่าง 0.194355 - 0.981357 หน่วย โดยค่ามากที่สุดต่อได้แก่ผลผลิตนอกภาคเกษตรสาขาการไฟฟ้า ก๊าซและการประปา (EQN) มีค่าเท่ากับ 0.981357 หน่วย มีค่าน้อยที่สุดได้แก่ผลผลิตนอกภาคเกษตรสาขาโรงแรมและภัตตาคาร (HOQN) มีค่าเท่ากับ 0.194355 หน่วย

2. ผลการเปลี่ยนแปลงของดัชนีราคาสินค้า (PI) นั้นส่งผลทำให้ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าระหว่าง 0.138613 - 0.896425 หน่วย โดยค่ามากที่สุดต่อได้แก่ผลผลิตนอกภาคเกษตรสาขาการประกันสังคมภาคบังคับ (PBQN) มีค่าเท่ากับ 0.896425 หน่วย มีค่าน้อยที่สุดได้แก่ ผลผลิตนอกภาคเกษตรสาขา การบริการด้านสุขภาพและงานสังคมสงเคราะห์ (HEQN) มีค่าเท่ากับ 0.138613 หน่วย

3. ผลการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย (IR) นั้น ส่งผลทำให้ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าระหว่าง 0.135302 - 0.882191 หน่วย โดยค่ามากที่สุดต่อได้แก่ผลผลิตนอกภาคเกษตรสาขาการให้บริการชุมชน สังคมและบริการส่วนบุคคลอื่นๆ (OHQN) มีค่าเท่ากับ 0.882191 หน่วย มีค่าน้อยที่สุดได้แก่ผลผลิตนอกภาคเกษตรสาขาตัวกลางทางการเงิน (FION) มีค่าเท่ากับ 0.135302 หน่วย

4. ผลการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยน (ER) นั้นส่งผลทำให้ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าระหว่าง 0.110435 - 0.934375 หน่วย โดยค่ามากที่สุดต่อได้แก่ผลผลิตนอกภาคเกษตรสาขาการผลิตอุตสาหกรรม (MAQN) มีค่าเท่ากับ 0.934375 หน่วย มีค่าน้อยที่สุดได้แก่ผลผลิตนอกภาคเกษตรสาขา การไฟฟ้า ก๊าซและการประปา (EQN) มีค่าเท่ากับ 0.110435 หน่วย

คำสำคัญ: ผลกระทบเชิงพลวัต; รายจ่ายรัฐบาล; ผลผลิตนอกภาคเกษตร

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล: wrw_wat@hotmail.com

² คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

⁴ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก

The Dynamic Effects of Government Expenditures on the Output of the Non-Agricultural Sector

Warawut Watcharasorn¹ Nakorn Yimsirivattana²
Sompong Oraphin³ Boonserm Boonchorenphool⁴

Abstract

In this thesis researcher analyses secondary data quarterly Science into 1997-2015 total 76 quarterly for estimate by independent variable fourth number. while dependent variable fourteen number non-agricultural sectoral branch

And the Analysis Error Correction Model induce result Speed adjustment short run change independent variable adjust effect at all non-agricultural sectoral branch

1. Government expenditures (GE) has affect cause coefficient between 0.194355-0.981357 unit per quarterly maximum score is production externally section agriculture Construction (CQN) = 0.981357 unit per quarterly has minimum score is production externally section agriculture Hotels and Restaurants (HOQN) 0.194355 unit

2. Price index (PI) has affect cause coefficient between 0.138613-0.896425 unit per quarterly maximum score is production externally section agriculture Private Households with Employed Persons (PBQN) = 0.896425 unit per quarterly has minimum score is production externally section agriculture Health and Social Work (HEQN) = 0.138613 unit

3. Interest rate (IR) has affect cause coefficient between 0.135302-0.882191 unit per quarterly maximum score is production externally section agriculture Other Community, Social and Personal Service Activities (OHQN) = 0.882191 unit per quarterly has minimum score is production externally section agriculture Financial Intermediation (FIQN) = 0.135302 unit

4. Exchange rate (ER) has affect cause coefficient between 0.110435 - 0.934375 unit per quarterly maximum score is production externally section agriculture Mining and Quarrying (MAQN) = 0.934375 unit per quarterly has minimum score is production externally section Electricity, Gas and Water Supply (EQN) = 0.110435 unit

Keywords: The Dynamic Effects; Government Expenditures; Non-Agricultural Sector

¹ Doctor of Philosophy Program (Economics), Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hua Mak, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
E-mail: wuw_wat@hotmail.com

² Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University

³ Faculty of Economics, Dhurakij Pundit University

⁴ Faculty of Economics, Krirk University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป้าหมายทางเศรษฐกิจมหภาคที่สำคัญของประเทศไทย ได้แก่ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (economic growth) การจ้างงานเต็มที่ (full-employment) การมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (economic stability) การกระจายรายได้ที่อยู่ในระดับที่เหมาะสม (income distribution) และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจดังกล่าว การดำเนินนโยบายการใช้จ่ายของรัฐบาล การเก็บภาษีอากร และการให้เงินอุดหนุนอย่างเหมาะสมจึงมีบทบาทมาก ในทัศนะของ Samuelson (2002, pp. 325 – 328) บทบาทที่สำคัญทางด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลมีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ ดังนี้

ประการแรก รัฐบาลมีบทบาทเกี่ยวกับการปรับปรุงประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ โดยภาครัฐบาลเป็นหน่วยเศรษฐกิจที่มีความเชื่อมโยงกับหน่วยเศรษฐกิจอื่น เช่น ผู้ผลิต และผู้บริโภค เป็นต้น

ประการที่สอง รัฐบาลมีบทบาทเกี่ยวกับการลดความไม่เท่าเทียมกันภายใต้การแข่งขันทางเศรษฐกิจ เพื่อให้การกระจายรายได้มีความเท่าเทียมกัน

ประการที่สาม รัฐบาลมีบทบาทเกี่ยวกับการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ มีบทบาทโดยตรงทางการดำเนินนโยบายทางการคลังที่สอดคล้องกันกับการดำเนินนโยบายทางการเงิน

ประการที่สี่ รัฐบาลมีบทบาทเกี่ยวกับการเชื่อมโยงกับประเทศอื่น การทำข้อตกลงที่เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ต่างๆ ร่วมกับนานาประเทศ เช่น ข้อตกลงเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศ การใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ และการดำเนินนโยบายทางการคลัง

จากการพิจารณาบทบาทของรัฐบาล สังเกตเห็นได้ว่า การดำเนินนโยบายทางการใช้จ่ายของรัฐบาล เป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งของนโยบายการคลังที่จะช่วยรักษาระดับการบริหารและการดำเนินงานของรัฐบาล และช่วยรักษาผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม

เนื่องจากเมื่อรัฐบาลจัดเก็บภาษีอากรจากประชาชนมาแล้ว รัฐบาลก็นำรายได้มาใช้จ่ายในด้านต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในนโยบายของรัฐบาล เป็นการกระจายทรัพยากรกลับไปสู่สังคมอีกครั้งหนึ่ง การใช้จ่ายของรัฐบาลประกอบด้วยการใช้ไป เพื่อการบริโภคสินค้าและบริการ และการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ จึงมีผลกระทบต่ออุปสงค์รวมโดยตรงและมีผลส่วนขยายที่ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ

ประสิทธิภาพของการใช้จ่ายของรัฐบาลจะขึ้นอยู่กับว่าสถานะทางเศรษฐกิจในขณะนั้นเป็นอย่างไร ระดับผลผลิตอยู่ใกล้กับการจ้างงานเต็มที่หรือไม่ กล่าวคือ ถ้าสถานะทางเศรษฐกิจในขณะนั้น อยู่ในช่วงที่ใกล้กับการจ้างงานเต็มที่และอัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับที่สูง การใช้เครื่องมือการใช้จ่ายของรัฐบาลก็จะไม่มีประสิทธิภาพ ในทางตรงกันข้าม ถ้าสถานะทางเศรษฐกิจในขณะนั้นมีการว่างงานสูง และระดับอัตราดอกเบี้ยต่ำ หรือในช่วงที่เศรษฐกิจตกอยู่ในสถานะของกับดักสภาพคล่อง (Liquidity trap) การใช้เครื่องมือการใช้จ่ายของรัฐบาลจะมีประสิทธิภาพ (Branson, 1989, pp. 83 – 84)

ในกรณีของประเทศไทย การใช้จ่ายของรัฐบาลมีบทบาทที่สำคัญมากในการกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ เพราะว่าการใช้จ่ายของรัฐบาลสามารถกระตุ้นระบบเศรษฐกิจให้เกิดการเจริญเติบโตโดยผ่านการทำงานของตัวทวีการใช้จ่ายของรัฐบาล (Government Expenditure Multiplier) ซึ่งทำให้เกิดการขยายตัวทางด้านการผลิตและการลงทุน (Perotti, 2001) เพื่อตอบสนองอุปสงค์ที่เพิ่มขึ้นและเป็นการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจให้อยู่ในสภาวะการณ์ที่เหมาะสม อนึ่ง เพื่อประโยชน์ต่อการพิจารณาถึงความสำคัญของการใช้จ่ายของรัฐบาลว่ามีความสำคัญอย่างไร ต่อผลผลิตนอกภาคเกษตรของประเทศไทยจึงควรทราบ

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโครงสร้างผลผลิตของประเทศไทย ได้เป็นผลผลิตภาคเกษตร (Agricultural sector) และ ก่อน ซึ่งโครงสร้างผลผลิตของประเทศไทย พ.ศ. 2540– ผลผลิตนอกภาคเกษตร (Non – Agricultural sector) 2558 ที่ประกอบขึ้นเป็นผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ดังตาราง 1 และตาราง 2 (Gross Domestic Product – GDP) สามารถจำแนก

ตาราง 1

ขนาดของผลผลิตนอกภาคเกษตรที่มีมูลค่ามากกว่าผลผลิตภาคเกษตรพร้อมเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ พ.ศ. 2540 – 2558

ปี	ผลิตภัณฑ์มวลรวม ในประเทศ (ล้านบาท)	ผลผลิตนอก ภาคเกษตร (ล้านบาท)	ผลผลิตภาค เกษตร (ล้านบาท)	สัดส่วนของผลผลิต นอกภาคเกษตร (ร้อยละ)	สัดส่วนของผลผลิต ภาคเกษตร (ร้อยละ)
2540	4,710,299.00	4,283,223.00	427,076.00	90.93	9.07
2541	4,701,554.00	4,219,059.00	482,495.00	89.74	10.26
2542	4,789,821.00	4,363,729.00	426,092.00	91.10	8.90
2543	5,069,824.00	4,638,743.00	431,081.00	91.50	8.50
2544	5,345,012.00	4,886,278.00	458,734.00	91.41	8.59
2545	5,769,578.00	5,267,853.00	501,725.00	91.30	8.70
2546	6,317,302.00	5,720,664.00	596,642.00	90.55	9.45
2547	6,954,271.00	6,307,933.00	646,344.00	90.77	9.23
2548	7,614,409.00	6,895,082.00	700,380.00	90.78	9.22
2549	8,400,655.00	7,583,102.00	790,175.00	90.56	9.44
2550	9,076,307.00	8,197,879.00	848,688.00	90.61	9.39
2551	9,706,932.00	8,688,650.00	978,015.00	89.88	10.12
2552	9,654,016.00	8,653,792.00	945,606.00	90.14	9.86
2553	10,802,402.00	9,596,547.00	1,137,883.00	89.40	10.60
2554	11,300,485.00	9,902,829.00	1,286,002.00	88.50	11.50
2555	12,349,026.00	10,869,988.00	1,351,429.00	88.94	11.06
2556	12,901,498.00	11,431,609.00	1,469,889.00	88.61	12.86
2557	13,132,234.00	11,788,731.00	1,343,503.00	88.57	12.91
2558	13,533,596.00	12,296,287.00	1,237,309.00	89.63	11.56

ที่มา: Office of the National Economic and Social Development Council, 2016: Online.

จากตาราง 1 เห็นได้ว่า ผลผลิตนอกภาคเกษตร ประกอบด้วยสาขาการผลิตต่างๆ 14 สาขา ดังต่อไปนี้

1. การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน
2. การผลิตอุตสาหกรรม
3. การไฟฟ้า ก๊าซ และการประปา
4. การก่อสร้าง
5. การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคล และของใช้ในครัวเรือน
6. โรงแรมและภัตตาคาร
7. การขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และการคมนาคม
8. ตัวกลางทางการเงิน
9. บริการด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่า และบริการทางธุรกิจ
10. การบริหารราชการแผ่นดิน และการป้องกันประเทศ รวมทั้งการประกันสังคมภาคบังคับ
11. การศึกษา
12. การบริการด้านสุขภาพและงานสังคมสงเคราะห์
13. การให้บริการชุมชน สังคม และบริการส่วนบุคคลอื่น ๆ
14. ลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล

เมื่อพิจารณา (อ้างอิงข้อมูลดัชนีพจนานุกรมหน้า 4-8 ใน พ.ศ. 2558 ผลผลิตนอกภาคเกษตรมีมูลค่าเป็นร้อยละ 89.63 ของ GDP และสาขาการผลิตที่มีความสำคัญสามอันดับแรก ได้แก่ สาขาการผลิตอุตสาหกรรม มีความสำคัญมากที่สุด กล่าวคือ มีมูลค่าเท่ากับ 3,642,867.00 ล้านบาท หรือคิดเป็นอัตราร้อยละ 26.91 ของ GDP สาขาที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่สอง ได้แก่ สาขาการขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคล และของใช้ในครัวเรือน มีมูลค่าเท่ากับ 2,045,697.00 ล้านบาท หรือคิดเป็นอัตราร้อยละ 15.12 ของ GDP และสำหรับสาขาที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่สาม ได้แก่ สาขาการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้าและการคมนาคม มีมูลค่า 982,118.00 ล้านบาทหรือคิดเป็นอัตราร้อยละ 7.25 ของ GDP) แต่นำมูลค่าของผลผลิตนอกภาคเกษตรไปเปรียบเทียบกับรายจ่ายของรัฐบาลพบว่ามูลค่าของผลผลิตนอกภาคเกษตรเป็นสัดส่วนที่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับรายจ่ายของรัฐบาลโดยอยู่ในช่วง 8.50 เท่า ถึง 12.91 เท่า ใน พ.ศ. 2540-2558 ดังปรากฏในตาราง 2

ตาราง 2

ผลผลิตนอกภาคเกษตรคิดเป็นร้อยละของรายจ่ายรัฐบาลพ.ศ. 2540-2558

ปี	ผลผลิตนอกภาคเกษตร	รายจ่ายของรัฐบาล	ขนาดของผลผลิตนอกภาคเกษตรเมื่อเทียบกับรายจ่ายของรัฐบาล (ร้อยละ)
2540	4,283,223.00	925,000.00	463.05
2541	4,219,059.00	830,000.00	508.32
2542	4,363,729.00	825,000.00	528.93
2543	4,638,743.00	860,000.00	539.38
2544	4,886,278.00	910,000.00	536.95
2545	5,267,853.00	1,023,000.00	514.95

ตาราง 2

ผลผลิตนอกภาคเกษตรคิดเป็นร้อยละของรายจ่ายรัฐบาลพ.ศ. 2540-2558 (ต่อ)

ปี	ผลผลิต นอกภาคเกษตร	รายจ่ายของรัฐบาล	ขนาดของผลผลิตนอกภาคเกษตร เมื่อเทียบกับรายจ่ายของรัฐบาล (ร้อยละ)
2546	5,720,664.00	999,900.00	572.12
2547	6,307,933.00	1,163,500.00	542.15
2548	6,895,082.00	1,250,000.00	551.60
2549	7,583,102.00	1,360,000.00	557.58
2550	8,197,879.00	1,566,200.00	523.41
2551	8,688,650.00	1,660,000.00	523.41
2552	8,653,792.00	1,835,000.00	471.60
2553	9,596,547.00	1,700,000.00	564.50
2554	9,902,829.00	2,070,000.00	478.40
2555	10,869,988.00	2,380,000.00	452.92
2556	11,431,609.00	2,400,000.00	476.32
2557	11,788,731.00	2,525,000.00	466.80
2558	12,296,287.00	2,575,000.00	477.52

ที่มา: Office of the National Economic and Social Development Council, 2016: Online.

วัตถุประสงค์

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างรายจ่ายของรัฐบาลและโครงสร้างผลผลิตนอกภาคเกษตร
2. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของรายจ่ายของรัฐบาลที่มีต่อผลผลิตนอกภาคเกษตร

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาผลกระทบของจำนวนเงินการใช้จ่ายของรัฐบาลที่มีต่อผลผลิตนอกภาคเกษตรของประเทศไทย ใช้ข้อมูลรายไตรมาส ตั้งแต่ ไตรมาสที่ 1 พ.ศ.2540 ถึง ไตรมาส 4 พ.ศ.2558 รวมเป็นจำนวน

76 ไตรมาส ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจที่เป็นจริงที่น่าสนใจและวิธีการทางเศรษฐมิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิเคราะห์ผลกระทบรายจ่ายของรัฐบาลที่มีต่อผลผลิตนอกภาคเกษตร แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เป็นการอธิบายเชิงสถิติพรรณนาของอนุกรมเวลาของรายจ่ายของรัฐบาล และมูลค่าของผลผลิตนอกภาคเกษตรสาขาต่างๆ รวมทั้งตัวแปรทางเศรษฐกิจมหภาคสำคัญที่เกี่ยวข้อง เช่น ผลิตภัณฑ์มวล

รวมในประเทศ รายจ่ายของรัฐบาล ดัชนีราคาสินค้า อัตราดอกเบี้ย และอัตราแลกเปลี่ยน เป็นต้น โดยใช้ ตารางข้อมูลและกราฟประกอบการอธิบาย

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นการวิเคราะห์จากสมการดุลยภาพระยะยาว (cointegration equation) และจากสมการการปรับตัวในระยะสั้น (error correction equation) เพื่อเข้าสู่ดุลยภาพในระยะยาว ที่คำนวณได้โดยใช้ ข้อมูลรายไตรมาส ตั้งแต่ ไตรมาสที่ 1 พ.ศ. 2540 ถึง ไตรมาสที่ 4 พ.ศ. 2558 รวมเป็นจำนวน 76 ไตรมาส โดยมีแนวคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้

2.1 การสร้างสมการดุลยภาพระยะยาว (cointegrating equation)

สมการดุลยภาพระยะยาว สร้างขึ้นโดยอาศัย แนวคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ และแนวคิด cointegration approach ที่เสนอไว้โดย Engle and Granger (1987) โดยที่สมการดุลยภาพระยะยาวนั้นมีลักษณะ เป็นสมการถดถอยเชิงซ้อน (multiple regression equation) ที่มีตัวแปรตาม (dependent variable) และมีตัวแปรอิสระ (independent variables) โดยที่ ตัวแปรเหล่านี้ต้องมีลักษณะหนึ่งที่ผลต่างลำดับที่ 1 (stationary at first order of difference $-I(1)$) ซึ่งเขียนเป็นสมการได้ในรูปแบบทั่วไป

$$Y_t = a_0 + a_1 X_t + U_t \dots\dots\dots(1)$$

เมื่อกำหนดให้

a_0 คือ ค่าคงที่ (intercept)

a_1 คือ สัมประสิทธิ์ของตัวแปร

Y_t คือ ตัวแปรตามที่ต้องการศึกษา

X_t คือ ตัวแปรอิสระที่ต้องการศึกษา

U_t คือ ค่าคลาดเคลื่อน (error term) หรือส่วนเหลือ (residual term) ในสมการนั้นๆ การคำนวณสมการนี้ใช้วิธี Ordinary Least Squares (OLS)

2.2 การสร้างสมการการปรับตัวในระยะสั้น (Error Correction Model : ECM)

เมื่อพิสูจน์ได้แล้วว่าสมการที่ 1 เป็นสมการดุลยภาพระยะยาว เราสามารถนำข้อมูลที่คำนวณได้จากสมการที่ 1 มาคำนวณหาสมการการปรับตัวในระยะสั้นได้ดังนี้ซึ่งเขียนเป็นสมการได้ในรูปแบบทั่วไป เมื่อตัวแปร X_t และ Y_t มีความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวแล้ว สามารถสร้างแบบจำลองที่แสดงการปรับตัวในระยะสั้น หรือ ECM ได้ โดยที่ตัวแปรต่าง นอกจากจะปรับตัวตอบสนองต่อตัวแปรทางเศรษฐกิจต่างๆ แล้ว ยังมีการตอบสนองค่าความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมา ซึ่งมีลักษณะของแบบจำลองดังนี้

$$\Delta Y_t = c + \beta_0 \Delta X_t + \sum_{i=1}^{p-1} \alpha_i \Delta Y_{t-i} + \sum_{i=1}^{s-1} \beta_i \Delta X_{t-i} + \delta(Y_{t-1} - \gamma X_{t-1}) + U_t \dots(2)$$

โดยที่ : $Y_{t-1} - \gamma X_{t-1}$ เป็น error correction term หรือที่เรียกกันว่าค่า ECM_{t-1} คือ error correction mechanism

δ คือ ค่าความรวดเร็วในการปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพ (speed of adjustment)

$\delta = (1 - \alpha_1)$ ซึ่งมีค่าน้อยกว่าศูนย์ จะหมายถึง การลดลงของความผิดพลาด

ทั้งนี้ค่า ECM_{t-1} คือ error correction mechanism ที่ได้มาจากค่า residuals ของสมการ และการพิจารณาว่า the optimal lags of difference terms (p) ควรเท่ากับเท่าไร สำหรับการ พิจารณาว่าการปรับตัวในระยะสั้นในแต่ละช่วงเวลา (period) ได้เท่ากับเท่าไรเพื่อไปสู่ค่าดุลยภาพในระยะยาว การคำนวณสมการนี้ใช้วิธี Ordinary Least Squares (OLS) และพร้อมตรวจสอบคุณสมบัติของ the residuals ว่าเป็น white noise process หรือไม่

ข้อมูลและแหล่งที่มาของข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในตัวแบบเศรษฐมิติมหภาคนี้ประกอบด้วย ตัวแปรทั้งสิ้น 18 ตัวแปร โดยเป็นตัวแปรภายใน (Endogeneous Variables) จำนวน 14 ตัวแปร และตัวแปรภายนอก (Exogeneous Variables) จำนวน 4 ตัวแปร ข้อมูลที่ใช้มีลักษณะเป็นข้อมูลรายไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ปี 2540 จนถึง ไตรมาสที่ 4 ปี 2558 เพื่อให้สอดคล้องกับการเผยแพร่ข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และข้อมูลอื่นๆ ในบัญชีรายได้ประชาชาติ เช่น GDP (Original) ซึ่งจัดทำโดย สศข. ซึ่งมีการจัดทำข้อมูลในลักษณะรายไตรมาสเริ่มจากข้อมูลปี 2540 เป็นต้นมา

สมมุติฐานในการวิจัย

1. รายจ่ายรัฐบาลมีความสัมพันธ์กับผลผลิตนอกภาคเกษตรในทิศทางเดียวกันกับผลผลิตนอกภาคเกษตร
2. ดัชนีราคาสินค้า มีความสัมพันธ์กับผลผลิตนอกภาคเกษตรในทิศทางเดียวกันกับผลผลิตนอกภาคเกษตร
3. อัตราดอกเบี้ย มีความสัมพันธ์กับผลผลิตนอกภาคเกษตรในทิศทางเดียวกันกับผลผลิตนอกภาคเกษตร
4. อัตราแลกเปลี่ยน มีความสัมพันธ์กับผลผลิตนอกภาคเกษตรในทิศทางเดียวกันกับผลผลิตนอกภาคเกษตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบข้อเท็จจริงของการใช้จ่ายเงินของรัฐบาลและสภาพการณ์ใช้จ่ายของรัฐบาล และผลผลิตนอกภาคเกษตรมีทิศทางและแนวโน้มอย่างไร
2. ทำให้ทราบถึงผลกระทบจำนวนเงินการใช้จ่ายของรัฐบาลที่มีต่อผลผลิตนอกภาคเกษตร มีทิศทางและแนวโน้มเปลี่ยนไปอย่างไร เพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายได้

ตระเตรียมและวางแผนการใช้จ่ายภาครัฐบาลอย่างเป็นระบบ เพื่อวางแผนในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ

3. เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาโครงสร้างทางเศรษฐกิจมหภาค

แนวคิด ทฤษฎี

เนื่องจากการใช้จ่ายของรัฐบาลก่อให้เกิดการขยายตัวของอุปสงค์มวลรวมและกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย อันได้แก่ เกิดการผลิตสินค้าจัดซื้ออุปกรณ์และวัตถุดิบ ก่อให้เกิดการจ้างงาน ทำให้แรงงานมีรายได้ และทำให้ปริมาณเงินหมุนเวียนเปลี่ยนมือได้เร็วขึ้น ท้ายที่สุดก็จะไปส่งเสริมการกระตุ้นของอุปสงค์รวมของประเทศอีก ทำให้ประชาชนในประเทศทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้น มีอำนาจซื้อมากขึ้น ในที่สุดก็จะส่งผลให้ประชาชนมีความสามารถในการชำระภาษีให้แก่รัฐบาลได้สูงขึ้น

จะเห็นได้ว่าผลผลิตนอกภาคเกษตรมีความเกี่ยวเนื่องทั้งทางตรงและทางอ้อม กับแต่ละหน่วยย่อยของธุรกิจในระบบเศรษฐกิจ โดยที่ความเกี่ยวเนื่องทางตรงนั้นพบว่า เมื่อผู้ประกอบการนอกภาคเกษตรในแต่ละสาขาทำการผลิตสินค้าจำนวนหนึ่ง จำเป็น ต้องใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นแรงงาน วัสดุ อุปกรณ์การผลิต และวัตถุดิบ โดยผ่านกระบวนการผลิตในที่สุดจะได้เป็นสินค้าสำเร็จรูปซึ่งเป็นผลผลิตนอกภาคเกษตรในแต่ละสาขา เช่น ในการผลิตสินค้าสำเร็จรูปของผู้ประกอบการนอกภาคเกษตรสาขาการไฟฟ้า ผู้ประกอบการส่งมอบสินค้าสำเร็จรูปจำหน่ายให้กับผู้บริโภคที่เป็นครัวเรือนและผู้ประกอบการนอกภาคเกษตรต่างสาขาที่มีความจำเป็นในการใช้วัสดุอุปกรณ์สินค้าสำเร็จรูป เช่น กรณีการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม อาคารโรงงานจำเป็นต้องติดตั้งอุปกรณ์ระบบป้องกันและการใช้ไฟฟ้า เป็นต้น

ดังนั้น ผู้บริโภคและผู้ประกอบการนอกภาคเกษตรต่างสาขาต้องจ่ายเงินซื้อค่าสินค้าและบริการให้กับผู้ประกอบการนอกภาคเกษตรสาขาไฟฟ้า ทำให้ผู้

ประกอบการนอกภาคเกษตรสาขาการไฟฟ้ามีรายได้ปรับตัวสูงขึ้น (Mountford & Uhlig, 2005) และถ้าผลประกอบการดีก็จะส่งผลให้เกิดความต้องการที่จะขยายกิจการในอนาคตเกิดขึ้น อีกทั้งยังมีความเกี่ยวเนื่องทางอ้อมทั้งผู้บริโภคและผู้ประกอบการนอกภาคเกษตรต่างสาขา โดยที่เขาล่าช้าเป็นปัจจัยการผลิตให้กับผู้ประกอบการนอกภาคเกษตรสาขาการไฟฟ้า เช่น เป็นแรงงาน หรือเป็นผู้ผลิตชิ้นส่วนอุปกรณ์ไฟฟ้าที่จำเป็นในการป้อนวัสดุ ปัจจัยการผลิต ให้กับผู้ประกอบการนอกภาคเกษตรสาขาการไฟฟ้า อนึ่ง ในกรณีของการเป็นแรงงานจะไปเกี่ยวข้องกับสาขาอื่นๆ อีกหลายสาขา เช่น ไปเกี่ยวข้องกับสำนักงานการประกันสังคม และสุขภาพเพราะต้องจ่ายเงินเข้ากองทุนประกันสังคมไปเกี่ยวข้องกับสาขาสถาบันการเงินเพราะจำเป็นต้องทำธุรกรรมทางการเงิน เช่น รับเงินเดือน ผักและถนอมเงินผ่านระบบธนาคาร และก่อนไปเป็นแรงงานจำเป็นต้องไปศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้เกิดความชำนาญในสาขาวิชาชีพที่ตนถนัดซึ่งจะส่งผลทำให้เกี่ยวข้องกับสาขาการศึกษา ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผู้ประกอบการนอกภาคเกษตรสาขาการไฟฟ้าและต่างสาขาซึ่งจากตัวอย่างสาขาการไฟฟ้าที่ยกขึ้นมาอธิบายนี้ทำให้สามารถอธิบายความเป็นเหตุเป็นผลในเชิงวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบว่า หลังจากที่รัฐบาลได้เพิ่มรายจ่ายรัฐบาลไปแล้วนั้นจะส่งผลต่อผลผลิตนอกภาคเกษตรในแต่ละสาขาที่มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันอย่างไรบ้าง

จะเห็นว่ามูลค่าของผลผลิตนอกภาคเกษตรเป็นสัดส่วนที่สูงมากอ้างตาราง 1 และ 2 เมื่อเปรียบเทียบกับรายจ่ายของรัฐบาลนั้น ไม่ได้หมายความว่าจำนวนมูลค่าของผลผลิตนอกภาคเกษตรนั้นเป็นผลมาจากการใช้จ่ายของรัฐบาลทั้งหมด ความจริงแล้วมีหลายปัจจัยที่ทำให้มูลค่าของผลผลิตนอกภาคเกษตรเพิ่มขึ้น เช่น การบริโภคโดยรวม การลงทุนโดยรวมของภาคเอกชน และการส่งออกเป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการทำงานของปัจจัยพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น

ความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการบริโภค (marginal propensity to consume) และการทำงานของตัวเร่ง (accelerator) เป็นต้น ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ช่วยเสริมแรงกับปัจจัยการใช้จ่ายของรัฐบาลทำให้อุปสงค์มวลรวมของประเทศเพิ่มมากขึ้น

การวิเคราะห์นี้ ทำให้ทราบพฤติกรรมเชิงพลวัตของตัวแปรที่สำคัญ ตัวแปรอิสระอันได้แก่รายจ่ายรัฐบาล (GE) ดัชนีราคาสินค้า (PI) อัตราดอกเบี้ย (IR) และอัตราแลกเปลี่ยน (ER) จะส่งผลต่อตัวแปรตามได้แก่ผลผลิตนอกภาคเกษตรทั้ง 14 สาขา อย่างไรก็ตามซึ่งเป็นประโยชน์มากต่อการสร้างแบบจำลอง Cointegration และ Error Correction Model (ECM) ในการประมาณค่าเป็นลำดับต่อไป

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาผลกระทบการใช้จ่ายของรัฐบาลที่มีต่อผลผลิตนอกภาคเกษตรของประเทศไทย ด้วยวิธีการทางเศรษฐมิติที่ใช้ในการวิเคราะห์และแนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่อ้างอิง และการประมาณค่าตัวแปรด้วยการวิเคราะห์สมการการปรับตัวในระยะยาว และสมการการปรับตัวในระยะสั้นซึ่งประกอบด้วยตัวแปรอิสระทั้ง 4 ที่ประกอบด้วยตัวแปรรายจ่ายรัฐบาล (GE) ดัชนีราคาสินค้า(PI)อัตราดอกเบี้ย(IR)อัตราแลกเปลี่ยน(ER) นั้นหากมีการเปลี่ยนแปลงจะส่งผลต่อตัวแปรตามทั้ง 14 ตัวแปร (Pereira & Andraz, 2003) อย่างไรก็ตามทำให้ทราบถึงการอธิบายเชิงสถิติพรรณนาของอนุกรมเวลาของรายจ่ายรัฐบาล และมูลค่าของผลผลิตนอกภาคเกษตรสาขาต่างๆ รวมทั้งตัวแปรทางเศรษฐกิจมหภาคที่เกี่ยวข้อง เช่น ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ รายจ่ายของรัฐบาล ดัชนีราคาสินค้า อัตราดอกเบี้ย และอัตราแลกเปลี่ยน เป็นต้น ซึ่งสามารถแสดงผลของสมการดุลยภาพระยะยาว (cointegrating equation) และผลสมการการปรับตัวในระยะสั้น (error correction equation) เพื่อเข้าสู่ดุลยภาพใน

ระยะยาว ที่คำนวณได้โดยใช้ข้อมูลรายไตรมาส ตั้งแต่ ไตรมาสที่ 1 พ.ศ. 2540 ถึง ไตรมาสที่ 4 พ.ศ. 2558 รวมเป็นจำนวน 76 ไตรมาส ทำให้ทราบผลการศึกษา ทั้งในระยะยาวและระยะสั้นหากมีการเปลี่ยนแปลง

ของตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวแปรจะส่งผลต่อตัวแปรตาม ทั้ง 14 ตัวแปรอย่างไรบ้างดังเช่นผลศึกษาจาก สมการ ปรับตัวในระยะสั้น (Error Correction Model : ECM) ด้วยการประมาณค่าตัวแปรทั้ง 14 สมการ (ดังตาราง 3)

ตาราง 3

สรุปผลจากการประมาณการของสมการดุลยภาพระยะสั้น

ECM	Coefficien					ECM (-1)	Adj.R ²	F statistic	D.W.
	Constant t	Δ GE	Δ PI	Δ IR	Δ ER				
Δ MQN	0.6559 84	0.9693 12	0.6567 58	0.4044 66	0.4246 75	- 0.4598	0.648 749	28.33 507	1.989 934
Δ MAQN	0.6338 61	0.4644 27	0.1386 13	0.7002 58	0.9343 75	- 0.7808	0.729 416	9.197 640	1.942 248
Δ EQN	0.0027 33	0.4417 02	0.5745 08	0.7983 16	0.1104 35	- 0.8837	0.437 768	12.52 045	1.889 574
Δ CQN	0.0486 94	0.9813 57	0.2672 55	0.6009 09	0.3480 06	- 0.9138	0.813 837	65.70 015	1.951 079
Δ WHQN	0.0054 00	0.6277 33	0.4595 19	0.5208 18	0.3058 02	- 0.6020	0.325 573	8.144 561	2.079 792
Δ HOQN	0.0160 64	0.1943 55	0.3827 32	0.2941 41	0.7795 94	- 0.3184	0.470 278	4.527 358	1.985 184
Δ TQN	0.0145 86	0.8756 68	0.2820 56	0.5130 45	0.1785 74	- 0.6448	0.428 793	12.11 006	1.951 290
Δ FIQN	0.4573 80	0.5687 14	0.5376 00	0.1353 02	0.2549 93	- 0.1866	0.332 135	8.360 155	1.963 302
Δ REQN	0.0141 58	0.9465 26	0.2675 25	0.1568 00	0.1846 11	- 0.2351	0.648 385	3.224 169	1.939 867

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อยู่ในกลุ่มที่ 1 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

นอกภาคเกษตรสาขาการผลิตอุตสาหกรรม (MAQN) มีค่าเท่ากับ 0.934375 หน่วย และมีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ ผลผลิตนอกภาคเกษตรสาขา การไฟฟ้า ก๊าซและการปะปา (EQN) มีค่าเท่ากับ 0.110435 หน่วย

จะเห็นได้ว่าเมื่อรายจ่ายรัฐบาล ดัชนีราคาสินค้า อัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยนมีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลกระทบต่อผลผลิตนอกภาคเกษตรทั้ง 14 สาขา (ดังตาราง 3) จากแนวคิดดังกล่าวพบว่า เมื่อรัฐบาลใช้จ่ายเพิ่มขึ้น จะส่งผลทำให้อุปสงค์รวมเพิ่มขึ้น จำนวนรายได้หรือระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (และผลผลิตนอกภาคเกษตรแต่ละสาขา) เพิ่มขึ้น ระดับราคาสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น อัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น เงินบาทแข็งค่ามากขึ้น แต่ในระยะยาวเมื่อมีการปรับตัวเข้าสู่ระดับที่มีการจ้างงานเต็มที่ รายได้ อัตราดอกเบี้ย และอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ปรับตัวเข้าสู่ระดับที่มีการจ้างงานเต็มที่ แต่ระดับราคาสินค้าเพิ่มขึ้น จากเดิม และถ้าการเพิ่มขึ้นของการใช้จ่ายของรัฐบาล เริ่มขึ้นในสภาวะที่มีการจ้างงานไม่เต็มที่ จะช่วยทำให้ เศรษฐกิจเกิดการขยายตัวไปสู่ดุลยภาพระยะยาวที่มีผล สุนธิของการเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ เป็นบวก จะเห็นได้ว่ารายจ่ายรัฐบาลเป็นตัวแปรที่ กระตุ้นเศรษฐกิจที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการ ทำให้เกิดการเชื่อมโยงส่งผ่านกลไกของระบบเศรษฐกิจ ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อตัวแปรอื่นๆอย่างเป็นระบบ

การอภิปรายผลข้อเสนอแนะ

1. ควรเพิ่มตัวแปรเชิงคุณภาพประกอบด้วยสภาพจริงที่เจาะลึกถึงภาคผู้ประกอบการ เครื่องมือ แรงงาน วัตถุดิบ สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการของโครงสร้างผลผลิตนอกภาคเกษตรทั้ง 14 สาขา อย่างเป็นรูปธรรม

2. ควรทำการเปรียบเทียบกรณีศึกษาเจาะลึกตาม รายของผลผลิตนอกภาคเกษตรทั้ง 14 สาขาเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นผลกำไร รายรับ รายจ่าย ต้นทุน ปริมาณ

ความต้องการของผลผลิตทั้งในและต่างประเทศที่ ดำเนินการมาทั้งหมด และยังรวมถึงระยะเวลาการคู้มทุนและระยะเวลา ในเชิงเศรษฐศาสตร์และเชิงธุรกิจ จะทำให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากการศึกษาผลกระทบการใช้จ่ายของรัฐบาล ที่มีต่อผลผลิตนอกภาคเกษตรนั้นได้มีงานวิจัยอื่นๆที่ อ้างอิงผลจากการเชื่อมโยงผลที่เกิดจากตัวแปรการใช้จ่ายของรัฐบาลแล้วมีลำดับการส่งผลต่อเนื่องไปยัง ตัวแปรอื่นที่เกิดขึ้นในระยะสั้นและระยะยาวอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่เกิดขึ้นจากดัชนีพจนังต์ดังกล่าว ดังนั้นหากผู้มีอำนาจในการควบคุมดูแลเศรษฐกิจทั้ง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ธนาคารแห่งประเทศไทย หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง และมีบทบาทในการควบคุมนโยบายเศรษฐกิจของ ประเทศควรไตร่ตรองและพิจารณาในการจัดสรรราย จ่ายงบประมาณดังกล่าวให้มีความสอดคล้องจัดลำดับ ความสำคัญของโครงการทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ให้ความรอบคอบยิ่งขึ้น และเน้นผลพึงได้ให้ตรงกับ ประเด็นในการบริหารงบประมาณของรัฐบาลอย่างมี ประสิทธิภาพ

2. ผลจากการใช้จ่ายของรัฐบาลได้ถูกเชื่อมโยงไป ยังผลผลิตนอกภาคเกษตรทั้ง 14 สาขาทำให้แต่ละสาขา มีการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงไร หากนำไปวิเคราะห์ ลงลึกถึงผลผลิตนอกภาคการเกษตรต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ สาขาใดมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรใช้ เวลานานเท่าใด ขนาดผลผลิตนอกภาคเกษตรสาขาใด มีความไวต่อการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดจนถึงลำดับน้อย ที่สุด และเชื่อมโยงกับการจ้างงานในระบบเศรษฐกิจ มากที่จนถึงลำดับน้อยที่สุด ดังนั้นผู้มีอำนาจสายงาน เอกชนจึงควรพิจารณาและนำไปตัดสินใจในการวางกรอบ นโยบายกลยุทธ์อย่างเป็นรูปธรรมที่มีแผนอย่างชัดเจน การเสริมประสิทธิภาพของกิจการเอกชน

Reference

- Branson, W. H. (1989). *Macroeconomic Theory and Policy* (2nd ed.). New York: Harper & Row.
- Mountford, A., & Uhlig, H. (2005). *What are the Effects of Fiscal Policy shocks*. SFB649 Discussion Paper 2005 – 039. Humboldt University, Berlin.
- Pereira, A. M., & Andrzej, J. M. (2003). On the impact of public investment on the Performance of U.S. Industries. *Public Finance Review*, 31(1), 66–90.
- Perotti, R. (2001). *What do we know about the effects of fiscal policy?* in: M. Bordignon and D. Da Empoli (eds.), *Politica fiscale, flessibilita deimercatie*
- Samuelson, P. A., & Nordhaus, W. D. (2002). *Economics* (17th ed.). New York: McGraw-Hill.

สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน: ศึกษาความเหมาะสมของการใช้ทฤษฎีของ Elinor Ostrom ในประเทศไทย

อรทัย อินตะไชยวงศ์¹ บรรเจิด สิงห์คะเนติ²

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน : ศึกษาความเหมาะสมของการใช้ทฤษฎีของ Elinor Ostrom ในประเทศไทย” มุ่งศึกษาถึงปัญหาการใช้และการตีความรับรองสถานะ “ชุมชน” มีลักษณะสภาพบุคคลในทางกฎหมายหรือไม่ รวมถึงการใช้และการตีความรับรองคุ้มครองสถานะ “สิทธิชุมชน” ในทางกฎหมายมีลักษณะอย่างไร และความขัดแย้งแนวคิดการจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างรัฐกับประชาชนหรือชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนเป็นหน่วยทางสังคมโดยสภาพความเป็นจริง เป็นสิ่งที่มีตัวตนทางกายภาพตามข้อเท็จจริง จึงไม่จำเป็นต้องรับรองโดยกฎหมายเพราะมีฐานะตัวตนเป็นที่รับรู้ทั่วไป จึงย่อมมีสิทธิและหน้าที่ในความเป็นจริงไม่ว่าจะจัดตั้งขึ้นในรูปนิติบุคคลหรือไม่ก็ตาม ตามทฤษฎี Otto von Guericke ทฤษฎีนิติบุคคลโดยสภาพและการใช้และการตีความทางกฎหมายรับรองสถานะ “สิทธิชุมชน” ในการจัดการ และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามรัฐธรรมนูญรับรองมีสถานะเป็นทรัพย์สินสิทธิทางรัฐธรรมนูญเหนือทรัพย์สินของแผ่นดินประเภทพลเมืองใช้ร่วมกัน ชุมชนย่อมมีสิทธิจัดการ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้ความสมดุลและยั่งยืน

คำสำคัญ: สิทธิชุมชน; การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม; ทฤษฎีของ Elinor Ostrom

¹ หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
118 หมู่ที่ 3 ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล: noy_lawycrc@hotmail.com

² ผู้อำนวยการหลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Community Right the Management of Natural Resources and Environment Maintenance in a Balanced and Sustainable :Study the Appropriateness of Applying the Theory of Elinor Ostrom in Thailand

Orrathai Intachaiwong¹ Banjert Singhkanate²

Abstract

The study of “Community Rights in Sustainable and Balancing Natural Resources and Environmental Management: Study of the Suitability in Using Elinor Ostrom’s Theory in Thailand”, In the problem whether the use and interpretation of the law recognize the status of “community” as a legal person and also what the legal nature of the “community rights” is. As well as the conflicts of thought in the management and utilization of natural resources and the environment between the state and the people or the community.

The study indicated that When considering a community as a social unit that is acquired by reality, it is a physical fact. As such, it is not required to be legally recognized because of its identity is generally recognized, whether or not incorporated as a corporate entity. This idea corresponds to Otto Von Gierke’s Organic Theory, as well as the use and interpretation of the law to guarantee the status of “community rights” in the management and utilization of natural resources and the environment under the Constitution, which is a constitutional privilege over the property of the common citizens. The community has the right to manage and use the natural resources and environment under the balanced and sustainable conditions.

Keywords: Community rights; Management of natural resources and environment maintenance; The theory of Elinor Ostrom

¹ Doctor of Laws Program, National Institute of Development Administration
118 Moo 3, Seri Thai Road, Khlong Chan, Bang Kapi, Bangkok 10240, Thailand
E-mail: noy_lawercrc@hotmail.com

² Director of the LL.D. Program, National Institute of Development Administration

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวคิดเรื่องสิทธิชุมชนมีที่มาจากสิทธิตามธรรมชาติมีรากฐานมาจากแนวความคิดกฎหมายธรรมชาติ และ “สิทธิมนุษยชน” ดังรับรองไว้ใน “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” ซึ่งสิทธิชุมชนเป็นสิทธิที่มีมาก่อนรัฐ ในแต่ละชุมชนมีจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แตกต่างกัน ต่อมาสิทธิชุมชนได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ จึงมีสถานะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมายมหาชน ที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิชุมชนและมุ่งให้ประชาชนรวมตัวเป็นชุมชน ซึ่งทำให้รัฐหรือผู้ทรงอำนาจสาธารณะอื่นๆ ผูกพันในอันที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการใดๆ เพื่อประโยชน์ของราษฎร (Saeng-Uthai, 2016, p.182)

หลังจากหลักการสิทธิชุมชนได้รับการคุ้มครองคุ้มครองไว้ชัดเจนครั้งแรกในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ต่อเนื่องรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 ซึ่งพัฒนาการรับรองคุ้มครองหลักการสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญมีความต่อเนื่องและรับรองสิทธิชุมชนให้เกิดผลบังคับใช้ได้ทันที สิทธิชุมชนจึงกลายเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่คงอยู่สืบเนื่องแต่อย่างไรก็ตามแม้สิทธิชุมชนจะมีการรับรองในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดอย่างต่อเนื่องแต่ในทางปฏิบัติและข้อเท็จจริงที่ปรากฏสิทธิชุมชนยังไม่สามารถยอมรับหรือตอบสนองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอและปัญหาการละเมิดสิทธิชุมชนยังที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้สิทธิชุมชนจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามรัฐธรรมนูญ ไม่ได้รับรองคุ้มครองสิทธิชุมชนให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริง จึงทำให้เกิดปัญหาการบังคับใช้และการตีความรับรองคุ้มครองสถานะของชุมชนและสถานะสิทธิชุมชน ในทางกฎหมาย ขอบเขตแห่งสิทธิชุมชน การใช้สิทธิ การเข้าถึงสิทธิชุมชนการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ที่ไม่ชัดเจน และปัญหาความขัดแย้งแนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างรัฐกับประชาชนหรือชุมชนจนกลายเป็นข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานรัฐกับประชาชนหรือชุมชนขึ้นสู่การพิจารณาของศาลหลายคดี

ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์รับรองคุ้มครองให้สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ให้เกิดผลในการปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาและสถานการณ์สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามทฤษฎีของ Garrett Hardin และ Elinor Ostrom
3. เพื่อวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมในการนำทฤษฎีของ Ostrom มาปรับใช้ในแก้ไขปัญหาการรับรองสถานะสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย
4. เพื่อนำเสนอแนวทางและหลักเกณฑ์สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดสถานะทางกฎหมายของชุมชนคือชุมชนมีตัวตน มีจิตใจ และมีสภาพบุคคล หรือมีสิทธิและหน้าที่ในตัวของมันเอง และเป็นรากฐานสำคัญแห่งความมีตัวตนของหน่วยปกครองท้องถิ่นและรัฐด้วย สภาพบุคคลของชุมชนหรือคณะบุคคล ที่เข้ากันโดยมีจุดมุ่งหมายและแบบแผนหรือวิถีชีวิตที่มีแบบแผนร่วมกัน แน่นนอนย่อมเกิดขึ้นได้ตามข้อเท็จจริง เป็นสิ่งที่กฎหมายรับรองสภาพบุคคลตามที่เป็นอยู่จริงๆ ไม่ใช่กฎหมาย

สมมติหรือกำหนดให้มีขึ้นตามทฤษฎีนิติบุคคลโดยสภาพของ Otto von Gierke สถานะทางกฎหมายของสิทธิชุมชนสิทธิชุมชนเป็นสิทธิตามธรรมชาติมีรากฐานมาจากแนวความคิดกฎหมายธรรมชาติของ Hugo Grotius (Chua-Thai, 2015, pp.97-98) คือ กฎเกณฑ์ที่กำหนดแบบแผนการปฏิบัติของมนุษย์อันมีเหตุผลที่ดำรงอยู่ตามธรรมชาติไม่ได้เกิดจากเจตจำนงของผู้หนึ่งผู้ใดนอกจากแนวคิดเรื่องสิทธิชุมชนอันมีที่มาจากสิทธิตามธรรมชาติแล้ว ยังถือว่าสิทธิชุมชนมีรากฐานมาจาก “สิทธิมนุษยชน” ด้วย ทั้งนี้ตามที่ได้รับรองไว้ใน “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” (Khosananan, 2002, p. 57) สิทธิชุมชนจึงมีลักษณะเป็นสิทธิตามกฎหมายมหาชน ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองที่มีต่อรัฐ เช่น สิทธิชุมชน สิทธิในข้อมูลข่าวสาร สิทธิในการเสนอเรื่องร้องทุกข์ สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการรวมกลุ่ม สิทธิในการชุมนุมโดยสงบปราศจากอาวุธ สิทธิเลือกตั้ง เป็นต้น (Chua-Thai, 2005, p. 139) แนวคิด Ostrom (1990, pp. 2-8) ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรร่วมได้สำเร็จโดยปราศจากการควบคุมโดยอำนาจจากส่วนกลางหรือการทำให้ทรัพยากรร่วมกลายเป็นทรัพย์สินเอกชนมองว่าการจัดการทรัพยากรนั้นสามารถเป็นไปได้ และมีประสิทธิภาพดีกว่า หากการจัดการและกฎกติกาในการจัดการนั้นดำเนินการโดยผู้ใช้ทรัพยากรอย่างสมัครใจเอง ทั้งนี้เนื่องจากในความเป็นจริง คนสามารถร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมที่ดีที่สุดสำหรับทุกฝ่ายได้หากมีโอกาสได้คุยกัน และเนื่องจากผู้ใช้ทรัพยากรมีความรู้ในเชิงพื้นที่ของระบบนิเวศ และรู้จักกับผู้ใช้ทรัพยากรคนอื่น ทำให้สามารถออกแบบกติกาที่เป็นที่ยอมรับและเหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ด้วย และการกระทำร่วมหรือการตัดสินใจร่วมจะช่วยให้ระบบจัดสรรทรัพยากรทำได้ดีกว่ายั่งยืนกว่า แนวคิดของ Garrett Hardin (Hardin, 1968, pp. 1243-1248) อยู่บนฐานความเชื่อที่ว่า คนร่วมมือกันรักษาทรัพยากรไว้

ไม่ได้และทำให้ทรัพยากรสาธารณสุขสมบัติส่วนรวมเสื่อมโทรมลง หากปล่อยให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้ไปโดยไม่มีมาตรการควบคุมจากรัฐ หรือมีการมอบกรรมสิทธิ์เหนือทรัพยากรนั้นให้แก่เอกชนทรัพยากรธรรมชาติ นั้นจะถูกใช้จนหมดเพราะไม่มีใครสนใจดูแลรักษา และผู้ใช้แต่ละคนพยายามใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้นให้มากที่สุด ดังนั้น รัฐจึงต้องเข้ามาแทรกแซงหรือจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อแก้ปัญหาโดย 2 วิธีการ คือ 1) ให้รัฐควบคุม กำกับ จัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติเพียงฝ่ายเดียว หรือ 2) รัฐให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์หรือมีสิทธิในการจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติแต่เพียงผู้เดียว โดยผ่านการให้สัมปทานจากรัฐ

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาเป็นศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งขอบเขตการศึกษา เป็น 2 ลักษณะ คือ 1. ขอบเขตเนื้อหา : ศึกษา แนวความคิดสิทธิชุมชน สถานะชุมชนและสถานะสิทธิชุมชนทางกฎหมาย สถานการณ์สิทธิชุมชนจัดการทรัพยากรธรรมชาติประเทศไทย และแนวคิดทฤษฎีจัดการทรัพยากรร่วมของ Elinor Ostrom และแนวคิด Garrett Hardin ศึกษากฎหมายรัฐธรรมนูญพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวกับสิทธิชุมชนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2. ขอบเขตพื้นที่ : ศึกษาชุมชน 3 ชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนที่มีการจัดการป่าชุมชนโดยรัฐ คือ ชุมชนบ้านคลองห้วยหวาย อำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์ 2) ชุมชนที่มีการจัดการป่าชุมชนโดยอาศัยข้อบัญญัติท้องถิ่น คือ ชุมชนแม่ทา อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ 3) ชุมชนที่มีการจัดการป่าชุมชนโดยจารีตประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน คือ ชุมชนบ้านหินลาดใน อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเป็นศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยแบ่งกลุ่มศึกษา กลุ่มประชากร คือ ประชาชน และผู้นำชุมชน ในเขตพื้นที่ชุมชนศึกษาการเลือกขนาดตัวอย่างแบบเจาะจง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนศึกษาได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน ตัวแทนชาวบ้าน และกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้แก่เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ เจ้าหน้าที่อุทยาน เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน เครื่องมือในการศึกษาได้แก่ 1.แบบสำรวจเพื่อสำรวจสภาพบริบทพื้นที่ของชุมชน 2.แบบสัมภาษณ์ เพื่อสัมภาษณ์แนวคิด รูปแบบการจัดการและใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน 3. แบบบันทึก เพื่อใช้บันทึกการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งการวิเคราะห์จากเอกสาร หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ คำพิพากษาที่เกี่ยวข้อง เอกสารที่ถูกรวบรวมจากบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมการวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้ศึกษาจำแนกตามหัวข้อที่กำหนดไว้ รวบรวมข้อมูลวิเคราะห์เป็นระยะโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลของการวิจัย

หลักการสิทธิชุมชนรับรองเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ.2540 ต่อเนื่องรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 จนถึงรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 สิทธิชุมชนมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง แต่ปรากฏว่าอีกด้านหนึ่งพบว่า สิทธิชุมชนยังไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง รัฐยังคงเป็นผู้มีบทบาทหลักจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ชุมชนลดบทบาทลงชุมชนจะมีส่วนร่วมได้เมื่อรัฐ

เปิดโอกาสให้ชุมชน เช่น การจัดการป่าชุมชน ชุมชนต้องขออนุญาตจากกรมป่าไม้ในการขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชน ความขัดแย้งระหว่างรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ กับประชาชน หรือชุมชนในประเด็นสิทธิชุมชน การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งปัญหาด้านกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ที่ดิน น้ำ ทรัพยากรชายฝั่งทะเล กำหนดให้รัฐมีอำนาจบังคับและควบคุมการใช้และการจัดการเป็นหลักให้อำนาจหน่วยงานรัฐจัดการอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ตามหลักจัดการเชิงเดี่ยวซึ่งกฎหมายยังไม่มีมีความชัดเจนและยังไม่เปิดกว้างอย่างเพียงพอในการยอมรับการจัดการเชิงซ้อนโดยไม่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยของชุมชนที่มีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม จารีตประเพณี วิถีชีวิตในการตั้งถิ่นฐานใกล้ชิดกับทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ร่วมกัน (Ganjanapan et al., 2000, p.2)

จากการศึกษาการจัดการป่าชุมชนของชุมชนคลองห้วยหวาย อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ ชุมชนตำบลแม่ทา อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ และชุมชนห้วยหินลาดใน อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ในการจัดการป่าชุมชนทั้งสามชุมชนมีแนวคิดที่ว่าทรัพยากรธรรมชาติภายในพื้นที่ป่าชุมชนเป็นส่วนรวม มีใช้ของบุคคลใดคนหนึ่งหรือของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น การจัดการป่าชุมชนโดยคณะกรรมการป่าชุมชนประกอบด้วยสมาชิกซึ่งเป็นประชาชนภายในชุมชน มีการกำหนดกติกาจัดการ และใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน โดยมีเงื่อนไขว่ากติกาจะต้องผ่านการประชุมพูดคุยแลกเปลี่ยนกันระหว่างชาวบ้านจนได้รับการยอมรับร่วมกันเสียก่อน จึงจะสามารถตั้งเป็นกฎกติกาป่าชุมชนขึ้นใช้บังคับได้ แต่อย่างไรก็ตาม การจัดการป่าชุมชน ทั้งสามชุมชนยังพบปัญหา คือ 1) ปัญหาด้านนโยบาย จากส่วนกลางมีการปรับเปลี่ยนบ่อยตามยุคของรัฐบาลที่เปลี่ยนไปจนทำให้เจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบายทำงานที่ยากมากขึ้น หาก

ชุมชนหรือประชาชนสับสนกับนโยบายของรัฐอาจนำไปสู่การขัดแย้ง อีกทั้งรัฐยังขาดแนวนโยบายการกระจายอำนาจจากส่วนกลางให้กับชุมชนในการให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดการ การบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ 2) ปัญหาคณะกรรมการป่าชุมชนไม่มีกฎหมายรองรับให้อำนาจหน้าที่จัดการ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ 3) ปัญหาด้านกฎหมาย การจัดตั้งป่าชุมชนยังไม่มีกฎหมายเฉพาะรับรองในปัจจุบันอาศัยกฎหมายได้แก่ พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507, พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 แล้วแต่กรณี ซึ่งมีข้อจำกัดในการดำเนินการหลายประการ โดยกิจกรรมในป่าชุมชนส่วนใหญ่ประชาชนจะต้องขออนุญาตจากกรมป่าไม้ ทำให้ขาดความคล่องตัวในการดำเนินงาน และยังมีข้อจำกัดในการส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมกับรัฐอนุรักษ์ จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชุมชน 4) ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐ กับคนในชุมชน กรณีป่าชุมชนอยู่ในเขตป่าสงวน ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมายป่าไม้ เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด ขณะที่ชุมชนจัดการ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรจากป่าชุมชนตามวิถีชีวิตชุมชนที่ผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติมาแต่อดีต เจ้าหน้าที่มองว่าวิถีชีวิตของชุมชนขัดต่อกฎหมายป่าไม้ จึงทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งข้อขัดแย้งเกิดจากฐานแนวความคิดของชุมชนกับรัฐในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกันเกี่ยวกับสิทธิชุมชนในการเข้าถึง การจัดการ การใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรธรรมชาติระหว่างรัฐ หน่วยงานรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐ กับ ประชาชนโดยรัฐบาลซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบาย มีแนวความคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอยู่บนฐานความเชื่อว่า หากปล่อยให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้ไปโดยไม่มีการควบคุมจากรัฐ ทรัพยากรธรรมชาตินั้นจะถูกใช้จนหมดสิ้นเพราะไม่มีใครสนใจดูแลรักษา และผู้ใช้แต่ละคนก็จะพยายามใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้นให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ เพราะไม่รู้ว่

หากเผื่อรอถึงอนาคตแล้ววันข้างหน้าจะมีทรัพยากรให้ใช้ประโยชน์อีกหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดของ Garrett Hardin เรียกว่า “โศกนาฏกรรมของทรัพยากรสาธารณะสมบัติส่วนรวม” (The tragedy of the commons) (Hardin, 1963, p. 3) จึงทำให้รัฐบาลผู้กำหนดนโยบายนำแนวคิดดังกล่าวจัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นสาธารณะสมบัติส่วนรวม คือ การแทรกแซงและควบคุมจากภายนอก ผ่านกลไกอย่างน้อยสองประการ คือ 1) รัฐเป็นผู้จัดการทรัพยากรสาธารณะสมบัติส่วนรวม 2) รัฐให้เอกชน สัมปทานหรือการแปรรูปเป็นรัฐวิสาหกิจในการจัดการทรัพยากรสาธารณะสมบัติส่วนรวม แต่ขณะเดียวกันประชาชนหรือชุมชนมีแนวคิดที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาการจัดการทรัพยากรชุมชน และมีสิทธิชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรสาธารณะสมบัติส่วนรวมได้ตนเอง ตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดของ Elinor Ostrom ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรสาธารณะสมบัติส่วนรวมได้สำเร็จโดยปราศจากการควบคุมจากส่วนกลางหรือรัฐหรือการทำให้ทรัพยากรสาธารณะสมบัติส่วนรวมกลายเป็นทรัพย์สินเอกชนการกระทำร่วมมักเกิดขึ้นจากระบบการพึ่งพาอาศัยกัน และนำไปสู่การเกิดระบบการสร้างสถาบันร่วมกัน เพื่อกำหนดกฎ กติกาในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน (Ostrom, 1990, pp. 2-8) จากฐานความคิดที่แตกต่างกันของแต่ละฝ่ายสถานการณ์สิทธิชุมชนยังเกิดปัญหาการละเมิดสิทธิชุมชนจากรัฐยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้และการตีความกฎหมายรับรองคุ้มครองสถานะชุมชนและสถานะสิทธิชุมชน ขอบเขตแห่งสิทธิชุมชน การใช้สิทธิ การเข้าถึงสิทธิชุมชนจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่ไม่ชัดเจน จึงทำให้สิทธิชุมชนไม่มีสภาพบังคับใช้ในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า การให้สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองคุ้มครองให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริงจึงต้องมีการใช้ การตีความ รับรองสถานะชุมชนในทางกฎหมาย และคุ้มครองสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กำหนดขอบเขตแห่งสิทธิที่ชัดเจน และกำหนดแนวทาง และหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม โดยนำแนวความคิด ทฤษฎีของ Elinor Ostrom มาปรับใช้กับประเทศไทย ภายใต้อาณัติและยังยึดมั่นตามที่รัฐธรรมนูญรับรอง ดังนี้

1. การใช้และการตีความรับรองสถานะ “ชุมชน” ในทางกฎหมาย ควรกำหนดค่านิยมของ “ชุมชน” แต่ทั้งนี้ควรกำหนดความหมายที่กว้าง เป็นลักษณะเพียงตัวอย่างนิยาม โดยไม่จำเป็นต้องกำหนดรายละเอียดลงในกฎหมายทั้งหมดเนื่องจากจะทำให้การตีความคำว่า ชุมชน แคบจำกัดซึ่งในความเป็นจริงชุมชนมีความเป็นพลวัตตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ดังนั้น การกำหนดค่านิยม “ชุมชน” โดยนำวัตถุประสงค์มาตรา 43 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 มาประกอบกำหนดค่านิยม “ชุมชน” หมายถึง “กลุ่มบุคคลซึ่งดำเนินวิถีชีวิตร่วมกัน เกี่ยวกับ (1) อนุรักษ์ พื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ (2) จัดการบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน” และชุมชนเป็นหน่วยทางสังคมที่มีอยู่ตามข้อเท็จจริงและสามารถมีสิทธิหรือหน้าที่ได้ เช่นเดียวกับกับเอกชนและรัฐ การรับรองสถานะชุมชนทางกฎหมาย จึงควรนำทฤษฎีนิติบุคคลโดยสภาพ ของ Otto von Gierke มาสนับสนุนการใช้ การตีความกฎหมายสถานะชุมชน ความมีตัวตนและการมีสิทธิในทรัพย์สินของชุมชน Prokati (2007, p. 5)

2. การใช้และการตีความรับรองคุ้มครองสถานะ “สิทธิชุมชน” ในทางกฎหมายในการจัดการ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นลักษณะทรัพย์สินที่เห็นหรือทรัพย์สินตามรัฐธรรมนูญ ลักษณะการใช้สิทธิชุมชนเป็นสิทธิเหนือทรัพย์สิน สาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1304 ไม่ว่าจะเป็นที่ชายตลิ่ง หาดทราย ชายทะเล แม่น้ำ ลำคลอง ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ เขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เขตพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น การใช้สิทธิของบุคคลหรือสิทธิชุมชนไม่ได้เป็นการใช้สิทธิเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน แต่เป็นการใช้สิทธิครอบครอง สิทธิการใช้สอย สิทธิในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการให้สิทธิทำนองเช่นเดียวกับ สิทธิการจำยอม สิทธิอาศัย หรือสิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิเก็บกิน หรือภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งเป็นการใช้สิทธิชุมชนซึ่งเป็นสิทธิที่ก่อตั้งโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายรัฐธรรมนูญมีศักดิ์เหนือกว่ากฎหมายธรรมดา เป็นการให้สิทธิในลักษณะสิทธิประชาชน ควบคู่กับหลักทรัพย์สินที่มีลักษณะสิทธิอุปกรณ์ คือ สิทธิการจำยอม สิทธิอาศัย หรือสิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิเก็บกิน หรือภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ภายใต้อาณัติและยังยึดมั่นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. การกำหนดขอบเขตแห่งสิทธิชุมชน ในการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ชัดเจนบนฐานสิทธิชุมชนในลักษณะทรัพย์สินที่เห็นหรือทรัพย์สินตามรัฐธรรมนูญเหนือทรัพย์สิน สาธารณสมบัติของแผ่นดิน ซึ่งจะทำให้การเข้าถึงสิทธิชุมชน

ในการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามเจตนารมณ์ที่รับรองคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญ และสามารถเกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ได้แก่ 1) สิทธิในการกำหนดขอบเขตจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบุคคล หรือชุมชนที่จัดการ ดูแลบำรุงรักษา สามารถมีสิทธิในการเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรควบคู่กับหน้าที่บำรุงรักษา ดูแลทรัพยากรธรรมชาติ อย่างไรก็ตามสิทธิเข้าใช้ประโยชน์ไม่จำกัดสมาชิกในชุมชนเป็นบุคคลภายนอกชุมชนได้ แต่มีเงื่อนไขสิทธิใช้ประโยชน์ทรัพยากร เช่น การจำกัดปริมาณเก็บค่าธรรมเนียม เป็นต้น 2) สิทธิในการเข้าใช้ประโยชน์จากระบบทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมบุคคลหรือชุมชนที่สามารถเข้าถึงระบบทรัพยากรธรรมชาติได้ เป็นสิทธิการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ที่ดินเพื่อการผลิต หรือเก็บหาผลผลิตจากการเพาะปลูก หรือเก็บเกี่ยวจากทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากร เป็นสิทธิความมั่นคงในทางอาหารในความพอเพียง ผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรไม่สามารถผูกขาดสิทธินั้นไว้ได้ตลอดไปเพราะสิทธิจะหมดไปเมื่อหยุดการใช้ประโยชน์ สิทธิจะไม่ผูกติดกับกลุ่มคนหรือปัจเจกบุคคล เป็นการมีสิทธิอยู่บนพื้นฐานความยั่งยืนของระบบนิเวศ ไม่กระทบต่อระบบนิเวศน์ไม่ทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรมลง 3) สิทธิในการบริหาร จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สิทธิภายใน คือ สมาชิกในชุมชนซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียในฐานะทรัพยากรธรรมชาติย่อมมีสิทธิในการควบคุม การดำเนินการ วางแผน การจัดทำกิจกรรมเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ เช่น วางแผนการเพาะปลูก เก็บเกี่ยวผลผลิตจากป่าตามฤดูกาลตามจารีตประเพณีความเชื่อ เป็นต้น และการสอดส่องดูแลพฤติกรรมผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการมีระบบกลไกชุมชนแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน และสิทธิภายนอก คือ การอ้างสิทธิชุมชนใน

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและดำเนินการปกป้องฐานทรัพยากรไม่ให้คนภายนอกเข้ามาทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ทรัพยากรที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของชุมชน 4) สิทธิในการกีดกันควบคุม ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ สิทธิที่กำหนดว่าใครสามารถเข้าใช้ประโยชน์จากระบบทรัพยากรได้หรือไม่เป็นสิทธิที่ชุมชนปกป้องรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติมิให้คนภายนอกเข้ามา รุกล้ำ ทำลาย หรือปิดกั้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการควบคุมตรวจสอบผู้จัดสรรหรือผู้จัดการทรัพยากรธรรมชาติมีประสิทธิภาพ ลงโทษผู้ละเมิดกติกาดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนสิทธิในการตัดสินใจหรือกำหนดชะตากรรมของชุมชนที่เชื่อมโยงอนุรักษ์ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติผสมผสานวิถีการดำเนินชีวิตเข้ากับคุณค่าของจารีตประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนที่มีอยู่เดิม 6) สิทธิของบุคคลและชุมชนในการมีส่วนร่วมกับชุมชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือรัฐ จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน 7) บุคคลและชุมชนมีสิทธิชุมชนการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติตามรัฐธรรมนูญต้องอยู่ภายใต้ขอบเขต “ความสมดุล” ทั้งมิติของการเติบโตทางเศรษฐกิจ มิติการปกป้องคุ้มครองระบบนิเวศน์ ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและมิติทางสังคม ขณะเดียวกันรัฐต้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในสิทธิชุมชนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดดุลยภาพระหว่างประโยชน์สาธารณะกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชน ส่วน “ความยั่งยืน” คือ การรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปยังคนรุ่นต่อไปได้ในการได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพไม่น้อยกว่าปัจจุบัน ความยั่งยืน

สัมพันธ์กัน 3 ด้าน คือ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. แนวทางและหลักเกณฑ์สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยดังนี้

1) การกำหนดขอบเขตของสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้อย่างชัดเจน โดยแบ่งขอบเขตเป็น 2 ส่วน คือ การกำหนดขอบเขตผู้มีสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ทรัพยากร และกำหนดขอบเขตของทรัพยากรต้องแยกแยะระหว่างทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนดูแลกันเอง เช่น การดูแลป่าชุมชน การดูแลน้ำระบบเหมืองฝาย ให้ชุมชนเป็นผู้จัดการ ดูแลบำรุงรักษา แต่ถ้าหากการจัดการ การดูแลในฐานะทรัพยากรระบบใหญ่ของประเทศ ระบบนิเวศน์ที่เกี่ยวข้องกับคนส่วนใหญ่ในสังคม เช่น ในเขตป่าอุทยาน เขตป่าสงวน ชลประทาน เขื่อน ที่เป็นระบบนิเวศน์ใหญ่ที่ต้องใช้งบประมาณมาก องค์ความรู้ที่หลากหลาย ให้อำนาจรัฐในการจัดการ

2) สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมตัดสินใจ และปรับปรุงกฎกติกาและการสอดส่องดูแล ในการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การให้สมาชิกมีส่วนร่วมตัดสินใจเป็นการสร้างทางเลือกเอาไว้ให้คนส่วนใหญ่ที่ได้รับผลกระทบหรือรู้สึกไม่สบายใจจากระเบียบการบริหารจัดการทรัพยากรที่บังคับใช้อยู่ ต้องให้ผู้ใช้ได้รับผลจากกฎ กติกาโดยตรงสามารถเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและปรับปรุงกฎกติกา และการสอดส่องดูแล มี 2 ส่วน คือ 1) การสอดส่อง ดูแลพฤติกรรมของผู้ใช้ประโยชน์จากระบบทรัพยากร เป็นไปตามกติกาที่วางไว้หรือไม่ 2) สอดส่อง ดูแลสภาพของทรัพยากรอย่างสม่ำเสมอ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นผู้สอดส่องดูแลพฤติกรรม การเก็บเกี่ยวทรัพยากรและการบำรุงรักษา ระบบทรัพยากรของผู้ใช้ทรัพยากรตามกติกาที่วางไว้หรือไม่อย่างสม่ำเสมอ 3) การลงโทษต้องอย่างค่อยเป็นค่อยไป คือ หากสอดส่องดูแลแล้วพบผู้กระทำผิด การลงโทษใน

ครั้งแรกๆ จะค่อนข้างเบา ในขณะที่หากผู้กระทำ ผิดละเมิดกฎซ้ำซาก การลงโทษจะมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น หากมีการละเมิดกติกา มีบทลงโทษที่เบา ค่อยเป็นค่อยไป จากเบาไปหนัก เพราะการลงโทษควรเป็นไปเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน มากกว่าเพื่อทำให้เกิดความแปลกแยกกับคนบางคนในชุมชน เพื่อลดความขัดแย้งในการบังคับใช้กติกาภายในชุมชน

4) กลไกจัดการความขัดแย้ง และเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายและมีต้นทุนต่ำ การนำแนวคิดการออกแบบกติกาจัดการทรัพยากรสาธารณสุขสมบัติส่วนรวม ของ Ostrom มาปรับใช้กลไกในการจัดการความขัดแย้ง ดังนี้ (ก) กลไกจัดการความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้ทรัพยากรกับเจ้าหน้าที่รัฐ สามารถเข้าถึงการแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ง่ายและมีต้นทุนต่ำระหว่างผู้ใช้กันเองโดยการสร้างพื้นที่เจรจาหรือการมีระบบไกล่เกลี่ย เจรจาข้อพิพาท ในรูปแบบคณะกรรมการ 3 ระดับ คือ ระดับแรก คณะกรรมการระดับพื้น แก่ไขปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน โดยมีผู้อาวุโส ผู้นำพิธีกรรมผู้นำธรรมชาติผู้ใหญ่บ้านร่วมกัน ระดับที่สอง คณะกรรมการระดับเครือข่ายหรือจังหวัด แก่ไขความขัดแย้งระดับภายนอกชุมชนหรือระดับจังหวัด โดยมีตัวแทน ระดับชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด องค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง ระดับที่สาม คณะกรรมการนโยบายระดับชาติ (ข) เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายและมีต้นทุนต่ำ ระบบยุติธรรมมีต้นทุนในการเข้าถึงที่สูงจนกระทั่งทำให้คนยากจนไม่สามารถเข้าถึงระบบยุติธรรมได้ นับเป็นความยุติธรรมเชิงโครงสร้างรูปแบบหนึ่ง

5) กฎ กติกาและการจัดการทรัพยากรต้องเชื่อมโยงและสอดคล้องกับระบบที่ใหญ่กว่า คือ การจัดการทรัพยากรระดับพื้นที่ต้องไม่เป็นการทำลายหรือส่งผลกระทบระบบนิเวศเชิงสังคมที่ใหญ่ และกฎกติกาของชุมชนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต้องสอดคล้องระบบกฎหมายใหญ่ การเข้าใช้และแสวงหาประโยชน์

ทรัพยากรโดยวิธีการที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ไปจนถึงอนาคตสืบต่อไปยังคนรุ่นหลัง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน 6) สิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วยตนเองไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐและสิทธิในการจัดการทรัพยากรได้รับการยอมรับทั้งในระดับพื้นที่และระดับรัฐ เช่นรัฐรับรองให้ชุมชนจัดทำข้อมัญญัติท้องถิ่นและข้อตกลงร่วมกันของชุมชนการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ รัฐเพียงผู้กำกับดูแลไม่ให้ข้อมัญญัติท้องถิ่นและข้อตกลงร่วมกันของชุมชนขัดต่อกฎหมายหรือนโยบายหลักของรัฐ และกฎกติการะดับสากลระหว่างประเทศ และในกรณี หน่วยงานรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐ ที่เกี่ยวข้องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ พื้นที่ใดได้ทำข้อตกลงร่วมกับราษฎรหรือชุมชนในพื้นที่ในสิทธิเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ รัฐต้องรับรองคุ้มครองสถานภาพแห่งสิทธิของราษฎรให้มีความมั่นคงและแน่นอนและให้สิทธิกับราษฎรหรือชุมชน โดยทำให้สถานะสิทธิชุมชนมีผลผูกพันในทางกฎหมายข้อตกลงที่ชุมชนทำข้อตกลงร่วมกับรัฐ หน่วยงานรัฐให้มีผลผูกพันในทางกฎหมายในรูปแบบสัญญาปกครอง (Prokati, 2013, p. 9) 7) ระบบทรัพย์สินร่วมของชุมชน เป็นสิทธิเหนือทรัพยากรของชุมชนที่มีขอบข่ายกว้างทั้งดินน้ำป่า ทรัพยากรพันธุกรรมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่การมีสิทธิเหนือทรัพยากรดังกล่าวมิใช่ชุมชนหรือบุคคลจะยึดเอามาเป็นกรรมสิทธิ์เด็ดขาดทำนองเดียวกับการมีกรรมสิทธิ์ของเอกชนเหนือทรัพย์สิน 8) การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการจัดการ ใช้

ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อคนในชุมชนมีความพอเพียงในการดำรงชีวิต ก็ส่งผลทำให้การเบียดเบียนทรัพยากรธรรมชาติน้อยลง

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านกฎหมาย คือ แนวทางการใช้และการตีความ รับรองและคุ้มครองสถานะของ “ชุมชน” ในทางกฎหมาย และสถานะ “สิทธิชุมชน” ในทางกฎหมาย จะทำให้สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้เกิดผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ที่เหมาะสมกับบริบทสังคมในประเทศไทย

2. ด้านนโยบายเพื่อเกิดดุลยภาพระหว่างคุ้มครองประโยชน์สาธารณะกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังนั้นสิทธิชุมชนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรนำแนวคิดของ Elinor Ostrom มาปรับใช้คุ้มครองรับรองสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ แต่ขณะเดียวกันรัฐต้องมีหน้าที่สงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติสาธารณสมบัติของแผ่นดินเพื่อประโยชน์ร่วมกันของประชาชนที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ที่มีโอกาสเสียหายหรือสูญพันธุ์ของทรัพยากรได้โดยไม่สามารถทดแทนหวนกลับมาได้ จึงควรนำแนวคิดของ Garrett Hardin มาปรับใช้คุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

Reference

- Chua-Thai, S. (2005). *Description of civil law-General jurisprudence* (11th ed.). Bangkok: Winyuchon. [In Thai]
- Chua -Thai, S. (2015). *Introduction to philosophy of law* (18th ed.). Bangkok: Winyuchon. [In Thai]
- Ganjanapan et al. (2000). *Community dynamics in Resource management Paradigm and Policy*. Bangkok: The Thailand Research Fund. [In Thai]
- Hardin, G. (1963). The Tragedy of the Commons. *Science New Series*, 162(3859), 1243-1248. [In Thai]
- Khosananan, C. (2002). *Human rights without frontiers: philosophy, law and social reality*. Bangkok: Nititham. [In Thai]
- Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge.UK: Cambridge University Press.
- Prokati, K. (2007). *Report of the research subject the rights of people Who are combined into the communities*. Bangkok: Office of the Constitutional Court. [In Thai]
- Prokati, K. (2013). *Meeting report of the Subcommittee of Community Right law reform No. 1/2556*. Office of the Legal Reform Commission Nonthaburi. [In Thai]
- Saeng-Uthai, Y. (2016). *Fundamental Knowledge of General law*. Improved By Somyot ChueThai (20th ed.). Bangkok: Thammasat Universit Press. [In Thai]

รูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโครงการอุตสาหกรรมก่อสร้าง บริษัทในเครือ ทีม กรุ๊ป

ชาญศักดิ์ เกิดสุข¹ กัญญามน อินหวาง²

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยการทำงานของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ (2) ศึกษาลักษณะการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ (3) ศึกษาลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ และ (4) หารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโครงการอุตสาหกรรมก่อสร้าง

ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัจจัยการทำงานของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโครงการ อุตสาหกรรมก่อสร้าง ด้านประสบการณ์การทำงาน ด้านลักษณะงานที่ทำ ด้านความมุ่งมั่นในการทำงาน ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ ด้านบรรยากาศในการทำงานแบบอิสระ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ลักษณะการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโครงการ อุตสาหกรรมก่อสร้าง ด้านพัฒนาทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ ด้านพัฒนาทักษะทางการสื่อสาร ด้านพัฒนาทักษะความสัมพันธ์กับทีมงาน ด้านพัฒนาทักษะด้านเทคนิควิชาชีพเฉพาะทาง อยู่ในระดับมากทุกด้าน

3. ลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโครงการ อุตสาหกรรมก่อสร้าง ด้านจินตนาการด้านการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้านการยืดหยุ่น ด้านวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

4. รูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโครงการ อุตสาหกรรมก่อสร้าง ผลการวิจัยโดยการสังเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 3 รูปแบบ ดังนี้ รูปแบบที่หนึ่งปัจจัยในการทำงาน มีองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ ด้านประสบการณ์การทำงาน ด้านลักษณะงานที่ทำ ด้านความมุ่งมั่นในการทำงาน ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ ด้านบรรยากาศในการทำงานแบบ รูปแบบที่สองลักษณะการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ มีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์ ด้านพัฒนาทักษะทางการ ด้านพัฒนาทักษะความสัมพันธ์กับทีมงาน ด้านพัฒนาทักษะด้านเทคนิควิชาชีพเฉพาะทาง รูปแบบที่สามลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ด้านจินตนาการ มีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้านการยืดหยุ่น ด้านวิสัยทัศน์ ซึ่งมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้องและการนำไปใช้ประโยชน์สอดคล้องกับทฤษฎี หลักการ และแนวคิดตามกรอบการวิจัย

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์; ผู้บริหารอุตสาหกรรมก่อสร้าง; บริษัทในเครือ ทีม กรุ๊ป

¹ หลักสูตรบริหารธุรกิจดุขฎฐิบัณติต มหวิทยาลัยเวสเทิร์น

⁴ หมู่ที่ 11 ถนนหทัยราษฎร์ ตำบลลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 12150, ประเทศไทย

อีเมล: chansak.g@gmail.com

² อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจดุขฎฐิบัณติต มหวิทยาลัยเวสเทิร์น

Creative Leadership Model of Construction Industry Project Management: Affiants Team Group

Chansak Gerdsuk¹ Kanyamon Inwang²

Abstract

The objectives of the research are as follows : (1) to study the working factors of creative leadership (2) to study the characteristics of development of leadership creative (3) study the characteristics creative leadership and (4) find the creative leadership model of construction industry executives. The research found that:

1. Factors at work of creative leadership of construction industry executives in experience, nature of the work, commitment to work, career path prospect, and atmosphere in independent work show high score or all factors.

2. Characteristics of development of creative leadership, construction industry, in development of creative thinking skills, communication skills development, development of relationship skills to the team, the development of technical skills for specific professional showed high score for all factors.

3. The characteristics of creative leadership of construction industry executives, in imagination, creative problem solving, flexibility and vision showed high score for all factors.

4. The creative leadership model of construction industry executives.

The research results from both quantitative and qualitative analysis comprised 3 forms as follows; 1) Model Form Factor at Work There is 5 sides The Experience, The nature of the work, The commitment to work, The career prospect, The atmosphere in the work independent. Model characteristics development of leadership creative There is 4 sides The development of creative thinking skills, The Communication Skills Development, The development of relationship skills to the team, The development of technical skills, professional way. The characteristics creative leadership of construction industry executives There is 4 sides The imagination, The problem solved creatively, The flexibility, The vision Which is appropriate possibility accuracy and Utilization Consistent with theory Principles and concepts at Research Framework.

Keywords: Creative Leadership; Construction Industry Project Management; Affiants Team Group

¹ Doctor of Business Administration Program, Western University

4 Moo 11, Hathairaj Road, Latsawai, Lam Lukka, Pathumtani 12150, Thailand

E-mail: chansak.g@gmail.com

² Lecturer of Doctor of Business Administration Program, Western University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมก่อสร้างโดยรวมในปี 2559 มีแนวโน้มขยายตัวต่อเนื่อง ซึ่งประสิทธิภาพของผู้ประกอบการและผู้บริหารของธุรกิจในการก่อสร้าง ทั้งนี้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมก่อสร้างมีหลากหลายกลุ่ม เช่น ผู้ให้บริการวิชาชีพด้านการก่อสร้าง ผู้รับเหมาหลัก ผู้รับเหมาย่อย นักพัฒนา ผู้จัดฝ้ายจัดหาวัสดุสิ่งของ จำเป็นต้องมีความเชื่อมโยงกัน ผู้รับเหมารายใหญ่ (Main contractor) ไม่สามารถทำงานก่อสร้างได้ทั้งหมด แต่ก็ต้องอาศัยผู้รับเหมาช่วงที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้าน Toomwongsa (2017) จึงมีความจำเป็นต้องมีทักษะ มีความสามารถในด้านเทคโนโลยี การลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา ความสามารถด้านนวัตกรรม และศึกษาถึงความซับซ้อนของกระบวนการผลิตมากยิ่งขึ้น รวมทั้งความเป็นสากลของผู้ประกอบการและผู้บริหาร เพราะต้องทำความร่วมมือและเกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีต่างประเทศ อย่างถูกลิขสิทธิ์ การมีตลาดในต่างประเทศและการร่วมมือกับผู้ประกอบการจากต่างประเทศ นอกจากนี้ ต้องมีความสามารถในด้านการบริหารงานในองค์กร การเข้ารับการฝึกอบรม การกระจายอำนาจ หรือแม้แต่การบริหารงานแบบมืออาชีพ Deewong and Leungbootnak (2013). ดังนั้นการเตรียมความพร้อมของภาคอุตสาหกรรมก่อสร้างจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อสร้างความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมก่อสร้างต่อไป ดังเช่น กระทรวงอุตสาหกรรมได้จัดทำแผนพัฒนาอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย โดยมุ่งแผนการพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งระบบในสามด้านคือ การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาระดับวิสาหกิจ และการสร้างเครือข่ายวิจัยและพัฒนา (R&D) รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมการจัดอบรมเพื่อพัฒนาผู้ประกอบการให้เข้าใจถึงหลักการบริหารโครงการ ทักษะทางวิชาชีพ จริยธรรม และแผนการตลาด เพื่อให้สามารถปรับตัวได้กับการแข่งขันที่รุนแรงต่อไป Dechakanond

(2009) ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงที่เห็นชัดเจนคือ การแข่งขันที่เกิดขึ้นในสถานการณ์สภาพแวดล้อมที่มีความสลับซับซ้อนและไร้ทิศทางมากขึ้น ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะเป็นสิ่งที่สร้างความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งเป็นผู้นำที่แสดงออกถึงการนำสิ่งที่ดึงดูด คุณประโยชน์ มีคุณค่า และทำให้เกิดประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนด้วยความสามารถในการนำ ด้วยรูปแบบและวิธีการใหม่ๆ และการกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุนกระบวนการใหม่ๆ ให้เกิดความสมดุลระหว่างความรีบเร่งและการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปเพื่อนำไปสู่เป้าหมายหรือการประสานงานเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ Patipunt (2009) ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นความสามารถที่พิเศษในการมุ่งใจด้วยวิธีการหรือแนวทางใหม่ๆ ที่ท้าทายและสร้างสรรค์ (Basadur, 2008) โดยพบว่า ผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะมีลักษณะหรือพฤติกรรมในการแสดงออกด้านการมีวิสัยทัศน์ จะสามารถแสดงออกถึงการมองภาพอนาคตได้เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง กล้าปรับเปลี่ยนเรียนรู้ เปิดรับสิ่งใหม่ๆ ให้กับตนเองอันเนื่องจากการเข้าใจองค์การได้ทั้งอดีตและอนาคต สามารถสร้างทีมงาน วางแผนอนาคตเพื่อจะกำหนดทิศทางที่ชัดเจนเพื่อความสำเร็จได้ (Chernin, 2001; Guntern, 2004; Parker & Beggand, 2004; Bennis & Thomas, 2002) จินตนาการจะแสดงออกในด้านความเชื่อ ความศรัทธาและความหวังที่เป็นพฤติกรรมในการแสดงออกถึงความมีอารมณ์ขัน สามารถคิดนอกกรอบ มีความสามารถในการบูรณาการทักษะและความรู้เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ มีสติปัญญาที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้ (Stoll & Temperley, 2009; Chernin, 2001; Sinararat, 2010) และมีความยืดหยุ่น จะแสดงออกในด้านความเชื่อ ความศรัทธาและความหวังที่เป็นพฤติกรรมในการแสดงออกถึงความมีอารมณ์ขัน สามารถคิดนอกกรอบ มีความสามารถในการบูรณาการทักษะและความรู้เพื่อ

ให้เกิดสิ่งใหม่ๆ (Inwang, Peechapol, Jindamanee & Somboonpo, 2017) มีสติปัญญาที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้ (Parker & Begnaud, 2004; Bennis & Thomas, 2002) นอกจากนี้ยังพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะต้องมีความมุ่งสู่การพัฒนาองค์กรในเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ความท้าทายและการมีส่วนร่วม ความอิสระ การลดความขัดแย้ง การสนับสนุนความคิด การกล้าเสี่ยงกับความท้าทายและแรงกดดัน (Coste, 2009) มีแรงบันดาลใจ สติปัญญาและความน่าเชื่อถือ (Guntern, 2004) ความไว้วางใจ (Coste, 2009; Danner, 2008) รวมทั้งมีความคิดแบบไตร่ตรอง (Stoll & Temperley, 2009) มีความท้าทาย (Alma, 2009) นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มีหลายปัจจัย เช่น ความรู้เชิงลึกของผู้บริหาร การมีทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ แรงจูงใจในการทำงาน (Walton, 2003; Oldham & Cummings, 1996; Delamotte & Takezawa, 1984; Lewin, 1981; Bruce & Blackburn, 1992) สติปัญญา ความรู้ รูปแบบการคิด บุคลิกภาพ แรงจูงใจ และสภาพแวดล้อม (Sternberg, 2006) ความท้าทาย ค่านิยม (Brook, 2006) ปัจจัยดังกล่าวมีความสำคัญต่อความเป็นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้หากผู้บริหารได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำก็จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ดี โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะทางความคิด ทักษะความสัมพันธ์ ทักษะทางด้านเทคนิควิชาชีพ และทักษะการสื่อสาร (Yulk, 2006) ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญต่อการมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จากการศึกษาลักษณะองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์และปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ข้างต้นที่มีนักวิชาการจากต่างประเทศจำนวนมากให้แนวคิดและสังเคราะห์ความเป็นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร ซึ่งจะเห็นได้ว่าการมีลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ดังกล่าวมาความสอดคล้องกับผู้บริหารของอุตสาหกรรมก่อสร้างได้อย่างเหมาะสมโดยเฉพาะใน

สภาพการแข่งขันที่รุนแรง รวมทั้งอุตสาหกรรมก่อสร้างมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับธุรกิจอื่นๆ อย่างเห็นเด่นชัด ทั้งยังมีการบริหารจัดการโครงการต่างๆ จำนวนมาก จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารแต่ละส่วนงานจะต้องมีภาวะผู้นำที่สามารถมีวิสัยทัศน์ มีจินตนาการ มีความยืดหยุ่น มุ่งสู่การพัฒนาองค์กรในเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ความท้าทายและการมีส่วนร่วม มีความอิสระ ทั้งยังต้องการกล้าเสี่ยงกับความท้าทายและแรงกดดัน สามารถสร้างแรงบันดาลใจ ความน่าเชื่อถือ ความไว้วางใจ รวมทั้งมีความคิดแบบไตร่ตรอง สามารถสร้างทีมงาน วางแผนอนาคตเพื่อจะกำหนดทิศทางที่ชัดเจนเพื่อความสำเร็จได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเสริมสร้างและพัฒนาพนักงานระดับหัวหน้างานหรือผู้บริหารเพื่อสนับสนุนการทำงานเพิ่มองค์ความรู้และศักยภาพในการเป็นผู้นำ เพื่อบรรลุเป้าหมายและความสำเร็จขององค์กร จากการค้นคว้าเอกสาร งานวิจัยต่างๆ พบว่า การศึกษาวิจัยในส่วนของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับ อุตสาหกรรมก่อสร้างมีจำนวนน้อยมาก เป็นต้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยการทำงานของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโครงการอุตสาหกรรมก่อสร้าง
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโครงการอุตสาหกรรมก่อสร้าง
3. เพื่อศึกษาลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโครงการอุตสาหกรรมก่อสร้าง
4. เพื่อหารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโครงการอุตสาหกรรมก่อสร้าง

นิยามศัพท์

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง ลักษณะความเป็นผู้นำของผู้บริหารในด้านวิสัยทัศน์ จินตนาการและความยืดหยุ่น ในการผลักดันให้ร่วมงานร่วมกันปฏิบัติ

หน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งงาม ผ่านกระบวนการวิธีการ ด้วยการคิดต่าง คิดหลายมิติ คิดบวก คิดเชิงสร้างสรรค์สู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

ความคิดยืดหยุ่น หมายถึง การแสดงออกถึงความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆในการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพให้ที่ดีขึ้นโดยการสะท้อนตนเองและทำความเข้าใจไปสู่การเผชิญกับความยากลำบากในอนาคต และเปิดกว้างทางความคิดใหม่ๆ อย่างอิสระสามารถคิดและหาทางออกของปัญหา ปรับตัวกับสถานการณ์ต่างๆ ได้

จินตนาการ หมายถึง การแสดงออกถึงการสร้างภาพความคิดที่มีเป้าหมายชัดเจน มีการไตร่ตรองทางความคิดนำไปสู่การตัดสินใจและชอบความท้าทายในการทำงาน สามารถบูรณาการทักษะและความรู้เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ

การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการเปลี่ยนด้านลบให้เป็นด้านบวก กล่าวคือ เป็นการใช้สมองในการ คิด เรียนรู้และยังเป็นกระบวนการลดความเป็ยเบน (ด้านลบ) ของปัญหาให้เป็นวัตถุประสงค์ (ด้านบวก) และลด ความเป็ยเบน (ด้านลบ) ของสาเหตุให้เป็นเป้าหมาย (ด้านบวก) โดยประกอบด้วยกิจกรรมหลายอย่างต่อเนื่องกัน ผู้แก้ปัญหาต้องพยายามปรับปรุงตัวเองและสิ่งแวดล้อมให้ผสมกลมกลืนกลับเข้าสู่สภาวะสมดุลหรือสภาวะที่คาดหวังเพื่อให้สามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้

การมีวิสัยทัศน์ หมายถึง การแสดงออกถึงการมีความคิดสร้างสรรค์อยู่ ตลอดเวลา โดยการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างแนวคิด ใหม่ๆ สำหรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาองค์กร ถ้าปรับเปลี่ยนเรียนรู้ เปิดรับสิ่งใหม่ แสดงออกถึงการมองภาพอนาคตรวมถึง การมีความสามารถนำแนวคิดนั้นไปสู่ การปฏิบัติงานได้จริงและทำให้เกิดผลสำเร็จตามที่ต้องการได้

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา : มุ่งศึกษา (1) ภาวะผู้นำสร้างสรรค์ของผู้บริหารโครงการอุตสาหกรรมก่อสร้างบริษัทในเครือ ทีเอ็ม กรุ๊ป (2) ปัจจัยในการทำงาน ได้แก่ ประสิทธิภาพการทำงาน ลักษณะงานที่ทำให้ ความมุ่งมั่นในการทำงาน ความก้าวหน้าในอาชีพ บรรยากาศในการทำงานแบบอิสระ (3) ลักษณะการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ พัฒนาทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาทักษะทางการสื่อสาร พัฒนาทักษะความสัมพันธ์กับทีมงาน พัฒนาทักษะด้านเทคนิควิชาชีพเฉพาะทาง พัฒนาด้านการจัดการงานสมัยใหม่ (4) ลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโครงการอุตสาหกรรมก่อสร้าง ได้แก่ (4.1) มีความยืดหยุ่น (4.2) มีจินตนาการ (4.3) มีการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และ (4.4) มีวิสัยทัศน์ ได้แก่

ขอบเขตด้านพื้นที่ : กลุ่มบริษัทในเครือ ทีเอ็ม กรุ๊ป ประกอบด้วย (1) บริษัท ทีเอ็ม คอนซัลตติ้ง เอนจิเนียริง แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด (2) บริษัท ทีเอ็ม คอนสตรัคชั่น แมเนจเม้นท์ จำกัด (3) บริษัท เอทีที คอนซัลแตนท์ จำกัด (4) บริษัท เอสคิว อาร์ทีเต็ค แอนด์ แมเนเจอร์ จำกัด และ (5) บริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปัจจัยในการทำงานของผู้บริหารโครงการอุตสาหกรรมก่อสร้าง
2. ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นคู่มือการพัฒนาผู้บริหารให้มีลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโครงการอุตสาหกรรมก่อสร้างได้
3. ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการประเมินผลผู้บริหารหัวหน้างานด้านภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโครงการ อุตสาหกรรมก่อสร้างบริษัทในเครือ ทีเอ็ม กรุ๊ป

4. ผลการวิจัยนำไปใช้ในการพัฒนา รูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโครงการ อุตสาหกรรมก่อสร้าง บริษัทในเครือ ทีเอ็ม กรุ๊ป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

การศึกษาแนวคิดผู้นำรูปแบบใหม่ ซึ่งนักวิชาการจำนวนมากพยายามเสนอรูปแบบผู้นำที่มีความสามารถที่จะสร้างประสิทธิภาพขององค์กรและความสามารถในการแข่งขันภายใต้โลกาภิวัตน์ที่บางครั้งไม่สามารถคาดเดาเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ ขณะเดียวกันผู้นำเหล่านี้ต้องมีความสามารถในการกระตุ้นจิตใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทุ่มเททำงานและความจงรักภักดีต่อองค์กร ผู้นำเหล่านี้ต้องสามารถใช้เทคโนโลยีที่จำเป็นสำหรับการบริหารงาน มีจิตสำนึกในการเป็นผู้ประกอบการ เน้นการบริการลูกค้า มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยที่คอยรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเช่นเดียวกับแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ โดยพบว่า Runcharoen (2012) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือ ลักษณะหรือพฤติกรรมในการนำผู้อื่น ประสานงานผู้อื่นด้วยการสร้างแรงบันดาลใจ สร้างแรงจูงใจ สร้างบรรยากาศ โดยการคิดนอกกรอบด้วยวิธีการใหม่ๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรคสิ่งใหม่ๆ สำหรับ Patiphan (2009) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือ การแสดงออกของผู้นำที่ตอบสนองความต้องการของบุคลากร ในด้านความสามารถในการนำความคิดสร้างสรรค์และกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และ Ibbotson and Darsq (2008); Danner (2008, p. 155) ได้ให้ความหมายว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือ การประสานให้เกิดความสมดุลกัน (balancing) ระหว่างความเร่งด่วน (Emergent) และการเปลี่ยนแปลงแบบช้าๆ ทั้งที่อาจจะเกิดขึ้น และที่ยังไม่ได้เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งมีความใกล้เคียงกับ Basadur (2008, p. 205) โดย

เพิ่มด้านกระบวนการเชิงสร้างสรรค์จะต้องมีทักษะในการจัดการกับบุคคลอื่นๆ ในลักษณะที่เป็นลำดับขั้นตอนจากกระบวนการเชิงสร้างสรรค์ การรู้จักกระบวนการเชิงสร้างสรรค์จะช่วยให้มีต้นแบบในการสร้างผู้นำแบบใหม่ที่มีความสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้นได้นอกจากนี้ยังพบว่า Stoll and Temperley (2009, p. 13); (Harris, 2009, p. 12) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือ การตอบสนองเชิงจินตนาการและการไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนต่อโอกาสต่างๆ ประเด็นต่างๆ อย่างท้าทาย เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการคิดและการกระทำสิ่งต่างๆ ที่แตกต่างกัน จึงสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การที่ผู้นำใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาและดำเนินงานตามสถานการณ์ต่างๆ พร้อมทั้งรู้จักกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ของผู้อื่น โดยเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง และผู้อื่นที่จะสามารถคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ โดยอาศัยการเรียนรู้เนื้อหาความคิดใหม่ๆ อยู่เสมอ

ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการจัดการอุตสาหกรรมก่อสร้าง

การจัดการงานก่อสร้าง เป็นกระบวนการจัดการในการใช้ทรัพยากรทางด้านงาน ก่อสร้าง ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอันได้แก่ คน วัสดุ อุปกรณ์เครื่องทุ่นแรงและเทคโนโลยีต่างๆ มา ใช้ร่วมกันอย่างเหมาะสม โดยจัดให้อยู่ในระบบระเบียบ สามารถดำเนินการโดยสะดวกราบรื่น และ ปราศจากอุปสรรคในระหว่างการดำเนินการ หรือถ้ามีก็ให้เกิดขึ้นให้น้อยที่สุด เพื่อให้ผลงานบรรลุ วัตถุประสงค์ของโครงการ ที่กำหนดโดยเจ้าของโครงการครบประกอบด้วยเป้าหมายดังต่อไปนี้ (1) เกิดผลกำไรตามที่คาดไว้ (2) งานเสร็จตามที่ระยะเวลาที่กำหนดให้ (3) ผลงานมีความถูกต้องตามรูปแบบและคุณภาพ (4) ดำเนินการอย่างปลอดภัยต่อทรัพย์สินและชีวิตมนุษย์ (5) ไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมบริเวณงานก่อสร้าง (6) ดำเนินงานภายใต้

ได้ขนบธรรมเนียมประเพณีและปฏิบัติตามกฎหมาย
อย่างไรก็ดีการจัดการงานก่อสร้าง มิได้เป็นหน้าที่ หรือ
งานของผู้รับเหมาก่อสร้างอย่างเดียว แต่จะเป็นหน้าที่
ของผู้บริหารโครงการก่อสร้าง หรือวิศวกร สถาปนิก ที่
ได้รับมอบหมายจากเจ้าของโครงการ เพื่อมาควบคุม
ดูแลการก่อสร้างให้เป็นไปตามหลักวิชาการ ถูกต้อง
ปลอดภัย ซึ่งจะส่งผลให้งานก่อสร้างมีประสิทธิภาพมาก
ยิ่งขึ้น ดังนั้น ควรจะคำนึงถึง องค์ประกอบหลักในการ
บริหารจัดการงานก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกันอย่างเห็นได้
ชัดเจน คือ (1) เวลาในการก่อสร้าง (2) งบประมาณค่า
ก่อสร้าง (3) คุณภาพงานก่อสร้าง ทั้ง 3 องค์ประกอบ
นี้ จะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและผู้ที่ดำเนินการ
จัดการงาน ก่อสร้าง จึงควรตระหนักและวางแผน
อย่างรอบคอบ ในช่วงเวลาที่เหมาะสมด้วย เช่น งาน
ก่อสร้าง ที่ต้องการคุณภาพงานสูง จำเป็นต้องใช้งบ
ประมาณที่สูงและระยะเวลาก่อสร้างที่มากตาม และ
ใน บางครั้งเราอาจเห็นโครงการก่อสร้างที่ต้องเร่งเวลา
มากเกินไปจึงส่งผลให้คุณภาพงานต่ำลงไป Deewong
& Leungbootnak (2013)

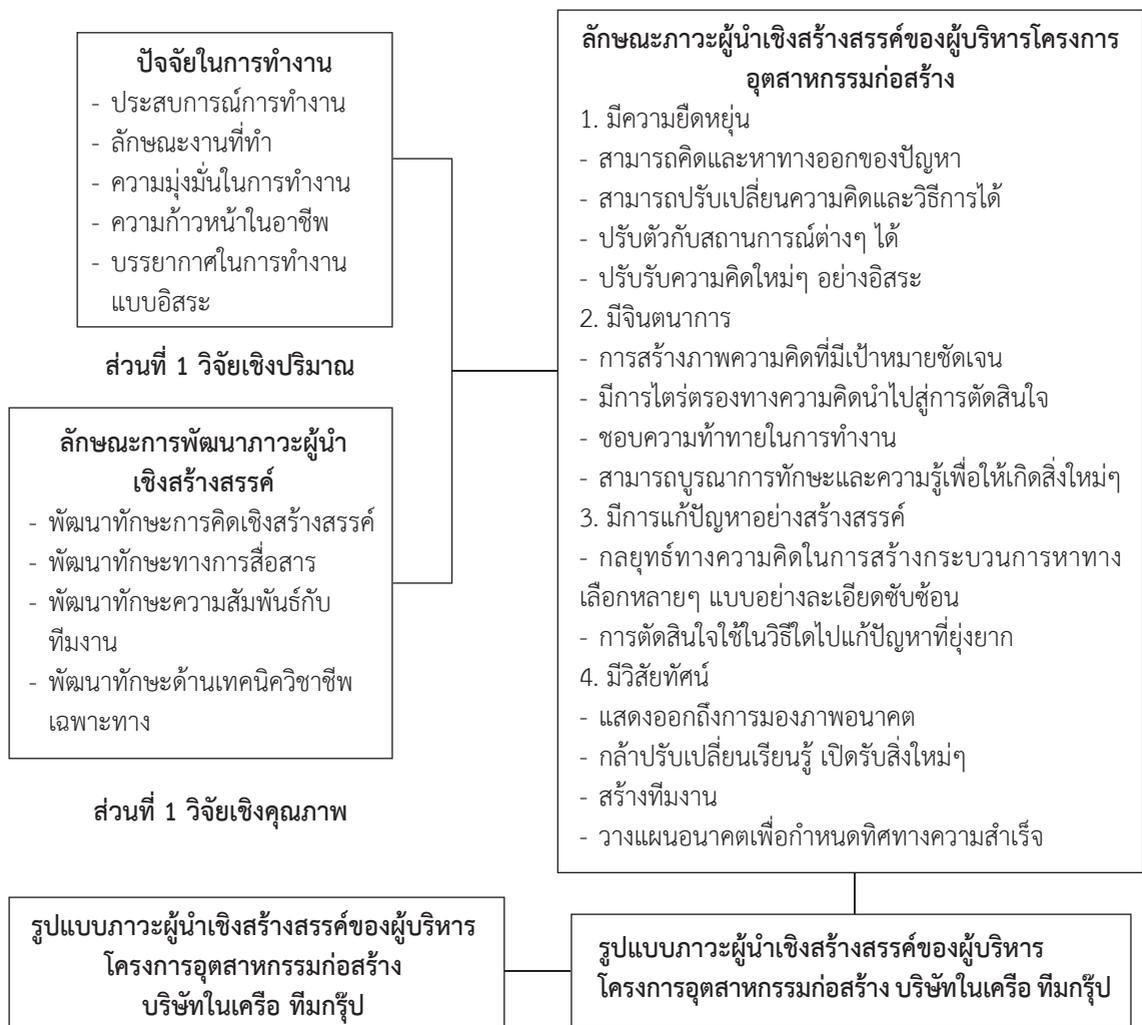
ผู้บริหารโครงการก่อสร้างเป็นหน่วยงานขนาด
ย่อม มีวิศวกรหรือสถาปนิก เศรษฐกร ผู้ประมาณ
ราคา ช่างเขียนแบบฯ ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้กับ
เจ้าของโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนงานก่อสร้างแล้ว
เสร็จ โดยทั่วไปมีหน้าที่ช่วยเจ้าของงานในด้านต่างๆ
Chinanuwatwong (2010) ศึกษาความเป็นไปได้
ของโครงการทั้งทางด้านเทคนิควิศวกรรมและทางด้าน
การเงิน คัดเลือกผู้ออกแบบโครงการ ทำการประมาณ
ราคาอย่างเป็นขั้นตอน ตั้งแต่การประมาณอย่างหยาบ
จนถึงการประมาณราคาอย่างละเอียด ให้คำปรึกษา
แก่ผู้ออกแบบในฐานะที่ปรึกษาของเจ้าของโครงการ
ควบคุมค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง กำหนดเวลาก่อสร้าง
ให้เป็นไปตามที่กำหนด ทำการคัดเลือกผู้รับเหมาชั้น
แรก ร่างเอกสารประกวดราคาและเอกสารประกอบ
สัญญา ดำเนินการประกวดราคา ตีอรรถราคา และการ

เซนต์สัญญา ควบคุมงานก่อสร้าง เป็นผู้ประสานงาน
ของทุกฝ่าย รับและจ่ายเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกั
งานก่อสร้างที่ตนรับผิดชอบอยู่ จะเห็นได้ว่าผู้บริหาร
โครงการมีหน้าที่เกือบทุกชนิดยกเว้นการออกแบบ
และการแก้ไขแบบเท่านั้น ดังนั้นผู้บริหารโครงการมี
ส่วนที่จะทำให้งานสำเร็จหรือล้มเหลว อย่างไรก็ตาม
ขอบเขตความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายมักจะขึ้นอยู่กับ
กับความรู้ความสามารถและ ประสบการณ์ของแต่ละ
กลุ่มหลัก ทั้งนี้ในการทำงานแต่ละโครงการควรมีการ
ระบุหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน
เพื่อหลีกเลี่ยงการทำงานที่ซ้ำซ้อน หรืองานที่ไม่มีคน
ทำ (Ralph, 2006) ซึ่งการเป็นผู้บริหารอุตสาหกรรม
ก่อสร้างจำเป็นต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร
งาน ทั้งนี้การบริหารงานก่อสร้างจะต้องอาศัยความคิด
เชิงสร้างสรรค์ในทีมโดย พบว่า รูปแบบของความคิด
สร้างสรรค์ในเรื่องนี้นำเสนอความสัมพันธ์ของระบบ
ความจำ และความคิดที่คล้ายคลึงกัน ภาระงาน และ
ความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้ง และ ความ
สามารถในการสร้างสรรค์ ดังงานวิจัยของ Amanda
(2011) ศึกษาเรื่องความสำเร็จของความพยายาม
สร้างสรรค์ได้รับอิทธิพลจากความเป็นผู้นำ พบว่า ด้วย
วิธีนี้ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการสร้างเงื่อนไขที่จะมีส่วน
ร่วมของแต่ละบุคคลในการทำงานอย่างมีความคิด
สร้างสรรค์ นักวิจัยชั้นนำสำหรับความคิดสร้างสรรค์
มีความสำคัญกับรูปแบบความเป็นผู้นำที่แตกต่างกัน
รวมทั้งภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและมีเสน่ห์หรือ
ความเป็นผู้นำความเชี่ยวชาญตาม วัตถุประสงค์ของ
การศึกษาในปัจจุบันคือการทดสอบผลกระทบของ
กลยุทธ์การแข่งขันผู้นำที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อการ
มีส่วนร่วมสร้างสรรค์ เช่น แรงจูงใจภายในเป็นบวก
ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ความสามารถตนเอง กลยุทธ์
อิทธิพลของความสามารถพิเศษภารกิจการเรียนรู้และ
กระตุ้นทางปัญญาได้รับการจัดการในการศึกษาทดลอง
และผู้เข้าร่วมทำงานในงานที่สร้างสรรค์ ผลการวิจัย

พบว่ากลยุทธ์ที่มีอิทธิพลสามารถใช้แทนการอื่นๆ ที่จะมีส่วนร่วมของแต่ละบุคคลในการทำงานความคิดสร้างสรรค์ ผลการศึกษาให้เป็นความเข้าใจกับสิ่งที่มีอิทธิพลต่อกลยุทธ์การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกับกลยุทธ์อื่นๆ (Gray and Larson, 2000) ได้กล่าวถึงวงจรชีวิตของโครงการ (Project lift cycle) ไว้ว่า การจัดการโครงการที่ดีนั้นผู้บริหารงานก่อสร้าง

นอกจากจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวงจรชีวิตของโครงการก่อสร้าง ซึ่งเริ่มต้นจากช่วงการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ ขั้นตอนการออกแบบจนกระทั่งถึงช่วงการส่งมอบเพื่อใช้งาน และปิดโครงการในท้ายที่สุดแล้ว การเข้าใจการพัฒนาวงจรชีวิตของโครงการย่อมจะนำไปสู่การจัดการโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ: (1.1) ขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโครงการ บริษัทในเครือ ทีม กรู๊ป บริษัท ทีม คอนสตรัคชั่น แมเนจเม้นท์ จำกัด บริษัท เอทีที คอนซัลแตนท์ จำกัด บริษัท เอสคิว อาร์ ดีดีเค แอนด์ แมเนเจอร์ จำกัด บริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน) จำนวน 171 ตัวอย่าง (1.2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาและทบทวนเอกสาร วารสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วนคือ ปัจจัยในการทำงาน ลักษณะการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ และลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ (1.3) การทดสอบความตรงทางเนื้อหาด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC พบว่า มีค่า IOC ตั้งแต่ .67-1.00 (1.4) การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค มีค่าเท่ากับ 0.7 ขึ้นไป เก็บรวบรวมข้อมูล (1.5) การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับข้อมูลปฐมภูมิ รวบรวมด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 171 ตัวอย่าง และสำหรับข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (1.6) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา และค่าสถิติสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ: (2.1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้จัดการฝ่ายออกแบบ ผู้จัดการโครงการก่อสร้าง หัวหน้างาน ผู้ควบคุมงานก่อสร้าง จำนวน 16 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (2.2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างแบบปลายเปิด แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ (2.3) การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อความคำถามกับเนื้อหา นำแบบสอบถามที่ผ่านเกณฑ์ค่าดัชนีที่ไม่ต่ำกว่า 0.5 (2.4) หาค่าความเชื่อมั่น โดยการหาค่า

สัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค จากผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.970 (2.5) การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับข้อมูลปฐมภูมิ รวบรวมด้วยแบบสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 16 คน และสำหรับข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (2.6) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารมาวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ปัจจัยในการทำงาน พบว่า ด้านประสบการณ์การทำงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความภาคภูมิใจในผลงานที่ได้ทำลุล่วงไปแล้ว อยู่ในระดับมาก ด้านลักษณะงานที่ทำ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า งานที่ปฏิบัติอยู่สามารถเพิ่มพูนประสบการณ์ความชำนาญและพัฒนาความรู้ให้เพิ่มมากขึ้น อยู่ในระดับมาก ด้านความมุ่งมั่นในการทำงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พยายามพยายามเต็มที่ในงานที่ได้รับมอบหมาย อยู่ในระดับมาก ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ได้รับการสนับสนุนให้ได้รับการฝึกอบรม ดูงาน หรือการศึกษาเพื่อเพิ่มวุฒิการศึกษาในงานที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับมาก ด้านบรรยากาศในการทำงานแบบอิสระ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รู้สึกว่าองค์กรมีความปลอดภัยและมีบรรยากาศที่เหมาะสมแก่การทำงาน อยู่ในระดับมาก

ลักษณะการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ พบว่า ด้านพัฒนาทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บังคับบัญชาสามารถคาดการณ์และกำหนดเป้าหมายในอนาคตได้อย่างมีเหตุผล อยู่ในระดับมาก ด้านพัฒนา

ทักษะทางการสื่อสาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บังคับบัญชาได้สื่อสารนโยบาย แผนกลยุทธ์ หรือ เป้าหมายขององค์กรให้ทราบชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษร อยู่ในระดับมาก ด้านพัฒนาทักษะความสัมพันธ์กับทีมงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บังคับบัญชามีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่ในระดับมาก ด้านพัฒนาทักษะด้านเทคนิควิชาชีพเฉพาะทาง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บังคับบัญชาศึกษาคำความรู้วางแผนพัฒนาตนเอง พัฒนางานและสะสมผลงานอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก

ลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ พบว่า ด้านจินตนาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ากล้านำเสนอความคิดใหม่ๆ เพื่อพัฒนางานใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมาก ด้านการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี อยู่ในระดับมาก ด้านการยืดหยุ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าปรับเปลี่ยนเป้าหมายแผนงานหรือพัฒนาวิธีการดำเนินงานในความรับผิดชอบได้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง อยู่ในระดับมาก ด้านวิสัยทัศน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อกำหนดเป้าหมายขององค์กรสู่ความเป็นเลิศ อยู่ในระดับมาก

2. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

รูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโครงการอุตสาหกรรมก่อสร้าง พบว่า

1. ปัจจัยในการทำงาน ได้แก่ (1) ด้านประสิทธิภาพการทำงาน, ความภาคภูมิใจในผลงานที่ทำลุล่วงไปแล้ว (2) ด้านลักษณะงานที่ทำ, งานที่ปฏิบัติอยู่สามารถ

เพิ่มพูนประสบการณ์ความชำนาญและพัฒนาความรู้ให้เพิ่มมากขึ้น (3) ด้านความมุ่งมั่นในการทำงาน, พยายามคิดหาวิธีการทำงานใหม่ๆ เพื่อให้งานที่ได้รับมอบหมายประสบความสำเร็จและทุ่มเทความพยายามเต็มที่ในงานที่ได้รับมอบหมาย (4) ด้านความก้าวหน้าในอาชีพ, การสนับสนุนให้ได้รับการฝึกอบรม ดูงาน หรือการศึกษาเพื่อเพิ่มวุฒิการศึกษา ในงานที่เกี่ยวข้อง (5) ด้านบรรยากาศในการทำงานแบบอิสระ, รู้สึกว่าอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงานอำนวยความสะดวกสำหรับการทำงานอย่างเพียงพอ

2. ลักษณะการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ (1) ด้านพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์, มีความสามารถพัฒนาและริเริ่มสิ่งใหม่ได้เป็นอย่างดี (2) ด้านพัฒนาทักษะทางการสื่อสาร, ผู้บังคับบัญชาเปิดโอกาสให้ได้นำเสนอความคิด สร้างสรรค์ หรือกิจกรรม ที่จะช่วยในการพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น (3) ด้านพัฒนาทักษะความสัมพันธ์กับเป็นทีมงาน, มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา (4) ด้านพัฒนาทักษะเทคนิควิชาชีพเฉพาะทาง, ผู้บังคับบัญชาปฏิบัติงานตามหน้าที่ๆ ได้รับมอบหมายให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพตามเป้าหมาย

3. ลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ (1) ด้านจินตนาการ, คิดค้นและสร้างสรรค์รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับขนาดและทรัพยากรด้านต่างๆ (2) ด้านการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์, แก้ไขปัญหาความขัดแย้งและประสานรอยร้าวที่เกิดขึ้นของคนหรือกลุ่มคนในองค์กรได้ (3) ด้านการยืดหยุ่น, สามารถประนีประนอมและสร้างความเข้าใจร่วมกัน (4) ด้านวิสัยทัศน์, สามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อกำหนดเป้าหมายขององค์กรสู่ความเป็นเลิศ

ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบที่ได้จากผลการสังเคราะห์ระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อหาองค์ประกอบของรูปแบบได้ดังนี้

ทรัพยากรและในงานวิจัยฉบับนี้ยังพบอีกว่า ประเภทของงาน (Task Characteristics) เป็นตัวแปรกำกับความสัมพันธ์ระหว่าง การรับรู้บทบาทของหัวหน้างานกับพฤติกรรมกรรมการสร้างสรรค์นวัตกรรม ซึ่งได้ใช้ระดับการศึกษาเป็นตัวแปรควบคุม เนื่องจากพบความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการสร้างสรรค์ นวัตกรรม รูปแบบที่สองปัจจัยการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ ด้านพัฒนาทักษะทางการสื่อสาร ด้านพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์ ด้านพัฒนาทักษะความสัมพันธ์กับทีมงาน ด้านพัฒนาทักษะเทคนิควิชาชีพเฉพาะทาง สอดคล้องกับ Charbonneau (2004) พบว่า อิทธิพลจากกลยุทธ์เน้นน้ำใจหรือการชี้แนะ การตั้งจุดใจและการร่วมมือกัน คาดหมายเกี่ยวกับพฤติกรรม แรงจูงใจ มีอิทธิพลสำคัญต่อปัจจัยภาวะผู้นำแบบพัฒนาทั้ง 4 ปัจจัยและ Vincent-Hoper, Muser and Janneck (2012) พบว่า ภาวะผู้นำแบบพัฒนา ความผูกพันในงานและความสำเร็จในอาชีพของชายและหญิงมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก สำหรับความผูกพันในงานบางประการมีความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบพัฒนาและปัจจัยที่สำคัญของความสำเร็จในอาชีพ รูปแบบที่สามปัจจัยลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้านจินตนาการ ด้านการยืดหยุ่นสอดคล้องกับ Sukjairungwattana (2014) พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์,ด้านการยอมรับการเปลี่ยนแปลง, ด้านความสามารถในการจูงใจ, ด้านความมุ่งมั่น, ด้านการทำงานเป็นทีม, ด้านความคิดสร้างสรรค์, ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี, ด้านการอุทิศตน, ด้านการยืดหยุ่น, ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา, ด้านเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น,ด้านความไว้วางใจ และด้านการสนับสนุนและ Pankong. (2016) พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนประกอบด้วย จินตนาการ ยืดหยุ่นและวิสัยทัศน์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทางวิชาการ (1) การมีความมุ่งมั่นในการทำงาน โดยมีพยายามคิดหาวิธีการทำงานใหม่ๆ เพื่อให้งาน ที่ได้รับมอบหมายประสบความสำเร็จ ไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยาก ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ในการพัฒนาองค์กร เพื่อให้เกิดประโยชน์ระดับองค์กรและในระดับสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาของอุตสาหกรรมก่อสร้าง (2) ควรมีการส่งเสริมพัฒนาทักษะการสื่อสารและเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่สนับสนุนภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ การให้อิสระในการทำงานรวมถึงการทำงานที่ท้าทาย ผู้บริหารควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาพนักงานอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง เช่น การให้รางวัลตามสถานการณ์ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เพราะปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวล้วนแต่มีอิทธิพลต่อลักษณะการภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ขององค์กร (3) มีความสามารถวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับทีมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งผู้บริหารควรมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนางาน พัฒนาทีมงาน ประสานงาน จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลใน การพัฒนาองค์กร หรือของกลุ่มอุตสาหกรรมก่อสร้าง (4) การพัฒนาบุคคลให้มีความยืดหยุ่นในการทำงานสามารถปรับเปลี่ยนเป้าหมายแผนงานหรือพัฒนาวิธีการดำเนินงานในความรับผิดชอบได้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง สามารถประนีประนอมและสร้างความเข้าใจร่วมกันในการแก้ไขปัญหา เพราะปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวล้วนแต่มีอิทธิพลต่อลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของบุคลากรไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในรายละเอียดของปัจจัยอื่นๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมก่อสร้างและภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เพื่อเป็นการต่อยอดงาน

วิจัยหรือประยุกต์ใช้จากการวิจัยในครั้งนี้ (2) อาจทำการศึกษากภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของอุตสาหกรรมก่อสร้าง อื่นๆ หรือจากหลายๆ องค์การแล้วนำมาเปรียบเทียบ คุณภาพรวมทั้งหมดของปัจจัยที่ทำให้เกิดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น (3) ควรศึกษาเกี่ยวกับอุปสรรคของลักษณะการพัฒนากภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ อาทิ อุปสรรคด้านการรับรู้ อุปสรรคด้านวัฒนธรรม อุปสรรคด้านอารมณ์ เป็นต้น และควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับตัวแปรอื่นๆ เช่น ความผูกพันต่อองค์การ ค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน แรงจูงใจในการทำงาน คุณภาพชีวิตในการทำงาน ซึ่งส่งผลต่อ

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เป็นต้น (4) ควรมีการทำวิจัยเปรียบเทียบรูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโครงการอุตสาหกรรมก่อสร้าง ของผู้นำในภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อจะได้ทราบถึงปัจจัยในการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้นำที่มีความแตกต่างและวิจัยในเชิงปริมาณ โดยเพิ่มมิติในตัวแบบสอบถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบกับงานวิจัยฉบับนี้ เพื่อจะได้เข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน และ (5) ควรทำความเข้าใจโดยการอธิบายกับผู้ให้ข้อมูลถึงปัจจัย องค์ประกอบต่างๆ ลักษณะของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น

Reference

- Basadur, M. S. (2008). Leading other to Think Innovatively Together: Creative Leadership. *Journal of The Leadership Quarterly*, 15(1), 103–21.
- Bennis, W., & Thomas, R. (2002). Crucibles of Leadership. *Harvard Business Review*, 80(9), 39-45
- Brook, P. (2006). *Stewardship: Choosing service over self-interest*. San Francisco, CA: Berrett-Koehler.
- Bruce, W. M., & Balckburn, J. W. (1992). *Balancing Job satisfaction and performance*. Westport, CT: Quorum Books.
- Burns, N., & Grove, S. (1997). *The Practice of Nursing Research. Conduct, Critique and Utilization* (3rd ed.). WB Saunders Company, Philadelphia.
- Charbonneau, D. (2004). Influence Tactics and Perceptions of Transformational Leadership. *Leadership & Organization Development Journal*, 25(7), 565-576.
- Chernin, P. (2001). Creative leadership: The strength of ideas The power of the imagination. *Vital Speeches of the Day*, 68(8), 245-249.
- Chinanuwatwong, S. (2010). *Engineering, Construction and Management*. Department of Civil Engineering Faculty of Engineering, Kasetsart University. [In Thai]
- Coste, T. G. (2009). *Creative Leadership & Women*. Retrieved from <http://www.Pptsearch.net>.
- Danner, S. E. (2008). *Creative Leadership in Art Education: Perspectives of an Art Educator*. Thesis Master of Arts (MA), in Art Education (Fine Arts), Ohio University.

- Dcosta, A. (2011). *PESTLE Analysis History and Application. Management Article*, 19(May). Retrieved from http://www.brighthubpm.com/project-planning/100279-pestle-analysis-history-and-application/#imgn_0
- Deewong, W., & Leungbootnak, N. (2013). *Competitiveness of the Thai construction industry in the context of the ASEAN Economic Community*. The 18th National Conference on Civil Engineering, 8-10 May 2013 at The Emporium Chiang Mai. [In Thai]
- Delamotte, Y., & Takezawa, S. (1984). *Quality of Working Life In International Perspective*. Swizerland: International Labour Organization.
- Dechakanond, K. (2009). *Thai construction industry to big and small to go together*. Retrieved from <http://www.nidambe11.net>. [In Thai]
- Guntern, G. (2004). *The Challenge of Creative Leadership*. [n.p.] : Maya Angelou Press.
- Gray, C. F., & Larson, E. W. (2000). *Project Management : The managerial Process*. Boston: Irwin/McGraw Hill
- Harris, A. (2009). Creative leadership. *Journal of Management in Education*, 23(1), 9-11.
- Inwang, K., Peechapol, C., Jindamanee, T., & Somboonpo , U. (2017). An academic leadership developmental model by knowledge management of executives from private universities. *Journal of Business Administration The Association of Private Education Institutions of Thailand*, 6(1), 114-129. [In Thai]
- Ibbotson, P., & Darsø, L. (2008). Directing creative: The art and craft of Creative Leadership. *Journal of Management and Organization*, 14(5), 548-559.
- Jankaew, W. (2012). *Model of Creative Leadership Development of Educational Administrators under the Office of Surat Thani Educational Service Area Region 3*. Doctor of Education Program, Rangsit University. [In Thai]
- Lewin, D. (1981). Collective bargaining and the quality or work life, *Organization Dynamics*, 35(2), 37 – 53.
- Oldham, G. R., & Cummings, A. (1996). Employee Creativity: personal and contextual factors at work. *The Academy of Management*, 39(3), 607-634.
- Parker, J. P., & Begnaud, L. G. (2004). *Developing Creative Leadership*. Portsmouth, NH.: Teacher Ideas Pr.
- Pankong, P. (2016). *Creative Leadership of School Administrators Under the Office of Chonburi Primary Education Area 3*. Thesis, Master of Education Program, Burapha University. [In Thai]
- Patipunt, K. (2009). *Model of structural equation of creative leaders in vocational education institutions*. Thesis for Postgraduate Philosophy Educational Administration, Khon Kaen University. [In Thai]

- Ralph C. M. Hanke. (2006). *Team creativity: A process model*. Thesis in The Mary.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1997). On the use of context specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Education Research*, 2, 49-60.
- Runcharoen, T. (2012). *Professionalism in the management and administration of the education reform era*. (4th ed.) Bangkok: Lt. Col..
- Scott, S. G., & Bruce, R. A. (1994). Determinants of innovative behavior: A path model of individual innovation in the workplace. *Academy of Management Journal*, 37(3), 580-607.
- Sternberg, R. J. (2006). *Thinking styles*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stoll, L., & Temperley, J. (2009). Creative leadership teams. *Journal of Management in Education*, 23(1), 12-18.
- Sinararat, P. (2010). *Creative Leaders and Producers: New Paradigms and New Leaders in Education*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Sukjairungwattana, T. (2014). *Developing policy proposals for enhancing creative leadership for student leaders in higher education institutions in the next decade (2014-2023)*. Thesis, Ph.D., Silpakorn University. [In Thai]
- Toomwongsa, N. (2017). *Business trends /Industrial 2017-2019: Construction business*. Retrieved December from https://www.krungsri.com/bank/getmedia/274329bf-8ca4-48d9-928a1b292bef2b69/IO_Construction_Contractor_2016.aspx-[In Thai]
- Vincent-Höper, S., Muser, C., & Janneck, M. (2012). Transformational leadership, work engagement, and occupational success. *Career Development International*, 17(7), 663-682.
- Walton. (2003). *Extending Patterson's leadership model: Explanning how leaders and followers interact in circular model*. VA.: Regent University.
- Yulk. (2006). *Leadership in organizations*. Englewood Cliffs: New Jersey.

การบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของผู้ให้บริการโลจิสติกส์

ณรงค์ ทมเจริญ¹ กัญญาณอน อินหว่าง²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาคุณลักษณะของภาวะผู้นำของผู้บริหาร การสนับสนุนของผู้บริหาร และการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ (2) ศึกษาปัจจัยทางด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการสนับสนุนของผู้บริหาร ที่มีความแตกต่างกันของระดับการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ และ (3) ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการสนับสนุนของผู้บริหาร ที่สัมพันธ์กับการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ ประชากรคือบริษัทผู้ให้บริการโลจิสติกส์ของสมาคมตัวแทนขนส่งสินค้าทางอากาศไทย จำนวน 142 บริษัท การวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 351 ตัวอย่าง โดยใช้สถิติวิเคราะห์ t-test และ Chi-Square Analysis แล้วนำผลที่ได้ไปทำการตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหาร พนักงาน และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ราย

ผลการวิจัย พบว่า

1. คุณลักษณะทางด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร มีค่าเฉลี่ยของการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก คุณลักษณะด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร มีค่าเฉลี่ยของการดำเนินงานในระดับมาก และคุณลักษณะด้านการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ โดยมีค่าเฉลี่ยของการดำเนินงานในระดับปานกลาง
2. ระดับคะแนนของภาวะผู้นำของผู้บริหารและการสนับสนุนของผู้บริหารมีความแตกต่างกันในระดับความสำเร็จของการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของผู้ประกอบการผู้ให้บริการโลจิสติกส์ที่แตกต่างกัน
3. ระดับคะแนนของภาวะผู้นำของผู้บริหารและการสนับสนุนของบริหาร มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับระดับความสำเร็จการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ผู้ให้บริการโลจิสติกส์; การบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ; ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

¹ หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

4 หมู่ที่ 11 ถนนหทัยราษฎร์ ตำบลลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 12150, ประเทศไทย

อีเมล: narong.tomcharoen@gmail.com

² อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Business Continuity Management for Logistics Service Provider

Narong Tomcharoen¹ Kanyamon Inwang²

Abstract

The purposes of this research were to: (1) study the characteristics of management leadership and management support and business continuity management of logistics service providers, (2) study the factors of management leadership and management support in various levels of business continuity management of logistics service providers., and (3) study the management leadership and management support in relation to business continuity management of logistics service providers. The research population were 142 companies of the logistics service provider in Thai Air Freight Forwarders Association (TAFSA). The research consisted of quantitative research and qualitative research, Questionnaires were used as data collection tools for quantitative research while In-Depth interviews were data collection tools for qualitative research. The t-test analysis used to determine whether the difference between management leadership and management support to business continuity management for logistics service provider and Chi-Square was applied for testing relationships between management leadership and management support to business continuity management for logistics service provider by 351 number of samples.

The results of this research found that:

1. Leadership characteristic of management has an average level of operation in very high. Executive support characteristic has an average level of operation in very high. A Business continuity management characteristic has mean of operation in moderate level.

2. The results of this research found that the levels of management leadership and management support differ in the success level of the business continuity management of different logistics service providers.

3. the level of management leadership and management support were related in the same direction to the level of success in business continuity management, statistically significant at the level of 0.05.

Keywords: Logistics Service Provider; Business Continuity Management; Management Leadership

¹ Doctor of Business Administration Program, Western University
4 Moo 11 Hathairaj Road, Latsawai, Lam Lukka, Pathumtani 12150, Thailand
E-mail: narong.tomcharoen@gmail.com

² Lecturer of Doctor of Business Administration Program, Western University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการดำเนินธุรกิจอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและพบว่าความรุนแรงของเหตุการณ์ต่างๆ มีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ดังเช่นเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นระดับโลกในช่วงที่ผ่านมา เช่น เหตุการณ์การก่อวินาศกรรมในสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ.2544 (Carter, 2014) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินธุรกิจ และระบบเศรษฐกิจของโลก นอกจากเหตุการณ์ต่างๆ ที่ปรากฏในระดับโลกแล้ว สำหรับประเทศไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีเหตุการณ์สำคัญที่ก่อให้เกิดความเสียหายส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและการดำเนินธุรกิจในระดับประเทศไม่น้อยอยู่เช่นกัน เช่น วิกฤตต้มยำกุ้งหรือปัญหาหนี้เสียในระบบสถาบันการเงินปี พ.ศ.2540 (Office of the National Economic and Social Development Council, 2014) โดยเหตุการณ์ข้างต้นได้ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินธุรกิจในประเทศไทยเป็นอย่างมากจนส่งผลให้บางบริษัทฯ ไม่สามารถปรับตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ และหลายบริษัทต้องหยุดกิจการหรือเกิดภาวะชะงักงันในการดำเนินธุรกิจ

ข้อกำหนดในมาตรฐานการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจนี้ ต้องการให้แต่ละองค์กรมีการออกแบบระบบการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจที่เหมาะสมกับความจำเป็นไปตามข้อกำหนดของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งต้องให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อกำหนดขององค์กรที่นำไปใช้งาน ทั้งองค์กรในภาคอุตสาหกรรมการผลิตภัณฑ์และอุตสาหกรรมบริการ โดยไม่ได้กำหนดขนาดและโครงสร้างขององค์กร นอกจากนั้นมาตรฐานนี้ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับองค์กรทุกประเภทและทุกขนาดที่มีความต้องการ เป้าประสงค์ของการนำระบบนี้มาใช้กับองค์กร (ก) การจัดทำ การนำไปปฏิบัติ การรักษาไว้ และการปรับปรุงระบบการบริหาร

ความต่อเนื่องทางธุรกิจ (ข) สร้างความมั่นใจว่าเป็นไปตามนโยบายความต่อเนื่องทางธุรกิจ (ค) แสดงให้เห็นว่าเป็นไปตามข้อกำหนดอื่นๆ (ง) ขอบรับการรองระบบการประเมินการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ โดยหน่วยรับรองที่ได้รับการรับรองระบบงานได้ (จ) ประเมินตนเองและประกาศรับรองตนเองว่าเป็นไปตามมาตรฐานนี้ ในภาพรวมแล้วมาตรฐาน มอก. 22301 ซึ่งพัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวสำหรับองค์กรในการวางแผน การดำเนินการ การติดตาม การทบทวน การฝึกซ้อม การดูแลรักษา และการปรับปรุงระบบการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ ทั้งนี้ข้อกำหนดในมาตรฐานนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในการองค์กรต่างๆ ทุกขนาดและทุกประเภท โดยจะต้องมีการปรับให้เข้ากับความเหมาะสม ความซับซ้อนของธุรกิจ และคำนึงถึงข้อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ความต้องการลูกค้า และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กร (Ministry of Industry Announcement, 2008)

จากความสำคัญข้างต้นพบว่า การวิจัยที่เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ของประเทศไทยมีจำนวนไม่มาก โดยเฉพาะในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา สภาวการณ์ของโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อมและภัยธรรมชาติ นอกจากนั้นตั้งแต่ปลายปี พ.ศ.2558 ที่ผ่านมา ประเทศไทยได้เข้าไปเป็น 1 ใน 10 ประเทศของกลุ่มสมาคมอาเซียน (AEC) สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยเสี่ยงของการประกอบธุรกิจในอุตสาหกรรมผู้ให้บริการโลจิสติกส์ของไทยทั้งสิ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีต้องการที่จะหารูปแบบการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ของประเทศไทย โดยยึดหลักการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจเชื่อมโยงกับหลักการตามแนวคิดที่เกี่ยวข้องการระบบมาตรฐานการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ ตามระบบมาตรฐาน ISO22301:2012 (Business Continuity Management Systems: BCMS) และมีรูปแบบที่

มีมาตรฐานในการดำเนินงาน รวมถึงสามารถตรวจสอบการปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอนได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะส่งผลให้อุตสาหกรรมผู้ให้บริการโลจิสติกส์ของประเทศไทยที่ดำเนินงานตามระบบมาตรฐานดังกล่าว เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังสามารถนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการเพื่อนำเสนอเชิงนโยบายต่อหน่วยงานภาครัฐหรือผู้มีส่วนได้เสียได้อย่างถูกต้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของภาวะผู้นำของผู้บริหาร การสนับสนุนของผู้บริหาร และการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของผู้ให้บริการโลจิสติกส์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการสนับสนุนของผู้บริหาร ที่มีความแตกต่างกันของระดับการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของผู้ให้บริการโลจิสติกส์
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการสนับสนุนของผู้บริหาร ที่สัมพันธ์กับการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของผู้ให้บริการโลจิสติกส์

นิยามศัพท์

การบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการธุรกิจแบบองค์รวมที่ซับซ้อน ภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้นกับองค์กร โดยมีการระบุผลกระทบที่อาจเป็นภัยคุกคามต่อองค์กร และมีแนวทางในการสร้างความยืดหยุ่นที่มีประสิทธิภาพในการตอบสนอง เพื่อปกป้องผลประโยชน์ให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญ รวมทั้งชื่อเสียง ตราสินค้า และกิจกรรมในการสร้างมูลค่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบการจัดการความต่อเนื่องทางธุรกิจ หมายถึง ระบบการบริหารจัดการที่มีการจัดทำขึ้น นำไปปฏิบัติ ดำเนินการ ติดตาม ทบทวน รักษาไว้ และปรับปรุงให้เกิดความต่อเนื่องทางธุรกิจ โดยมีราย

ละเอียดที่ประกอบด้วยโครงสร้างองค์กร นโยบาย การกำหนดกลยุทธ์ การวางแผน การกำหนดความรับผิดชอบ ขั้นตอน หรือกระบวนการในการดำเนินการ และการระบุทรัพยากรที่ต้องใช้

ความต่อเนื่องทางธุรกิจ หมายถึง ความสามารถขององค์กร ในการส่งมอบสินค้าหรือบริการให้กับลูกค้าได้อย่างต่อเนื่อง ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์วิกฤติที่ทำให้องค์กรต้องหยุดชะงัก ในระดับที่ยอมรับได้ตามข้อตกลง

การวิเคราะห์ผลกระทบทางธุรกิจ หมายถึง กระบวนการวิเคราะห์กิจกรรม และผลกระทบที่การหยุดชะงักของธุรกิจอาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมนั้น

การบริหารความเสี่ยง หมายถึง การประสานงานกันภายในองค์กร เพื่อสั่งการและควบคุมการบริหารจัดการองค์กรที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านประชากรและขนาดตัวอย่าง เจริญปริมาณ คือ พนักงานในสายวิชาชีพ ตั้งแต่พนักงานระดับหัวหน้างานขึ้นไปของบริษัทผู้ให้บริการโลจิสติกส์ประเภทกิจกรรมการให้บริการขนส่งทางอากาศ จำนวนทั้งสิ้น 351 ตัวอย่าง เจริญคุณภาพ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความรู้และประสบการณ์ทำงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจผู้ให้บริการโลจิสติกส์ จำนวน 9 คน

2. ด้านพื้นที่ คือ ศึกษาพื้นที่ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลกับกิจกรรมการให้บริการขนส่งทางอากาศเท่านั้น โดยตัดสินใจเลือกที่จะศึกษาเฉพาะประเภทกิจกรรมการให้บริการขนส่งทางอากาศ (เฉพาะบริษัทที่เป็นสมาชิกสมาคมตัวแทนขนส่งสินค้าทางอากาศของไทย)

3. ด้านเนื้อหา คือ ศึกษาปัจจัยทางด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารผลักดันนโยบาย ผู้บริหารสามารถตัดสินใจได้ ผู้บริหารรับฟังความเห็น และตัดสินใจร่วมกัน ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ ผู้บริหาร

เป็นที่เคารพและศรัทธา ผู้บริหารมีพฤติกรรมมุ่งใจ ผู้บริหารเป็นผู้มอบหมายงาน ผู้บริหารสนับสนุนและส่งเสริม และผู้บริหารผลักดันนโยบาย ส่วนปัจจัยทางด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร ได้แก่ การแต่งตั้งผู้นำที่รับผิดชอบโครงการ การกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตของแผนงาน การกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบอย่างชัดเจน องค์กรตระหนักถึงผลกระทบ องค์กรมีแผนงานในการฟื้นฟูกิจการ องค์กรมีการจัดลำดับการฟื้นฟูการดำเนินธุรกิจ และองค์กรมีการระบุทรัพยากร สำหรับปัจจัยทางด้านการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลความเสี่ยง การเก็บรวบรวมรายชื่อลูกค้า การมีส่วนร่วมของผู้บริหาร การกำหนดช่องทางการติดต่อฉุกเฉิน การตั้งศูนย์รองรับเหตุการณ์ฉุกเฉิน การสำรองข้อมูลที่มีความสำคัญและจำเป็น การกำหนดสถานที่สำรอง การวางแผนป้องกันความเสี่ยง การกำหนดแผนปฏิบัติการสำรอง การกำหนดเงินทุนสำรองเพื่อรองรับเหตุการณ์ฉุกเฉิน การทดสอบกู้ข้อมูลสำรอง การซ้อมแผนฉุกเฉินของพนักงาน และการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกให้เกิดความตระหนัก

4. ด้านระยะเวลา คือ ระยะเวลาการศึกษาตั้งแต่เดือน มกราคม – ตุลาคม 2560

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อเป็นข้อมูลให้กับผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมผู้ให้บริการโลจิสติกส์ ได้นำข้อมูลไปใช้ในการกำหนดแนวทางเพื่อผลักดันให้เกิดการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของผู้ให้บริการโลจิสติกส์

2. เพื่อให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปเผยแพร่แนวคิดหรือองค์ความรู้ในการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจให้เกิดขึ้นกับองค์กรธุรกิจอื่นๆ ในประเทศไทย

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ

Watters (2010) กล่าวว่า การบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ (Business Continuity Management) เป็นการบริหารแบบองค์รวมที่ระบุนภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้นกับองค์กรและส่งผลกระทบต่อการทำงาน ให้นำมาใช้เป็นกรอบสำหรับความยืดหยุ่นขององค์กรเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อภัยคุกคาม ซึ่งจะช่วยปกป้องผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก ชื่อเสียง ตราสินค้า และกิจกรรมในการสร้างคุณค่าได้ การบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจจำเป็นต้องมีระบบการจัดการความต่อเนื่องทางธุรกิจ (Business Continuity Management Systems: BCMS) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบการจัดการที่มีการจัดทำขึ้นเพื่อนำไปปฏิบัติ ดำเนินการ ติดตาม ทบทวน รักษาไว้ และปรับปรุงให้เกิดความต่อเนื่องทางธุรกิจ ภายใต้อุปแบบการปฏิบัติงานที่องค์กรจะต้องจัดทำเป็นแผนความต่อเนื่องทางธุรกิจ (Business Continuity Plan: BCP) ซึ่งเป็นเอกสารที่รวบรวมขั้นตอนและข้อมูลเพื่อให้สามารถดำเนินการในกิจกรรมหรือกระบวนการหลักในระดับที่กำหนดไว้ รวมทั้งทำการวิเคราะห์ผลกระทบทางธุรกิจ (Business Impact Analysis: BIA) วิเคราะห์กิจกรรม และผลกระทบที่การหยุดชะงักของธุรกิจอาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมนั้น (International Organization for Standardization, 2013) โดยกระบวนการบริหารจัดการความต่อเนื่องทางธุรกิจประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ (1) ขั้นตอนการวางแผน (Establishing) (2) ขั้นตอนการนำไปปฏิบัติและการดำเนินงาน (Implementing and Operating) (3) ขั้นตอนการเฝ้าติดตามและการทบทวน (Monitoring and Reviewing) และ (4) ขั้นตอนการรักษาและการปรับปรุง (Maintaining and Improving) (British Standards Institution, 2006) ภาพรวมของการ

บริหารความต่อเนื่องของธุรกิจ เป็นการกล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ การจัดการภาวะวิกฤต (Crisis Management) การวางแผนตามสถานการณ์ (Contingency Planning) การรับมือภัยพิบัติ (Disaster Recovery) และการจัดการภาวะฉุกเฉิน/การเตรียมความพร้อมในกรณีฉุกเฉิน (Emergency Management / Emergency Preparedness) (Jacobsen & Kerr, 2011)

2. แนวคิดและทฤษฎีด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร

รูปแบบภาวะผู้นำแบบเต็มรูป (Model of the Full Range of Leadership) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบพฤติกรรม (4I's) ของภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ และพฤติกรรมของภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนรวมทั้งภาวะผู้นำแบบปล่อยตามสบาย (Laissez-faire Leadership) หรือพฤติกรรมความไม่มีภาวะผู้นำ (Non-leadership behavior) ภาวะผู้นำแบบเต็มรูปจึงมีวิวัฒนาการที่เริ่มต้นจากการพัฒนาของ Bass (1985) และมีผู้นำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กันอย่างแพร่หลาย จากแนวคิดเหล่านี้ Bass and Avolio (1994) ได้ร่วมพัฒนาจนเกิดแนวคิดภาวะผู้นำแบบเต็มรูปขึ้น แนวคิดภาวะผู้นำแบบเต็มรูปนั้น แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ (1) ภาวะผู้นำที่ไม่ใช่ผู้นำ (Non-leadership) มี 1 องค์ประกอบ คือ ภาวะผู้นำแบบเสรีนิยม (Laissez-Faire: LF) (2) ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transactional leadership) มี 3 องค์ประกอบ คือ การให้รางวัลตามสถานการณ์ (Contingent Reward: CR) การบริหารงานแบบวางเฉยเชิงรุก (Management-by-Exception Active: MA) การบริหารงานแบบวางเฉยเชิงรับ (Management-by-Exception Passive: MP) (3) ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ (Transformational leadership) มี 4 องค์ประกอบ คือ การให้ความสำคัญเป็นรายบุคคล (Individualized Consideration: IC) การกระตุ้นให้ใช้ปัญญา (Intellectual Stimulation: IS)

การจูงใจเพื่อสร้างแรงดลใจ (Inspirational Motivation: IM) และการใช้อิทธิพลเชิงอุดมคติ (Idealized Influence: II)

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารองค์กรและการสนับสนุนของผู้บริหาร

การบริหารเกิดขึ้นในองค์การและมุมมองด้านการบริหาร ซึ่งองค์การมีลักษณะร่วมกันอยู่ 3 ประการ (Robbins & DeCenzo, 2004) ได้แก่ (1) ทุกองค์การต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของตนเอง (2) ทุกองค์การต้องมีคนร่วมกันทำงาน (3) องค์การต้องมีการจัดโครงสร้างงานแบ่งงานหน้าที่รับผิดชอบของคนในองค์การ Hoy and Miskel (1991, p. 8) ได้กล่าวอย่างชัดเจนว่า ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการบริหาร และการปฏิบัติอย่างแยกไม่ได้ 3 ประการคือ (1) ทฤษฎีวางกรอบความคิดแก่ผู้ปฏิบัติ (2) กระบวนการนำทฤษฎีมาใช้จะช่วยให้แนวทางวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ (3) ทฤษฎีช่วยในการตัดสินใจในการบริหาร ดังจะเห็นได้จากการบริหารในปัจจุบันยังคงนำแนวทางของทฤษฎีต่างๆ มาประกอบการตัดสินใจดำเนินกิจการอย่างไรก็ตาม ทฤษฎีต่างๆ จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารหรือไม่นั้นสามารถพิจารณาได้จากการที่เมื่อนำทฤษฎีมาใช้แล้วสามารถคาดการณ์และชี้ให้เห็นถึงเหตุการณ์หรือพฤติกรรมในองค์การนั้นๆ ซึ่งที่กล่าวมาข้างต้นจะพบว่า ทฤษฎีมีความสำคัญต่อการนำมาใช้และจะเป็นแนวทางที่สำคัญต่อการบริหารองค์การอย่างยิ่ง (Inwang, 2015) การพัฒนาการบริหารเป็นสิ่งจำเป็นต่อความอยู่รอดขององค์การอย่างยิ่ง เพราะธุรกิจในปัจจุบันได้กลายเป็นธุรกิจไร้พรมแดน ซึ่งหากผู้บริหารยังคงใช้แนวความคิดทางการบริหารแบบเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลง ก็จะทำให้ธุรกิจนั้นๆ จะไม่สามารถอยู่รอดได้อีกต่อไป แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสนับสนุนของผู้บริหารเป็นแนวคิดที่มีผู้สนใจทำการศึกษาค้นคว้ากันน้อยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาแนวคิดการสนับสนุนขององค์กร

(Organizational Support) มากกว่า การสนับสนุนขององค์กร ถือเป็นกระบวนการอีกอย่างหนึ่งในการชักจูงให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายตามแผนงานที่องค์กำหนดไว้ การสนับสนุนขององค์กรเป็นปัจจัยในการตัวเกื้อหนุนสิ่งต่างๆ ที่จะทำให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Kitikul, 2008)

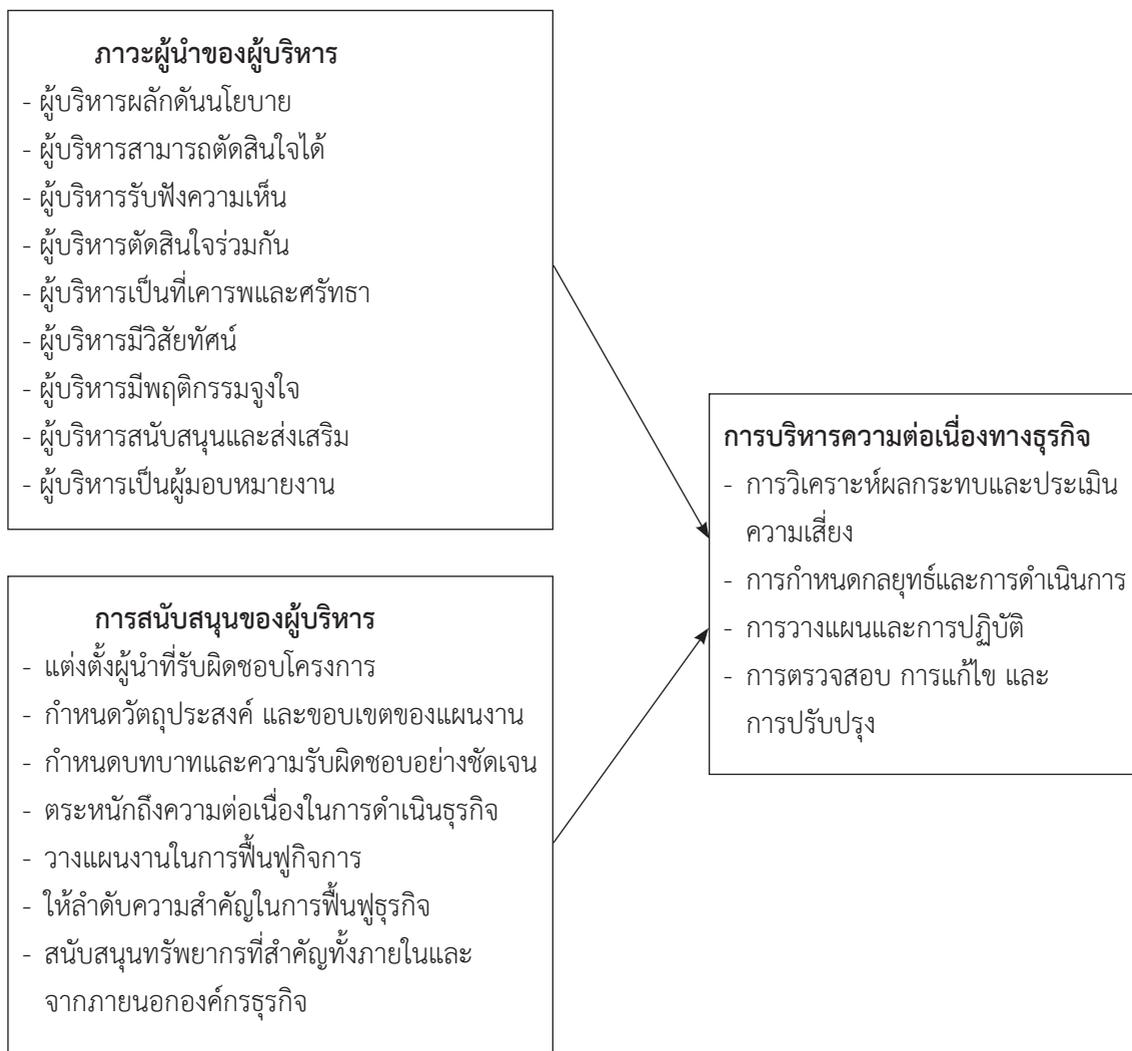
4. แนวคิดเกี่ยวกับผู้ให้บริการโลจิสติกส์

ภาคโลจิสติกส์ (Logistics Sector) เป็นกิจกรรมโลจิสติกส์ (Logistics Activity) ทั้งหมดที่ดำเนินโดยหน่วยเศรษฐกิจ (Economic Unit) ในระบบเศรษฐกิจ โดยแบ่งการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวตามขอบเขตการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการได้ 2 รูปแบบคือ (1) กิจกรรมโลจิสติกส์ซึ่งผู้ประกอบการดำเนินการเองในองค์กร (In-house Logistics) และ (2) กิจกรรมโลจิสติกส์ที่ผู้ประกอบการได้ว่าจ้างองค์กรอื่นมาดำเนินการให้ (Outsourcing) ทั้งนี้ผู้ประกอบการสามารถที่จะดำเนินกิจกรรมโลจิสติกส์เองทั้งหมดหรือเลือกดำเนินการเพียงบางส่วนก็ได้เนื่องจากในปัจจุบันสถานการณ์แข่งขันเป็นตัวผลักดันให้ผู้ประกอบการต้องเร่งพัฒนาความสามารถหลักของกิจการ (Core Competency) และมีความต้องการพันธมิตร

ทางธุรกิจมากยิ่งขึ้นกว่าอดีตจึงมีความนิยมในการใช้บริการจากผู้ให้บริการทางโลจิสติกส์โดยเฉพาะ (Logistics Service Provider: LSP) เพิ่มมากขึ้น ซึ่งกิจกรรมที่เกิดจากการให้บริการด้านโลจิสติกส์ทั้งระบบคืออุตสาหกรรมโลจิสติกส์ (Logistics Industry) ดังนั้นอุตสาหกรรมโลจิสติกส์จึงเป็นส่วนหนึ่งของภาคโลจิสติกส์ (Logistics Sector) (Apipratchayasakul, 2015)

ผู้ให้บริการโลจิสติกส์ หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจให้บริการในกิจกรรมด้านโลจิสติกส์แก่ผู้ประกอบการในภาคการผลิต โดยอาศัยจุดแข็งด้านความชำนาญในการบริหารจัดการที่มากกว่าทำให้กิจกรรมที่ให้บริการมีประสิทธิภาพสูงกว่าการที่ผู้ประกอบการดำเนินการด้วยตนเอง และการให้บริการกับผู้ประกอบการหลายรายทำให้เกิดการประหยัดต่อขนาดของการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน ยานพาหนะ และการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ทำให้สามารถให้บริการโดยมีต้นทุนการดำเนินการที่ต่ำกว่าเช่นกัน ในอุตสาหกรรมผู้ให้บริการด้านโลจิสติกส์ปัจจุบัน สามารถให้ความหมายตามลักษณะของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ (Apipratchayasakul, 2015)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัยการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของผู้ให้บริการโลจิสติกส์

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการเน้นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) เป็นหลักและสนับสนุนผลการวิเคราะห์ด้วยงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ซึ่งออกแบบการวิจัยเป็นแบบเรียงตามลำดับ (The Explanatory Sequential Design) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ: (1.1) พนักงานในสายวิชาชีพและผู้บริหารในอุตสาหกรรมผู้ให้บริการโลจิสติกส์ประเภทกิจกรรมการให้บริการขนส่งทางอากาศทั้งสิ้น 351 ตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกแบบความน่าจะเป็น (Probability Sampling) จากการทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งชั้นภูมิตามขนาดของเงินทุนจดทะเบียนของ

แต่ละบริษัทที่อยู่ในกลุ่มผู้ประกอบการผู้ให้บริการโลจิสติกส์ที่เป็นบริษัทสมาชิกสมาคมตัวแทนขนส่งสินค้าทางอากาศของไทย จากนั้นทำการแบ่งตามประเภทของกลุ่มผู้ให้บริการการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) (1.2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการประยุกต์มาจากแนวคิดและแบบสอบถามที่เกี่ยวกับข้อมูลมาตรฐานการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ หรือ ISO 22301:2012 Business Continuity Management System (BCMS) ที่ใช้ในการสำรวจข้อมูลขั้นต้นขององค์กรที่กำลังจะทำการนำระบบมาใช้งานแบ่งเป็น 4 ตอนดังนี้ คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของตอบแบบสอบถาม คำถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารของบริษัทในกลุ่มผู้ให้บริการโลจิสติกส์ของบริษัทสมาชิกสมาคมตัวแทนขนส่งสินค้าทางอากาศของไทย คำถามเกี่ยวกับการสนับสนุนงานบริหารของบริษัทในกลุ่มผู้ให้บริการโลจิสติกส์ของบริษัทสมาชิกสมาคมตัวแทนขนส่งสินค้าทางอากาศของไทย และ คำถามเกี่ยวกับการบริการความต่อเนื่องทางธุรกิจของบริษัทในกลุ่มผู้ให้บริการโลจิสติกส์ของบริษัทสมาชิกสมาคมตัวแทนขนส่งสินค้าทางอากาศของไทย (1.3) การทดสอบความตรงทางเนื้อหาด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC พบว่า มีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 (1.4) การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา ของครอนบาค พบว่า ภาพรวม ได้ค่า $\alpha = .923$ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ได้ค่า $\alpha = .857$ การสนับสนุนของผู้บริหาร ได้ค่า $\alpha = .805$ และการบริการความต่อเนื่องทางธุรกิจ ได้ค่า $\alpha = .916$ (1.5) การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การเลือกขนาดตัวอย่างใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสะดวก (Convenience Sampling) จากพนักงานระดับ หัวหน้างานขึ้นไปของบริษัทในกลุ่มผู้ให้บริการโลจิสติกส์ของบริษัทสมาชิกสมาคมตัวแทนขนส่งสินค้าทางอากาศของไทย (1.6) สถิติที่ใช้ ได้แก่

การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) การหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) T-test Analysis และ Chi-Square Analysis

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ: (2.1) ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Selection) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 9 คน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) ผู้บริหารกลุ่มบริษัทผู้ให้บริการโลจิสติกส์ (2) พนักงานระดับหัวหน้างานกลุ่มบริษัทผู้ให้บริการโลจิสติกส์ และ (3) ผู้เชี่ยวชาญการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ (2.2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) (2.3) การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาด้วยเทคนิคตรวจสอบสามเส้าภายในกลุ่มและข้ามกลุ่มตัวอย่าง แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้บริหารกลุ่มบริษัทผู้ให้บริการโลจิสติกส์ พนักงานระดับหัวหน้างานกลุ่มบริษัทผู้ให้บริการโลจิสติกส์ และผู้เชี่ยวชาญการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ เพื่อทำการตรวจสอบข้อมูลด้วยเทคนิควิธีการตรวจสอบสามเส้า (Tri-angulation Check) ไปพร้อมกับการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพไปด้วยในคราวเดียวกัน (2.4) การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) (2.5) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารมาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะของภาวะผู้นำของผู้บริหาร การสนับสนุนของผู้บริหาร และการบริการความต่อเนื่องทางธุรกิจของบริษัทผู้ให้บริการโลจิสติกส์โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุดที่ 3.65 และ

เมื่อแยกพิจารณารายด้าน พบว่า คุณลักษณะด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร มีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่น โดยพบว่า อันดับที่ 1 ได้แก่ ผู้บริหารผลักดันนโยบาย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด อันดับที่ 2 ได้แก่ ผู้บริหารสามารถตัดสินใจได้ และอันดับที่ 3 ได้แก่ ผู้บริหารเป็นที่เคารพและศรัทธา สำหรับคุณลักษณะด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร โดยพบว่า อันดับที่ 1 ได้แก่ ตระหนักถึงความต่อเนื่องทางธุรกิจ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด อันดับที่ 2 ได้แก่ วางแผนงานในการฟื้นฟูกิจการ และอันดับที่ 3 ได้แก่ สนับสนุนทรัพยากรที่สำคัญ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ คุณลักษณะด้านการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานระดับปานกลาง โดยพบว่า อันดับที่ 1 ได้แก่ การสำรองข้อมูล อันดับที่ 2 ได้แก่ การตั้งศูนย์รองรับเหตุการณ์ฉุกเฉิน และอันดับที่ 3 ได้แก่ กำหนดเงินทุนสำรอง

2. ระดับค่าเฉลี่ยการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจที่จำแนกตามปัจจัยทางด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารบริษัทผู้ประกอบการผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 7 ปัจจัย จากตัวแปรที่นำมาทำทดสอบทั้งหมด จำนวน 9 ปัจจัย และเมื่อแยกเปรียบเทียบรายด้าน พบว่า ปัจจัยทางด้านผู้บริหารรับฟังความคิดเห็น ปัจจัยทางด้านผู้บริหารตัดสินใจร่วมกัน ปัจจัยทางด้านผู้บริหารเป็นที่เคารพและศรัทธา ปัจจัยทางด้านผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ ปัจจัยทางด้านผู้บริหารมีพฤติกรรมจูงใจ ปัจจัยด้านผู้บริหารสนับสนุนและส่งเสริม และปัจจัยทางด้านผู้บริหารเป็นผู้มอบหมายงาน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีปัจจัยทางด้านผู้บริหารผลักดันนโยบาย และปัจจัยทางด้านผู้บริหารสามารถตัดสินใจได้ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นชัดเจนว่า ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในกลุ่มที่มีภาวะผู้นำของผู้บริหารในระดับสูงก็จะทำให้มีระดับความสำเร็จ

ของการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจสูงเช่นเดียวกัน ดังนั้น จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าบริษัทผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมผู้ให้บริการโลจิสติกส์ที่มีความสำคัญกับภาวะผู้นำของผู้บริหารจะให้ความสำคัญกับการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นไปตามผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้นที่พบว่า ระดับเฉลี่ยของคะแนนในกลุ่มการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจที่มีคะแนนสูงก็จะมีค่าเฉลี่ยของคะแนนทางด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารที่สูงไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งแตกต่างในทิศทางตรงกันข้ามอย่างชัดเจนกับกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนในกลุ่มการบริหารความต่อเนื่องที่มีคะแนนต่ำ

ระดับค่าเฉลี่ยการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจที่จำแนกตามปัจจัยทางด้านการสนับสนุนของผู้บริหารบริษัทผู้ประกอบการผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อแยกเปรียบเทียบเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยทางด้านการแต่งตั้งผู้นำที่รับผิดชอบโครงการ ปัจจัยทางด้านการกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตงาน ปัจจัยทางด้านการกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบ ปัจจัยทางด้านการตระหนักถึงความต่อเนื่องทางธุรกิจ ปัจจัยทางด้านการวางแผนงานในการฟื้นฟูกิจการ ปัจจัยทางด้านการจัดลำดับความสำคัญในการฟื้นฟูกิจการ และปัจจัยทางด้านการสนับสนุนทรัพยากรที่สำคัญของบริษัทผู้ประกอบการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นชัดเจนว่า ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในกลุ่มที่มีการสนับสนุนของผู้บริหารในระดับสูงก็จะทำให้มีระดับความสำเร็จของการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจสูงเช่นเดียวกัน จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าการสนับสนุนของผู้บริหารในบริษัทผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมผู้ให้บริการโลจิสติกส์จะทำให้เกิดความสำเร็จกับการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นไปตามผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้างต้นที่พบว่า ระดับเฉลี่ยของคะแนนในกลุ่มการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจที่มีคะแนนสูงก็จะมีค่าเฉลี่ยของคะแนนทางด้านการสนับสนุนของผู้บริหารที่สูงไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งแตกต่างในทิศทางตรงกันข้ามอย่างชัดเจนกับกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนในกลุ่มการบริหารความต่อเนื่องที่มีคะแนนต่ำ

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลุ่มระดับค่าเฉลี่ยคะแนนการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจที่สูง พบว่า มีความสัมพันธ์กับในทิศทางเดียวกันกับระดับค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะผู้นำของผู้บริหารของบริษัทผู้ประกอบการผู้ให้บริการโลจิสติกส์กลุ่มที่มีระดับค่าเฉลี่ยสูง และในขณะที่ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลุ่มระดับค่าเฉลี่ยคะแนนการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจที่ต่ำ พบว่า มีความสัมพันธ์กับในทิศทางเดียวกันกับระดับค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะผู้นำของผู้บริหารของบริษัทผู้ประกอบการผู้ให้บริการโลจิสติกส์กลุ่มที่มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำ

ส่วนผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลุ่มระดับค่าเฉลี่ยคะแนนการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจที่สูง พบว่า มีความสัมพันธ์กับในทิศทางเดียวกันกับระดับค่าเฉลี่ยคะแนนการสนับสนุนของผู้บริหารในบริษัทผู้ประกอบการผู้ให้บริการโลจิสติกส์กลุ่มที่มีระดับค่าเฉลี่ยสูง และผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลุ่มระดับค่าเฉลี่ยคะแนนการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจที่ต่ำ พบว่า มีความสัมพันธ์กับในทิศทางเดียวกันกับระดับค่าเฉลี่ยคะแนนการสนับสนุนของผู้บริหารของบริษัทผู้ประกอบการผู้ให้บริการโลจิสติกส์กลุ่มที่มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำ

ความสัมพันธ์ทางด้านความสำเร็จของการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ พบว่า มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับภาวะผู้นำของผู้บริหารและการสนับสนุนของผู้บริหารขององค์กร คือ หากระดับค่าเฉลี่ยคะแนนการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของบริษัทผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมผู้ให้บริการ

โลจิสติกส์กลุ่มคะแนนสูงก็จะมีระดับค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะผู้นำของผู้บริหารและการสนับสนุนของผู้บริหารขององค์กรในระดับที่สูง และในทางตรงกันข้าม หากระดับค่าเฉลี่ยคะแนนการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของบริษัทผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมผู้ให้บริการโลจิสติกส์กลุ่มคะแนนต่ำก็จะมีระดับค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะผู้นำของผู้บริหารและการสนับสนุนของผู้บริหารขององค์กรในระดับที่ต่ำด้วยเช่นกัน ดังนั้น แสดงว่าหากผู้บริหารหรือผู้ประกอบการธุรกิจในภาคอุตสาหกรรมผู้ให้บริการโลจิสติกส์ไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพตลอดจนการสนับสนุนของผู้บริหารภายในองค์กรให้เกิดความคล่องตัวและมีการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่องแล้ว การบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจก็จะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้

การอภิปรายผล

ปัจจัยทางด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารที่มีความคิดเห็นในการดำเนินงานระดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ปัจจัยทางด้านผู้บริหารหลักคตินโยบาย ปัจจัยทางด้านผู้บริหารสามารถตัดสินใจได้ และปัจจัยทางด้านผู้บริหารเป็นที่เคารพและศรัทธา นั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่า องค์กรในอุตสาหกรรมผู้ให้บริการของบริษัทผู้ให้บริการโลจิสติกส์ที่จะประสบผลสำเร็จในการปรับใช้ระบบมาตรฐานการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจนั้น องค์กรจะต้องมีความตระหนักว่าถึงสถานภาพทั่วไปขององค์กรในปัจจุบันทางด้านคุณลักษณะของผู้นำขององค์กรทั้ง 3 ด้านเป็นสำคัญ ซึ่งผลจากการศึกษาได้มีความสอดคล้องกับ ทฤษฎีของ Bass และ Burn ภาวะผู้นำแบบการแลกเปลี่ยนและผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ ที่เน้นผลการดำเนินงาน และมุ่งเน้นการจูงใจด้วยการสร้างความเคารพและศรัทธาให้กับพนักงานในองค์กร นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Inwang (2013) ที่กล่าวไว้ในการศึกษา

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารระดับคณะวิชาที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา พบว่าความสามารถของผู้นำในการนำองค์กร สามารถสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายตามแผนงานหรือกลยุทธ์ที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยทางด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร ที่มีความคิดเห็นในการดำเนินงานระดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ปัจจัยทางด้านการตระหนักถึงความต่อเนื่องทางธุรกิจ ปัจจัยทางด้านการวางแผนในการฟื้นฟูกิจการ และปัจจัยทางด้านการสนับสนุนทรัพยากรที่สำคัญ แสดงให้เห็นว่า องค์กรในอุตสาหกรรมผู้ให้บริการของบริษัทผู้ให้บริการโลจิสติกส์ที่จะประสบผลสำเร็จในการปรับใช้ระบบมาตรฐานการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงในการสร้างความตระหนักต่อความต่อเนื่องทางธุรกิจ การวางแผนงานที่ชัดเจนพร้อมกับการระบุทรัพยากรสำคัญทั้งภายในและภายนอกที่ชัดเจน ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการสนับสนุนจากองค์กรของ Rhoades and Eisenberger (2002) ที่ระบุว่า การสนับสนุนของผู้บริหาร หมายถึง การส่งเสริมและกระตุ้น ให้พนักงานเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ สร้างความเข้าใจอันดี ลดความขัดแย้ง ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและปรับปรุงข้อมูลทางด้านต่างๆ ให้มีคุณภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Eshaq & Shaar (2015, pp.499-513); Sri Dewi Anggadini (2015, pp.93-102); Nunuy Nur Afiah (2015, pp.4049-4055); Jitpaiboon & Kalaijan (2005) ที่มีผลสรุปในลักษณะเดียวกันว่าการสนับสนุนของผู้บริหารระดับสูงจะส่งผลให้การดำเนินงานขององค์กรในการดำเนินโครงการสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังมีผลสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วย

บริษัทผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมผู้ให้บริการโลจิสติกส์ที่มีระดับค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำของผู้บริหารที่แตกต่างกัน มีระดับการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจที่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดจากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่า ระดับเฉลี่ยของคะแนนในกลุ่มการบริหารความต่อเนื่องที่มีคะแนนสูงก็จะมีค่าเฉลี่ยของคะแนนทางด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารที่สูงไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีแตกต่างกันในทิศทางตรงกันข้ามอย่างชัดเจนกับกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนในการบริหารความต่อเนื่องที่มีคะแนนต่ำ และปัจจัยทางด้านการสนับสนุนของผู้บริหารที่มีความแตกต่างกันในระดับการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ พบว่า การสนับสนุนของผู้ให้บริการบริษัทผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมผู้ให้บริการโลจิสติกส์ที่มีระดับค่าเฉลี่ยการสนับสนุนของผู้บริหารที่แตกต่างกัน มีระดับการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจที่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดจากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่า ระดับเฉลี่ยของคะแนนในกลุ่มการบริหารความต่อเนื่องที่มีคะแนนสูงก็จะมีค่าเฉลี่ยของคะแนนทางด้านการสนับสนุนของผู้บริหารที่สูงไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในทิศทางตรงกันข้ามกับกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนในกลุ่มการบริหารความต่อเนื่องที่มีคะแนนต่ำก็จะมีค่าเฉลี่ยของคะแนนทางด้านการสนับสนุนของผู้บริหารที่ต่ำไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดระบบมาตรฐานการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ (International Organization for Standardization, 2013) ที่กำหนดให้บริษัทที่จะปรับใช้ระบบมาตรฐานนี้ต้องได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารระดับสูงขององค์กรก่อน ด้วยการกำหนดให้ผู้บริหารระดับสูงจะต้องแสดงวิสัยทัศน์อย่างเป็นลายลักษณ์อักษรและมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ ซึ่งจากการวิจัยของ Thongruang (2015) ระบุว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ คือภาวะผู้นำและสมรรถนะขององค์กร โดยภาวะ

ผู้นำมีผลทางอ้อมเชิงบวกต่อการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจผ่านสมรรถนะขององค์กร และสมรรถนะขององค์กรมีผลทางตรงเชิงบวกต่อการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ

ความสัมพันธ์ทางด้านความสำเร็จของการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับภาวะผู้นำของผู้บริหารและการสนับสนุนของผู้บริหารขององค์กร แสดงให้เห็นว่า หากระดับค่าเฉลี่ยคะแนนการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของบริษัทผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมผู้ให้บริการโลจิสติกส์กลุ่มคะแนนสูงก็จะมีระดับค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะผู้นำของผู้บริหารและการสนับสนุนของผู้บริหารขององค์กรในระดับที่สูง และในทางตรงกันข้ามหากหากระดับค่าเฉลี่ยคะแนนการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของบริษัทผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมผู้ให้บริการโลจิสติกส์กลุ่มคะแนนต่ำก็จะมีระดับค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะผู้นำของผู้บริหารและการสนับสนุนของผู้บริหารขององค์กรในระดับที่ต่ำด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดระบบมาตรฐานการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ (International Organization for Standardization, 2013) ที่กำหนดให้บริษัทที่จะปรับใช้ระบบมาตรฐานนี้ต้องได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารรับสูงขององค์กรก่อน ด้วยการกำหนดให้ผู้บริหารระดับสูงจะต้องแสดงวิสัยทัศน์อย่างเป็นรายลักษณ์อักษรและมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ สอดคล้องกับ Eshaq & Shaar (2015, pp.499-513); Sri Dewi Anggadini (2015, pp.93-102); Nunuy Nur Afiah (2015, pp.4049-4055); Jitpaiboon & Kalaian. (2005) ที่มีผลสรุปในลักษณะเดียวกันว่าการสนับสนุนของผู้บริหารระดับสูงจะส่งผลให้การดำเนินงานขององค์กรในการดำเนินโครงการสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังมีความสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วย และสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาการ

จัดการความรู้ของผู้บริหารของ Inwang, K., Inwang, S., Buddhabhumbhitak & Somboonpol (2017)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย (1) หากผู้ประกอบการในกลุ่มผู้ให้บริการโลจิสติกส์จะนำระบบมาตรฐานการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจไปปรับใช้ในองค์กร ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ผลักดันนโยบายและสามารถตัดสินใจได้ (2) หากผู้ประกอบการในกลุ่มผู้ให้บริการโลจิสติกส์จะนำระบบมาตรฐานการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจไปปรับใช้ในองค์กรให้เกิดความสำเร็จ ผู้บริหารขององค์กรจะต้องมีความมุ่งมั่นในการที่จะสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กร และสนับสนุนทรัพยากรที่สำคัญทั้งจากภายในและภายนอกให้เหมาะสมกับแผนงานที่กำหนดไว้ (3) หากผู้ประกอบการในกลุ่มผู้ให้บริการโลจิสติกส์จะนำระบบมาตรฐานการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจไปปรับใช้ในองค์กรให้เกิดความสำเร็จ ผู้บริหารขององค์กรจะต้องมีการพัฒนาระบบการบริหารงานให้เกิดประสิทธิผลและผู้บริหารระดับสูงและผู้บริหารที่รับผิดชอบจะต้องให้การสนับสนุนการดำเนินงานบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจให้เกิดความคล่องตัว

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป (1) ควรศึกษาด้านสมรรถนะขององค์กร ด้านการมีส่วนร่วมและความตระหนักของพนักงาน หรือด้านอื่นๆ ตามข้อกำหนดในระบบมาตรฐานการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจ (ISO 22301) (2) ควรมีการศึกษา การบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจในกลุ่มประชากรที่มีขนาดใหญ่ขึ้นจนครอบคลุมผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในภาพรวมทั้งหมด (3) ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาระบบการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ หรือการพัฒนาคู่มือรูปแบบการบริหารความต่อเนื่องทางธุรกิจของผู้ให้บริการโลจิสติกส์

Reference

- Apipratchayasakul, K. (2015). *A Guide to Leverage Potential Logistics Providers*. Bangkok: Dounkamol. [In Thai]
- Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). *Improving organization effectiveness through transformational leadership*. Thousand Oaks: California: Sage
- Eshaq, M. A., & Shaar, A. L. (2015, June). The Effect of Top Management Support on Innovation: the Mediating Role of Synergy Between Organizational Structure and Information Technology. *International Review of Management and Business Research*, 4(2), 499-513.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (1991). *Educational Administration: Theory-Research-Practice* (4th ed.). Singapore: McGraw – Hill.
- International Organization for Standardization. (2013). *ISO 22301:2012 Societal Security-Business Continuity Management Systems-Requirement*. Switzerland: International Organization for Standardization. [In Thai]
- Jacobsen, G., & Kerr, S. (2011). *Crisis Management, Emergency management, BCM, DR.: What's the difference and How do They Fit Together?* In Abdreu Hiles. *The Definitive Handbook of Business Continuity Management* (3rd ed.). pp.97-106. United Kingdom: John Wiley & sons.
- Jitpaiboon, T., & Kalaian, S. A. (2005). Analyzing The Effect Of Top Management Support On Information System (IS) Performance Across Organizations And Industries Using Hierarchical Linear Modeling. *Journal of International Information Management*, 14(2), 5. [In Thai]
- Inwang, K. (2013). An academic leadership developmental model by knowledge management of executives from private universities. *Journal of Business Administration The Association of Private Higher Education Institutions of Thailand*, 6(1), 114-129. [In Thai]
- Inwang, K. (2015). *Modern management*. Bangkok: Western University Press. [In Thai]
- Inwang, K., Inwang, S., Buddhahumbhitak, W., & Somboonpol, U. (2017). The moving professional personnel in Tourism and Medical to work among ASEAN countries. *Western University Research Journal of Humanities and Social Science*, 3(2), 44-53. [In Thai]
- Kitikul, N. (2008). *Organization and management*. Nakhonpathom: Kasem Printing Group. [In Thai]
- Ministry of Industry Announcement. (2008). *International Organization for Standardization 22301 :2012*. Author. [In Thai]
- Nunuy Nur Afiah. (2015). Top Management Support and User's Competency On The Accounting Information Systems' Quality. *Ijaber*, 13(6), 4049-4055.

- Office of the National Economic and Social Development Council. (2014). *Thailand Economic Overview 1997 Office of the National Economic and Social Development Board*. Retrieved from <http://www.nesdb.go.th/default.aspx?tabid=218>. [In Thai]
- Rhoades, L., & Eisenberger, R. (2002). Perceived organizational support: A review of the literature. *Journal of Applied Psychology, 87*(4), 698-714.
- Robbins, S. P., & Decenzo, D. A. (2004). *Management* (6th ed.). San Diego: Prentice-Hill.
- Sri Dewi Anggadini. (2015). The Effect of Top Management Support and Internal Control of the Accounting Information Systems Quality and Its Implications on the Accounting Information Quality. *Information Management and Business Review, 7*(3), 93-102.
- Thongruang, T. (2015). *Factors affecting business continuity management for manufacturing industries of companies listed on the Stock Exchange of Thailand*. (Doctor of Business Administration), Sukhothai Thammathirat Open University. [In Thai]

การศึกษาวิธีการจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการของ ข้าราชการศาลยุติธรรม สำนักอำนวยการประศาลยุติธรรม ภาค 1

นัทพรหมกรณ์ ก้องเกียรติกุล¹ นุจรี ภาคาศิตย์²

บทคัดย่อ

การศึกษาวิธีการจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการของข้าราชการศาลยุติธรรม (2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของตัวชี้วัดการประเมินผล การปฏิบัติราชการของข้าราชการศาลยุติธรรม (2) เพื่อศึกษาการจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการของข้าราชการศาลยุติธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้ขนาดตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง คือ กลุ่มศาลแขวง จำนวน 6 ศาล และกลุ่มศาลจังหวัด จำนวน 7 ศาล รวม 13 ศาลจำนวนทั้งสิ้น 51 คน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ใช้วิธีการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและการระดมความคิดเห็นเชิงกลุ่มร่วมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร กฎหมายระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับสำนักงานศาลยุติธรรมรวมถึงคู่มือปฏิบัติงานของสำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรมเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้

ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัจจุบันการจัดทำคำบรรยายลักษณะงานในบางตำแหน่งงานควรให้มีความเฉพาะเจาะจงในระดับย่อยลงไปทั้งนี้เพื่อความชัดเจนในการปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งงานได้ตรงกับความเป็นจริง

2. การศึกษาการจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการ แบ่งออกเป็น 7 กลุ่มประกอบด้วย ตำแหน่งผู้อำนวยการ ตำแหน่งนิติกร ตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี ตำแหน่งเจ้าพนักงานศาลยุติธรรม ตำแหน่งนักวิชาการเงินและบัญชี ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรม และตำแหน่งเจ้าพนักงานการเงินและบัญชี โดยลักษณะการปฏิบัติงานตามคำบรรยายลักษณะงานแบ่งออกเป็น 18 ระดับตำแหน่ง

นอกจากนี้ผลของการศึกษายังมีข้อค้นพบว่า (1) การกำหนดปฏิทินในการจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการให้ถือเป็นระเบียบปฏิบัติที่สำคัญ (2) การจัดทำข้อตกลงภายในระหว่างผู้บังคับบัญชาซึ่งเป็นผู้ประเมินกับผู้ใต้บังคับบัญชาผู้ถูกประเมินโดยดำเนินการออกแบบจัดทำรายละเอียดการประเมินผลและกำหนดเป็นมาตรฐานเอกสารข้อตกลงภายใน (3) กำหนดกระบวนการวิธีการจัดทำตัวชี้วัดอย่างเป็นทางการโดยมุ่งเน้นการจัดทำแบบมีส่วนร่วม (4) การจัดทำใบกำกับงานเพื่อใช้เป็นเอกสารหลักฐานสำคัญในการยืนยันผลการปฏิบัติงาน และ (5) การจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานในระดับหน่วยงานเพื่อทำหน้าที่ในการกำหนดวิธีปฏิบัติ ระเบียบ ข้อบังคับ และแก้ไขปัญหาต่างๆ

คำสำคัญ: ตัวชี้วัดการประเมินผล; ข้าราชการศาลยุติธรรม; สำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรม ภาค 1

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาองค์กร และการจัดการสมรรถนะของมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา

169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131, ประเทศไทย

อีเมล: nut14102500@gmail.com

² วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

A Study on the Process Implement of Key Performance Indicators for Judicial Service Officer, Administrative Office of the Court of Justice, Region I

Nuttpromkorn Kongkiatkool¹ Nucharee Pakasat²

Abstract

The objects of this study were: (1) to study the current status of key performance indicators for judicial service officer and (2) to study the process to implement key performance indicators evaluation for judicial service officers. Sampling size consisting of Kwaeng court of 6 units and provincial court of 7 units totally 13 courts, 51 officers. These officers were separated into 4 groups. The instruments used in this research were semi-structured interviews and group participation. The results were as follows:

1. At present, a job description describes in some positions should be specific sub-level function to describe clear performance relevant to the jobs assigned.

2. Study on the related key performance indicators of the positions Administrative Office of the Court of Justice, Region I, found that there are 7 groups including the position of director, legal officer, case affairs officer, court officer, finance and accounting analyst, court staff and finance and accounting officer. The job description are divided into 18 position levels.

In addition, the results of the study also found that: (1) The calibration of the performance appraisal calendar is an important practice. (2) The conclusion of internal performance agreements between supervisors, who assesses the subordinates in order to by designing the detailed assessment form and set as standard internal agreement documents. (3) Formulate a process for formulating formal key performance indicators, with a focus on participation. (4) The preparation of the work control documents to be used as evidence in the confirmation of the performance and (5) The establishment of a committee to monitor and evaluate performance at the organizational level, in order to define the procedures, rules and regulations and to solve all problems.

Keywords: Key Performance Indicators; Judicial Service Officer; Administrative Office of the Court of Justice, Region I

¹ Doctor of Philosophy (Organization Development and Human Capability Management Burapha University
169 bangsaen Beach Road, Saensuk, Mueang, Chon Buri, 20131, Thailand
E-mail: nut14102500@gmail.com

² Graduate School of Commerce, Burapha University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานหนึ่งของภาครัฐที่จะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับนโยบายยุทธศาสตร์ของชาติ เพื่อสนับสนุนให้ประเทศไทยได้บรรลุตามวิสัยทัศน์ของชาติ คือ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้อนาคตประเทศไทยในปี พ.ศ.2575 ได้กลายเป็น “สังคมไทยเป็นสังคมที่เป็นธรรม มีความเหลื่อมล้ำน้อย บริการทางสังคมที่มีคุณภาพและกระบวนการยุติธรรมอย่างทั่วถึง โดยที่ประชาชนทุกช่วงวัยมีคุณภาพชีวิตที่ดี ครอบครัว อยู่ดี มีสุข ไม่คอรัปชั่น” ทั้งนี้กล่าวได้ว่า ศาลยุติธรรมมีภารกิจในการดำเนินการเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติงานใน 4 ด้านหลักที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ.2560 – 2579 และ 2) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 โดยรวมถึง 3) แผนปฏิรูปของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม และ 4) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ถือเป็นองค์กรหลักในการใช้อำนาจตุลาการซึ่งเป็นหนึ่งในสามอำนาจ อธิปไตยตามรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ให้บริการพื้นฐานที่รัฐทุกรัฐจะต้องจัดให้ประชาชน คือการให้บริการด้านการอำนวยความสะดวกที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายและต่อภาพรวมของสังคมในระดับประเทศรวมถึงการเป็นหน่วยงานที่มีความเป็นธรรมเสมอภาค และยึดหลักนิติธรรม

โดยเหตุผลดังกล่าว ททรัพยากรมนุษย์ของหน่วยงานที่ถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีความสำคัญยิ่งต่อบทบาท ในการขับเคลื่อนความสำเร็จของงานทุกประเภทของหน่วยงานที่นับวันจะมีปริมาณเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกส่งผลกระทบต่อภารกิจของหน่วยงานที่ส่งผ่านมายังบุคลากร ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ตรงกับภาระการทำงานที่ได้รับมอบหมายภายใต้

ตำแหน่งงานที่ได้ดำรงตำแหน่ง โดยเฉพาะบุคลากรของศาลยุติธรรมจำเป็นต้องเป็นผู้ปฏิบัติภารกิจให้ไปตามเป้าประสงค์ของการประเมินผลงานที่กำหนด (Fuangthongdang, 2008).

ดังนั้นการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของหน่วยงานศาลยุติธรรม ประกอบด้วย ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมซึ่งประกอบด้วย ข้าราชการตุลาการและข้าราชการศาลยุติธรรม ที่ผ่านมาในส่วนของข้าราชการตุลาการได้รับการพัฒนาทั้งศักยภาพ ทักษะ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและระบบงานการพิจารณาพิพากษาคดีโดยสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมอย่างต่อเนื่อง (Rabi Bhadanasak Research and Development Institute, 2010) สำหรับในส่วนข้าราชการศาลยุติธรรมถือเป็นผู้ปฏิบัติงานที่มีส่วนสำคัญต่อภารกิจในการสนับสนุนความสำเร็จของหน่วยงาน และภารกิจสำคัญของประเทศด้วยเช่นกัน

ดังนั้นการปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งงาน ที่ดำรงอยู่จำเป็นต้องมีการจัดทำคำบรรยายลักษณะที่มีความชัดเจนและสอดคล้องกับขอบเขตความรับผิดชอบของหน้าที่ในการดำรงตำแหน่ง ทั้งนี้รวมถึงเพื่อรองรับภารกิจงานที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสถานการณ์จึงจำเป็นต้องมีความชัดเจนของตำแหน่งงานโดยที่ลักษณะตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานตามตำแหน่งงานสามารถวัดผลการปฏิบัติราชการอย่างถูกต้องและเป็นธรรมสำหรับการประเมินผลงานการปฏิบัติราชการของสายงานด้านอำนวยการ ที่ผ่านมาเช่นเดียวกับงานวิจัยของ Phetchkul (2012) ที่กล่าวว่า การบริหารผลการปฏิบัติงาน ควรวางระบบงานที่เน้นภาพรวมทั้งองค์กร และก่อให้เกิดผล ในระยะสั้น โดยมีการกำหนดเป้าหมายของผลการปฏิบัติงานเพื่อประกันหรือรับรองได้ว่าบุคลากรจะต้องมีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่สามารถสร้างผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เกิดประสิทธิภาพ

ด้านมุมมอง จากการศึกษาวิจัยในการเปรียบเทียบความเห็นด้านรูปแบบการประเมินผลงานของศัลยเวทชนและครอบครัวเกี่ยวกับปัญหาการประเมินผลการปฏิบัติงาน พบว่า ปัญหาที่ต่างกันของผู้ประเมินและผู้ถูกประเมิน คือ การประเมินผลการปฏิบัติงานขาดมาตรฐานในการวัดประเมินผลงานและไม่มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน แบบประเมินผลการปฏิบัติงานมีรายการประเมินที่ไม่ครอบคลุมภาระงานของหน่วยงานครบในทุกๆ ด้าน รวมทั้งไม่มีการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานและตัวชี้วัดแจ้งให้ ผู้ถูกประเมินได้รับทราบก่อนการประเมินผลการปฏิบัติงานในขณะที่เกณฑ์การประเมินที่คณะกรรมการได้กำหนดขึ้นนั้นยังไม่ครอบคลุมหรือละเอียดพอที่จะนำมาจัดลำดับความสามารถของผู้ถูกประเมิน และท้ายสุดประเด็นของผลการประเมินที่ได้รับนั้นยังไม่ได้ถูกนำไปใช้เพื่อการพัฒนาบุคลากรหรือปรับปรุงวิธีการทำงาน/กระบวนการ (Phetchkul, 2012)

ขณะที่งานวิจัยของ Jangchud (2010) ได้กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่พบจากการประเมินผลการปฏิบัติราชการ ประกอบด้วย 1) การไม่ทำข้อตกลงในการประเมินก่อนการประเมินผลการปฏิบัติงานล่วงหน้าส่งผลให้เกิดปัญหาเมื่อถึงเวลาการประเมินหากผู้ถูกประเมิน ไม่ยอมรับผลการประเมินและอาจเกิดปัญหาการร้องเรียนขึ้นได้ 2) การกำหนดตัวชี้วัด (KPI) เป็นปัญหาที่พบมากที่สุด คือ ส่วนใหญ่ตัวชี้วัดในเชิงปริมาณมากกว่าตัวชี้วัดในเชิงคุณภาพที่มีน้อย ทำให้จำแนกความแตกต่างระหว่างผู้ปฏิบัติงานได้ไม่มากนัก ทั้งนี้สาเหตุของปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากเรื่องของปริมาณงานของแต่ละหน่วยงานที่ไม่เท่ากัน โดยทั่วไปลักษณะงานของหน่วยงานย่อยจะให้น้ำหนักไปที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากกว่า ดังนั้นฝ่ายอื่นจึงอาจรู้สึกไม่ยุติธรรม เนื่องจากฝ่ายที่มีปริมาณงานน้อยรู้สึกว่าไม่ใช่ความผิดของฝ่ายตนที่มีปริมาณงานน้อยกว่า รวมถึงในกรณีของการกำหนดตัวชี้วัดที่มากน้อยไม่เท่ากัน

3) ปัญหาผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญกับการประเมินผล ทำให้การปฏิบัติงานส่วนใหญ่จะทำตามหลักเกณฑ์ ไม่ได้สนใจและไม่มีความเข้าใจในระบบการประเมินและผู้ประเมินกับผู้ถูกประเมิน ยังยึดติดกับระบบเดิมคือ เมื่อทราบผลประเมิน ก็จะนำไปเทียบกับของเดิมว่าเคยได้เท่าไรได้น้อยกว่าเดิมหรือมากกว่าเดิมหรือไม่ และ 4) ปัญหาเรื่องการออกคำสั่งเลื่อนขั้นเงินเดือนล่าช้าจนกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่ทำกันมาอย่างต่อเนื่อง คือ ในแต่ละรอบการประเมินจะต้องออกคำสั่งเลื่อน ให้ทันภายในวันที่ 1 เมษายน และ 1 ตุลาคม ของแต่ละรอบปีการประเมินผลการปฏิบัติราชการตามระเบียบวิธีดำเนินการที่ได้กำหนดซึ่งองค์กรส่วนใหญ่ไม่สามารถดำเนินการให้มีความสอดคล้องกับแนวทางในการนำไปปฏิบัติได้จริง

ดังนั้นสำหรับการบริหารจัดการผลการปฏิบัติงานภายในองค์กรศาลยุติธรรมนั้นได้มุ่งเน้นการปฏิบัติตามภารกิจสนับสนุนในทุกมิติเพื่อสะท้อนต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้เข้าถึงประชาชนด้วยความรวดเร็วเที่ยงธรรม และทั่วถึง ทั้งนี้สำนักงานศาลยุติธรรมจึงมีเครื่องมือหรือมาตรวัดที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเพื่อใช้ตัวชี้วัดผลักดันผลสัมฤทธิ์ของหน่วยงานมาเป็นระยะเวลานาน ในขณะที่รูปแบบการดำเนินคดี ปริมาณคดีมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป รวมถึงการเป็นหน่วยงานสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติ

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยประเด็นสำคัญโดยมุ่งเน้นในด้านการพัฒนาการจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการของข้าราชการศาลยุติธรรม สำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรม ภาค 1 ซึ่งถือเป็นหน่วยงานหนึ่งด้านระบบงานธุรการของสำนักงานศาลยุติธรรมที่จะต้องปฏิบัติงานด้านการให้การสนับสนุนงานตามบทบาทหน้าที่ของศาล ให้สอดคล้องและเป็นไปตาม วิสัยทัศน์ พันธกิจ สอนนโยบายของท่านประธานศาลฎีกา และยุทธศาสตร์

ศาลยุติธรรม พ.ศ.2561-2564 จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติราชการให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

2. การจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการของข้าราชการศาลยุติธรรม สำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรม ภาค 1 เพื่อให้ทราบสภาพปัจจุบันโดยอาศัยข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารเบื้องต้น ลักษณะการวิจัยแบบ Documentary Research และนำไปใช้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกเจาะประเด็นขณะทำการสนทนา เพื่อค้นหาวิธีการจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการว่าควรมีการจัดทำภาระงานของผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งที่เกี่ยวข้องอย่างไร และมีลักษณะงานตามคำบรรยายลักษณะงานของแต่ละตำแหน่งงานกี่ระดับ เพื่อให้การจัดทำตัวชี้วัดการปฏิบัติงานสอดคล้องกับภารกิจตามผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติราชการ และเพื่อนำไปปรับปรุง/พัฒนา แก่หน่วยงานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการของข้าราชการศาลยุติธรรม

2. เพื่อจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการของข้าราชการศาลยุติธรรม

นิยามศัพท์

สำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรม ภาค 1 หมายถึง หน่วยงานที่รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ในด้านงานธุรการประจำศาลยุติธรรมในภาค 1 ตามประกาศการบริหารส่วนราชการภายใน และกำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการในสังกัดศาลยุติธรรมตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาล

ยุติธรรม ทั้งนี้ให้หมายรวมถึงสำนักงานประจำศาลยุติธรรมในภาค 1 ด้วย ยกเว้นสำนักงานประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด

การประเมินผลการปฏิบัติงาน หมายถึง วิธีการวัดประเมินผลของข้าราชการศาลยุติธรรมทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ทราบถึงผลการดำเนินงานของผู้ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และค่าเป้าหมาย โดยนำมาเชื่อมโยงกับระบบการให้รางวัลและค่าตอบแทนในการสร้างแรงจูงใจเพื่อส่งผลให้องค์กรได้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ตัวชี้วัดประจำตำแหน่งงาน หมายถึง ตัวชี้วัดผลงานตามกิจกรรมหลักที่ผู้ปฏิบัติงานจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของตำแหน่งงานตามที่ได้กำหนดไว้ในคำบรรยายลักษณะงานหรือมาตรฐานตำแหน่งงาน

คำบรรยายลักษณะงาน หมายถึง เอกสาร ที่แสดงถึงขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบงานตามบทบาท คุณสมบัติของตำแหน่งงานที่มีอยู่ในองค์กร ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของตำแหน่งงาน (Job Information) หน้าที่ของความรับผิดชอบหลัก (Key Responsibilities) บทบาทของผู้ดำรงตำแหน่ง (Job holder's roles) คุณสมบัติของ ผู้ดำรงตำแหน่ง (Job Specifications) และงานที่รับมอบหมาย (Personal Assignment) โดยรวมถึงการกำหนดตัวชี้วัดตามตำแหน่งงาน และโครงสร้างสายการบังคับบัญชาของตำแหน่ง

การออกแบบงาน หมายถึง กระบวนการพิจารณาเพื่อกำหนด หน้าที่ความรับผิดชอบ รายละเอียดงานที่เกี่ยวกับเนื้อหา วิธีการและความสัมพันธ์ของหน่วยงานในการปฏิบัติหน้าที่ให้มีความเหมาะสมเป็นไปตามโครงสร้างขององค์กร รวมทั้งเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และเพิ่มประสิทธิภาพให้ดียิ่งขึ้น

การวิเคราะห์งาน หมายถึง กระบวนการอย่างมีขั้นตอนในการพิจารณาหน้าที่ของการทำงาน และ

คุณลักษณะของบุคลากรที่องค์กรมีความต้องการเพื่อมาปฏิบัติงานในตำแหน่งต่างๆ ที่องค์กร ได้กำหนด

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมุ่งเน้นการนำเสนอการจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการของข้าราชการศาลยุติธรรม สำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรม ภาค 1 ที่ได้ทำการสังเคราะห์จาก แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยตามที่ได้นำเสนอตั้งกล่าวข้างต้น โดยมีขอบเขตในการวิจัยดังนี้

ด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยเริ่มศึกษาค้นคว้าและเก็บข้อมูล ตลอดจนดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ.2559 ถึงเดือน ธันวาคม พ.ศ 2560

ด้านประชากร

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้หน่วยการวิเคราะห์ (Unit of analysis) เป็นระดับองค์กร คือสำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรม ภาค 1 จำนวน 25 ศาล โดยจัดแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลักได้แก่ 1) กลุ่มศาลแขวง จำนวน 6 ศาล จากทั้งหมด 11 ศาล 2) กลุ่มศาลจังหวัด จำนวน 7 ศาล จากทั้งหมด 14 ศาล โดยการเก็บตัวอย่างจากกลุ่มประชากรที่เป็นตัวแทนองค์กรในการให้ข้อมูลหลักต่อการปฏิบัติงานภายในองค์กรทั้งหมด จำนวน 13 ศาล

ขนาดตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 13 ศาล แบ่งกลุ่มปฏิบัติการ จำนวน 4 กลุ่ม ประกอบด้วย

- 1) ตำแหน่งผู้อำนวยการ 2) นิติกร/ เจ้าพนักงานคดี
- 3) เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม/เจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรม
- 4) นักวิชาการเงินและบัญชี/เจ้าพนักงานการเงินและบัญชี

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการของข้าราชการศาลยุติธรรม สำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรม ภาค 1 อันนำไปสู่แนวทางการปรับปรุง/พัฒนาระบบประเมินผลการปฏิบัติงานต่อไป
2. เพื่อเสนอแนะวิธีดำเนินการจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการของข้าราชการศาลยุติธรรม

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด Resource Base View

El Shafeey and Trott (2014) ได้อธิบายถึงความสำคัญของความแตกต่างของผลการปฏิบัติงานของแต่ละองค์กรสะท้อนการให้ความสำคัญต่อการแข่งขันในมุมมองด้านทรัพยากรที่มีอยู่ขององค์กร และการใช้ประโยชน์ของความคุ้มค่าจากทรัพยากรเป็นโครงสร้างทางทฤษฎีที่มีความเหมือนกันแต่มีความแตกต่างกันตามคุณลักษณะขององค์กรเท่านั้น ทั้งนี้มีองค์ประกอบที่สำคัญ (Barney & Clark, 2007) ประกอบด้วย

1. สมมุติฐาน (Assumptions) ระบุแหล่งที่มาของความได้เปรียบทางการแข่งขัน
2. ทรัพยากรขององค์กร (Firm resources) ที่มีตัวตนและไม่มีตัวตนที่อยู่ในการควบคุมขององค์กรที่สนับสนุนการเริ่มต้นและการใช้กลยุทธ์ที่ออกแบบมาเพื่อการปรับปรุงให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากทรัพยากรที่มีอยู่ อาทิเช่น รูปแบบของแหล่งลงทุนทุนทางกายภาพ โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์ที่ผ่านการฝึกอบรม จากประสบการณ์ การตัดสินใจผ่าน

กระบวนการทางสติปัญญา ข้อมูลเชิงลึกที่นำมาใช้ในการตัดสินใจ วัฒนธรรมองค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โครงสร้างการรายงาน การวางแผนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการการควบคุมประสานงาน ระบบความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการที่อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อม

3. คุณลักษณะของทรัพยากรในเชิงกลยุทธ์ (Attributes of strategic resources) อาทิเช่นความแตกต่างของทรัพยากรประเภทต่างๆ มีผลกระทบต่อการแข่งขันซึ่งถือเป็นศักยภาพของความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยที่ทรัพยากรอันมีค่านั้นช่วยให้องค์กรสามารถเลือกนำกลยุทธ์มาใช้ในการสร้างประโยชน์จากโอกาสด้านสิ่งแวดล้อมและภัยคุกคามจากการควบคุมความไม่แน่นอนได้อย่างไร แนวคิดเกี่ยวกับอุปสรรคด้านทรัพยากรที่ไม่สามารถได้มาโดยง่าย และทรัพยากรที่มีต้นทุนต่ำกว่าแต่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ทรัพยากรที่หายากที่ทั้งคู่แข่งและองค์กรจำเป็นต้องนำมาใช้ประโยชน์และทรัพยากรที่ไม่สามารถลอกเลียนแบบได้อย่างสมบูรณ์

4. เส้นทางสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Path to sustained competitive advantage) ที่ยั่งยืน อาทิเช่น การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในตลาดผลิตภัณฑ์ โดยองค์กรให้บริการที่ดีบริการที่แตกต่างการรับรู้ประโยชน์ที่ได้รับจากการซื้อ และต้นทุนทางเศรษฐกิจจากองค์กร (Barney & Clark, 2000)

การจัดการทรัพยากรมนุษย์

(Human Resource Management : HRM)

ความหมายของการวางแผนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ หรือที่เรียกว่า การวางแผน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ Mondy, Noe, and Premeaux (1999); Hirankitti (2009) ได้นิยามความหมายว่าเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญของทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชนที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญ

เป็นอันดับแรกในการสำรวจความต้องการบุคลากรขององค์กร เพื่อให้ได้มาซึ่งบุคลากรที่มีสมรรถนะอันประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ ทัศนคติ ตามที่ต้องการเพื่อมาขับเคลื่อนความสำเร็จของเป้าหมายที่กำหนดไว้ทั้งในปัจจุบัน และอนาคตที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า โดยกำหนดวิธีการในการจัดหา อันประกอบด้วย 1) การวางแผนการพยากรณ์ความต้องการ 2) วิเคราะห์ความต้องการในปัจจุบัน 3) การกำหนดวิธีการสรรหาและบุคลากรที่มีแนวโน้มที่จะลาออกจากการให้คงอยู่กับงาน โดยจำเป็นต้องมีส่วนที่สำคัญที่ได้กำหนดไว้มาก่อนล่วงหน้า คือ การออกแบบงาน และการวิเคราะห์งาน

การออกแบบงาน (Job design)

การออกแบบงาน คือ กระบวนการพิจารณาเพื่อกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ รายละเอียดงานที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา วิธีการ และความสัมพันธ์ของหน่วยงานในการปฏิบัติหน้าที่ให้มีความเหมาะสมเป็นไปตามโครงสร้างขององค์กร รวมทั้งเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและเพิ่มประสิทธิภาพให้ดียิ่งขึ้น โดยที่ Bratton and Gold (2007); Noe, Hollenbeck, Gerhart, and Wright (2012) ได้แบ่งลักษณะของแนวคิดในการออกแบบงานออกเป็น 5 วิธี ประกอบด้วย

1) แนวคิดวิธีแบบจักรกล (Mechanistic approach) เป็นแนวคิดในการปฏิบัติงานตามโครงสร้างองค์กรที่มีการควบคุมอย่างเข้มงวด มีการกำหนดความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านสูงสำหรับผู้ปฏิบัติงาน มีการแบ่งหน่วยงานย่อยหลายระดับ กำกับควบคุมด้วยกฎระเบียบข้อบังคับ ที่เข้มงวดและ รวมอำนาจในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ มีน้อย การปฏิบัติงานในองค์กรจึงเป็นเหมือนเครื่องจักร ที่มีความแน่นอนสูง

2) แนวคิดวิธีสร้างแรงจูงใจ (Motivation approach) เป็นแนวคิดในการปฏิบัติงานที่ถือเป็น

รากฐานด้านพฤติกรรมมองครซึ่งส่งผลโดยตรงมาจากวิธีแบบจักรกล โดยมุ่งเน้นการออกแบบงานเพื่อให้เกิดความพึงพอใจ การมีส่วนร่วม และการสร้างจิตสำนึก ทั้งนี้เพื่อส่งผลต่อการไม่ขาดงานและเพิ่มประสิทธิภาพในงาน โดยมีองค์ประกอบหลัก 5 ประการ ได้แก่

1. ทักษะที่ใช้ในการทำงาน
2. มูลค่างานที่ปฏิบัติตามที่
3. ความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่
4. การป้องกันผลการทำงาน และ
5. ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงาน

3) แนวคิดวิธีแบบมีชีวิตร (Biological approach) เป็นแนวคิดในการปฏิบัติที่มุ่งเน้นผลลัพธ์โดยมีลำดับการบังคับบัญชาอันน้อยเป็นโครงสร้างแบบแบนราบ (Flat) การแบ่งแยกระดับชั้นหน่วยงานน้อย มีกฎระเบียบข้อบังคับและความเป็นทางการน้อยเน้นการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ เป็นหลัก และมุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม เหมาะกับองค์กรขนาดเล็กหรือองค์กรที่อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

4) แนวคิดวิธีการรับรู้การเคลื่อนไหว (Perceptual - motor approach) เป็นแนวคิดในการปฏิบัติงานจากปัจจัยพื้นฐานด้านความสามารถและข้อจำกัดของมนุษย์ โดยคำนึงถึงปัจเจกชนในการปฏิบัติงานซึ่งส่งผลมาจากแนวคิดวิธีแบบเครื่องจักรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในกระบวนการ เช่น การใช้วัสดุอุปกรณ์เสริมมาสนับสนุนในข้อจำกัดที่ระดับบุคคลไม่สามารถปฏิบัติงานได้เนื่องจากมีปริมาณงานมากที่ต้องการความรวดเร็วและถูกต้องเกินขีดสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงาน

5) แนวคิดวิธีในการแลกเปลี่ยนระหว่างกัน (Trade-off among different approach) เป็นแนวคิดในการปฏิบัติงานที่สามารถนำสิ่งหนึ่งมาทดแทนเพื่อพัฒนางานจากรูปแบบเดิมหรือในบางครั้งเรียกว่าการปรับปรุงงานใหม่ (Job redesign) ตัวอย่างเช่น โรงพยาบาลแห่งหนึ่งมีเป้าหมายอยากลดการใช้กระดาษในการทำงานเพื่อเพิ่มความรวดเร็วจึงนำระบบ

เทคโนโลยีสารสนเทศและนำเครื่องคอมพิวเตอร์มาแทนที่ในการทำงานที่ใช้กระดาษแบบเดิมส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานและเปลี่ยนรูปแบบในการทำงานใหม่

การวิเคราะห์งาน (Job analysis)

การวิเคราะห์งาน คือ กระบวนการอย่างมีขั้นตอนในการพิจารณาบทบาทหน้าที่ของการทำงาน และคุณลักษณะของบุคลากรที่องค์กรมีความต้องการเพื่อมาทำงานตามที่ต้องการกำหนด จึงจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์งานเพื่อทำให้องค์กรได้รู้ว่ามีกิจกรรมในการทำงานอะไรบ้าง และภายใต้การทำงานเหล่านั้นจำเป็นต้องใช้บุคลากรลักษณะใดบ้าง เมื่อได้ผลจากการวิเคราะห์แล้วจะนำผลลัพธ์นั้นไปดำเนินการต่อไปในการออกแบบการเขียน “คำบรรยายลักษณะงาน” หรือที่เรียกว่า Job descriptions โดยมีรายละเอียดเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องที่บ่งบอกถึง คุณลักษณะเฉพาะตำแหน่งที่เรียกว่า Job specifications (McCormick, Jeanneret, & Mecham, 1972; Harvey, 1991) โดยที่ผู้รับผิดชอบในการดำเนินการในการจัดทำกรวิเคราะห์งานคือ บุคคลที่แต่ละองค์กรได้กำหนดซึ่งก็แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้สามารถดำเนินการเองโดยองค์กร ได้แก่ ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านบุคลากรในองค์กร หัวหน้างานผู้หนึ่งผู้ใดหรือความร่วมมือกันเพื่อการวิเคราะห์ หรือ การดำเนินการโดยจัดจ้างที่ปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญ เป็นผู้วิเคราะห์งานซึ่งโดยส่วนใหญ่เครื่องมือที่ใช้ คือ การออกแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ (Levine, Sistrunk, McNutt, & Gael, 1988; Brannick, Levine & Morgeson, 2007) ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เป็นหลักการที่เกี่ยวข้องกับงานซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการออกแบบโปรแกรมในการฝึกอบรม รวมถึงในการสรรหาว่าจ้างเช่นเดียวกัน อีกด้วย ดังนั้นสรุปได้ว่า การวิเคราะห์งานเป็น หัวใจสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Piyasvasti et al., 2012)

คำบรรยายลักษณะงาน (Job description)

หมายถึง เอกสารที่แสดงถึงขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบงาน ตามบทบาท คุณสมบัติของตำแหน่งงานที่มีอยู่ในองค์กร โดยองค์กรอาจมีการเรียกแตกต่างกันออกไป ได้แก่ ใบพรรณนาหน้าที่งาน, ใบอธิบายลักษณะงาน, ใบกำหนดบทบาทหน้าที่ Job profile, Job and role, Role and responsibility โดยภายใต้เอกสารที่เรียกข้างต้นจะมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องในการกำหนดหน้าที่ของส่วนต่างๆ ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของตำแหน่งงาน (Job information) หน้าที่ของความรับผิดชอบหลัก (Key responsibilities) บทบาทหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่ง (Jobholder's roles) คุณสมบัติของ ผู้ดำรงตำแหน่ง (Job specifications) งานที่รับมอบหมาย (Personal assignment) ทั้งนี้อาจรวมถึงการกำหนดตัวชี้วัดตามตำแหน่งงานและโครงสร้างสายบังคับบัญชาของตำแหน่งนั้น (Saenthong, 2007 ; Levine et al., 1988; Fleishman & Mumford, 1991)

ออกแบบขอบเขตงาน (Key responsibilities)

Poowitayapan (2011) กล่าวว่า เป็นรายละเอียดของงานที่กำหนดขึ้นจากความคาดหวังของผู้บังคับบัญชาหรือองค์กรคาดหวัง โดยมีลักษณะคือ

1. แสดงถึงการกระทำหรือการแสดงออก อาทิ เช่น การออกแบบ การจัดเตรียม การประสานงาน การจัดเก็บ การรวบรวม การจัดทำ การติดตาม การให้คำปรึกษา การประเมินผล คำที่กล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึง “กริยา” ที่ต้องนำมาพิจารณาถึงลักษณะงานในการดำรงตำแหน่งนั้น
2. งานที่รับผิดชอบตามตำแหน่งนั้นๆ ต้องสามารถมีความเป็นไปได้เหมาะสมกับงานที่รับผิดชอบ
3. งานต้องดูที่ Work Instruction ควบคู่กันกับการเขียนขอบเขตงานที่ต้องพิจารณาตั้งแต่ ปัจจัยการนำเข้า ปัจจัยของกระบวนการทำงาน และปัจจัยผลผลิต

การออกแบบเป้าหมายการทำงาน (Objectives)

Poowitayapan (2011) ได้ให้ความหมายของการออกแบบเป้าหมายการทำงาน ว่าเป็นเป้าหมายที่ผู้บังคับบัญชาคาดหวัง หรือองค์กรคาดหวังของตำแหน่งงานนั่นเอง ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการกำหนดความสำเร็จของการทำงาน ที่เรียกว่า Management by objective โดยมีลักษณะคือ

1. การเขียนเป้าหมายการทำงานจำเป็นต้องสอดคล้องกับขอบเขตความรับผิดชอบของงาน
2. ทิศทางที่แสดงถึงความสำเร็จที่สามารถ วัดได้หลากหลายวิธีที่กำหนดขึ้นตามความคาดหวังต่อเป้าหมายที่หน่วยงานและองค์กรต้องการ

กระบวนการวางแผนกำหนดตัวชี้วัดระดับบุคคล

โครงการพัฒนาการบริหารผลการปฏิบัติราชการวางแผนทางเดินสายอาชีพและการจัดการความรู้ของสำนักงานปลัดกระทรวงการคลังได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องกระบวนการวางแผนและกำหนดตัวชี้วัดระดับบุคคล ว่าเป็นจุดประสงค์ที่สำคัญเพื่อให้หัวหน้างานและผู้ได้บังคับบัญชามีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับตัวชี้วัดของงานแต่ละบุคคล หัวหน้างานจะนัดประชุมกับผู้ได้บังคับบัญชาแต่ละคน เพื่อหารือเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ขององค์กร หน่วยงาน กลุ่มงาน และงานส่วนบุคคล หลังจากนั้นเมื่อผู้ปฏิบัติงานเข้าใจวัตถุประสงค์ระดับต่างๆ แล้วจึงจะทำการวางแผนการปฏิบัติงานส่วนบุคคลร่วมกันระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ได้บังคับบัญชาซึ่งจะเป็นผู้รับการประเมินในรอบของการประเมินผลงานโดยในการวางแผนนั้นอาจใช้เทคนิควิธีการวัดวิธีใดวิธีการหนึ่งหรือหลายวิธีผสมกันก็ได้ดังนี้

- 1) การถ่ายทอดตัวชี้วัดผลสำเร็จของงานจากบนลงล่าง (Goal cascading method)
- 2) การสอบถามความคาดหวังของผู้รับบริการ (Customer-focused method)

3) การไล่เรียงตามผังการเคลื่อนไหวของงาน (Work flow charting method)

4) การพิจารณาจากประเด็นสำคัญที่ต้องปรับปรุง (Issue-driven) โดยได้กำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมายของข้าราชการแต่ละราย ซึ่งในโครงการวิจัยนี้กำหนดโดยวิธีถ่ายทอดตัวชี้วัดผลสำเร็จของงานจากบนลงล่าง (Goal cascading method) เป็นได้ทั้ง 3 ประเภท

1. ตัวชี้วัดตามแผนยุทธศาสตร์และคำรับรองปฏิบัติราชการ
2. ตัวชี้วัดตามหน้าที่ความรับผิดชอบหลัก และ
3. ตัวชี้วัดตามงานที่ได้รับมอบหมายเป็นพิเศษซึ่งในการให้น้ำหนักของคะแนนนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะงาน ความยากและซับซ้อนของงานของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ให้มีการตกลงร่วมกันระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาผู้รับการประเมินตั้งแต่ตอนต้นรอบการประเมิน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่เป้าหมายของการศึกษาใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) พื้นที่เป้าหมาย คือ สำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรม ภาค 1 ซึ่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่สำนักอำนวยการประจำศาลจังหวัดและศาลแขวงในภาค 1 รวม 25 ศาล โดยจัดแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลักเพื่อนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) กลุ่มศาลแขวง จำนวน 6 ศาล จากทั้งหมด 11 ศาล ประกอบด้วย ศาลแขวงนนทบุรี ศาลแขวงพระนครเหนือ ศาลแขวงสมุทรปราการ ศาลแขวงพระนครศรีอยุธยา ศาลแขวงปทุมวัน และศาลแขวงดอนเมือง 2) กลุ่มศาลจังหวัด จำนวน 7 ศาล จากทั้งหมด 14 ศาล ประกอบด้วย ศาลจังหวัดลพบุรี ศาลจังหวัดธัญบุรี ศาลจังหวัดตลิ่งชัน ศาลจังหวัดสมุทรปราการ ศาลจังหวัดปทุมธานี ศาลจังหวัดสระบุรี และศาลจังหวัดมีนบุรี จำนวนรวมทั้งสิ้น 13 ศาล โดยการสร้างแบบสอบถามที่มีโครงสร้างที่ผ่านการวิเคราะห์มาอย่างเป็นระบบ

จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผสมผสานการวิจัยจากการทบทวนเอกสาร (Documentary Research) ระเบียบข้อบังคับและกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อใช้ระดมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนาเชิงกลุ่ม (Group participation) โดยมีการตรวจสอบค่าเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์จากการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นความสอดคล้องของข้อคำถามจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ได้ค่า IOC = 1.00 ทั้งนี้การศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมตามประเด็นภายใต้กรอบการศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำมาสู่กระบวนการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ในการตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาคั้งนี้

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ผ่านการสังเคราะห์และทำการวิเคราะห์จากผู้เข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็นจำนวนทั้งสิ้น 51 ท่าน จากการจัดกลุ่มงาน 4 กลุ่ม โดยมีตัวแทนของแต่ละตำแหน่ง และระดับงานโดยผู้วิจัยได้สรุปผลของการวิจัยดังต่อไปนี้

ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการของข้าราชการศาลยุติธรรมพบว่า

1.1) สภาพปัจจุบันของการจัดทำตัวชี้วัดก่อนนำไปสู่การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย ตำแหน่งงานผู้อำนวยการ ตำแหน่งงานนิติกร/เจ้าพนักงานคดี ตำแหน่งงานเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรม/เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม ตำแหน่งงานนักวิชาการเงินและบัญชี/เจ้าพนักงานการเงินและบัญชี และหน่วยงานมีการกำหนดการวางแผนการจัดการทรัพยากรมนุษย์ไว้ก่อนล่วงหน้าสำหรับการวางแผนและคัดเลือกเข้าสู่ตำแหน่ง หากแต่ปัจจุบันลักษณะการทำงานได้เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้การปฏิบัติหน้าที่บางส่วนของบางตำแหน่งไม่มีความสอดคล้องกับการดำรงตำแหน่งนำไปสู่การ

ประเมินผลการปฏิบัติงานในตัวชี้วัดการปฏิบัติงานที่ไม่สอดคล้องกัน

1.2) สภาพปัจจุบันจัดทำคำบรรยายลักษณะงานในบางตำแหน่งงานให้มีความเฉพาะเจาะจงย่อยลงไป (Subset Function) เพื่อความชัดเจนในการปฏิบัติหน้าที่ได้ตรงกับความเป็นจริง

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการของข้าราชการศาลยุติธรรม สำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรมภาค 1 สามารถสรุปประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

2.1) สภาพการจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติราชการของสำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรมภาค 1 ด้านภาระงานของผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดของข้าราชการ ศาลยุติธรรม สำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรมภาค 1 แบ่งออกเป็น 7 กลุ่มตำแหน่งงานประกอบด้วย ตำแหน่งผู้อำนวยการ ตำแหน่งนิติกร ตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี ตำแหน่งเจ้าพนักงานศาลยุติธรรม ตำแหน่งนักวิชาการเงินและบัญชี ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมและตำแหน่งเจ้าพนักงานการเงินและบัญชี

2.2) ลักษณะงานตามคำบรรยายลักษณะงานแบ่งออกเป็น 18 ระดับตำแหน่ง แยกออกเป็นระดับได้ดังนี้

2.2.1 ตำแหน่งผู้อำนวยการมี 2 ระดับ คือ 1) อำนวยการสูง 2) อำนวยการต้น

2.2.2 ตำแหน่งนิติกร/ตำแหน่งเจ้าพนักงานคดี/เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม/นักวิชาการเงินและบัญชีมี 3 ระดับ คือ 1) วิชาการ/ปฏิบัติการ 2) วิชาการ/ชำนาญการ และ 3) วิชาการ/ชำนาญการพิเศษ

2.2.3 ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรม/ตำแหน่งเจ้าพนักงานการเงินและบัญชีมี 2 ระดับ คือ 1) ทัวไป/ปฏิบัติงาน และ 2) ทัวไป/ชำนาญงาน

2.3) ทั้งนี้มีข้อค้นพบว่าด้านตัวชี้วัดทุกตำแหน่งงานในทุกระดับมีตัวชี้วัด 5 ตัว รวมมีตัวชี้วัดทั้งสิ้น 90 ตัวซึ่งใช้เป็นตัวชี้วัดในการประเมินผลการปฏิบัติราชการที่ได้รับจากผลของการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานจากประชากรกลุ่มตัวอย่าง

การอภิปรายผล

การศึกษาวิธีการจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการกรณีศึกษา ข้าราชการศาลยุติธรรม สำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรม ภาค 1 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการของข้าราชการศาลยุติธรรมพบว่า สภาพปัจจุบันจัดทำคำบรรยายลักษณะงานในบางตำแหน่งงานให้มีความเฉพาะเจาะจงย่อยลงไป (Subset Function) เพื่อความชัดเจนในการปฏิบัติหน้าที่ได้ตรงกับความเป็นจริง ผลการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษานำร่องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาต่อยอดในความสำเร็จ ดังนั้นสิ่งที่สำคัญสำหรับการศึกษาในช่วงแรกถึงสภาพปัญหาปัจจุบันนำไปสู่การพัฒนายกระดับให้ดียิ่งขึ้น กล่าวคือ

1) นำเสนอเพื่อใช้ในการพิจารณาปรับปรุง/พัฒนาหรือข้อคิดประเด็นจากข้อค้นพบนำไปสร้างแนวทางการพัฒนาตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการที่สะท้อนความสำเร็จของผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรมที่ควรมีลักษณะเป็นอย่างไรต่อไป

2) การสร้างการยอมรับต่อการประเมินผลการปฏิบัติงานในการดำรงตำแหน่งงานของข้าราชการศาลยุติธรรมและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกภาคส่วน

3) สะท้อนความสำคัญให้แก่ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากข้อมูลอันไปสู่การตัดสินใจในการพัฒนา/ปรับปรุงตัวชี้วัดการประเมิน

ผลการปฏิบัติราชการของตำแหน่งงานข้าราชการศาลยุติธรรมให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 รวมถึงยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

สำหรับประเด็นในส่วนของวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการของข้าราชการศาลยุติธรรม สำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรมภาค 1 พบว่า

1. การวางแผนการจัดการทรัพยากรมนุษย์ใน ส่วนที่สำคัญที่ได้กำหนดไว้มาก่อนล่วงหน้าในการสรรหาและคัดเลือก คือ การออกแบบงาน และการวิเคราะห์งานซึ่งขอบเขตการทำงานที่กำหนดมาในอดีตนั้นไม่สามารถตอบสนองต่อกลุ่มงานในบางตำแหน่งที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับBratton and Gold (2007); Noe, Hollenbeck, Gerhart, and & Wright (2012) ที่กล่าวถึงแนวคิดวิธีการสร้างแรงจูงใจ (Motivation approach) ซึ่งเป็นแนวคิดในการปฏิบัติงานที่ถือเป็นรากฐานด้านพฤติกรรมองค์กร ซึ่งส่งผลโดยตรงมาจากวิธีแบบจักรกล โดยมุ่งเน้นการออกแบบงานเพื่อให้เกิดความพึงพอใจ การมีส่วนร่วม และการสร้างจิตสำนึก ทั้งนี้เพื่อส่งผลต่อการไม่ขาดงานและเพิ่มประสิทธิภาพในงาน โดยมีองค์ประกอบหลัก 5 ประการ ได้แก่ 1) ทักษะที่ใช้ในการทำงาน 2) การตีมูลค่างานที่ปฏิบัติ ตามหน้าที่ 3) ความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ 4) การป้อนกลับผลการปฏิบัติงาน 5) ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงาน

2. การออกแบบจัดทำตัวชี้วัดจากการวิจัย พบว่า บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานของข้าราชการศาลยุติธรรม สำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรม ภาค 1 นั้น ยังมีหลายตำแหน่งงาน ที่ไม่ตรงตามภาระงานจริง จึงส่งผลทำให้ตัวชี้วัดประจำตำแหน่งงานครอบคลุมได้ไม่ทั่วถึง เช่น งานหน้าบัลลังก์ศาลกับงานสนับสนุนสำนักงานที่ใช้ตำแหน่งงานเดียวกันในการปฏิบัติงานหรือตำแหน่งงานเดียวกันแต่บริบทในการทำงานของ

แต่ละหน่วยงานหรือพื้นที่มีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับ Poowitayapan (2011) การออกแบบเป้าหมายการทำงานว่าเป็นเป้าหมายของผู้บังคับบัญชาคาดหวังหรือองค์กรคาดหวังของตำแหน่งงานนั้นมาใช้กำหนดความสำเร็จของการทำงานโดยมีลักษณะคือ การเขียนเป้าหมายการทำงานจำเป็นต้องสอดคล้องกับขอบเขตความรับผิดชอบงาน และทิศทางที่แสดงถึงความสำเร็จที่สามารถวัดได้หลากหลายวิธีที่ได้กำหนดขึ้นตามความคาดหวังที่มีต่อเป้าหมายของหน่วยงานและองค์กร

3. วิธีการจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการศาลยุติธรรม สำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรม ภาค 1 ควรปรับปรุงคำบรรยายลักษณะงานหรือมาตรฐานตำแหน่งงานให้ย่อยลงไปอีกหนึ่งชั้นของตำแหน่งงาน เช่น เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม-งานคดี-สำนักงาน เป็นต้น สอดคล้องกับ Harvey (1991) ที่ให้ความสำคัญ ในการแต่งตั้งบุคคลผู้ทำหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการดำเนินการโดยการจัดทำกรวิเคราะห์งาน คือบุคคลที่แต่ละองค์กรได้กำหนดนั้นแตกต่างกันออกไปต้องอาศัยความร่วมมือกันเพื่อการวิเคราะห์งาน รวมถึงการดำเนินการโดยจัดจ้างที่ปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญเป็นผู้วิเคราะห์งานนำไปสู่การออกแบบตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การสร้างความรู้ความเข้าใจ วิธีการ กิจกรรมต่างๆ ควรมีการสื่อสารให้แก่บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับรู้และตระหนักต่อความสำคัญ ในการนำไปใช้เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับทราบถึงภาระงานหลักที่จะต้องถูกวัดประเมินผลตามบทบาทหน้าที่ และเป็นการลดความขัดแย้งในการออกแบบจัดทำตัวชี้วัดตามบทบาทหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติทั้งในสภาพปัจจุบันรวมทั้งเมื่อมีการหมุนเวียนเปลี่ยนตำแหน่งงาน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับทราบถึงตัวชี้วัดใหม่ที่จะต้องนำมาวัดประเมินผล ประสิทธิภาพตามบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติราชการที่ตนเองจะโอนย้าย ปรับเปลี่ยน หรือเลื่อนตำแหน่ง

งานใหม่สอดคล้องกับ Poowitayapan (2011) ที่เน้นย้ำว่าบุคลากรควรบอกถึงความจำเป็นต่อตัวชี้วัดหลักที่นำมาใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงาน ผู้บริหารต้องทำความเข้าใจ ดังนั้นต้องมีการสื่อสารทั้ง 2 ทาง ทั้งฝ่ายผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา

ข้อเสนอแนะ

สำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรม ภาค 1

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเสนอแนะให้สำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรม ภาค 1 ได้มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการปรับปรุงพัฒนาระบบประเมินผลงานด้วยตัวชี้วัดประจำตำแหน่งงานและระบบที่เกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ รวมถึงการให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. นอกจากการมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ความสามารถซึ่งได้มาจากการสรรหาและคัดเลือกมาในตำแหน่งต่างๆ ที่องค์กรออกแบบตามความคาดหวังและต้องการแล้วนั้น ขอบเขตการทำงาน แต่ละตำแหน่งที่ปรากฏในคำบรรยายลักษณะงาน ในปัจจุบัน ซึ่งบุคลากรทุกคนในองค์กรถือเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการยึดถือปฏิบัติในการยอมรับร่วมกันของสังคมการทำงานที่เรียกว่า วัฒนธรรมองค์กรอันถือเป็นหัวใจสำคัญของทุกองค์กรต่อการผลักดันความสำเร็จของกิจกรรมห่วงโซ่คุณค่า ของการส่งมอบงานของบุคลากรหรือผู้รับบริการในแต่ละช่วงที่มีต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานให้บรรลุตามตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติงานไม่ใช่เพียงแค่ลักษณะของการออกแบบงาน ขอบเขตงานและความรับผิดชอบแต่สิ่งที่สำคัญไปกว่านั้น คือพฤติกรรมของสมาชิกองค์กรในการยอมรับการประเมินผลการปฏิบัติราชการที่นำมาใช้ต่อการประเมินรายบุคคลว่าได้สะท้อนผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงาน

2. เพื่อให้ตัวชี้วัดประจำตำแหน่งงานสามารถสนับสนุนการนำไปใช้งานได้มีประสิทธิภาพ สะดวกและรวดเร็ว ควรกำหนดตัวชี้วัดประจำตำแหน่งงานไว้ในคำบรรยายลักษณะงานหรือมาตรฐานตำแหน่งงาน จำนวน 3-5 ตัวชี้วัด ควรมีการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ อย่างไรก็ตามควรพิจารณาให้สอดคล้องกับภาระงานขอบเขตการทำงาน รวมถึงการเชื่อมโยงกับผลตอบแทนแก่ข้าราชการศาลยุติธรรม

3. ควรมีปฏิทินแผนการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการตัวชี้วัดประจำปีของแผนงานโดย ลงรายละเอียดของผู้รับผิดชอบกิจกรรมรายเดือน ในแต่ละรอบการประเมินผล และทำการสื่อสารให้ได้รับทราบทั่วทั้งองค์กร เพื่อกำหนดจัดทำตัวชี้วัดในการนำสู่การปฏิบัติ การติดตามประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนา ซึ่งมีความจำเป็นอย่างต่อเนื่องต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในงาน และงบประมาณที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการ ประสิทธิภาพองค์กรในทุกๆ ปี

4. การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติราชการระดับองค์กร ถ่ายทอดมายังระดับหน่วยงาน และลงสู่ระดับบุคคลตามตำแหน่งงาน เพื่อประสิทธิภาพการปฏิบัติราชการที่เป็นเลิศ และนำมาพัฒนาขีดความสามารถขององค์กร รวมถึงการสร้างนวัตกรรมการทำงานที่รวดเร็วตอบสนองต่อภารกิจที่เป็นที่คาดหวังของ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. สำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรม ภาค 1 ควรนำวิธีการจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการของแต่ละตำแหน่งงานของกลุ่มข้าราชการศาลยุติธรรม แต่ละระดับตำแหน่งงาน และตัวชี้วัดแต่ละระดับที่ได้ออกแบบคำบรรยายลักษณะงานไปยืนยันต่อกลุ่มผู้บริหารของสำนักงานศาลยุติธรรมต่อการปฏิบัติราชการ เพื่อนำไปพัฒนา/ปรับปรุงเพื่อให้ได้ตัวชี้วัด

การประเมินผล การปฏิบัติราชการของข้าราชการศาลยุติธรรมต่อไป

2. การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการใช้รูปแบบการประเมินด้วยการใช้กระดาษกับการนำเทคโนโลยีมาสนับสนุนการประเมินผลการทำงานของข้าราชการศาลยุติธรรม ภาค 1 เพื่อให้สอดคล้องกับการเป็นหน่วยงานภาครัฐในยุคดิจิทัลด้วยการขับเคลื่อนองค์กรโดยนำเทคโนโลยีมาสร้างขีดความสามารถขององค์กร

กิตติกรรมประกาศ

1. ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้บริหารและข้าราชการศาลยุติธรรมทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ทั้งในการนำเสนอความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆ รวมถึงการลงมือปฏิบัติผ่านการเขียนและร่วมอภิปรายความเห็นในส่วนของกลุ่มงาน ตำแหน่งงาน ระดับตำแหน่ง และตัวชี้วัด ผ่านการปฏิบัติงานตามข้อเท็จจริงของแต่ละตำแหน่งของขอบเขตงานตามความรับผิดชอบ โดยนำมาออกแบบคำบรรยายลักษณะงานที่เชื่อมโยงกับตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานจากผู้บริหารและบุคลากรฝ่ายข้าราชการศาลยุติธรรมในสำนักอำนวยการประจำศาลยุติธรรมภาค 1 รวมทั้งสำนักอำนวยการประจำศาลจังหวัดและศาลแขวงในภาค 1 รวม 13 ศาล ที่ได้สนับสนุนการทำวิจัยในครั้งนี้โดยการเข้าร่วมประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อค้นหาวิธีการปฏิบัติหน้าทางการทำงานในปัจจุบันและวิธีการจัดทำตัวชี้วัดประเมินผลการปฏิบัติราชการให้ได้มาซึ่งตัวชี้วัดที่แท้จริงในการวัดประเมินผลของแต่ละตำแหน่ง ในทุกระดับเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุง/พัฒนาจึงเป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนภาพลักษณ์ความเป็นองค์กรในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่มุ่งเน้นการเป็นหน่วยงานศาลยุติธรรมที่มีธรรมาภิบาล

การบริหารจัดการด้วยความโปร่งใส เป็นธรรม เป็นหน่วยงานที่มีความเป็นเลิศในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมมาเป็นระยะเวลายาวนาน

2. ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านอธิบดีผู้พิพากษาภาค 1 และท่านผู้พิพากษาหัวหน้าศาลทั้ง 13 ศาลในภาค 1 ที่ให้ความกรุณาอนุญาตให้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 13 ศาล อันถือเป็นข้อมูลอันทรงคุณค่าในการสร้างสรรค์ผลงานในเชิงวิชาการในการนำมาจัดทำตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์และสร้างคุณค่า ในการนำไปสู่การพัฒนาองค์กรต่อไป

3. ผู้วิจัยขอขอบคุณบุคลากรหรือผู้ปฏิบัติงานที่เรียกว่า ข้าราชการศาลยุติธรรม ถือเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจขององค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับตำแหน่งงานที่ทำการศึกษานี้

4. ขอขอบคุณศาลยุติธรรมในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่อำนวยความสะดวกยุติธรรมมายาวนานถึง 136 ปี มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะดำเนินงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตปราศจากการทุจริตคอร์รัปชัน ตามยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 พ.ศ.2560-2564 โดยคำกล่าวของนายสราวุธ เบญจกุล เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม จึงได้ลงนามในประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม เรื่องเจตจำนงสุจริตในการบริหารงานของสำนักงานศาลยุติธรรมต่อหน้าข้าราชการศาลยุติธรรม เจ้าหน้าที่ และสาธารณชน เพื่อให้ข้าราชการและบุคลากรของสำนักงานศาลยุติธรรมและหน่วยงานในสังกัด ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นความโปร่งใส ยุติธรรมในการปฏิบัติงานของข้าราชการศาลยุติธรรมทุกท่าน

Reference

- Barney, J. B. & Clark, D. N. (2007). *Resource-Based Theory: Creating and Sustaining Competitive Advantage*. Oxford: Oxford University
- Bratton, J. & Gold, J. (2007). *Human Resource Management: Theory and Practice* (4th ed.). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- ElShafeey, T., & Trott, P. (2014). Resource-based competition: three schools of thought and thirteen criticisms. *European Business Review*, 26(2), 122-148. doi: 10.1108/ebr-07-2013-0096
- Fuangthongdang, K. (2008). *Analyze outstanding work development factors to the court*. Bangkok: Institute of Judge Admin Development
- Hirankitti, S. (2009). *Strategic human resource management concepts*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Jangchud, T. (2010). *Looking at past performance evaluation*. Bangkok: Office of the Civil Service Commission.
- Landy, F. J., & Farr, J. L. (1983). *The measurement of work performance: Methods, theory, and applications*. NY: Academic Press.
- Levine, E. L., Sistrunk, F., McNutt, K. J., & Gael, S. (1988). Exemplary job analysis systems in selected organizations: A description of process and outcomes. *Journal of Business and Psychology*, 3(1), 3-21.
- Mondy, R. W., Noe, R. M., & Premeaux, S. R. (1999). *Human Resource Management* (7th ed.). NJ: Prentice Hall.
- Noe, R., Hollenbeck, J., Gerhart, B., & Wright, P. (2012). *Human resource management in practice*. McGraw-Hill Education.
- Office of the Commission for Judicial Service. (2012). *Human Resource Management: A Guide to Action of the Office of the Judicial*. Author. [In Thai]
- Poowitayapan, A. (2011). *Performance management system (PLS)*. Bangkok: S. R. Center. [In Thai]
- Phetchkul, P. (2012). *Performance Appraisal Of Judges Of Juvenile And Family Court*. Bangkok: National Justice Academy. Office of Judiciary. [In Thai]
- Piyasvasti, A., Srivivila, N., Kittisan, A., Chirakaing, K., Preamprapa, C., Chantanet, M., & Kanjanaju, C. (2012). *A Framework for human resource management*. Bangkok, 3rd ed. Pearson Education Indochina. [In Thai]
- Rabi Bhadanasak Research and Development Institute. (2010). One Page Research Rabi Bhadanasak *Research and Development Institute B. C. 2007-2015 And Academic Research Support*.
- Saenthong, N. (2007). *Job Description Modern (Practical)*. Bangkok: H.R. Center. [In Thai]

ความสัมพันธ์ของสื่อออนไลน์ที่ส่งผลต่อความรุนแรงและการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

พลิษฐ์ โสภณพงศ์พัฒน์¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยภายในและภายนอกในสื่อออนไลน์ที่ส่งผลต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และ (2) ศึกษาความสัมพันธ์ของสื่อออนไลน์ที่ส่งผลต่อความรุนแรง และการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ขนาดตัวอย่างในการเก็บแบบสอบถามวิจัยเป็นเด็กและเยาวชนในสถานพินิจในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 6 แห่ง จำนวน 329 คน อายุ 11-23 ปี และคัดเลือกเด็กและเยาวชนเพื่อการสัมภาษณ์กลุ่มจำนวน 57 คน สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนและผู้อำนวยการสถานพินิจ และผู้เชี่ยวชาญ ด้านการสื่อสาร ด้านสังคม และด้านที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน จำนวน 7 และ 8 คน ตามลำดับ

ผลการวิจัย พบว่า (1) ปัจจัยภายในมีระดับมาก ได้แก่ ปัจจัยการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ปัจจัยความสัมพันธ์ของครอบครัว และสภาพด้านร่างกายและจิตใจ และ (2) ปัจจัยภายนอกมีระดับมากและปานกลาง ได้แก่ อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยการรับสื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชนเกิดขึ้นบนสมาร์ตโฟนที่ใช้มากกว่า 5 ชั่วโมงต่อวัน ส่วนมากมีประสบการณ์การใช้มากกว่า 5 ปี และมีการรับรู้ความรุนแรงจาก เฟสบุ๊ก ยูทูบ ตามลำดับ และการใช้เฟสบุ๊กส่งผลต่อความรุนแรง และการกระทำผิดมากที่สุด ความสัมพันธ์การใช้สื่อออนไลน์ที่ส่งผลต่อความรุนแรง พบว่า มีการรังแกกันทางออนไลน์ Cyber-Bullying ผลมาจากการคอมเมนต์และการอัปเดตสถานะ ทำให้เกิดความรุนแรงทางกาย, วัฒนธรรม, เจริญโครงสร้างจากสื่อออนไลน์ และความสัมพันธ์การใช้สื่อออนไลน์ที่ส่งผลต่อการกระทำผิดของเยาวชนมีผลจาก การสมัครเข้าใช้งานไม่ต้องใช้ตัวตนที่แท้จริง ส่งผลให้สามารถซื้อขายและทำผิดกฎหมายในกรณีเสพและขายยาเสพติด การทะเลาะวิวาท ลักทรัพย์ ตามลำดับ

คำสำคัญ: สื่อออนไลน์; รูปแบบความรุนแรง; การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน; สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

39/1 ถนนรัชดาภิเษก แขวงจันทรเกษม เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900, ประเทศไทย

อีเมล: phasit999@gmail.com

The Correlation of Online Media on Violence and the Offense Culpability of Children and Youngsters in the Observation and Protection Center in Bangkok and Perimeter

Phasit sophonphongphat¹

Abstract

The objectives of this study are (1) to study internal and external factors of social media exposure affecting of children and youngsters in the Observation and Protection Center in Bangkok and Perimeter. And (2) to study the Factor of online media on violent behavior and the Offense of children and youngsters in the Observation and Protection Center in Bangkok and Perimeter. Data are collected from 329 youths in 6 observation and protection center in the age 11-23 years in Bangkok area who committed crime on how social media exposure affecting pattern and elements of violence. The study selects 57 youths who admit that violent content on social media have had an impact on their offense culpability and in depth interview of 7 youths in the observation and protection center managers and directors as well as 8 of the experts in communication, social study and youth behaviour.

The study found that (1) internal factors significantly affect youth behaviour are parenting, family relationship, physical and psychological conditions and(2) found that external factors were highly and moderately affecting youth behavior are Influence of friends group, social and environment.

The result of this study shows the long hours of social media exposure for more than 5 hours for at least minimum of 5 years in most cases affecting youth behavior. Violent contents on Facebook and YouTube are affecting youth violent recognition while Facebook most affects the violent behavior and offense culpability. The correlation between social media usage and youth violence had found that cyber-Bullying, commenting on status update affecting physical and cultural abuse. The correlation between social media usage and youth offense culpability was a result of undisclosed identity use in social media which enable user to conduct illegal activities.

Keywords: Online Media; Violent Behavior; Offense Culpability; Children and Youngsters in the Observation and Protection

¹ Faculty of Management Science, Chandrakasem Rajabhat University.

39/1 Ratchadaphisek Road, Chan Kasem Subdistrict, Chatuchak District, Bangkok 10900, Thailand

E-mail:phasit999@gmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในปัจจุบันมีอายุที่น้อยลง ซึ่งรู้เท่าไม่ถึงการณ์ถึงผลที่จะตามมา อาจเกิดจากการบังคับ ชูเชิญ ชักจูงหลอกให้กระทำจากบุคคลอื่น (Ratwittayakorn, 2010)

สื่อเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมรุนแรงได้จากทฤษฎีการปลูกฝัง (Cultivation theory (Morgan, 2009) ข่าวสารในสื่อมวลชนสร้างจากความคิดของผู้รับสารเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อที่แพร่กระจายไปสู่โลกเพราะความก้าวหน้าของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต มักมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง อาชญากรรม ความขัดแย้งและเรื่องราวความก้าวร้าวอยู่เสมอ ผู้ที่ใช้ความรุนแรง เด็กและเยาวชน จึงถูกบ่มเพาะด้วยสื่อโดยไม่รู้ตัวส่วนใหญ่จะคล้อยตามและเชื่อตามที่สื่อออนไลน์นำเสนอในรูปแบบต่างๆ

ผลการสำรวจของ Abac poll research center (2013, p.1) ซึ่งได้สำรวจพฤติกรรมความรุนแรงของวัยรุ่น อายุระหว่าง 14 - 25 ปี จำนวน 1,569 คน พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการที่วัยรุ่นใช้ความรุนแรง ได้แก่ ภาพยนตร์ การชักจูงและสนับสนุนจากเพื่อน ข่าวความรุนแรงที่เสนอตามสื่อ เกมตู้และเกมคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต รายการโทรทัศน์ และนิยายหรือการ์ตูนแนวก้าวร้าว

นายสหการณ์ เพ็ชรนรินทร์ รองอธิบดีกรมพินิจฯ กระทรวงยุติธรรม (Bangkokbiznews, 2014). สถานการณ์เด็กและเยาวชนกระทำผิดอาญาว่า การกระทำผิดอาญาไม่ได้ลดลง พบว่า ยาเสพติดเป็นอันดับหนึ่ง และ คดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น ลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ และคดีเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย สถานการณ์มีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น มากกว่า ร้อยละ 60 มาจากครอบครัวแตกแยก แยกร้าง หรือครอบครัว ที่มีความพร้อมแต่เลี้ยงดูไม่ถูกต้อง และ ร้อยละ 25 ของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอยู่ในระบบการศึกษา

พฤติกรรมความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นการแก้ไข ปัญหาสังคมและอาชญากรรมที่เกิดจากเด็กและเยาวชน ปัจจัยที่ค้นพบในครั้งนี้จะสามารถประยุกต์ใช้สื่อออนไลน์กับเยาวชนในกลุ่มต่างๆ เพื่อแก้ปัญหา พฤติกรรมความรุนแรง และองค์ประกอบของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยภายในและภายนอกในสื่อออนไลน์ที่ส่งผลต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของสื่อออนไลน์ที่ส่งต่อความรุนแรง และการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

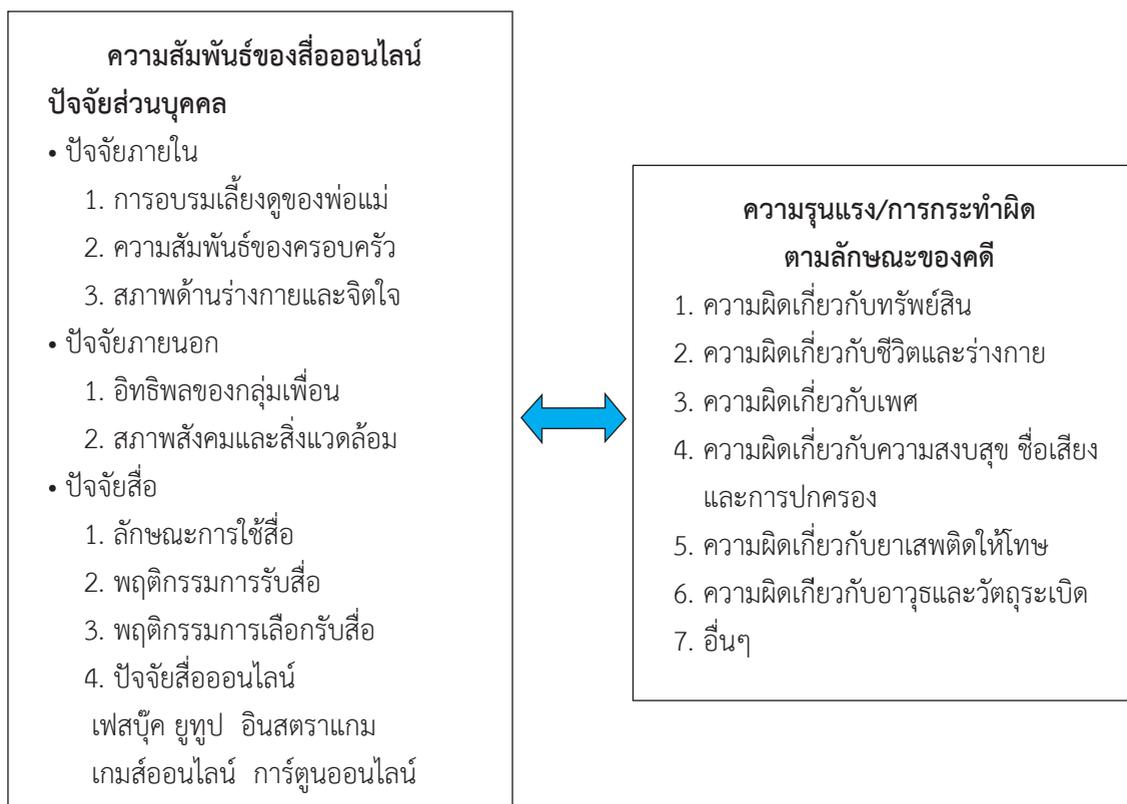
1. สถานพินิจฯ และหน่วยงานอื่นๆ สามารถนำไปประกอบการพิจารณาจัดทำนโยบายหรือแนวทางในการปฏิบัติการป้องกันสำหรับเด็กและเยาวชนในภาคส่วนต่างๆ การกำหนดกฎหมายข้อบังคับให้ทันสมัยและการใช้สื่อออนไลน์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ข้อเสนอเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสื่อที่ออนไลน์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมความรุนแรงและการกระทำความผิดของเด็กๆ จะสะท้อนให้สังคมได้ตระหนักในความสำคัญของสื่อ และการเลือกใช้สื่อออนไลน์ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
3. กระตุ้นให้มีการรับทราบและตระหนักในองค์กรสื่อของภาครัฐ สื่อของเอกชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้ให้บริการสื่อออนไลน์ต้องเคร่งครัดในจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อกับเด็กและเยาวชน

สมมุติฐานของการวิจัย

ความสัมพันธ์ของสื่อออนไลน์ที่ส่งผลต่อความรุนแรงและในการกระทำผิดของของเด็กและเยาวชนใน

สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. อิทธิพลของสื่อมวลชนต่อผู้รับสาร เป็นกระบวนการของสารที่ส่งมาจากสื่อมวลชนจะเป็นแรงเสริมความเชื่อหรือแบบแผนพฤติกรรม เมื่อบุคคลต้องอาศัยข่าว สารจากสื่อมวลชนก็จะเกิดผลที่เป็น การเปลี่ยนแปลงตัวบุคคล (Janjiranuwat, 2007) ความคิด (Cognitive) อารมณ์ (Affective) และพฤติกรรม (Behavior) และ อิทธิพลต่อการเลือกรับสาร Schramm (1973) การเลือกรับสารของบุคคล

ได้แก่ 1 ประสพการณ์ 2 การประเมินสาร 3 ภูมิหลัง 4 การศึกษาและสภาพแวดล้อม 5 ความสามารถในการรับสาร

2. การเรียนรู้ทางสังคม สื่อสร้างความเข้าใจที่สำคัญระหว่างสื่อและพฤติกรรมของมนุษย์ (Bryant and Thompson, 2002., 67) ทฤษฎีการรับรู้ทางสังคม (Triadic reciprocal causation) ได้แก่ 1) พฤติกรรมต่างๆ 2) ลักษณะเฉพาะ เช่น การรับรู้เพศ เชื้อชาติ 3) สภาพแวดล้อมหรือเหตุการณ์ต่างๆ ทฤษฎี

Albert Bandura “การเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational learning)” การเรียนรู้เกิดจากตัวแบบ (Model) 1. ตัวแบบบุคคลจริงๆ (Live model) คือ ตัวแบบที่บุคคลได้สังเกต และปฏิสัมพันธ์ตรง 2. ตัวแบบสัญลักษณ์ (Symbolic model) คือ ตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่างๆ

3. พฤติกรรมความรุนแรง ซึ่งความรุนแรงในเด็กและเยาวชน โดยทั่วไปพบว่า ความรุนแรง หมายถึง การกระทำของบุคคลระหว่างอายุ 10-18 ปี ที่กระทำการใดๆ โดยตั้งใจทั้งทางกาย การใช้อำนาจการข่มขู่ต่อผู้อื่น ต่อบุคคล หรือ ต่อกลุ่มคน หรือ ชุมชน ที่ส่งผลหรือมีแนวโน้มที่จะส่งผลให้เกิดการบาดเจ็บ การตาย การทำร้ายจิตใจ พัฒนาการและการเอาเปรียบ โดยเด็กและเยาวชนเป็นได้ทั้งผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการกระทำและเป็นผู้กระทำ (Department of juvenile observation and protection. (2013, p. 23)

4. การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ปัจจัยในการกระทำผิดนั้นก็ซับซ้อน จากองค์ประกอบทางสังคม พัฒนาการของบุคลิกภาพ อุปนิสัย ความเชื่อ แรงจูงใจ และอื่นๆ (Ratwittayakorn, 2010) 1. สาเหตุจากตัวผู้กระทำผิด ได้แก่ พันธุกรรม ความพิการหรือโรคจิตใจ สติปัญญาและการศึกษา สัญชาติญาณ 2. สาเหตุทางครอบครัว ได้แก่ ความแตกต่างทางครอบครัว การเปลี่ยนแปลงทางสังคม 3. ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน อิทธิพลของสื่อมวลชน แหล่งที่อยู่อาศัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นแบบผสมด้วยเชิงปริมาณและคุณภาพ ประชากร จำนวนเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ ในทั่วประเทศ 30,356 คน ขนาดตัวอย่าง เป็นเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ 6 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ฝึกและอบรมฯ บ้านกรุณา, บ้านมุทิตา, บ้านอุเบกขา, บ้านสิรินธร, สถานแรกรับบ้านเมตตา, และศูนย์ฝึกและ

อบรมฯ หมู่บ้านปรานี จำนวนประมาณ 950 คน ข้อมูล ณ วันที่ 20 สิงหาคม 2561 (จำนวนมีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากมีการปล่อยตัว ส่งฟ้อง และอื่นๆ) การคัดเลือกไม่เฉพาะเจาะจง จำนวน 329 คน ตามเกณฑ์ (Taro Yamane อ้างใน (Pimolsindh, 2008) หมายเหตุ บ้านกาญจนาภิเษกไม่อนุญาตให้เก็บข้อมูล

เครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ จำนวน ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และ เพื่อทดสอบสมมติฐานและสถิติเชิงอนุมาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

การจัดประชุมกลุ่ม Focus group กับกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ตอบแบบสอบถามและให้ความเห็นว่าสื่อออนไลน์มีผลต่อความรุนแรงและการกระทำผิด ในสถานพินิจฯ ทั้ง 6 แห่ง แห่งละ 8-10 คนต่อกลุ่ม

การสัมภาษณ์ ในเชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้คำถามปลายเปิดกับบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารกรมและสถานพินิจฯ และผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสาร ด้านสังคม ด้านความรุนแรงและการกระทำผิดฯ จำนวน 7 และ 8 คน ตามลำดับ วิธีรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตรวจสอบโดยการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) และในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

สรุปผลข้อมูลเชิงปริมาณ

ปัจจัยข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กและเยาวชน พบว่า เป็นชาย 300 คน และหญิง 29 คน อายุ 11-23 ปี คดีปัจจุบันเป็นคดีอาชญากรรม และส่วนคดีก่อนหน้า

นี้เป็นคดียาเสพติดด้วย กิจกรรมหลักที่ทำก่อนเข้ามา
ในสถานพินิจฯ ส่วนใหญ่เรียน ก่อนเข้ามาอยู่ในสถาน
พินิจฯครั้งนี้พักอาศัยอยู่กับพ่อแม่ อาชีพหลักของ
พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีอาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้เฉลี่ย
ของครอบครัวส่วนใหญ่ 10,000-15,000 บาท ฐานะ
ทางครอบครัวของเด็กๆรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง และ
ส่วนมากขณะที่เด็กๆกระทำความผิด พ่อแม่ผู้ปกครอง
มีสถานภาพหย่าร้าง ซึ่งส่วนมากไม่มีประวัติการกระทำ
ผิด และสัมพันธ์ภาพทางครอบครัวรักใคร่กลมเกลียวดี

ปัจจัยภายในของเด็กๆ สามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้
การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่อยู่ในระดับมาก พบ
ว่า บิดามารดา หรือผู้ปกครองเป็นตัวอย่างที่ดี ได้ว่า
กล่าวตักเตือนหรือลงโทษก่อนเด็กๆ กระทำผิดและ
หลังกระทำความผิด และชมเชย หรือให้รางวัลเมื่อประพฤติดี
ความสัมพันธ์ของครอบครัวอยู่ในระดับมาก พบ
ว่า เด็กๆรู้สึกอบอุ่นใจ เมื่อได้รับการเอาใจใส่จากสมาชิก
ในครอบครัว ครอบครัวยอมรับในบทบาทและหน้าที่ซึ่ง
กันและกัน พ่อแม่ผู้ปกครองแสดงให้เห็นว่ารักฉัน

สภาพด้านร่างกายและจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง
พบว่า บิดามารดา หรือผู้ปกครองดูแลเมื่อท่านเจ็บ
ป่วย สมาชิกในครอบครัวมีการให้กำลังใจกันเมื่อท่าน
มีปัญหาหรือคนอื่นในครอบครัวมีปัญหา

ปัจจัยภายนอกของเด็กๆ สามารถสรุปข้อมูลได้
ดังนี้

อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนอยู่ในระดับมาก พบว่า
เพื่อนมีความสำคัญกับท่านมาก กิจกรรมที่สำคัญมัก
จะทำกับเพื่อนเสมอ กิจกรรมต่างๆที่ไม่ถูกต้องมักจะ
มาจากเพื่อนชักชวน

สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง
พบว่า ครอบครัวของเด็กๆมีความใกล้ชิดกับเพื่อน
บ้าน ชุมชนที่อยู่อาศัยมีผู้ใช้ยาเสพติดหรือขายด้วย
เมื่อทราบว่าเพื่อนถูกรังแกฉันจะพาเพื่อนไปดักรอเพื่อ

แก้แค้น การเรียนรู้สิ่งที่ไม่ถูกต้องมาจากสิ่งที่ได้พบเจอ
ในชุมชนที่อาศัย

ปัจจัยสื่อของเด็กๆ สามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้
ลักษณะการใช้สื่อของเด็กและเยาวชน พบว่า
เด็กๆ มีโทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟน พฤติกรรมการ
ใช้ส่วนใหญ่เข้าใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์มากกว่า 5
ครั้งต่อวันและมากกว่า 5 ชั่วโมงต่อวัน ช่วงเวลาที่เข้า
ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ 16.01-20.00 น. และมี
เพื่อนในเครือข่าย (รวมทุกสื่อ) มากกว่า 501 คนขึ้นไป
พฤติกรรมการรับสื่อของเด็กและเยาวชน พบว่า
เด็กๆ ใหญ่มีประสบการณ์การใช้งานเครือข่ายสังคม
ออนไลน์ มากกว่า 5 ปี ขึ้นไป และตนเองมีอิทธิพลต่อ
การเลือกใช้สื่อสังคมออนไลน์

พฤติกรรมการเลือกรับสื่ออยู่ในระดับมาก พบว่า
ลักษณะการเปิดรับ รองลงมาคือ เหตุผลที่ของเด็กๆ
เข้าใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ เมื่อพิจารณาเป็นราย
ด้านปรากฏผลดังนี้

ลักษณะการเปิดรับสื่อภาพรวมอยู่ในระดับมาก
พบว่า เด็กๆ รู้จักเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เข้าใช้ได้จาก
สมัครเล่นด้วยตนเอง และเหตุผลที่เข้าใช้สังคมออนไลน์
อยู่ในระดับปานกลาง พบว่า ใช้ติดต่อกับบุคคลที่รู้จัก
อัปเดตสถานะ/ข้อมูลส่วนตัว/รูปภาพ เพื่อหาคู่ เพื่อ
ค้นหาเพื่อนใหม่ ร่วมกิจกรรมกลุ่มออนไลน์ต่างๆ เช่น
กด Like Share Comment อ่านและแสดงความคิดเห็น
หาข้อมูล/แลกเปลี่ยนข้อมูล ติดตามข่าวสารของ
สินค้า, ผลิตภัณฑ์หรือบริการต่างๆ เล่นเกม/ชิงโชค/
เอารางวัล เชิญชวนร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม และติดตาม
ข่าวสารศิลปิน/ดารา/บุคคลมีชื่อเสียง ตามลำดับ

ปัจจัยสื่อออนไลน์ พบว่า เด็กๆ ส่วนใหญ่รู้จัก
สื่อออนไลน์ทุกประเภท รวมถึงการเป็นสมาชิก ได้แก่
เฟซบุ๊ก ไลน์ ยูทูบ ไอจี เกมส์ และการ์ตูนออนไลน์ และ
รู้จักเฟซบุ๊กมากที่สุด ความถี่ในการเปิดรับ มากกว่า 5
ครั้ง/ต่อวัน อธิบายว่ามีความรุนแรงปรากฏบนเฟซบุ๊ก

และยูทูปตามลำดับ และเลือกสนใจรับสื่อที่มีความรุนแรงจากเฟซบุ๊ก และยูทูปตามลำดับ และสื่อออนไลน์ที่ส่งผลกระทบต่อการกระทำผิดมากที่สุด คือ เฟซบุ๊ก

ความรุนแรงและการกระทำผิดของของเด็กๆ สามารถแบ่งตามฐานความผิดสรุปข้อมูลได้ดังนี้

• **ฐานความผิดด้านทรัพย์สิน** พบว่า ระดับของความรุนแรงอยู่ในระดับ 1 ร้อยละ 72.0 และผลของสื่อออนไลน์ต่อการกระทำผิดอยู่ในระดับ 1 เช่นกัน ร้อยละ 14.6 และเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อการกระทำผิดด้านทรัพย์สินมากที่สุด คือ เฟซบุ๊ก คิดเป็นร้อยละ 10.6

• **ฐานความผิดด้านชีวิตและร่างกาย** พบว่า ระดับของความรุนแรงอยู่ในระดับ 5 ร้อยละ 12.5 และผลของสื่อออนไลน์ต่อการกระทำผิดอยู่ในระดับ 1 ร้อยละ 7.9 และเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อการกระทำผิดด้านชีวิตและร่างกายมากที่สุด คือ เฟซบุ๊ก ร้อยละ 5.2

• **ฐานความผิดด้านเพศ** พบว่า ระดับของความรุนแรงอยู่ในระดับ 1 ร้อยละ 96.0 และผลของสื่อออนไลน์ต่อการกระทำผิดอยู่ในระดับ 1 เช่นกัน ร้อยละ 1.8 และเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อการกระทำผิดด้านเพศมากที่สุด คือ เฟซบุ๊ก ร้อยละ 1.8

• **ฐานความผิดด้านความสงบสุข ชื่อเสียง และการปกครอง** พบว่า ระดับของความรุนแรงอยู่ในระดับ 1 ร้อยละ 98.8 ผลของสื่อออนไลน์ต่อการกระทำผิดอยู่ในระดับ 3 และ 5 ร้อยละ 0.6 และเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อการกระทำผิดด้านความสงบสุขฯ มากที่สุด คือ เฟซบุ๊ก ร้อยละ 1.2

• **ฐานความผิดด้านยาเสพติดให้โทษ** พบว่า ระดับของความรุนแรงอยู่ในระดับ 1 ร้อยละ 49.5 ผลของสื่อออนไลน์ต่อการกระทำผิดอยู่ในระดับ 1 เช่นกัน ร้อยละ 21.3 และเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อการกระทำผิดด้านยาเสพติดมากที่สุด คือ เฟซบุ๊ก

ร้อยละ 20.1

• **ฐานความผิดด้านอื่นๆ** พบว่า ระดับของความรุนแรงอยู่ในระดับ 5 ร้อยละ 0.6 ผลของสื่อออนไลน์ต่อการกระทำผิดอยู่ในระดับ 2 และ 4 ร้อยละ 0.3 และเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อการกระทำผิดด้านอื่นๆ มากที่สุด คือ โลก ร้อยละ 0.6

การทดสอบสมมุติฐาน

1. ความสัมพันธ์ของสื่อออนไลน์และความรุนแรงในการกระทำผิดของเด็กๆ ตามฐานความผิด พบว่า ปัจจัยภายในด้านความสัมพันธ์ของครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงในการกระทำผิด ความผิดด้านทรัพย์สินและด้านยาเสพติด มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ

ปัจจัยภายในด้านสภาพด้านร่างกายและจิตใจ มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงในการกระทำผิด ความผิดด้านทรัพย์สิน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัจจัยภายนอกด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงในการกระทำผิดความผิดด้านทรัพย์สิน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัจจัยภายในด้านการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ปัจจัยภายนอกด้านสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม และปัจจัยสื่อด้านพฤติกรรมกรรมการเลือกรับสื่อ ไม่มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงในการกระทำผิดในทุกฐานความผิด

2. ความสัมพันธ์ของสื่อออนไลน์และผลของสื่อออนไลน์ต่อการกระทำผิดของเด็กๆตามฐานความผิด พบว่า

ปัจจัยภายในด้านการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ มีความสัมพันธ์กับผลของสื่อออนไลน์ต่อการกระทำผิดด้านชีวิตและร่างกายและด้านเพศ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามลำดับ

ปัจจัยภายในด้านสภาพด้านร่างกายและจิตใจ มีความสัมพันธ์กับผลของสื่อออนไลน์ต่อการกระทำผิด

ด้านทรัพย์สิน และด้านยาเสพติด มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ

ปัจจัยภายนอกด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน มีความสัมพันธ์กับผลของสื่อออนไลน์ต่อการกระทำผิด ด้านทรัพย์สิน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัจจัยสื่อด้านพฤติกรรมการเลือกรับสาร ใน เหตุผลที่เข้าใช้เว็บไซต์สังคมออนไลน์ มีความสัมพันธ์ กับผลของสื่อออนไลน์ต่อการกระทำผิดด้านทรัพย์สิน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัจจัยภายในด้านความสัมพันธ์ของครอบครัว ปัจจัยภายนอกด้านสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม ปัจจัย สื่อด้านพฤติกรรมการเลือกรับสื่อ ในลักษณะการปิด รับสื่อ ไม่มีความสัมพันธ์กับผลของสื่อออนไลน์ต่อการ กระทำผิดในทุกฐานความผิด

สรุปผลข้อมูลเชิงคุณภาพ

ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มของเด็กและเยาวชนใน สถานพินิจฯ พบว่า เด็กและเยาวชน อายุ 13-21 ปี ระดับการศึกษา ป.5 –ม 3 และ มีบางส่วนอ่านหนังสือ ไม่ออก และส่วนมากเคยเป็นนักเรียนและมีอาชีพ รับจ้างทั่วไป มีคดีตามฐานความผิดได้แก่ ทรัพย์สิน 13 คน, พยายามฆ่า 6 คน, ทำร้ายร่างกายและค้ำมนุษย์ 3 คน, พรากผู้เยาว์ 2 คน, พกอาวุธปืน 2 คน, ยาเสพติด (จำหน่าย) ยาบ้า 17 คน, ไอซ์ 3 คน และสื่อออนไลน์ ที่ส่งผลต่อการกระทำผิดได้แก่ Facebook 49 คน และ Facebook and LINE 7 คน และการสัมภาษณ์ เชิงลึกจากกรมพินิจและสถานพินิจฯ และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 และ 8 คน ตามลำดับ

ปัจจัยภายในของเด็กฯ สามารถแบ่งได้ดังนี้

1. ปัจจัยการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ พบว่า ภาวะ ทางสังคมเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ลักษณะทางสิ่งแวดล้อม ความรุนแรงในครอบครัว ครอบครัวล่มสลาย ต้องการ สร้างภูมิด้วยพื้นฐานของครอบครัว การ Report บน สื่อออนไลน์ต้องมาจากครอบครัว

2. ปัจจัยความสัมพันธ์ของครอบครัว พบว่า ปัญหาการแยกมาอยู่เอง ขาดผู้ปกครองในการให้คำ แนะนำในสื่อที่มีความเสี่ยงสูง ครอบครัวต้องการสอน การจัดการกับความรู้สึกทางเพศ ครอบครัวขาดการมี ศิล 5

3. สภาพด้านร่างกายและจิตใจ เด็กฯบางส่วนมี ปัญหาสุขภาพจิตละสติปัญญา เด็กขาดวุฒิภาวะมีความ อิศระจนเคยตัว เด็กสร้างตัวตนจากความรุนแรงทาง จิตใจทางเพศ มีพฤติกรรมการเลียนแบบจากสื่อ จาก ตัวแบบที่มีชื่อเสียงโด่งดัง มีการเล่นสนุกที่ผิดกฎหมาย ทำให้เด็กที่กระทำผิดอายุน้อยลง

ปัจจัยภายนอกของเด็กฯ สามารถแบ่งได้ดังนี้

1. อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน พบว่า รุ่นพี่ที่โรงเรียน เดิมและรุ่นพี่ในพื้นที่บริเวณที่อยู่อาศัย และมีส่วนทำให้เกิดอาชญากรรม และพฤติกรรมความรุนแรงที่เด็กทำ มาจากเลียนแบบโมเดลจากรุ่นพี่

2. สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม พบว่า ภาพรวม ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ได้แก่ การป้องกันเด็กก่อนที่ ออกจากโรงเรียน การติดตามเด็กฯจากครูแนะแนวการ ให้คำปรึกษา โรงเรียนต้อง Action ในเรื่องสื่อออนไลน์ ทางบวก การรั้งแกก้นบนออนไลน์ การใช้พื้นที่ของ การศึกษาเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ ระบบการศึกษาใน สถานพินิจที่ต้องปรับปรุง และภาพรวมที่เกี่ยวข้องกับ ภาคสังคม ได้แก่ เด็กกลับไปในสภาพแวดล้อมเดิมที่มี ความรุนแรง ภาพรวมที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐ ได้แก่ การ บูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาตรการร่วมกันของ ครอบครัว โรงเรียน ICT หน้าที่ของรัฐดูแลในการซื้อ ขายออนไลน์ และภาพรวมที่เกี่ยวข้องกับสถานพินิจฯ ได้แก่ การปลูกฝังการใช้ชีวิตให้กับเด็กและสร้างโอกาส ระบบการติดตามของสถานพินิจฯทางออนไลน์ การ ตาม Follow up ของกระทรวง ICT

ปัจจัยสื่อของเด็กๆ สามารถแบ่งได้ดังนี้

ความสัมพันธ์การใช้สื่อออนไลน์ที่ส่งผลต่อความรุนแรง พบว่า การที่เด็กฯ คอมพิวเตอร์และการอัปเดตสถานะควรมีการตัดสินใจที่เหมาะสมได้เองหรือไม่ “สื่อออนไลน์” เป็นพื้นที่ของ Cyber-Bullying การรังแกกันทางออนไลน์ และมีความรุนแรงที่เกิดขึ้นทางกาย ทางวัฒนธรรม และเชิงโครงสร้าง จากสื่อออนไลน์

ความสัมพันธ์การใช้สื่อออนไลน์ที่ส่งผลต่อการกระทำผิด พบว่า การกระทำผิดของเด็กๆ มีสื่อออนไลน์เสริมให้ความรุนแรงและทำผิดซ้ำซ้อนขึ้น เด็กฯ ใช้สื่อออนไลน์ทั้งชายทั้งซื้อสิ่งผิดกฎหมาย ทักษะคิดบนสื่อออนไลน์มีผลต่อการกระทำผิดของเด็ก ใน Facebook เด็กฯ มีพฤติกรรม ขยาย ขยายตัว ขยายอายุ ขยายของจากการลัทธิภัยสื่อออนไลน์และสามารถสมัครเข้าใช้ได้ง่ายไม่ต้องใช้ตัวตนที่แท้จริง

ความสัมพันธ์ของปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อความรุนแรงการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ได้แก่

ปัจจัยความเสี่ยงของพฤติกรรมที่มีผลต่อความรุนแรงและการกระทำผิด ได้แก่ การทะเลาะวิวาท, เกมสื่อออนไลน์, เสพยาเสพติด, ทำร้ายร่างกาย, แข่งรถ, เทียวกลางคืน, ขยายยา, หนีเรียน, และการเล่นพนัน

ปัจจัยความเสี่ยงของเสพยาเสพติดที่มีผลต่อความรุนแรงและการกระทำผิด ได้แก่ ยาบ้า, กัญชา, ไอซ์, กระท่อม, โปรโคดีว, เคตามีน, เฮโรอีน, และอัลปราโซแลม ตามลำดับ

ปัจจัยของความผิดที่ไม่เป็นคดีความที่ส่งผลต่อความรุนแรงและการกระทำผิด ได้แก่ ค้ามนุษย์, ฆ่าคนตาย, ชิงทรัพย์, ทะเลาะวิวาท, ทำร้ายร่างกาย, ปล้นทรัพย์, พกพาอาวุธปืน, ระเบิด, พยายามฆ่า, พรากผู้เยาว์, ยาเสพติด, ร่วมกันฆ่า, ร่วมกันฉ้อโกง, วิวาททรัพย์, รับชื่อของโจร, รัมโทรมา

อภิปรายผล

1. ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการกระทำผิดของเด็กๆ ในสถานพินิจฯ พบว่า 1) การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่มีภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่มีปัจจัยเชิงลบจากภาวะทางสังคมเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความรุนแรงในครอบครัว การล่มสลายของครอบครัว การสร้างภูมิคุ้มกันด้วยพื้นฐานของครอบครัว มีครอบครัวน้อยรายที่สามารถสอนการใช้สื่อออนไลน์ที่เหมาะสมได้ 2) ความสัมพันธ์ของครอบครัวภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่มีปัจจัยเชิงลบจาก ปัญหาที่เด็กการแยกมาอยู่เอง การขาดผู้ปกครองในการให้คำแนะนำในสื่อมีความเสี่ยงสูง ครอบครัวควรมีต้องการสอนการจัดการกับความรูสึกทางเพศ ครอบครัวขาดศีลห้า 3) สภาพด้านร่างกายและจิตใจภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีปัจจัยจาก เด็กบางส่วนมีปัญหาทางสุขภาพจิตและทางสติปัญญา เด็กที่ขาดวุฒิภาวะเด็กมีความอิสระจนเคยตัว เด็กสร้างตัวตนจากความรุนแรงทางจิตใจและทางเพศ การเลียนแบบพฤติกรรมจากสื่อจากตัวแบบที่โด่งดัง และเด็กกระทำผิดมีอายุน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับ Kiriwong (2014) ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับสื่อคลิปวีดีโอออนไลน์ที่มีเนื้อหาความรุนแรง ทักษะคิด และรูปแบบการเลี้ยงดูของครอบครัวต่อพฤติกรรมการลอกเลียนแบบของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร พบว่า มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ และ Denise (2016) ความสนใจที่ขาดช่วงในการอบรมเลี้ยงดูที่สื่อโซเชียลมีเดียที่ส่งผลกระทบต่อแม่และเด็ก พบว่า มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ

2. ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการกระทำผิดของเด็กๆ ในสถานพินิจฯ พบว่า 1) อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนอยู่ในระดับมาก และมีปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลได้แก่ การที่เด็กเลียนแบบโมเดลจากรุ่นพี่ที่โรงเรียนเดิมและรุ่นพี่ในพื้นที่บริเวณที่อยู่อาศัย ส่งผลต่อความเสี่ยงและอาชญากรรมที่เด็กก่อขึ้น 2) สภาพสังคมและ

สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง และมีปัจจัยที่ส่งผล ได้แก่ การป้องกันเด็กก่อนที่ออกจากครูแนะแนวและการให้คำปรึกษา โรงเรียนต้อง Action ในเรื่องสื่อออนไลน์ทางบวก การใช้พื้นที่ของการศึกษาเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ ระบบการศึกษาในสถานพินิจที่ต้องปรับปรุง การป้องกันเด็กกลับไปในสภาพแวดล้อมเดิมที่มีความรุนแรง การบูรณาการ มาตรการร่วมกันของ ครอบครัว โรงเรียน ICT รัฐต้องดูแลในการซื้อขายออนไลน์ ระบบการติดตามของสถานพินิจทางออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับ Bubphaek (2010) ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน: กรณีศึกษา เด็กและเยาวชน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ขณะที่กระทำความผิดเสพยาบ้ามาจากการถูกเพื่อนชักชวนให้ร่วมกันกระทำความผิด และ Keir and Craig (2017) นำเสนอบทความวิจัยเรื่อง สื่อสังคมเป็นตัวเร่งปฏิริยาและกระตุ้นความรุนแรงของเยาวชน พบว่า เส้นแบ่งของโลกแห่งความเป็นจริงและโลกออนไลน์มีความชัดเจนน้อยลง โลกออนไลน์ถูกใช้เพื่อส่งเสริมและปลุกกระตุ้นความรุนแรง ทำให้ภาพของความรุนแรงดูน่าปรารถนา

3. ความสัมพันธ์ของปัจจัยของสื่อออนไลน์ พบว่า เด็กๆ ส่วนใหญ่รู้จักสื่อออนไลน์ ทุกประเภท ได้แก่ เฟสบุ๊ก ไลน์ ยูทูบ ไอจี เกมส์ และการดูออนไลน์ และรู้จักเฟสบุ๊กมากที่สุด ให้ความเห็นว่ามี ความรุนแรงบนเฟสบุ๊ก และยูทูบ และสนใจรับสื่อความรุนแรงบนเฟสบุ๊ก และยูทูบ และสื่อออนไลน์ที่ส่งผลกระทบต่อ การกระทำผิดมากที่สุด คือ เฟสบุ๊ก ซึ่งมีผลมาจากการเข้าถึงข้อมูลโดยไม่มีการกำหนดข้อมูล บุคคล เวลา สถานที่, ราคาของเครื่องมือที่ถูกลง และให้บริการที่เข้าถึงได้ทุกกลุ่ม, การสมัครเข้าใช้ไม่จำเป็นต้องแสดงตัวตนและเข้าใช้โดยพื้นที่ที่กฎหมายไทยเข้าไม่ถึง จากต่างประเทศ, พฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์มีการเปลี่ยนแปลงตามผู้ใช้รวดเร็วและกฎหมายล่าหลัง, การให้ความรู้ป้องกันสำหรับเด็ก ตามไม่ทันสื่อ ทั้งใน

ครอบครัว ระบบการศึกษา และตัวเด็กเอง, มีการการรังแกกันทางออนไลน์ (Cyber-Bullying) ซึ่งสอดคล้องกับ Kongrach (2011) การศึกษาพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นในประเทศไทย กรณีศึกษา Facebook พบว่า การรับรู้ถึงความเสี่ยงจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Perceived Risk) ไม่มีความสัมพันธ์หรือทำให้พฤติกรรมความหลงใหลและการติดการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ในกลุ่มวัยรุ่นลดลง แต่อย่างใด

4. ความสัมพันธ์การใช้สื่อออนไลน์ที่ส่งผลต่อความรุนแรงของเด็กๆ ในสถานพินิจ พบว่า มีด้านความสัมพันธ์ของครอบครัว ด้านสภาพด้านร่างกายและจิตใจ และด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงในการกระทำผิด ในด้านทรัพย์สินและด้านยาเสพติด อย่างมีนัยสำคัญ และพบว่าสื่อออนไลน์ส่งผลให้เด็กมีความรุนแรงจากการคอมเมนต์ การอับเดทสถานะ และการตัดสินใจที่เหมาะสมและมีการรังแกกันบนออนไลน์ที่รุนแรง Cyber-Bullying ซึ่งสอดคล้องกับ Kaewtes (2015) ความคิดเห็นต่อความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา เนื้อหาความรุนแรงบนสื่อออนไลน์ พบว่าการเรียนรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับความรุนแรงบนสื่อออนไลน์ อาจทำให้เด็กมีความคุ้นชินกับความรุนแรง และ Jarutsantijit (2017) Cyber bullying: ถ้ารักฉันอย่ารังแกฉัน พบว่า การรังแกกันบนโลกไซเบอร์ เกิดขึ้นทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศกลุ่มเสี่ยงที่ตกเป็นเหยื่อ คือกลุ่มวัยรุ่น สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากเพื่อน ไม่ชอบหน้า อิจฉากัน และใช้โทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์ เพื่อให้อับอาย ความมั่นใจในตัวเองต่ำ (Low Self - Esteem) นำไปสู่การฆ่าตัวตาย

5. ความสัมพันธ์ของสื่อออนไลน์และผลของสื่อออนไลน์ต่อการกระทำผิดของเด็กๆในสถานพินิจ พบว่า ปัจจัยภายในด้านการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่

มีความสัมพันธ์กับผลของสื่อออนไลน์ต่อการกระทำผิด ด้านชีวิตและร่างกายและด้านเพศ และด้านสภาพด้านร่างกายและจิตใจ ปัจจัยภายนอกด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน และด้านพฤติกรรมกรรมการเลือกรับสาร มีความสัมพันธ์กับผลของสื่อออนไลน์ต่อการกระทำผิด ด้านทรัพย์สิน และด้านยาเสพติด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าสื่อออนไลน์จะมีผลต่อการกระทำผิด จากการที่สื่อออนไลน์มีส่วนเสริมทำให้การกระทำผิดของเด็กมีความซับซ้อนขึ้น และจากสามารถสมัครเข้าใช้ได้ง่ายไม่ต้องใช้ตัวตนที่แท้จริง เด็กใช้สื่อออนไลน์ทั้งชายทั้งซื้อสิ่งผิดกฎหมาย ทัศนคติบนเครือข่ายสังคมออนไลน์มีผลต่อการกระทำผิดของเด็ก และใน Facebook เด็กมีพฤติกรรม ขยาย ขยายตัว ขยายอายุ ขยายวงจากการลักทรัพย์ ซึ่งสอดคล้องกับ Muinde (2015) อิทธิพลของสื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตการปกครองตำบลคิตี จังหวัดเคจี พบว่า ผลกระทบของสื่อออนไลน์ต่อเด็กมัธยม มีผู้ปกครองเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อผลกระทบจากสื่อออนไลน์ ด้วยการควบคุมวิธีการเข้าถึงสื่อของนักเรียนสามารถนำมาใช้เพื่อลดพฤติกรรมเบี่ยงเบนอันเนื่องมาจากสื่อ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ

1.1 เด็กๆ ส่วนมากในสถานพินิจมีการออกจากระบบโรงเรียนเกือบทั้งหมดไม่ได้รับคำปรึกษา ก่อนจะออกจากระบบ มีบางส่วนที่มีครู เพื่อนมาติดตามบ้างแต่ไม่สามารถจะกลับเข้าระบบปกติได้และเด็กส่วนมากไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเข้าระบบโรงเรียนปกติอีก แต่เมื่อมีโอกาสจะไปศึกษาที่ กศน. แทน ซึ่งผู้วิจัยให้ความเห็นว่า กศน. นั้นให้อุปกรณ์ประกอบการเรียนสำหรับเด็กๆ ในลักษณะนี้น้อยเกินไปเนื่องจากไม่มีการให้คำแนะนำที่ใกล้ชิด และแปลกมากที่พ่อแม่จำนวนมาก ยอมรับได้ที่เด็กจะไม่เรียนหนังสือและออกจากระบบการเรียนปกติ ยกเว้นบางคนที่มี ชาติผู้ปกครองดูแล เช่น เสียชีวิต

ติดคุก หรือหย่าร้าง ครอบครัวถูกยกเลิก

1.2 ในปัจจัยในการศึกษาของเด็กๆ ทั้งในและนอกสถานพินิจยังมีความต้องการบุคลากรทางการศึกษาเฉพาะทางในศาสตร์ต่างๆ ที่จะช่วยเสริมในสิ่งที่เด็กต้องการ เช่น การเรียนภาษาไทยซึ่งมีเด็กที่อ่านไม่ได้ หรืออ่านได้น้อยเนื่องจากออกจากโรงเรียนตั้งแต่ ประถมศึกษาปีที่ 5 จนถึง มัธยมศึกษาปีที่ 2 จะมีปัญหาในการอ่านแต่ถ้าตั้งแต่ ประถมศึกษาปีที่ 6 หรือต่ำกว่านั้นจะอ่านได้น้อยมากหรืออ่านไม่ได้เลย ซึ่งภาคทางการศึกษาควรให้ความสำคัญกับเด็กในช่วงนี้เป็นอย่างมาก และ การให้การศึกษาดูแลในการเรียนรู้การใช้สื่อออนไลน์และการสร้างเป็นวิชาการใช้สื่อในระดับเริ่มต้นก่อนที่เด็กจะเข้าไปสมัครใช้และเกิดการเรียนรู้เอง

1.3 เด็กๆ มีตัวแบบบนสื่อออนไลน์เป็นผู้ได้รับความนิยมหรือผู้ประสบความสำเร็จแบบไม่ถูกต้อง การกระตุ้นให้เด็กๆ มีความอยากได้อย่างรวดเร็วคิดว่าเป็นการกระทำผิดเล็กน้อย จากขยายยาเสพติด หรือการก่ออาชญากรรม ซึ่งเป็นผลมาจากระบบการศึกษา ครอบครัวและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กๆ

1.4 กระทรวง ICT ยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนในการควบคุมสื่อออนไลน์แลโซเซียลมีเดีย เพราะส่วนมาเป็นของต่างชาติ หรือฐานอยู่ในต่างประเทศ และในสิทธิสัญญาต่างๆ ในโลกยังไม่มีการตกลงร่วมกันในการควบคุมสื่อชนิดนี้จึงจำเป็นต้องหาผู้ริเริ่มและดำเนินการในการควบคุมสื่อเพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ในภาครัฐขาดเจ้าภาพที่แท้จริงในการทำงานในเรื่องนี้มีเชิงรุกเพราะสื่อมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและสร้างกระแสสังคมได้อย่างกฎหมายหรือนโยบายตามไม่ทันสื่อออนไลน์

1.5 การสร้างความรุนแรงจากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในครอบครัว โรงเรียน สังคมแวดล้อม ทำให้ Cyber-Bullying การรังแกกันทางออนไลน์มีความรุนแรงและการเลียนแบบมากขึ้นและได้รับความนิย

เพราะเด็กฯ เห็นเป็นเรื่องที่ควรทำและไม่รู้สึกผิดและไม่รู้ถึงผลตามกฎหมายที่จะตามมา

1.6 การทำให้ครอบครัว รู้เท่าทันสื่อ ทั้งผู้ปกครองเองและคนในครอบครัวเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน ควรจะมีการจัดกิจกรรมอาจจะเป็นในโรงเรียนในการประชุมผู้ปกครอง การอบรมเชิงปฏิบัติการ การใช้แอปพลิเคชัน และแจกคู่มือการใช้สื่อในครอบครัว การสัมมนาผู้ปกครองเรื่องการทำหน้าที่การใช้สื่อออนไลน์สำหรับครอบครัว

1.7 เด็กและเยาวชนไม่ทราบถึงข้อกฎหมายก่อนที่จะกระทำผิดหรือการกระทำผิดแล้วจะเกิดผลอะไรตามมาบ้าง และเด็กทราบแค่ ยาเสพติด การจำหน่าย การกระทำผิด และการใช้สื่ออย่างไม่ถูกต้อง เป็นโทษ แต่ผลที่ได้รับและปัจจัยที่เกี่ยวข้องจะมีอะไรบ้างบ้าง เด็กไม่สามารถเชื่อมโยงได้ซึ่งก่อให้เกิดคดีและความรุนแรงกับตัวเองและสังคม

Reference

- Abac poll research center. (2013). *Explore the situation of violence against children and youth. And corrective measures*. Retrieved 1 Aug. 2016. from <https://www.ryt9.com/s/abcp/524293>. [In Thai]
- Bangkokbiznews. (2014). *Juvenile crime crush 'Drugs - weapons'an increase of 1,212 cases*. Retrieved 1 Aug. 2016. from <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/635550>. [In Thai]
- Bubphaek, P. (2010). *Factors affecting juvenile delinquency: A case study of children and youth*. Children and youth Samut Prakarn Province. Bangkok. Krirk University [In Thai]
- Denise, A. C. (2016). *Distracted Parenting: How Social Media Affects Parent-Child Attachment*. Faculty of California State University, California State University, San Bernardino. Electronic Theses, Projects, and Dissertations. Paper 292. CSUSB,
- Department of juvenile observation and protection. (2013). *Survey on the number of juvenile delinquents*. Bangkok: The Resource of Thai Health Promotion Foundation. [In Thai]
- Janjiranuwat, S. (2010). *Influences of Media on Sex Offences of Children and Youth : A Case Study of Juvenile Training Centers in Bangkok Metropolitan Area*. Faculty of Social Administration, Thammasat University. [In Thai]
- Jarutsantijit, S. (2017). Cyberbullying: If you love me, don't bully me. *Walailak Abode of Culture Journal*, 17(1), 117-137. [In Thai]
- Kiriwong, K. (2014). *The Relationships among Exposures to Online Video Media with Violent Content, Attitudes and Parenting Styles to Behaviors of Adolescent Imitators in Bangkok*. Department of Communication Arts and Information Science. Bangkok: Kasetsart University [In Thai]

- Keir, I. R., & Craig, P. (2017). *Social Media as a Catalyst and Trigger for Youth Violence: Executive Summary*. catch-22.org.uk. Retrieved from <https://www.catch-22.org.uk>
- Kongrach, P. (2011). *The Study of Teenagers' Behaviors in Using Social Networking Sites (SNSs) in Thailand: A Case Study of Facebook*. Technology Management. Collage of Innovation Thammasat University [In Thai]
- Kaewtes. (2015). *Opinions of junior high school students in Bangkok toward cultural violence case study violence in the online media*. Cultural Management College of Innovation Thammasat University [In Thai]
- Pimolsindh, P. (2012). *Reseach of Publicrelation*. Bangkok. Thammasat University [In Thai]
- Ratwittayakorn, S. (2010). *The culpability perfoms components of children and youngsters in the observation and protection center at chon buri province*. Faculty of Political Science and Law, Burapha University [In Thai]

การสร้างตราผลิตภัณฑ์ร่วมกับลูกค้าด้วยเครื่องมือทางโซเชี่ยลคอมเมิร์ซ แรงสนับสนุนทางสังคม และความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์

ประสิทธิ์ชัย นรากรณ์¹ อัมมะทินนา ศรีสุพรรณ²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดอันดับและการรีวิวลิตภัณฑ์ กระชู้ และชุมชนออนไลน์ และแรงสนับสนุนทางสังคม ที่ส่งผลต่อความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ (2) เพื่อศึกษาแรงสนับสนุนทางสังคมตัวเชื่อมโยงการจัดอันดับและการรีวิวลิตภัณฑ์สู่ความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ และ (3) เพื่อศึกษาแรงสนับสนุนทางสังคมตัวเชื่อมโยงกระชู้และชุมชนออนไลน์สู่ความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาจากผู้ใช้ออนไลน์ 400 คน ใช้สถิติพรรณนาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน วิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง (SEM) ด้วย AMOS

ผลการวิจัย พบว่า

1. โมเดลความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ประกอบด้วย การจัดอันดับและการรีวิวลิตภัณฑ์ กระชู้ และชุมชนออนไลน์ และแรงสนับสนุนทางสังคม มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ($\chi^2 = 78.893$, $df = 64$, $p\text{-value} = .129$, $\chi^2/df = 1.201$, $GFI = 0.974$, $IFI = .996$, $CFI = .996$, $RMSEA = 0.020$)
2. แรงสนับสนุนทางสังคมเป็นตัวเชื่อมโยงบางส่วนที่ส่งผลให้การจัดอันดับและการรีวิวลิตภัณฑ์สู่ความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์
3. แรงสนับสนุนทางสังคมเป็นตัวเชื่อมโยงสมบูรณ์ที่ส่งผลให้กระชู้และชุมชนออนไลน์สู่ความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์

คำสำคัญ: การจัดอันดับและการรีวิวลิตภัณฑ์; กระชู้และชุมชนออนไลน์; แรงสนับสนุนทางสังคม; ความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์

^{1,2} คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

156 หมู่ 5 ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000, ประเทศไทย

อีเมลล์: prasittichai@psru.ac.th

Co-Creation in Branding with Customer: Social Commerce Tools, Social Support, and Intention to Co-Creation in Branding

Prasittichai Narakorn¹ Tummatina Seesuphan²

Abstract

The objective of this research are (1) to study components as follows: Rating & Reviews, Forum & Recommendation, Social Support, and Intention to Co-Creation in Branding (2) to examine factors influencing the mediating role of Social Support between Rating & Reviews and Intention to Co-Creation in Branding and (3) to examine factors influencing the mediating role of Social Support between Forum & Communities and Intention to Co-Creation in Branding. The research used qualitative method to 400 customers who buy products from online business and analysis by descriptive statistics-mean, percentage, SD and inferential statistics-Structural Equation Model (SEM) analysis by AMOS.

The research revealed that:

1. The model was consistent to the empirical data. Goodness of fit measures found to be: $\chi^2 = 78.893$, $df = 64$, $p\text{-value} = .129$, $\chi^2/df = 1.201$, $GFI = 0.974$, $IFI = .996$, $CFI = .996$, $RMSEA = 0.020$.
2. The influence of Social Support as Partial Mediating Effect relationship between Rating & Reviews and Intention to Co-Creation in Branding.
3. The influence of Social Support as Full Mediating Effect relationship between Forum & Communities and Intention to Co-Creation in Branding

Keywords: Rating & Reviews; Forum and Communities; Social Support; Intention to Co-Creation in Branding

^{1,2} Faculty of Management Science, Rajabhat Pibulsongkram University
156 Moo 5 Phlai Chumphon Subdistrict, Amphoe Mueang, Phitsanulok 65000, Thailand
E-mail: prasittichai@psru.ac.th

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ธุรกิจในปัจจุบันลูกค้าคือคู่ค้า (Partner) และเป็นส่วนหนึ่งของระบบการสร้างคุณค่าร่วมกัน (Value Creation) ดังนั้นธุรกิจจำเป็นที่จะต้องเข้าใจถึงความต้องการของลูกค้าอย่างแท้จริง การสร้างความสัมพันธ์และการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจากกลุ่มลูกค้าถือว่าเป็นปัจจัยมีความสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ทางการตลาดที่จะส่งผลให้เกิดความภักดีกับธุรกิจได้ในระยะยาว (Hajli, 2014) โดยเฉพาะปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network Site) ทำให้ลูกค้าและประกอบธุรกิจออนไลน์สามารถสื่อสารกันระหว่างกันได้ตลอดเวลาทำให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ร่วมกัน (Co-Creation) เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าอย่างแท้จริง (Prahalad & Ramaswamy, 2004; Narakorn, 2015) ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างจากคู่แข่งและสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ (Porter, 2008)

ผู้ประกอบการได้นำเครื่องมือทางโซเชียลคอมเมิร์ซ (Social Commerce Construct) เช่น การจัดอันดับและการรีวิวผลิตภัณฑ์ (Rating and Reviews) และกระทู้และชุมชนออนไลน์ (Forum and Communities) (Narakorn & Seesupan, 2018) มาประยุกต์ใช้กับธุรกิจ โดยลูกค้าสามารถสร้างเนื้อหาต่างๆ และแบ่งปันประสบการณ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ระหว่างกันได้ทันทีผ่านการ “Like” “Share” หรือ “Comment” บนเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Line, Twitter, Instagram เป็นต้น (Liang & Turban, 2012) ที่จะช่วยให้ผู้ประกอบการรับรู้ถึงความต้องการที่แท้จริงของลูกค้า จนส่งผลให้เกิดความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ (Intention to Co-Creation in Branding) (Wang & Hajli, 2014) แต่ปัจจุบันในเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network Site) มีการแบ่งปันข้อมูลสารสนเทศเป็นจำนวนมากในแต่ละวันจนทำให้ลูกค้าและผู้ประกอบการไม่สามารถแยกแยะว่าข้อมูลจาก

แหล่งใด มีความน่าเชื่อถือและความถูกต้อง หรือแหล่งข้อมูลใดที่ไม่ถูกต้องและไม่น่าเชื่อถือ ดังนั้นการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคม (Social Support) จากเพื่อนจะมีความสำคัญมากที่จะช่วยกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารต่างๆ และคอยช่วยเหลือแนะนำข้อมูลระหว่างกัน ก่อนตัดสินใจซื้อ จนเกิดความน่าเชื่อถือและส่งผลให้เกิดความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ (Intention to Co-Creation in Branding) ร่วมกัน (Zhang et al., 2016)

จากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าขาดการวิจัยเรื่องเครื่องมือทางโซเชียลคอมเมิร์ซ (Social Commerce Constructs) เช่น การจัดอันดับและการรีวิวผลิตภัณฑ์ (Rating and Reviews) การทู้และชุมชนออนไลน์ (Forum and Communities) ขาดงานวิจัยด้านแรงสนับสนุนทางสังคม (Social Support) และความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ (Intention to Co-Creation in Branding) ดังนั้นเพิ่มเติมช่องว่างงานวิจัยข้างต้น (Research Gap) คณะผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมและสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อหาคำตอบการวิจัย โดยใช้แนวคิดเครื่องมือทางโซเชียลคอมเมิร์ซของ Hajli (2015) และ Hajli and Sims (2015) แนวคิดแรงสนับสนุนของ Wang and Hajli (2014) และแนวคิดความตั้งใจร่วมสร้างตราสินค้าของ Prahalad and Ramaswamy (2004)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดอันดับและการรีวิวผลิตภัณฑ์ กระทู้และชุมชนออนไลน์ และแรงสนับสนุนทางสังคม ที่ส่งผลต่อความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์
- (2) เพื่อศึกษาแรงสนับสนุนทางสังคมตัวเชื่อมโยงการจัดอันดับและการรีวิวผลิตภัณฑ์สู่ความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์
- (3) เพื่อศึกษาแรงสนับสนุนทางสังคมตัวเชื่อมโยงกระทู้และชุมชนออนไลน์สู่ความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดอันดับและการรีวิวผลิตภัณฑ์ (Rating and Reviews)

การจัดอันดับและการรีวิวผลิตภัณฑ์ (Rating and Reviews) หมายถึง เครื่องมือทางโซเชียลคอมเมิร์ซ (Social Commerce Constructs) รูปแบบหนึ่งซึ่งผู้ซื้อสามารถแสดงความคิดเห็นและร่วมจัดอันดับความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ แสดงความรู้สึกเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ด้วยการโพสต์ (Post) บนเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ เป็นต้น (Hajli, 2014; Hajli, 2015; Narakorn & Seesupan, 2018) เพราะผู้ซื้อจะมีความไว้วางใจกับสมาชิกและยอมรับฟังความเห็นจากเพื่อนมากกว่าการโฆษณาจากผู้ขาย (Narakorn, 2018)

การจัดอันดับและการรีวิวผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variables) 3 ตัวแปร คือ (1) เพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์จัดอันดับผลิตภัณฑ์โดยตรงไปตรงมา (RAT1) (2) เพื่อนบนเครือข่ายโซเชียลมีเดียออนไลน์จัดอันดับผลิตภัณฑ์อย่างน่าเชื่อถือ (RAT2) และ (3) เพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์แบ่งปันประสบการณ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อย่างน่าเชื่อถือ (RAT3) (Hajli, 2015; Hajli and Sims, 2015; Hew et al., 2016)

แรงสนับสนุนทางสังคม (Social Support)

แรงสนับสนุนทางสังคม (Social Support) หมายถึง การช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างผู้ซื้อกับผู้ซื้อหรือระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Gottfried & Bergen, 2010) โดยจะมีทั้งคนที่พร้อมจะให้ความช่วยเหลือเพื่อนและคนที่ต้องการรับความช่วยเหลือเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น (Chen and Shen, 2015) ซึ่งแรงสนับสนุนทางสังคมมี 2 แบบ (Shanmugam et al., 2016) คือ แรงสนับสนุนทางด้านอารมณ์ (Emotional

Support) คือ แรงสนับสนุนเกี่ยวกับความคิดเห็น มีคนแสดงความเห็นอกเห็นใจ เอาใจใส่เมื่อมีปัญหา และแรงสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร (Information Support) คือ แรงสนับสนุนเกี่ยวกับข้อมูลผลิตภัณฑ์ คอยให้ข้อมูลตามที่เพื่อนต้องการ เพื่อใช้ในการตัดสินใจต่อไป (Lakey & Cohen, 2000; Liang et al., 2012)

แรงสนับสนุนทางสังคมประกอบด้วย 4 ตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variables) คือ (1) เพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ให้ความสนใจซึ่งกันและกัน (SS1) (2) เพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ให้คำแนะนำเมื่อต้องการความช่วยเหลือ (SS2) (3) เพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ให้ข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหา (SS3) และ (4) เพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาอย่างสม่ำเสมอ (SS4) ผู้วิจัยสร้างสมมุติฐานการวิจัยได้ดังต่อไปนี้ (Wang & Hajli, 2014; Hajli and Sims, 2015)

H1: การจัดอันดับและการรีวิวผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อแรงสนับสนุนทางสังคม

ความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ (Intention to Co-Creation in Branding)

ความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ (Intention to Co-Creation in Branding) คือ ความตั้งใจของผู้ซื้อและผู้ขายที่ตั้งใจสร้างคุณค่าร่วมกัน (Co-Creation) เพื่อสนองความต้องการทั้งสองฝ่ายโดยฝ่ายผู้ซื้อจะได้ผลิตภัณฑ์ตามที่ต้องการ ส่วนฝ่ายผู้ขายก็สามารถนำจุดแข็งขององค์กรที่มีอยู่มาสร้างคุณค่าในตัวผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า เป็นแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าและยากต่อการลอกเลียนแบบ สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์และสร้างรายได้เปรียบการแข่งขัน (Prahald & Ramaswamy, 2004; Narakorn, 2015)

ความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย 4 ตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variables) คือ

(1) ผู้ซื้อตั้งใจแนะนำข้อมูลสินค้ากับเพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ (CO1) (2) ผู้ซื้อแบ่งปันประสบการณ์กับเพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ (CO2) (3) ผลลัพธ์ที่เพื่อนแนะนำตั้งใจที่จะซื้อแน่นอน (CO3) และ (4) ก่อนซื้อจะถามความคิดเห็นจากเพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์เสมอ (CO4) (Cayla & Arnould, 2008) ผู้วิจัยสามารถสร้างเป็นสมมติฐานการวิจัยได้ดังต่อไปนี้ (Wang & Hajli, 2014; Zhang et al., 2016)

H2: การจัดอันดับและการรีวิวผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์

กระทู้และชุมชนออนไลน์ (Forums and Communities)

กระทู้และชุมชนออนไลน์ (Forums and Communities) คือ เครื่องมือทางโซเชียลคอมเมอร์ซ (Social Commerce Constructs) ประเภทหนึ่งที่เกิดจากลูกค้าเป็นผู้สร้างเนื้อหาต่างๆ ขึ้นเอง (Ahmad & Laroche, 2016) การตั้งกระทู้บนชุมชนออนไลน์ที่สมาชิกแต่ละคนสามารถสื่อสารโต้ตอบและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ระหว่างสมาชิก เช่น เพชบุรี อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ เป็นต้น และเพื่อนที่ตั้งกระทู้บนออนไลน์สามารถสื่อสารและโต้ตอบด้วยกันได้ตลอดเวลา (Bai et al., 2015; Guo & Zhou, 2016; Jung & Cho, 2016)

กระทู้และชุมชนออนไลน์ ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variables) 3 ตัวแปร คือ (1) เพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ตั้งกระทู้ตรงไป

ตรงมา (FOR1) (2) เพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ตั้งกระทู้หน้าเชื่อถือ (FOR2) และ (3) เพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์แบ่งประสบการณ์บนกระทู้หน้าเชื่อถือ (FOR3) (Hajli, 2015; Jim-Wu et al, 2015) ผู้วิจัยสามารถสร้างเป็นสมมติฐานการวิจัยได้ดังต่อไปนี้ (Zhang et al., 2016)

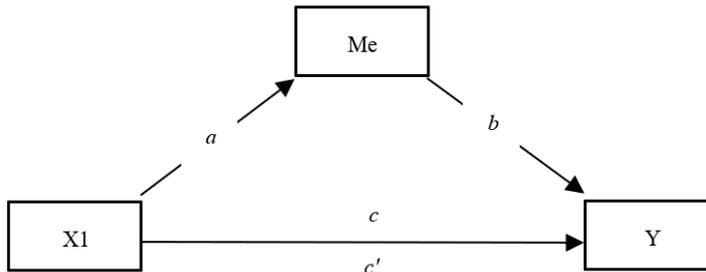
H3: กระทู้และชุมชนออนไลน์มีอิทธิพลต่อแรงสนับสนุนทางสังคมออนไลน์

H4: กระทู้และชุมชนออนไลน์มีอิทธิพลต่อความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์

H5: แรงสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลต่อความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์

ตัวแปรเชื่อมโยง (Mediator Variable)

ตัวแปรเชื่อมโยง (Mediator Variable) คือ ตัวแปรตัวที่ 3 ที่เข้ามาแทรกกลางระหว่างตัวแปรต้น (Independent Variable) กับตัวแปรตาม (Dependent Variable) จะทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม โดยค่าอิทธิพลรวม (Total Effect) ของโมเดลที่มีตัวแปรเชื่อมโยงจะต้องมีค่าลดลง (c' path < c path) อาจลดลงเหลือ 0 หรือลดลงจนเข้าสู่ระดับไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าตัวแปรเชื่อมโยงนั้นๆ เป็นตัวแปรเชื่อมโยงสมบูรณ์ (Full Mediation Effect) หรือลดลงแต่ไม่ถึง 0 แต่ถ้าลดลงอย่างมีนัยสำคัญ แสดงว่าเป็นตัวแปรเชื่อมโยงบางส่วน (Partial Mediation) (Baron & Kenny, 1986; Pirivakul, 2015; Narakorn, 2015) (ภาพ 1)

- เงื่อนไข 1. Estimate and test path c (ต้อง Sig.) 2. Estimate and test path a (ต้อง Sig.)
 3. Estimate and test path b (ต้อง Sig.) 4. Estimate and test path c'
- ผลลัพธ์ 1. $c' < c$: ต้องไม่ Sig. เป็น Partial Mediator หรือ
 2. $c' < c$: ต้อง Sig. เป็น Full Mediator

ภาพ 1 การวิเคราะห์หือทธิพลของตัวแปรเชื่อมโยง (Baron and Kenny, 1986)

ปัจจุบันการค้าบนเครือข่ายสังคมออนไลน์หรือที่เราเรียกว่า โซเชียลคอมเมิร์ซ (Social Commerce) ได้นำหลักการของตัวแปรเชื่อมโยงมาเพื่ออธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม โดย Wang and Hajli (2014) และ Zhang et al. (2016) พบว่าคุณภาพความสัมพันธ์ (Relationship Quality) เป็นตัวแปรเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องมือทาง

โซเชียลคอมเมิร์ซ (Social Commerce Constructs) กับความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ (Intention to Co-Creation in Branding) นอกจากนี้ Hajli and Sims (2015) พบว่าแรงสนับสนุนทางสังคม (Social Support) เป็นตัวแปรเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องมือโซเชียลคอมเมิร์ซกับความตั้งใจซื้ออย่างต่อเนื่องอีกด้วย (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

ตัวแปรเชื่อมโยง (Mediating Effect)

ผู้วิจัย	ตัวแปรต้น	ตัวแปรเชื่อมโยง	ตัวแปรตาม	บริบท
Wang and Hajli (2014)	Social Commerce Constructs	Relationship Quality	Co-Creation in Branding	Social Commerce
Zhang et al. (2016)	Social Commerce Constructs	Relationship Quality	Continuance Intention	Social Commerce
	(Theory of Interactivity)		(Theory of Loyalty)	
Hajli and Sims (2015)	Social Commerce Constructs	Social Support	Social Commerce Intention	Social Commerce

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) อยู่ในกลุ่มที่ 1 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ระเบียบวิธีการวิจัย

ประชากรและขนาดตัวอย่าง (Population and Sample Size) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือผู้ใช้ออนไลน์ทั่วประเทศไทย ขนาดตัวอย่างเพื่อให้ได้ขนาดตัวอย่างที่ดีที่สุดของกลุ่มประชากร โดยคณะผู้วิจัยกำหนดตามแนวคิดของ Hair et al. (2010) ที่แนะนำว่าขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมเพื่อวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) ควรอยู่ระหว่าง 10-20 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกตได้ (Observer Variables) และงานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยมีตัวแปรสังเกตได้ 14 ข้อ ดังนั้นขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมควรอยู่ระหว่าง 140 ถึง 280 ตัวอย่าง สอดคล้องกับแนวคิดของ Comrey and Lee (1992, p. 125) แนะนำว่าขนาดตัวอย่าง 300 ตัวอย่าง เป็นจำนวนที่อยู่ในเกณฑ์ที่ดี

ดังนั้นผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง 400 ตัวอย่าง ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดี ใช้แผนการสุ่มตัวอย่างแบบ 2 ชั้น (Two Stage Stratified Sampling Scheme) ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) จากเขตกรุงเทพมหานครและใน 4 ภาค (ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้)

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง (ไม่ใช้การเก็บแบบสอบถามออนไลน์) ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) ข้อมูลส่วนบุคคล 2) ข้อมูลทั่วไปการใช้ออนไลน์ 3) การจัดอันดับและการรีวิวลิตภัณฑ์ กระทั่งและชุมชนออนไลน์ แรงสนับสนุนทางสังคม และความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์

ตาราง 2

การตรวจสอบความเที่ยงและการตรวจสอบความตรงแบบศูนย์รวม

ตัวแปรแฝง/ตัวแปรสังเกตได้	Factor Loading (λ)	Cronbach's Alpha (α)	AVE	CR
การจัดอันดับและการรีวิวลิตภัณฑ์ (Rating and Reviews)		0.806	0.583	0.807
RAT1 เพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์จัดอันดับผลิตภัณฑ์อย่างตรงไปตรงมา	0.776			
RAT2 เพื่อนบนเครือข่ายเครือข่ายสังคมออนไลน์จัดอันดับผลิตภัณฑ์อย่างน่าเชื่อถือ	0.759			
RAT3 เพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์แบ่งปันประสบการณ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อย่างน่าเชื่อถือ	0.755			
กระทุ้และชุมชนออนไลน์ (Forum and Communities)		0.847	0.651	0.848
FOR1 เพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ตั้งกระทู้ตรงไปตรงมา	0.790			
FOR2 เพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ตั้งกระทู้ที่น่าเชื่อถือ	0.793			
FOR3 เพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์แบ่งประสบการณ์บนกระทู้ที่น่าเชื่อถือ	0.836			

ตาราง 2

การตรวจสอบความเที่ยงและการตรวจสอบความตรงแบบศูนย์รวม (ต่อ)

ตัวแปรแฝง/ตัวแปรสังเกตได้		Factor Loading (λ)	Cronbach's Alpha (α)	AVE	CR
แรงสนับสนุนทางสังคม (Social Support)			0.887	0.663	0.886
SS1	เพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ให้ความสนใจซึ่งกันและกัน	0.676			
SS2	เพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ให้คำแนะนำเมื่อต้องการความช่วยเหลือ	0.886			
SS3	เพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ให้ข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหา	0.801			
SS4	เพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาอย่างสม่ำเสมอ	0.876			
ความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ (Intention to Co-Creation in Branding)			0.857	0.583	0.847
CO1	ผู้ซื้อตั้งใจแนะนำข้อมูลสินค้ากับเพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์	0.853			
CO2	ผู้ซื้อแบ่งปันประสบการณ์กับเพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์	0.770			
CO3	ผลิตภัณฑ์ที่เพื่อนแนะนำตั้งใจที่จะซื้อแน่นอน	0.763			
CO4	ก่อนซื้อจะถามความเห็นจากเพื่อนบนสังคมออนไลน์เสมอ	0.655			

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัด ได้แก่ การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ด้วยวิธีดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Corrected item-total correlation) กับวัดคุณสมบัติจากผู้เชี่ยวชาญด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์จำนวน 3 ท่าน และทำการตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามก่อนนำไปใช้จริง ($n = 30$) และข้อมูลที่เก็บมาจริงจากผู้ซื้อออนไลน์ทั่วประเทศ ($n = 400$) ทั้งนี้ตัวแปรแฝงทุกตัวมีค่า

สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) มากกว่า 0.7 (Nunnally, 1978) (ดูตาราง 2)

สรุปผลการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

1) ขนาดตัวอย่างผู้ซื้อออนไลน์จำนวน 400 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 74.50 มีอายุเฉลี่ย 29 ปี ส่วนใหญ่ศึกษาในระดับปริญญาตรี รองลงมาคือ

ปริญญาโท และต่ำกว่าปริญญาตรี ตามลำดับ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนคือ อยู่ระหว่าง 10,000-19,999 บาท รองลงมา อยู่ระหว่าง 20,000-29,999 บาท และน้อย

กว่า 10,000 บาท ตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ/พนักงาน/ลูกจ้างของรัฐบาล รองลงมาเป็น นักเรียน/นักศึกษา และ พนักงานเอกชน ตามลำดับ (ดูตาราง 3)

ตาราง 3

จำนวนและร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (n = 400)

	ลักษณะทางประชากร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	102	25.50
	หญิง	298	74.50
การศึกษา	ต่ำกว่า ปริญญาตรี	73	18.30
	ปริญญาตรี	235	58.80
	ปริญญาโท	85	21.30
	สูงกว่าปริญญาโท	7	1.80
รายได้	น้อยกว่า 10,000 บาท	83	20.80
	10,000-19,999 บาท	154	38.50
	20,000-29,999 บาท	99	24.80
	30,000-39,999 บาท	37	9.30
	40,000-49,999 บาท	12	3.00
	มากกว่า 50,000 บาท	15	3.80
การทำงาน	ข้าราชการ/พนักงานของรัฐฯ	142	35.50
	พนักงานเอกชน	95	23.80
	นักเรียน/นักศึกษา	115	28.80
	เจ้าของกิจการ/ธุรกิจส่วนตัว	34	8.50
	อื่นๆ	14	3.50

โดยความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ด้านการจัดอันดับและการรีวิวมลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 รองลงมา คือ กระเป๋าและชุมชนออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 ความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 และ แรงสนับสนุนทางสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 ตามลำดับ

2) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ เป็นการวิเคราะห์สมการโครงสร้างด้วย AMOS พบว่าโมเดลความตั้งใจร่วม

สร้างตราผลิตภัณฑ์ (หลังปรับโมเดล) ซึ่งประกอบด้วย การจัดอันดับและการรีวิวมลิตภัณฑ์ กระเป๋าและชุมชนออนไลน์ และ แรงสนับสนุนทางสังคม มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี ($\chi^2 = 76.803$, $df = 64$, $p\text{-value} = .129$, $\chi^2/df = 1.201$, $GFI = .974$, $IFI = .996$, $CFI = .996$, $RMSEA = .022$) สรุปได้ว่าโมเดลความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ (COB) มีความสอดคล้องกลมกลืนกับโมเดลทางทฤษฎีที่กำหนดไว้ในระดับที่ยอมรับได้ (ภาพ 2)

ตาราง 4

ผลการทดสอบสมมติฐาน

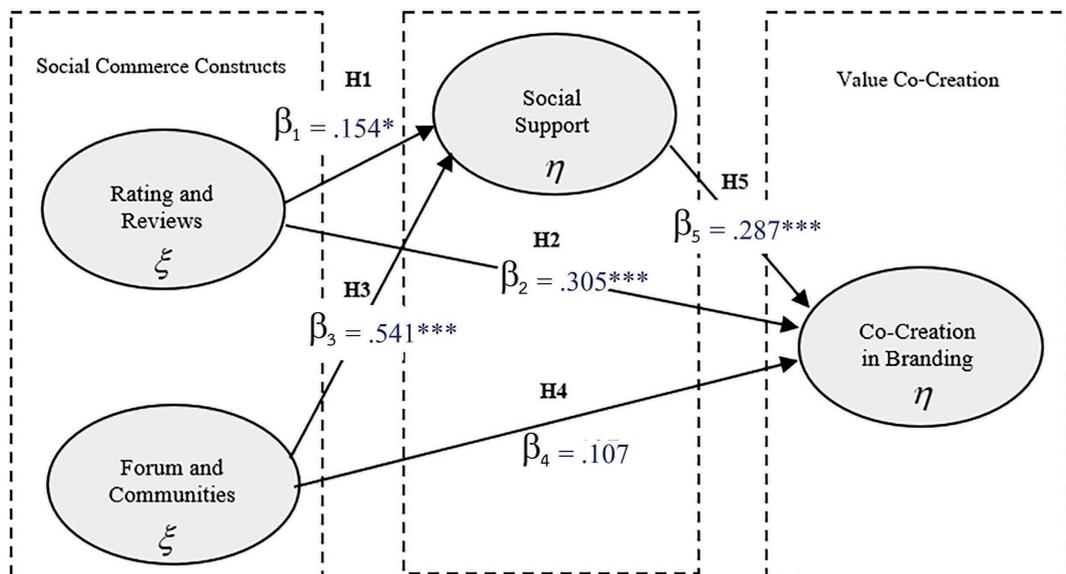
สมมติฐาน	เส้นทาง	β	t-value	ผลลัพธ์
H1	Rating & Reviews \rightarrow Social Support	.154	2.003*	สนับสนุน
H2	Rating & Reviews \rightarrow Co-Creation in Branding	.305	3.512***	สนับสนุน
H3	Forum & Communities \rightarrow Social Support	.541	6.970***	สนับสนุน
H4	Forum & Communities \rightarrow Co-Creation in Branding	.107	1.187	ไม่สนับสนุน
H5	Social Support \rightarrow Co-Creation in Branding	.287	3.773***	สนับสนุน

หมายเหตุ (1) * หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p < 0.05$) ($1.96 \leq t\text{-value} < 2.576$), (2) ** หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p < 0.01$) ($t\text{-value} \geq 2.576$), (3) *** หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($p < 0.001$) ($t\text{-value} \geq 3.291$)

Customer Focus Antecedents

Mediator

Consequences

ภาพ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากตาราง 6 พบว่าสมมติฐานที่ 1 การจัดอันดับ และการรีวิวผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อแรงสนับสนุนทางสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่า

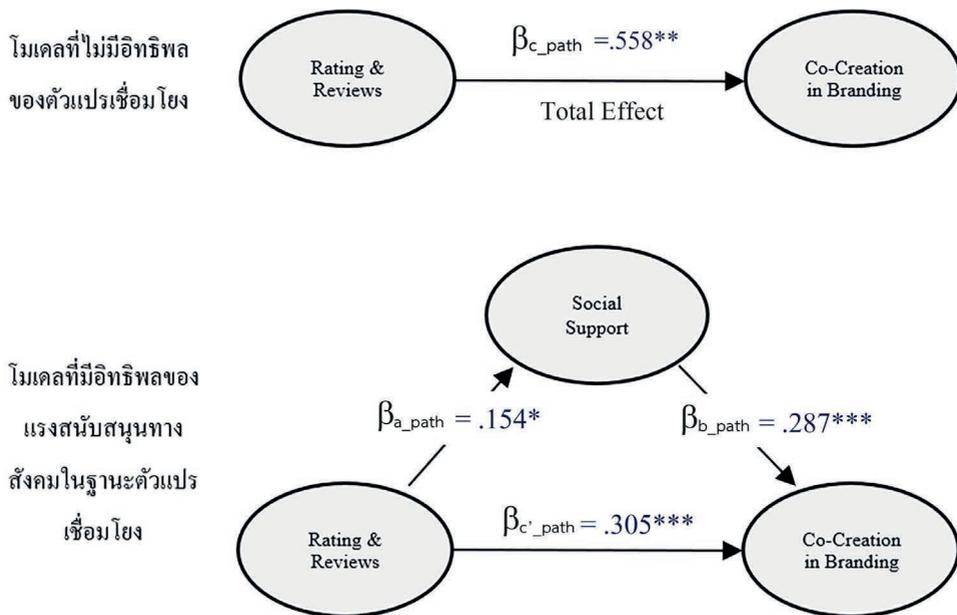
สัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.154 ($\beta_1 = 0.154$, $t = 2.003$, $p < 0.05$) สมมติฐานที่ 2 การจัดอันดับและการรีวิวผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อความตั้งใจร่วมสร้างตรา

ผลิตภัณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.305 ($\beta_2 = 0.305$, $t = 3.512$, $p < 0.001$) สมมติฐานที่ 3 กระตุ้นและชุมชนออนไลน์มีอิทธิพลต่อแรงสนับสนุนทางสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.541 ($\beta_3 = 0.541$, $t = 6.970$, $p < 0.001$) สมมติฐานที่ 4 กระตุ้นและชุมชนออนไลน์ไม่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.107 ($\beta_4 = 0.107$, $t = 1.187$) และ สมมติฐานที่ 5 แรงสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลต่อความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ อย่าง

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.287 ($\beta_5 = 0.287$, $t = 3.773$, $p < 0.001$)

3. ผลการวิเคราะห์แรงสนับสนุนทางสังคมในฐานะตัวแปรเชื่อมโยงระหว่างการจัดอันดับและการรีวิวลผลิตภัณฑ์กับความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์

3.1 แรงสนับสนุนทางสังคมในฐานะตัวแปรเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างการจัดอันดับและการรีวิวลผลิตภัณฑ์กับความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ (ภาพ 3)

ภาพ 3 แสดงการทดสอบโมเดลแรงสนับสนุนทางสังคมในฐานะตัวแปรเชื่อมโยงระหว่างการจัดอันดับและการรีวิวลผลิตภัณฑ์กับความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์

ตาราง 5

คุณภาพความสัมพันธ์ในฐานะตัวแปรเชื่อมโยงระหว่างการจัดอันดับและรีวิวลิตภัณฑ์กับความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์

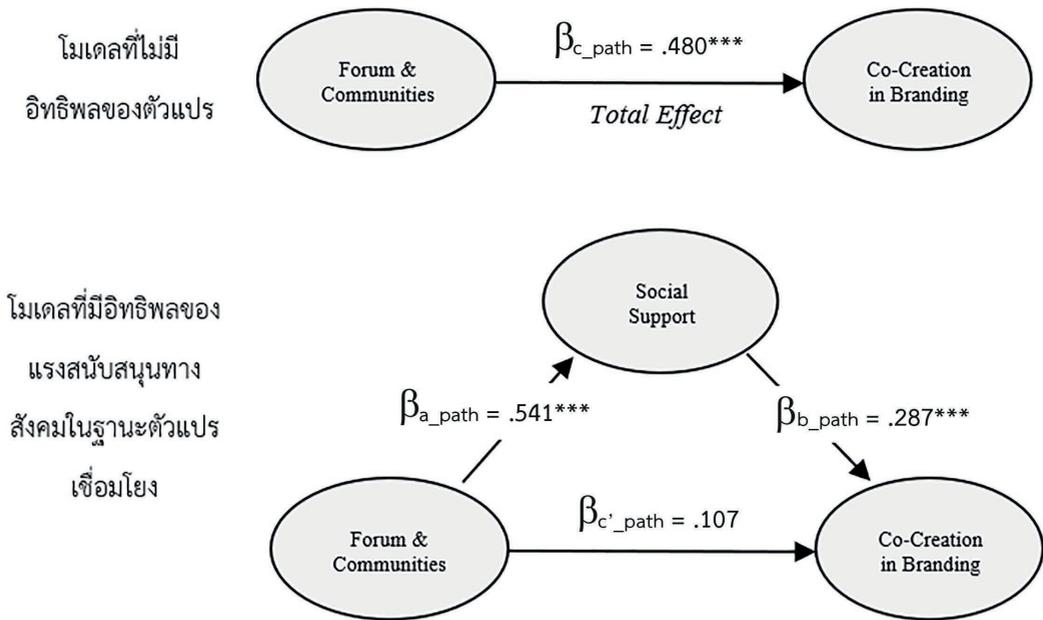
เส้นทาง	β	t-value	ผลลัพธ์	Mediating Effect
โมเดลที่ไม่มีอิทธิพลของตัวแปรเชื่อมโยง				
Rating & Reviews \rightarrow Co-Creation in Branding	0.558	8.532***	สนับสนุน	
โมเดลมีอิทธิพลของตัวแปรเชื่อมโยงแรงสนับสนุนทางสังคม (Social Support)				
Rating & Reviews \rightarrow Social Support	0.154	2.003	สนับสนุน	
Social Support \rightarrow Co-Creation in Branding	0.287	3.773***	สนับสนุน	
Rating & Reviews \rightarrow Social Support \rightarrow Co-Creation in Branding	0.305	3.512***	สนับสนุน	Partial Mediation

หมายเหตุ (1) * หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p < 0.05$) ($1.96 \leq t\text{-value} < 2.576$), (2) ** หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p < 0.01$) ($t\text{-value} \geq 2.576$), (3) *** หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($p < 0.001$) ($t\text{-value} \geq 3.291$)

จากภาพ 3 และ ตาราง 5 พบว่าโมเดลที่ไม่มีปัจจัยด้านแรงสนับสนุนทางสังคมในฐานะตัวแปรเชื่อมโยงมีสัมประสิทธิ์เส้นทาง (β_{c_path}) เท่ากับ 0.558 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($\beta_{c_path} = 0.558$, $t = 8.532$, $p < 0.001$) และเมื่อมีอิทธิพลของแรงสนับสนุนทางสังคมในฐานะตัวแปรเชื่อมโยงมาร่วมวิเคราะห์ด้วย พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง ($\beta_{c'_path}$) ลดลงจาก 0.558 เป็น 0.235 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

.01 ($\beta_{c'_path} = 0.235$, $t = 2.791$, $p < 0.01$) แสดงว่าปัจจัยด้านแรงสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยตัวแปรเชื่อมโยงบางส่วน (Partial Mediation) ระหว่างการจัดอันดับและการรีวิวลิตภัณฑ์กับความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์

3.2 แรงสนับสนุนทางสังคมในฐานะตัวแปรเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกระทู้และชุมชนออนไลน์กับความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ (ดูภาพ 4)

ภาพ 4 โมเดลแรงสนับสนุนทางสังคมในฐานะตัวเชื่อมโยงระหว่างกระทู้และชุมชนออนไลน์กับความความตั้งใจร่วมสร้างผลิตภัณฑ์

ตาราง 6

คุณภาพความสัมพันธ์ในฐานะตัวเชื่อมโยงระหว่างกระทู้และชุมชนออนไลน์กับความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์

เส้นทาง	β	t-value	ผลลัพธ์	Mediating Effect
โมเดลที่ไม่มีอิทธิพลของตัวแปรเชื่อมโยง				
Forum & Communities → Co-Creation in Branding	0.480	8.946***	สนับสนุน	
โมเดลมีอิทธิพลของตัวแปรเชื่อมโยงแรงสนับสนุนทางสังคม (Social Support)				
Forum & Communities → Social Support	0.541	6.970***	สนับสนุน	
Social Support → Co-Creation in Branding	0.287	3.773***	สนับสนุน	
Forum & Communities → Social Support → Co-Creation in Branding	0.107	1.187	ไม่สนับสนุน	Full Mediation

หมายเหตุ (1) * หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p < 0.05$) ($1.96 \leq t\text{-value} < 2.576$), (2) ** หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p < 0.01$) ($t\text{-value} \geq 2.576$), (3) *** หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($p < 0.001$) ($t\text{-value} \geq 3.291$)

จากภาพ 4 และ ตาราง 6 พบว่าโมเดลที่ไม่มีปัจจัยด้านแรงสนับสนุนทางสังคมในฐานะตัวแปรเชื่อมโยงมีสัมประสิทธิ์เส้นทาง (β_{c_path}) เท่ากับ 0.480 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($\beta_{c_path} = 0.480, t = 8.946, p < 0.001$) และเมื่อมีอิทธิพลของแรงสนับสนุนทางสังคมในฐานะตัวแปรเชื่อมโยงมาร่วมวิเคราะห์ด้วย พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (β_{c_path}) ลดลงจาก 0.480 เป็น 0.107 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta_{c_path} = 0.107, t = 1.187$) แสดงว่าปัจจัยด้านแรงสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยตัวแปรเชื่อมโยงสมบูรณ์ (Full Mediation) ระหว่างกระทู้และชุมชนออนไลน์กับความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์

อภิปรายผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยตามสมมุติฐานของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การจัดอันดับและการรีวิวลผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์กับแรงสนับสนุนทางสังคม งานวิจัยนี้พบว่าการจัดอันดับและการรีวิวลผลิตภัณฑ์ที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับแรงสนับสนุนทางสังคมสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wang and Hajli (2014) ที่ว่าการจัดอันดับและการรีวิวลผลิตภัณฑ์ของลูกค้าส่งผลให้เกิดแรงสนับสนุนทางสังคมจากกลุ่มเพื่อน และจากงานวิจัยนี้ยังพบอีกว่ายังมีการจัดอันดับและการรีวิวลผลิตภัณฑ์ของลูกค้าที่น่าเชื่อถือยิ่งส่งผลให้เพิ่มแรงสนับสนุนจากเพิ่มบนเครือข่ายสังคมออนไลน์มากขึ้น

2. การจัดอันดับและการรีวิวลผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ งานวิจัยพบว่าการจัดอันดับและการรีวิวลผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Prahalad and Ramaswamy (2004) และ Narakorn (2015) ที่ว่าการจัดอันดับและการรีวิวลผลิตภัณฑ์ส่งผลให้ผู้ซื้อและผู้ขายร่วมกันสร้างตราผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ และจากงานวิจัยนี้ยังพบ

ว่ายิ่งสมาชิกมีการจัดอันดับผลิตภัณฑ์ที่น่าเชื่อถือยิ่งส่งเสริมให้เกิดความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์มากขึ้น (Wang & Hajli, 2014)

3. กระทู้และชุมชนออนไลน์มีความสัมพันธ์กับแรงสนับสนุนทางสังคม งานวิจัยพบว่ากระทู้และชุมชนออนไลน์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับแรงสนับสนุนทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Liang et al. (2011) และ Wang and Hajli (2014) ที่ว่าการตั้งกระทู้บนชุมชนออนไลน์ที่สมาชิกแต่ละคนสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ส่งผลให้มีแรงสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อน และงานวิจัยยังพบว่ายิ่งกระทู้ที่มีความน่าเชื่อถือก็จะยิ่งเพิ่มแรงสนับสนุนทางสังคมให้มากขึ้นด้วย

4. กระทู้และชุมชนออนไลน์มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ งานวิจัยพบว่ากระทู้บนชุมชนออนไลน์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hajli (2015) และ Wang and Hajli (2014) ที่ว่าการสื่อสารบนชุมชนออนไลน์ของสมาชิกแต่ละคนเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทำให้เกิดการบอกต่อและร่วมกันสร้างคุณค่าใหม่ๆ ร่วมกันในชุมชนออนไลน์ และงานวิจัยนี้ยังพบว่ามีกระบวนการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และการตั้งกระทู้ อย่างเชื่อถือก็จะยิ่งส่งผลให้เกิดความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์สูงมากขึ้น ผู้ซื้อก็จะตั้งใจแนะนำข้อมูลกับเพื่อนบนชุมชนออนไลน์มากขึ้น (Zhang et al., 2016)

5. แรงสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ งานวิจัยพบว่าแรงสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Gottlieb and Bergen (2010) และ Wang & Hajli (2014) ที่ว่าการช่วยเหลือกันในกลุ่มเพื่อนหรือกลุ่มผู้ซื้อกับผู้ขายจะส่งผลให้เกิดความตั้งใจร่วมสร้างตรา

ผลิตภัณฑ์ และงานวิจัยนี้พบว่ายิ่งเพื่อนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ให้คำแนะนำและช่วยเหลือกันมากขึ้น ยิ่งเพิ่มความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์

6. แรงสนับสนุนทางสังคมเป็นตัวเชื่อมโยงการจัดอันดับและการรีวิวลผลิตภัณฑ์สู่ความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ งานวิจัยนี้พบว่าแรงสนับสนุนทางสังคมเป็นตัวเชื่อมโยงการจัดอันดับและการรีวิวลผลิตภัณฑ์สู่ความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับ Hajli & Sims (2015) และ Wang & Hajli (2014) ที่ว่าความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์เกิดได้จากการจัดอันดับและการรีวิวลผลิตภัณฑ์ และทั้งแรงสนับสนุนทางสังคมและงานวิจัยนี้พบว่ายังมีการจัดอันดับและการรีวิวลผลิตภัณฑ์ที่มีความน่าเชื่อถือมาก และอีกทั้งยังได้แรงสนับสนุนจากเพื่อนก็จะส่งผลให้เกิดความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์สูงมากยิ่งขึ้น

7. แรงสนับสนุนทางสังคมเป็นตัวเชื่อมโยงกระทู้และชุมชนออนไลน์สู่ความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ งานวิจัยนี้พบว่าแรงสนับสนุนทางสังคมเป็นตัวเชื่อมโยงกระทู้และชุมชนออนไลน์สู่ความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับ Hajli & Sims (2015) และ Wang & Hajli (2014) ที่ว่าความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์เกิดได้จากการตั้งกระทู้และชุมชนออนไลน์ เมื่อต้องได้รับแรงสนับสนุนและความคิดเห็นจากเพื่อนก่อน จึงจะส่งผลให้เกิดความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ขายออนไลน์

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ซื้อพบว่า (1) ผู้ประกอบการออนไลน์ที่มีความตั้งใจให้ลูกค้าร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ จากการตั้งกระทู้และชุมชนออนไลน์ เมื่อต้องได้รับแรงสนับสนุนและความคิดเห็นจากเพื่อนๆ ก่อน เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ จึงจะส่งผลให้เกิดความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์อย่างแท้จริง แต่ถ้า (2) ถ้าผู้ประกอบการออนไลน์ที่มีความตั้งใจให้ลูกค้าร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ จากการจัดอันดับและการ

รีวิวลผลิตภัณฑ์ก็จะทำให้ลูกค้าเกิดความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์เลย หรืออาจจะให้สมาชิกในกลุ่มออนไลน์ร่วมสร้างการมีส่วนร่วมก็ได้เช่นกัน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในระดับชาติ

ภาครัฐบาล (1) ควรพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานการสื่อสารของประเทศให้มากขึ้นเพื่อรองรับกับระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์และการค้าบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network site) ที่เกิดขึ้นในการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค (2) ควรมีหน่วยงานในการตรวจสอบความถูกต้องและความปลอดภัยของข้อมูลข่าวสารต่างๆ บนอินเทอร์เน็ต เพื่อช่วยประชาชนในการเลือกใช้แหล่งข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต ส่วนภาคเอกชน (1) ผู้ประกอบการที่มีหน้าร้านอย่างเดียวควรเพิ่มช่องทางการขายบนออนไลน์อีกช่องทางหนึ่งเพื่อเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้ทุกที่ทุกเวลา อำนวยความสะดวกให้ลูกค้าและสร้างความภักดีในระยะยาว (2) ผู้ประกอบการควรมีการบูรณาการ (Integration) ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่กับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantage) ต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

(1) การวิจัยครั้งต่อไปควรนำกรอบแนวคิดความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ผ่านการพิสูจน์แล้วไปประยุกต์ใช้กับธุรกิจออนไลน์จริง เพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้องของงานวิจัย (2) การวิจัยนี้ตัวแปรต้นทั้งหมดได้แก่ การจัดอันดับและการรีวิวลผลิตภัณฑ์และชุมชนออนไลน์ และ แรงสนับสนุนทางสังคมร่วมกันพยากรณ์ความตั้งใจซื้อร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ ได้ร้อยละ 37 ส่วนอีกร้อยละ 63 เกิดจากปัจจัยอื่นๆ ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่ส่งผลต่อความตั้งใจร่วมสร้างตราผลิตภัณฑ์ นอกเหนือจากตัวแปรที่ได้ผ่านการศึกษากิจการงานวิจัยนี้

Reference

- Ahmad, S. N., & Laroche, M. (2016). Analyzing electronic word of mouth: A social commerce construct, *International Journal of Information Management*, 2, 1-12.
- Bai, Y., Yao, Z., & Dou, Y-F. (2015). Effect of social commerce factors on user purchase behavior: An empirical investigation from renren.com, *International Journal of Information Management*, 35(5), 538-550.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic and statistical considerations, *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.
- Cayla, J., & Arnould, E. J. (2008). A Cultural Approach to Branding in the Global Marketplace, *Journal of Interactive Marketing*, 16(4), 88-114.
- Chen, J., & Shen, X.-L. (2015). Consumers' decision in social commerce context: An empirical; investigation, *Decision Support Systems*, 79, 55-64.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis*. Hillsdals, NJ: Erlbaum.
- Gottlieb, B. H., & Bergen, A. E. (2010). Social Support Concepts and Measures, *Journal of Psychosomatic Research*, 69(5), 511-520.
- Guo, B., & Zhou, S. (2016). Understanding the impact of prior reviews on subsequent reviews: The role rating volume, variance and reviewer characteristics, *Electronic Commerce Research and Application*, 20, 147-158.
- Jim-Wu, Y-C., Shen, J-P., & Chang, C-L. (2015). Electronic Service Quality of Facebook Social commerce and Collaborative learning. *Computers in Human Behavior*, 51, 1395-1402.
- Jung, H-J., & Cho, J-S. (2016). The Effects of Characteristics of Social Commerce have on Customers' Purchase Decisions. *The Business and Management Review*, 7(3), 8-16.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analys* (7th ed.), Prentice Hall, Upper Saddle River, NJ.
- Hajli, N. (2014). The role of social support on relation quality and social commerce. *Technology Forecasting & Social Change*, 87(1), 17-27.
- Hajli, N. (2015). Social commerce constructs and consumer's intention to buy, *International Journal of Information Management*, 35(2), 183-191.
- Hajli, N., & Sims, J. (2015). Social commerce: The transfer of power from sellers to buyers, *Technological Forecasting & Social Change*, 94, 350-358.
- Hew, J-J., Lee, V-H., Ooi, K-B., & Lin, B. (2016). Mobile social commerce: The booster for brand loyalty?, *Computers in Human Behavior*, 59(1), 142-154.

- Lakey, B., & Cohen, S. (2000). Social Support Theory and Measurement, *In Measuring and Intervening in Social Support*, S. Cohen, L. Underwood, and B. Gottlieb (eds.), New York: Oxford University Press.
- Liang, T-P., Ho, Y-T., Li, Y-W., & Turban, E. (2012). What Drives Social Commerce: The Role of Social Support and Relationship Quality. *International journal of Electronic Commerce*, 16(2), 69-90.
- Liang, T-P., & Turban, E. (2012). Introduction to Special issue Social Commerce: A Research Framework for Social Commerce. *International Journal of Electronic Commerce*, 16(2), 5-13.
- Narakorn, P. (2015). *The influence of Flow, Trust in Members, and Social Network Site Identity as Mediating Factors in Interactivity and User Engagement in Online Purchase Group Outcomes and Electronic Loyalty*. Bangkok: Ramkhamheang University.
- Narakorn, P. (2018). Relationship Quality and Social Support as the Mediating Role Between Social Commerce Constructs and Continuance Intention, *Journal of Management Science Chiangrai Rajabhat University*, 13(1), 44-67. [In Thai]
- Narakorn, P., & Seesupan, T. (2018). Trust in Seller Catalyst Social Commerce Constructs to Continuance Intention, *Journal of Business Administration*, 41(159), 24-44. [In Thai]
- Nunnally, J. (1978). *Psychometric Theory*, McGraw-Hill, New York, NY.
- Piriyakul, M. (2015). Moderator and mediator in Structural Equation Modeling. *The Journal of Industrial Technology*, 11(3), 83-96. [In Thai]
- Porter, C. E., & Donthu, N. (2008). Cultivating trust and harvesting value in virtual communities. *Management Science*, 54(1), 113-544.
- Prahalad, C. K., & Ramaswamy, V. (2004). Co-creation experiences: The next practice in value creation. *Journal of Interactive Marketing*, 18(3), 5-14.
- Shanmugam, M., Sun, S., Amidi, A., Khani, F., & Khani, F. (2016). The applications of social commerce construts, *International journal of Information Management*, 36(3), 425-432.
- Wang, Y., & Hajli, M. N. (2014). Co-Creation in Branding through Social Commerce: The Role of Social Support, Relationship Quality and Privacy Concerns, *Twentieth Americas Conference on Information Systems*, Savannah, 1-16.
- Zhang, K. Z. K., Benyoucef, M., & Zhao, S. J. (2016). Building brand loyalty in social commerce: The case of brand microblogs, *Electronic Commerce Research and Applications* 15, 14-25.

ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมในการเข้าถึงงานบริการของรัฐ

สันทัด เสริมศรี¹ จิรโชค วีระสย² บุญยง ชื่นสุวิมล³

บทคัดย่อ

ในยุคร่วมสมัยรัฐได้ขยายบทบาทด้านต่างๆ สู่ประชาชน ความมุ่งหมาย คือ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อคนทั่วไป แต่ในการปฏิบัติเพื่อนำนโยบายสู่ผลลัพธ์ที่มุ่งหวังนั้นมักเผชิญกับความเป็นจริงที่ว่ามีช่องว่าง หรือ ช่องห่าง (gap) ทั้งในช่วงระยะเวลาแห่งการบรรลุเป้าหมายและจำนวนประชาชนผู้เข้าไปมีส่วนร่วม

การวิจัยนี้พยายามชี้ให้เห็นถึงเหตุผลหรือปัจจัยบางประการที่ทำให้การเข้าไปมีส่วนร่วมในการรับบริการต่างๆ ของรัฐ โดยเฉพาะด้านการสาธารณสุขไม่เป็นไปตามกรอบเวลา คือมีการทอดเวลาระยะหนึ่งกว่าจะมีการยอมรับหรือเข้าถึงหรือใช้บริการของรัฐ ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นตัวแปรสำคัญในการลดความรู้สึก “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ” คือไม่กล้าเข้าถึงงานบริการของรัฐ ซึ่งมีข้อกำหนดและวิธีการปฏิบัติแบบราชการที่ในสายตาประชาชนดูยุ่งยาก สลับซับซ้อน อย่างไรก็ตามมีกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงกรณีโลกาภิวัตน์และแนวเปิดกว้างแบบประชาธิปไตย และแนวการมองโลกในแง่สดใส ซึ่งย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้บริการของรัฐ

คำสำคัญ: ช่องว่างระหว่างนโยบายกับการนำไปสู่การปฏิบัติ; ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม; กระแสโลกาภิวัตน์; บริการของรัฐ

^{1,2,3}โครงการปรัชญาดุขภูมิต่างสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย

อีเมล: santhat.ser@mahidol.ac.th

Socio-Cultural Factors in the Participation in Governmental Services

Santhat Sermsri¹ Jirachoke Virasaya² Boonyong Chunsuvimol³

Abstract

In contemporary period, the state has expanded its activities to the people with an aim to bring well-being to society. But in reality, there has been formed gap or discrepancy between the policy enacted and the goal achieved in practice in the process of policy implementation both during the implementation period and number of people participated.

This research to explain that some of reasons behind the time lag or obstacle in making use of governmental services, particularly in health care matters appear to have been due to social and cultural factors. These factors seem to have been affected by currents of changes due to globalization and gradual rise in more open and positive psychological stance as well as the wide spreading democratic ideas and practice. The result should be the reduction in socio-cultural obstacles to the participation of the people to governmental services.

Keywords: Gap between Policy and Implementation; Social and Cultural Factors; Globalization; Governmental services

^{1,2,3}Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hua Mak, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
E-mail: santhat.ser@mahidol.ac.th

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทฤษฎี (theory) กับภาคปฏิบัติ (practice) แตกต่างกันมาก ทฤษฎีเป็นเรื่องของความคิดพิจารณาเป็นการดำเนินการทางวิชาการ (intellectual experience) ส่วนกรณีภาคปฏิบัติเผชิญกับตัวแปร (variables) หรือปัจจัยภายนอกต่างๆ เป็นจำนวนมาก ตัวอย่างได้แก่ สภาพของพื้นที่ ช่วงเวลา ลักษณะของผู้คน กลุ่มบุคคล ลักษณะทางสังคมจิตวิทยา ความเคยชินกับการประพฤติปฏิบัติทั้งในวงกว้างที่เรียกว่า “วัฒนธรรม” (culture) และ “อนุวัฒนธรรม” (subculture) อันมีลักษณะเฉพาะเจาะจงของหมู่เหล่าหรือผู้คน เช่น ในถิ่นชนบทหรือที่เป็นกึ่งชุมชนเมือง (semi-urban) บางแห่งหรือในบรรดาผู้มีอายุเยาว์ (Youth culture)¹ (Fulcher & Scott, 2011) ในระดับการเมืองการปกครอง รัฐบาลบริหารประเทศไม่ได้เพียงแค่กำหนดนโยบาย (policy) แต่มีหน้าที่ต้องทำนโยบายให้เป็นผลสัมฤทธิ์ (policy implementation) ซึ่งเป็นเรื่องของภาคปฏิบัติ นโยบายเปรียบกว้างๆ ว่าเป็นเสมือนทฤษฎี คือ เป็นหลักใหญ่ๆ ซึ่งในรัฐธรรมนูญของประเทศย่อมมีการกำหนดแนวนโยบายแห่งรัฐที่แยกเป็นเรื่องๆ ไปโดยไม่ใส่รายละเอียดเนื้อหา มากกำหนดจุดประสงค์และเป้าหมายกว้างๆ เช่น “การบำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ซึ่งแตกแขนงออกเป็นมิติต่างๆ เช่น มิติแห่งความมั่นคงปลอดภัย มิติแห่งคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านการสาธารณสุข เป็นต้น ในการดำเนินการ คือ การลงมือกระทำอย่างจริงจัง ปัญหาที่รัฐบาลเผชิญอยู่เป็นประจำ คือ ช่องว่างระหว่างเป้าหมาย กับการดำเนินการให้เป็นผลสำเร็จ

บทความวิจัย ซึ่งเป็นข้อคิดพิจารณาเชิงวิชาการ (intellectual reflections) โดยมีรากฐานมาจางานวิจัยในอดีตที่ได้มีส่วนร่วมโดยตรงของผู้เรียบเรียงคนแรก ข้อคิดพิจารณาเพิ่มเติมเป็นผลจากการมี

ส่วนร่วมเพิ่มเติมเสริมต่อและปรับเปลี่ยนของผู้เรียบเรียงคนที่ 2 และคนที่ 3 ผู้เรียบเรียงทั้ง 3 คนเป็นนักสังคมศาสตร์ สาขาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา การนำเสนอไม่ใช่รายงานการวิจัยซึ่งย่อมนำบอกรายละเอียด แต่มีลักษณะเป็นบทความหรือการวิพากษ์วิจารณ์ (academic commentary) อันน่าจะมีประโยชน์บางประการ โดยเฉพาะต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย (Policy makers) และผู้นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (Policy implementers) ในระดับต่างๆ กัน บทความวิจัยนี้มุ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของตัวแปรทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อ การริเริ่ม (Initiative) ด้านนโยบายของรัฐ ซึ่งในทรรศนะของผู้วางนโยบาย หรือ ผู้มีอำนาจย่อมเห็นว่าน่าจะเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว แต่ผลลัพธ์มักไม่เป็นเช่นนั้นเสมอไป ตัวอย่างของช่องว่างระหว่างเป้าหมายของนโยบายที่กำหนดไว้และการนำไปสู่การปฏิบัติปรากฏในรายงานการวิจัยต่างๆ (Pressman & Wildavsky, 1973) และผลงานโดยนักสังคมวิทยาอเมริกันผู้มีผลงานโดดเด่นในการวิจัยนำเสนอรัฐบาลอเมริกันอันเกี่ยวกับผลของการที่มีการทำนโยบายแห่งความทัดเทียมกันของคนอเมริกันผู้มีเชื้อชาติและผิวสีต่างๆ กัน (Civil Rights Act of 1964) เข้าสู่การปฏิบัติ ชื่อ Coleman Report (Coleman, 1987) ซึ่งพบว่าปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น ลักษณะของครอบครัวและวิถีแห่งการปฏิบัติของผู้คนในแต่ละท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญในการทำให้เป้าประสงค์บรรลุความสำเร็จมากน้อยเพียงใด สำหรับการวิจัยนี้เป็นการชี้ให้เห็นถึงปัจจัยทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ซึ่งหมายรวมถึงจิตวิทยาสังคมการเมืองที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนในชนบทผู้รับบริการของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ

¹ศัพท์นั้นบางครั้งนักมานุษยวิทยาแปลว่า “วัฒนธรรมย่อย” หรือ “วัฒนธรรมรอง” (งามพิศ สัตย์สงวน). สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ ในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาคอร์ปครวญวน โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551, หน้า.30.

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในช่วงปี พ.ศ.2514-2515 สันต เสริมศรี ในฐานะอาจารย์คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และในฐานะนักวิจัยแห่งสถาบันประชากรศาสตร์และการวิจัยสังคมของมหาวิทยาลัยเดียวกัน ได้มีโอกาสทำงานในโครงการวิจัยที่ได้รับทุนมาจากมูลนิธิ Ford แห่งสหรัฐอเมริกา และจาก Carolina Population Center, University of North Carolina ทั้งนี้บางส่วนของงานวิจัยนี้ปรากฏใน รายงาน (Riley & Sermsri, 1974) และช่วงเวลาต่อจากนั้นได้มีการทำวิจัยด้านการเข้าถึงบริการของรัฐของประชาชนในชนบทโดยเฉพาะด้านการสาธารณสุข (Sermsri et al., 2011) วิธีการวิจัยเป็นแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ได้มาจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) (Sociology Dictionary, Royal Institute, 2014) จุดมุ่งหมายเพื่อเข้าถึงความรู้สึกและประสบการณ์ของผู้คน เน้นการค้นพบความหมาย หรือความสำคัญของปฏิกริยาที่มีต่อโลกภายนอก (Fulcher & Scott, 2011a; 2011b) ตัวอย่างของผลงานวิชาการโดย นักมานุษยวิทยา รศ. ดร. ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์. เช่น การศึกษาวิจัยการเปลี่ยนแปลงสังคมไทย พ.ศ.2500-2550: ศึกษาผ่านประวัติของหลายชีวิตในชุมชน.

บทความวิจัยนี้มีภูมิหลังย้อนกลับไปถึงช่วงประมาณ 20 ปี ภายหลังจากสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่รัฐบาลไทยให้ความสนใจอย่างมากกับการปรับเปลี่ยนประเทศเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ (Modernization) มีการจัดตั้งสภาพนาเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้น ในปี พ.ศ. 2502 ตามคำแนะนำของ World Bank โดยเน้นการพัฒนาช่วงแรกเน้นด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ (economic development) ต่อมาจึงขยายขอบข่ายด้านสังคม (social development) เข้าไปด้วย และในปี พ.ศ.2515 เปลี่ยนชื่อเป็นคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จุดมุ่งหมายหนึ่งคือการเสริมสร้างและกระจายความเจริญก้าวหน้าไปถึงส่วนต่างๆ ของประเทศ มีความคิดริเริ่มโครงการต่างๆ และมีการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อรองรับและดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเกษตรกรรม พาณิชยกรรม การอุตสาหกรรม การคมนาคม การศึกษา และการสาธารณสุข กรรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญ และในวันที่ 15 กันยายน พ.ศ.2532 คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) มีมติให้กรมการพัฒนาชุมชนจัดเก็บข้อมูลว่าด้วยความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ) ซึ่งเป็นข้อมูลในระดับครัวเรือนที่แสดงถึงสภาพความจำเป็นพื้นฐานของคนในครัวเรือนในด้านต่างๆ เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ได้แก่ เรื่อง 1) สุขภาพดี 2) มีบ้านอยู่อาศัย 3) ฝากฝังการศึกษา 4) รายได้ก้าวหน้า และ 5) ปลูกฝังค่านิยมไทย และคณะรัฐมนตรีได้มีมติ 21 กันยายน พ.ศ.2536 ให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบท นำข้อมูล จปฐ ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน กำหนดนโยบาย แนวทางการปฏิบัติ รวมทั้งการอนุมัติโครงการและติดตามการพัฒนาชนบทด้วย ทั้งนี้เป็นการดำเนินนโยบายต่อจากความพยายามในการพัฒนาชนบท โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ.2512-2525 ที่มุ่งพัฒนาอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตรโดยเฉพาะ ขยายเข้าสู่การส่งเสริมการสุขภาพ (Sermsri, 2011) บทบาทของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารในด้านต่างๆ ที่ติดต่อกันมาเป็นการดำเนินนโยบายดังที่ริเริ่มมาก่อนแล้ว และมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม นโยบาย “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ด้านสุขภาพพลานามัย (health care) ในสังคมทุกชนทุกแห่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง (Oliver, 2015) ในสังคมไทยผู้คนคุ้นเคยและเป็นห่วงเรื่องการ “เกิด แก่ เจ็บ ตาย” ประเด็นทางสังคมวิทยาว่าด้วยสุขภาพ (health sociology) เกี่ยวโยงทั้งเรื่องการป้องกัน ซึ่งมักเรียกรวมๆ กันว่าการสาธารณสุข (Public Health) และการเยียวยารักษา (healing medical

care) การดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือใกล้เป้าหมาย เป็นกระบวนการอย่างน้อยที่สุด กระทำตามหลัก 4M คือ Man Money Material และ Management กรณีการบริหารจัดการโดยฝ่ายรัฐบาลย่อมมีลักษณะอย่างหนึ่งที่นักวิชาการระดับปรมาจารย์ (guru) คือ Max Weber (1864-1920) เรียกว่า ระบบราชการ (Bureaucracy) ซึ่งยึดโยงอยู่กับระเบียบปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และมุ่งให้เกิดประสิทธิภาพ (efficiency) และประสิทธิผล (effectiveness) ซึ่งมักมีการกำหนดกรอบเวลา (time frame) ที่ค่อนข้างกระชับและชัดเจน แต่มนุษย์และสังคมมิใช่เครื่องจักรที่สามารถวางโปรแกรมและกดปุ่มให้เป็นไปตามนั้นได้ง่ายๆ คือมีช่องว่าง (gap, discrepancy) ระหว่างนโยบายและการลงมือปฏิบัติโดยข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ นักวิชาการโดยเฉพาะด้านสังคมวิทยา-มานุษยวิทยาให้ความสนใจกับปัจจัยทางสังคมและทางวัฒนธรรมในฐานะเป็นตัวแปรสำคัญอย่างหนึ่งที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จมากน้อยของรัฐบาลในการบริหารจัดการเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (social change) โดยเฉพาะด้านการดูแลสุขภาพของประชาชนในชนบท

ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมในการเข้าถึงบริการของรัฐด้านการสาธารณสุข

เรื่องราวของสุขภาพเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปกติวิสัย คือการเจ็บป่วยตั้งแต่เล็กน้อยๆ เช่น ปวดศีรษะ ตัวร้อน ปวดท้อง เป็นหวัด คัดจมูก จวบจนกระทั่งมีอาการถึงล้มหมอนนอนเสื่อ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่เยียวยาจากสถานพยาบาล ไม่ว่าจะเป็นแบบพื้นบ้าน (folk medicine) ตามขนบธรรมเนียมของท้องถิ่น หรือของสถานพยาบาลของรัฐในรูปแบบต่างๆ เช่น สถานีอนามัย โรงพยาบาลประจำท้องถิ่น หรือระดับจังหวัด ซึ่งโยงเกี่ยวกับการใช้เวชภัณฑ์ การเข้าพักรักษาพยาบาลจากบุคลากรทางการแพทย์ ซึ่งมีระเบียบปฏิบัติแบบเป็นทางการ

(formalities) เช่น การใช้บัตรประจำตัวประชาชน บัตรรักษาประเภทต่างๆ การเข้าคิวโดยการรอนานมากบ้างน้อยมาก การยึดโยงอยู่กับกรอบแห่งการปฏิบัติ เช่น การไม่ส่งเสียงดัง และการไม่มีลูกหลานหรือญาติพี่น้องห้อมล้อมมากเกินไปจนสมควรเพิกพื้นที่ของสถานพยาบาล การสัมผัสกับการเปลี่ยนแปลงย่อมกระทบกระเทือนต่อโลกทัศน์ (world view, weltanschauung) ที่เคยมีมาแต่อดีตโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (socialization) ผ่านปู่ย่าตายาย (ครอบครัว) พระสงฆ์ (วัด) และครู (โรงเรียน) ที่ยังคงคุ้นเคยอยู่กับมโนทัศน์ (concepts) หรือทัศนวิสัย (viewpoint) ที่ David Riesman นักสังคมวิทยาแห่งมหาวิทยาลัย ฮาร์วาร์ด เรียกว่าถูกผลักดันซึ่งทางแบบประเพณีนิยม (tradition directed) (Riesman, 1950) อีกทั้งช่วงเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมาไม่เคยมีการคมนาคมที่ค่อนข้างสะดวกและรวดเร็ว อันเอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ (interaction) กับบุคคลจากต่างถิ่น และกับเจ้าหน้าที่ทางรัฐซึ่งนอกเหนือจากด้านการบริหารการปกครองแล้ว ก็มีบทบาทเป็น “ตัวการแห่งการเปลี่ยนแปลง” (agents of social change)

การเปลี่ยนแปลงโดยรัฐบาลภายหลังช่วงเปลี่ยนผ่านแห่งพุทธศตวรรษ คือนับตั้งแต่ประมาณ 2501 เป็นต้นมา เจริญเติบโตมุ่งสู่การพัฒนา และการเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ ในหลายๆ อาณาบริเวณของโลก และได้มีการค้นคว้าวิจัยโดยตรงหรือโดยอ้อมเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมากขึ้น ปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงช้าหรือเร็วเป็นเชิงสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา และจิตวิทยาสังคม ซึ่งโยงเกี่ยวกับทรรศนะ (viewpoints) หรือ กรอบแห่งความคิด (mindsets) ที่มักยกมาเป็นแบบอย่าง คือ ผลงานระดับบุกเบิกของนักวิชาการแห่ง Stanford University (Gabriel & Sidney, 1963) ซึ่งมีการจัดพิมพ์ซ้ำหลายครั้ง แม้ว่าเวลาจะผ่านล่วงเลยมานาน เพราะถือเป็นระดับ classic ปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเข้าสู่การรับนโยบายที่ผิดแผกไปจากเดิมคือการเกิด

ลักษณะอย่างที่ใช้ศัพท์ในบทที่ 8 และ 9 (pp.214-260) คือ Citizen Competence อันหมายถึงความรู้สึกของประชาชนพลเมืองว่าตนเองมี “สมรรถนะ” หรือความรู้สึกมีพลังในการติดต่อและต่อกรกับรัฐหรือตัวแทนของรัฐได้มากน้อยเพียงใด ในบทความนี้ใช้ศัพท์ว่าเป็นความรู้สึกในความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับรัฐ (Power Relationship)

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ปรากฏในงานบริการของรัฐย่อมเป็นอุปสรรคต่องานบริการของรัฐโดยที่พบเห็นได้ทั่วไป ประชาชนโดยเฉพาะคนยากจนและคนชนบทมีการหลีกเลี่ยงไปสถานที่ราชการ ถ้าหากไม่มีความจำเป็นหรือเดือดร้อนแล้ว ประชาชนมักไม่ยอมเดินทางไปสถานที่ราชการหรือสถานบริการของรัฐประเภทต่างๆ ซึ่งในช่วงต้นการพัฒนาประเทศ องค์กรหลักของรัฐ คือ รัฐบาล ได้จัดตั้งเพิ่มและกระจายหน่วยงานออกไปภายนอกจากตัวมหานครหรือตัวจังหวัด เพื่อเป็นแหล่งบริหารและบริการด้านต่างๆ ของรัฐ แต่ปรากฏว่า คนชนบทมักไม่ยอมเข้าหาหรือใช้ติดต่อรับบริการที่มีการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมลักษณะนี้พบเห็นได้ทั่วไปในสถานที่บริการของรัฐที่ผู้คนชนบทชาวไร่ชาวนานั่งอยู่กับพื้นด้วยความนอบน้อมเมื่อสนทนากับข้าราชการ อีกทั้งมีการเล่ากันต่อมามีกรณีที่ชาวชนบทผู้หนึ่งเมื่อมองเห็นผู้ที่แต่งเครื่องแบบข้าราชการเดินเข้ามาที่บ้าน ได้เกิดอาการเกรงกลัวและวิ่งออกทางประตูหลัง หรือในกรณีที่มีการสนทนาระหว่างข้าราชการกับชาวไร่ชาวนา ในอดีตข้าราชการมักเป็นผู้พูดส่วนใหญ่โดยอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ก้มหน้าฟังฝ่ายเดียว และไม่แสดงการโต้แย้งถกเถียง

การสื่อสารซึ่งหมายรวมถึงการแสดงกริยาท่าทางการสวมใส่เสื้อผ้าและรองเท้า (non-verbal communication) และแบบที่แสดงออกทางคำพูด (verbal) ซึ่งรวมทั้งสำเนียงและศัพท์สำนวนราชการเป็นภาษาใหม่ และแปลกสำหรับชาวชนบทส่วนใหญ่ การสนทนากับ

ข้าราชการหรือตัวแทนของรัฐในช่วงเวลาหนึ่งมักไม่เป็นการสื่อสารสองทาง (two-way communication) แต่ชาวชนบทมักรับฟังฝ่ายเดียว และมีคำพูดที่มีการผสมภาษาต่างประเทศ ยากที่จะเข้าใจ มีเรื่องที่ไม่เล่าต่อกันในคำพูดของข้าราชการที่บอกให้ชาวบ้านทำ แต่ชาวบ้านปฏิบัติในทิศทางที่ตรงข้าม หรือกลับหัวกลับหาง ซึ่งสร้างความขบขันแทน วัฒนธรรมและอนุวัฒนธรรมท้องถิ่น (local culture, subculture) ที่ไม่เป็นเช่นเดียวกับข้าราชการ ทั้งความคิด ความเชื่อในศาสนา และไสยศาสตร์ที่เป็นเฉพาะท้องถิ่น การกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงออกของคนชนบท ฝ่ายราชการมักมองว่า ขาดความเป็นเหตุเป็นผลแบบวิทยาศาสตร์ และมักเห็นว่าเป็นความเชื่อแบบงมงาย ในขณะที่ชาวบ้านมักเห็นว่าภาษาที่ข้าราชการใช้เป็นภาษาของผู้มีความรู้และอำนาจ ส่วนตนเองไม่มีความรู้ในระดับเดียวกัน จึงมีผลทำให้การสนทนาดำเนินไปด้วยเวลาสั้นๆ ผลลัพธ์คือการไม่สามารถสื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทิศทางแห่งโลกสมัยใหม่ได้มากนัก

นอกจากนี้ชาวชนบทมักอยู่ในสภาวะทางเศรษฐกิจที่มีรายได้ไม่พอเพียง และในหลายพื้นที่มีการดำรงชีวิตแบบเกษตรกรรมที่ใช้การแลกเปลี่ยนผลผลิตในการยังชีพ กล่าวคือ ไม่มีรายได้แบบเป็นเงินสด การจะใช้เงินสดในการชีวิตประจำวัน อาจต้องนำผลผลิตไปแลกเปลี่ยนเงิน คนชนบทจำนวนมากต้องให้สมาชิกคนหนึ่งในครัวเรือนไปทำงานในเมืองเพื่อนำเงินสดมาใช้ในการดำรงชีพของครอบครัว การเดินทางไปยังสถานบริการของรัฐจึงเป็นเรื่องลำบากและยุ่งยาก ดังนั้นเมื่อประสบปัญหาทางสุขภาพมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้น ย่อมต้องใช้แนวประเพณีนำ (tradition-directed) โดยพึ่งการรักษาแบบพื้นบ้าน ไข้ยาและวิธีการแผนโบราณ พิธีกรรมทางศาสนาและการพึ่งสิ่งเหนือธรรมชาติ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและการใช้สถานบริการของรัฐโยงเกี่ยวกับความรู้สึก และความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับฝ่ายราชการ

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านโครงสร้างในงานบริการของรัฐ พิธีรีตองในการติดต่อหน่วยงานของรัฐมีขั้นตอนหลายขั้นตอน การใช้บริการครั้งหนึ่ง กล่าวคือประชาชนที่มาติดต่อมักต้องผ่านข้าราชการหลายระดับ และหลายขั้นตอน ชาวบ้านบางคนบ่นอย่างไม่พอใจว่า การทำธุรกรรมกับสถานที่ราชการครั้งหนึ่งจะต้องผ่านโต๊ะถึงสิบโต๊ะ และการใช้เวลามากเป็นวันหรือครึ่งวัน และบางครั้งต้องกลับมาใหม่อีกครั้งในวันถัดไป ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในอดีตหรือแม้ในปัจจุบันในบางแห่ง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีในหน่วยงานของรัฐเป็นอุปสรรคต่อการใช้บริการของประชาชน คนไทยในชนบทมักไม่เต็มใจที่จะเข้าไปสัมผัสกับหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ทางรัฐ แต่ก็มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทั้งจากฝ่ายประชาชนและฝ่ายรัฐ กล่าวคือ ด้านประชาชนคนชนบทนั้นมีบุตรหลานญาติพี่น้องที่ได้รับการศึกษามากขึ้นจากการกระจายโอกาสอย่างกว้างขวาง อันมีผลทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองมากยิ่งขึ้นในการติดต่อกับหน่วยงานราชการ ซึ่งย่อมได้รับการเปลี่ยนแปลงด้วยจากกระแสที่มีการกระจายหน่วยงานออกไป ซึ่งระยะใกล้ของระยะทาง (proximity) ย่อมมีผลต่อระยะใกล้ทางสังคมและจิตวิทยาสังคม (psychological proximity) กล่าวคือ ช่วยให้สะดวกในการติดต่อและการมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งความใกล้ย่อมทำให้เข้าใจกันมากยิ่งขึ้น และมีการยอมรับ ดังนั้น เมื่อมีหน่วยงานของรัฐ เช่น ของกระทรวงสาธารณสุขหรือบุคคลด้านสาธารณสุข เช่น อสม. - - อาสาสมัครหมู่บ้าน - - สามารถติดต่อได้ง่ายขึ้น ย่อมมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมแบบเก่าที่ได้มีการถ่ายทอดมาเป็นเวลาช้านาน ผ่านกระบวนการสังคมประภคิต (socialization) หลายช่วงอายุคน (generation) ตัวอย่างได้แก่ การลดการใช้วิธีการรักษาเยียวยาแบบแผนโบราณ เข้าสู่การรักษา (care, therapy) โดยผู้ที่ได้รับการฝึกฝนและวิธีการแพทย์สมัยใหม่ (modern medicine) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีกรณีที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ

ดังกรณีที่รายงานโดย (Schaefer and Lamm, 1997a;1998b). ซึ่งกล่าวถึงการลดความนิยมในการทำการคลอดบุตร (midwifery) แบบโบราณหรือแบบเก่า กรณีนี้สังคมไทยปรากฏว่าได้รับผลจากการเพียรพยายามของรัฐบาลชุดต่างๆ ที่จะพัฒนาประเทศเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ คือมีการตอบสนองรับมากขึ้นเรื่อยๆ นวัตกรรมการพัฒนาการบริการสุขภาพของรัฐ โดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ และอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ซึ่งเป็นการขยายการบริการให้ทั่วถึงและมีการลดความสัมพันธ์เชิงอำนาจของข้าราชการช่วยส่งผลทำให้มีการใช้บริการของรัฐเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อีกทั้งต่อมารัฐบาลไทยได้พัฒนาระบบประกันสุขภาพประเภทต่างๆ (governmental service structure) ให้เกิดขึ้น รวมทั้งการจัดให้มีการรักษาโดยเสียเงินเพียง 30 บาท พร้อมๆ กับการปรับโครงสร้างการบริการของรัฐเป็นผลให้สถานบริการของรัฐมีผู้มาใช้บริการมากขึ้นจนเกือบทั่วถึงทั้งหมด

อนึ่ง เริ่มมีกระแสแห่งนวัตกรรมเชิงความคิดหรือทัศนคติ (attitude) ที่เรียกว่า เชิงปฏิฐานหรือเชิงบวก (positive) หรือแบบมองโลกในแง่สดใส (Optimistic view) ในงานบริการของรัฐและการบริหารของรัฐ โดยการใช้แนวคิดการมองโลกแบบดังกล่าว โดยถือว่าการมีความคิดทัศนคติดีเชิงบวกมีผลทำให้กลไกการทำงานของร่างกายมนุษย์โดยเฉพาะสมองเป็นไปในทิศทางที่ดี ซึ่งย่อมส่งผลให้การทำงานออกมาได้สะดวกและดี (Dell'Antonia, 2018) ซึ่งหากนำไปสู่การปฏิบัติโดยฝ่ายผู้มีอำนาจและกลไกราชการแบบเดิมๆ ย่อมทำให้หน่วยงานราชการและบุคคลในราชการสามารถเข้าถึงได้ง่าย และสบายใจขึ้นในสายตาของประชาชนอันย่อมลดทอนความสัมพันธ์เชิงอำนาจจนการติดต่อกับงานบริการของรัฐ อนึ่งในยุคร่วมสมัยแห่งการติดต่อถึงกันได้ทุกหนทุกแห่งอย่างที่เรียกว่า “โลกาภิวัตน์” (globalization) สังคมย่อมสามารถนำความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีของโลกมาใช้ เช่น เครื่องมือสื่อสาร

ที่มีความรวดเร็วและการกระจายได้แพร่หลายอย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้มีบทบาทของสื่อสังคม (Social media) สามารถทำให้สะดวกต่อการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมที่อาจเสริมความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า (competency) ในด้านต่างๆ ซึ่งเกี่ยวข้องถึงความเชื่อมั่นในการติดต่อกับหน่วยราชการและบุคคลอื่นๆ (Clinton, 2012) อนึ่ง กระแสความคิดแบบประชาธิปไตยที่แพร่หลายมากยิ่งขึ้นก็มีบทบาทสำคัญในการลดอุปสรรคทางจิตวิทยา (psychological barriers) ในการเข้าไปติดต่อสอบถามและใช้งานบริการต่างๆ ของรัฐ โดยเฉพาะด้านการสาธารณสุข

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มุ่งแสดงให้เห็นว่า การริเริ่มต่างๆ ที่เกิดจากนโยบายของรัฐมีประเด็นทางสังคมและวัฒนธรรมที่พึงพิจารณา โครงการใหม่ๆ ของรัฐมิใช่จะเป็นที่นำไปสู่การปฏิบัติตามเป้าหมายในระยะเวลาทันทีทันใด ช่องว่างระหว่างเป้าหมายและการนำไปสู่การปฏิบัติซึ่งหมายถึงความสำเร็จขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ประสบการณ์ของผู้วิจัยเองและจากเอกสารทางวิชาการจากแหล่งต่างๆ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพิจารณาในเรื่ององค์รวม คือนานาปัจจัย ซึ่งในทางวิชาการจะเรียกว่า “พหุวิทยาการ” สำหรับผลงานนี้มุ่งเน้นเฉพาะปัจจัยทางสังคมวิทยา มานุษยวิทยา และบางส่วนเกี่ยวกับจิตวิทยาสังคม

Reference

- Clinton, B. (2012). The case for optimism: From technology to equality, five ways the world is getting better all the time. *TIME; October 1, 22-27*. Retrieved from <http://content.time.com/time/magazine/article/0,9171,2125031,00.html>
- Coleman, J. S. (1987). Families and School. *Educational Researcher*, 16(6), 32-38
- Dell' Antonia, K. J. (2018). Raising optimistic kids in an era of pessimism. *TIME*; September, 3-10: p.15.
- Fulcher, J., & Scott, J. (2011). *Sociology* (4th ed.). Oxford University Press.
- Gabriel, A. A., & Sydney, V. (1963). *The Civic Culture*. New York: Princeton University Press.
- Oliver, P. (2015). *Sociology: A Complete Introduction*. Hodder & Stoughton.
- Pressman, J. L., & Wildavsky, A. (1973). *Implementation: How Great Expectations in Washington are Dashed in Oakland; Or Why It Is Amazing that Federal Programs Work At All*. University of California Press.
- Riesman, D. (1950). *The Lonely Crowd*. New Haven: Yale University Press.
- Riley, J. N., & Sermsri, S. (1974). *The variegated Thai medical system as a context for birth control services*. Working paper no. 6, Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- Schaefer, R. T., & Lamm, R. P. (1997a). *Sociology: A Brief Introduction* (2nd ed). New York: McGraw Hill
- Schaefer, R. T., & Lamm, R. P. (1998b). *Sociology* (6th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Sermsri et al. (2003). *Government Health Care Services of the Poor in Rural Areas, Thailand*. Research report. Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University.
- Sermsri et al. (2011). Thai People, Thailand and the Management Administration in Government Organization in Contemporary Thai Society. *Journal of Demography*, 27(2), 64-84.
- Zola, I. K. (1972). Medicine as an Institution of Social Control, *Sociological Review*, 2(4), 487-504.

หลักเกณฑ์และจรรยาบรรณการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

หลักเกณฑ์

- บทความจะต้องมีรูปแบบตามหลักเกณฑ์การเขียนบทความวิชาการ บทความวิจัย และบทวิจารณ์หนังสือตามหลักเกณฑ์ของวารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
- บทความที่ผ่านการคัดกรองจากกองบรรณาธิการแล้ว จะถูกส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความจำนวน 2 คน โดยไม่เปิดเผยชื่อ เพื่อพิจารณาต่อไป
- บทความที่ไม่ผ่านการคัดกรองจากกองบรรณาธิการ ผู้เขียนจะได้รับหนังสือแจ้ง พร้อมคำชี้แจงเป็นลายลักษณ์อักษร และถอนบทความออกจากระบบ
- บทความวิชาการ บทความวิจัย และบทวิจารณ์หนังสือในวารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ เป็นความคิดเห็นและความรับผิดชอบของผู้เขียน
- กองบรรณาธิการไม่มีส่วนได้เสียในการพิจารณาบทความ เพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

จรรยาบรรณ

เจ้าของบทความจะต้องมีจรรยาบรรณในการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

- ผู้เขียนบทความจะต้องไม่ส่งบทความที่เคยตีพิมพ์แล้ว หรือส่งบทความซ้ำกับวารสารอื่น
- บทความที่เขียนจะต้องไม่มีลักษณะเป็นการคัดลอกผลงานของตนเองหรือบุคคลอื่น
- เนื้อหาของบทความจะต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้องและตรวจสอบได้
- กรณีการวิจัยในมนุษย์จะต้องผ่านการอบรมจรรยาบรรณการวิจัยในมนุษย์และนำหลักฐานมาแสดง

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มีนโยบายจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม และฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริม เผยแพร่ ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์

ข้อกำหนดในการส่งบทความ

บทความจัดทำขึ้นโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น บทความที่นำมาลงในวารสาร ต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างตีพิมพ์ ในหนังสือหรือวารสารใดมาก่อน กระบวนการคัดเลือกบทความโดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double - Blinded Review บทความจะถูกส่งไปยังนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆ เพื่อเป็นผู้อ่านประเมินบทความ (Peer Review)

แนวทางการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

- มีประเด็นหรือแนวคิดที่ชัดเจน มีเนื้อหาสาระทางวิชาการที่ถูกต้อง สมบูรณ์ และทันสมัย
- วิเคราะห์ประเด็นตามหลักวิชาการ มีการสังเคราะห์ความรู้จากแหล่งต่างๆ และเสนอความรู้ หรือวิธีการที่เป็นประโยชน์
- สอดแทรกความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ หรือแสดงทัศนะทางวิชาการของผู้เขียนอย่างชัดเจน และเที่ยงตรง
- มีการค้นคว้าอ้างอิงจากแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้ ทันสมัย และครอบคลุม
- มีการนำเสนอข้อมูลที่เข้าใจง่ายและเป็นระบบ ใช้ภาษาทางวิชาการอย่างเหมาะสม

การส่งต้นฉบับ

1. การตั้งค่านำกระดาษ ใช้แบบอักษร TH Sarabun New ขนาด 16 ทั้งบทความ พิมพ์หน้าเดียวในกระดาษขนาด A4 ตั้งขอบกระดาษทุกด้าน 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้าที่มีข้อความบน ความยาวของบทความ 10-15 หน้า

2. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยภาษาอังกฤษให้ใช้อักษรพิมพ์ใหญ่ในตัวอักษรแรกของคำ หรือประโยค

3. ชื่อผู้เขียน (Author) ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน ที่อยู่หน่วยงานและอีเมล

4. เนื้อหา (Text) ควรใช้ภาษาที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ประกอบด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้

4.1 บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปสาระสำคัญของบทความไว้อย่างครบถ้วน

- 4.2 คำสำคัญ (Keywords) ไม่เกิน 3-5 คำ
 - 4.3 บทนำ (Introduction) อธิบายที่มาและความสำคัญ โดยเขียนให้สอดคล้องกับชื่อเรื่อง
 - 4.4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Concept and Theory) อธิบายแนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 4.5 กรอบในการวิเคราะห์ (Analysis Framework) นำเสนอกรอบสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 4.6 ผลการวิเคราะห์ (Result) เป็นการอภิปรายผลตามกรอบในการวิเคราะห์ โดยเขียนข้อมูลให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้อ่านได้
 - 4.7 บทสรุป (Conclusion) เป็นการสรุปเชิงอภิปราย และมีการนำเสนอแนวคิดของผู้เขียนด้วย
 - 4.8 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์
 - 4.9 การอ้างอิง (Reference) ใช้รูปแบบ APA Style (6th ed.)
5. การส่งบทความ ให้ส่งต้นฉบับบทความออนไลน์ (ไฟล์ Word) ไปที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>
6. ค่าธรรมเนียมการส่งบทความ ชำระค่าธรรมเนียมบทความละ 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) โดยการโอนเงินไปที่ ชื่อบัญชี สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลขที่บัญชี 020036297552 ธนาคารออมสิน สาขารามคำแหง

หมายเหตุ วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาตีพิมพ์

Ph.D.RU

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย)
ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ)

ชื่อ และนามสกุล (ผู้เขียน)¹
กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อ และนามสกุลทุกคน²

บทคัดย่อ.....

คำสำคัญ.....

Abstract.....

Keywords.....

บทนำ.....

แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....

กรอบในการวิเคราะห์.....

บทสรุป.....

ข้อเสนอแนะ.....

เอกสารอ้างอิง.....

¹ ระบุรายละเอียดต่างๆ ของผู้เขียนบทความ ประกอบด้วย ตำแหน่งปัจจุบัน หน่วยงานที่สังกัด และที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้

² ระบุรายละเอียดต่างๆ ของผู้เขียนบทความ ประกอบด้วย ตำแหน่งปัจจุบัน หน่วยงานที่สังกัด และที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิจัย เพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

วารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มีนโยบายจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม และฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริม เผยแพร่ ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์

ข้อกำหนดในการส่งบทความ

บทความจัดทำขึ้นโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น บทความที่นำมาลงในวารสารต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างตีพิมพ์ ในหนังสือหรือวารสารใดมาก่อน กระบวนการคัดเลือกบทความโดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double - Blinded Review บทความจะถูกส่งไปยังนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆ เพื่อเป็นผู้อ่านประเมินบทความ (Peer Review)

แนวทางการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

- มีประเด็นหรือแนวคิดที่ชัดเจน มีเนื้อหาสาระทางวิชาการที่ถูกต้อง สมบูรณ์ และทันสมัย
- วิเคราะห์ประเด็นตามหลักวิชาการ มีการสังเคราะห์ความรู้จากแหล่งต่างๆ และเสนอความรู้ หรือวิธีการที่เป็นประโยชน์
- สอดแทรกความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ หรือแสดงทัศนะทางวิชาการของผู้เขียนอย่างชัดเจน และเที่ยงตรง
- มีการค้นคว้าอ้างอิงจากแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้ ทันสมัย และครอบคลุม
- มีการนำเสนอข้อมูลที่เข้าใจง่ายและเป็นระบบ ใช้ภาษาทางวิชาการอย่างเหมาะสม

การส่งต้นฉบับ

1. การตั้งคำนำกระดาษ ใช้แบบอักษร TH Sarabun New ขนาด 16 ทั้งบทความ พิมพ์หน้าเดียวในกระดาษขนาด A4 ตั้งขอบกระดาษทุกด้าน 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้าที่มุมขวาด้านบน ความยาวของบทความ 10-15 หน้า

2. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยภาษาอังกฤษให้ใช้อักษรพิมพ์ใหญ่ในตัวอักษรแรกของคำ หรือประโยค

3. ชื่อผู้เขียน (Author) ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล ตำแหน่ง หน่วยงาน ที่อยู่หน่วยงานและอีเมล

4. เนื้อหา (Text) ควรใช้ภาษาที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ประกอบด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้

4.1 บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปสาระสำคัญของบทความไว้อย่างครบถ้วน

- 4.2 คำสำคัญ (Keywords) ไม่เกิน 3-5 คำ
 - 4.3 บทนำ (Introduction) อธิบายที่มาและความสำคัญ โดยเขียนให้สอดคล้องกับชื่อเรื่อง
 - 4.4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Concept and Theory) อธิบายแนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 4.5 กรอบในการวิเคราะห์ (Analysis Framework) นำเสนอกรอบสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 4.6 ผลการวิเคราะห์ (Result) เป็นการอภิปรายผลตามกรอบในการวิเคราะห์ โดยเขียนข้อมูลให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้อ่านได้
 - 4.7 บทสรุป (Conclusion) เป็นการสรุปเชิงอภิปราย และมีการนำเสนอแนวคิดของผู้เขียนด้วย
 - 4.8 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์
 - 4.9 การอ้างอิง (Reference) ใช้รูปแบบ APA Style (6th ed.)
5. การส่งบทความ ให้ส่งต้นฉบับบทความออนไลน์ (ไฟล์ Word) ไปที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>
 6. ค่าธรรมเนียมการส่งบทความ ค่าธรรมเนียมนิยมบทความละ 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) โดยการโอนเงินไปที่ ชื่อบัญชี สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลขที่บัญชี 020036297552 ธนาคารออมสิน สาขารามคำแหง

หมายเหตุ วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาตีพิมพ์

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย)

ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ)

ชื่อ และนามสกุล (ผู้เขียน)¹

กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อ และนามสกุลทุกคน²

บทคัดย่อ.....

คำสำคัญ.....

Abstract.....

Keywords.....

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....

นิยามศัพท์.....

ขอบเขตของการวิจัย.....

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....

¹ ระบุรายละเอียดต่างๆ ของผู้เขียนบทความ ประกอบด้วย ตำแหน่งปัจจุบัน หน่วยงานที่สังกัด และที่อยู่ของสังกัดและอีเมล

² ระบุรายละเอียดต่างๆ ของผู้เขียนบทความ ประกอบด้วย ตำแหน่งปัจจุบัน หน่วยงานที่สังกัด และที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....

.....

.....

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย.....

.....

สมมติฐานของการวิจัย (ถ้ามี).....

.....

ระเบียบวิธีวิจัย.....

.....

ผลการวิจัย.....

.....

การอภิปรายผล.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

เอกสารอ้างอิง

ใช้รูปแบบ APA Style (6th ed.) มีวิธีการ ดังนี้

1. การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับตามตัวอักษร ตั้งแต่ A-Z

2. การเขียนอ้างอิงประเภทหนังสือ (Book)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

3. การเขียนอ้างอิงประเภทวารสาร (Journal)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ.

4. การเขียนอ้างอิงประเภท ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ (Dissertation/Thesis)

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. หลักสูตรปริญญา, มหาวิทยาลัย.

5. การเขียนอ้างอิงประเภท Website

ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. ค้นเมื่อ (วันที่ เดือน ปี พ.ศ.), จาก <http://www.....>

แบบเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

เรียน บรรณาธิการวารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

ข้าพเจ้า นาย นาง นางสาว อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ชื่อ - สกุล (ภาษาไทย).....

ชื่อ - สกุล (ภาษาอังกฤษ)

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....

หน่วยงานที่สังกัด.....

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้.....

หมายเลขโทรศัพท์.....Email.....

มีความประสงค์ขอส่งบทความ เรื่อง :

ชื่อบทความ (ภาษาไทย).....

.....

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ).....

.....

ประเภทของบทความ บทความวิชาการ บทความวิจัย บทวิจารณ์หนังสือ

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ เป็นผลงานของข้าพเจ้า เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ที่ระบุชื่อในผลงาน

บทความนี้ยังไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และจะไม่นำส่งไปเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่นอีก

นับจากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งผลงานต้นฉบับนี้มายังกองบรรณาธิการวารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่งเอกสารต่างๆ ให้กองบรรณาธิการวารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ดังต่อไปนี้

ต้นฉบับบทความออนไลน์ (ไฟล์ Word) ส่งไปที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/phdssj>

สำเนาต้นฉบับ (ไฟล์ Word) ส่งไปที่ Email: phd-ru@hotmail.com

แบบเสนอบทความ ส่งไปที่ Email: phd-ru@hotmail.com

ลงชื่อ.....เจ้าของบทความ

(.....)

วันที่.....เดือน.....ปี.....

กรณีบทความวิจัยของนักศึกษา ต้องผ่านการพิจารณาจากประธานที่ปรึกษาว่าถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และยินดีให้ตีพิมพ์ในวารสารดุष्ฎิบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ได้

ลงชื่อ.....

(.....)

ประธานที่ปรึกษาดุष्ฎิบัณฑิต/วิทยานิพนธ์

วันที่.....เดือน.....ปี.....

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ผู้จัดพิมพ์ สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง